
P Ā R D O M A S

Jauns sabiedriskais

PAR MŪSU KOPĪGO

līgums

N Ā K O T N I

izglītības jomā

UNESCO – globāla lidere izglītības jomā

Izglītība ir viena no UNESCO galvenajām prioritātēm, jo tās iegūšanu paredz cilvēka pamattiesības. Izglītība ir priekšnoteikums, lai nodrošinātu mieru un īstenotu ilgtspējīgu attīstību. UNESCO ir Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) specializētā aģentūra izglītības jautājumos un nodrošina globāla un reģionāla mēroga vadību ar mērķi panākt progresu šajā jomā, uzlabojot valstu izglītības sistēmu noturību un iespējas, lai tās kalpotu visiem izglītojamiem. UNESCO ar pārveidojošām mācībām risina arī mūsdienu globālos izaicinājumus, visos tās pasākumos īpaši pievēršoties aspektiem, kas saistīti ar dzimumu līdztiesību un Āfrikas reģionu.

Iniciatīva „Izglītības attīstība nākotnē”

2019. gadā UNESCO izveidoja Starptautisko komisiju par izglītības attīstību nākotnē, lai modelētu jaunu redzējumu, kā zināšanas un mācības var veidot cilvēces un planētas nākotni. Iniciatīva ietver plašu sabiedrības un ekspertu līdzdalību. Tās mērķis ir veicināt globālas diskusijas par izglītības lomas pārvērtēšanu pasaulē, kurā pieaug sarežģītība, nenoteiktība un nestabilitāte.

2022. gadā izdevusi Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija (UNESCO), 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, Francija un UNESCO Latvijas Nacionālā komisija, Latvija, Rīga, Pils laukums 4-206, LV1059.

© UNESCO un UNESCO Latvijas Nacionālā komisija, 2022

ISBN 978-92-3-000168-1

Šī publikācija ir brīvi pieejams resurss, kas licencēts saskaņā ar korporācijas „Creative Commons” noteikumiem (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/igo/>). Izmantojot publikācijas saturu, tās lietotājs piekrīt UNESCO Brīvpieejas glabātavas lietošanas noteikumiem (<http://www.unesco.org/open-access/terms-use-ccbysa-en>).

Oriģināls nosaukums: *Reimagining our futures together: A new social contract for education.*

Pirmo reizi 2021. gadā izdevusi Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija (UNESCO), 7, place de Fontenoy, 75352 Parīze 07 SP, Francija.

Izmantotie apzīmējumi un materiāla atspoguļojums šajā publikācijā nepauž UNESCO viedokli par kādas valsts, teritorijas, pilsētas vai apgabala (kā arī to varas iestāžu) juridisko statusu vai to robežu noteikšanu.

Par publikācijā ietvertajiem faktiem un paustajiem viedokļiem ir atbildīgi Starptautiskās komisijas par izglītības attīstību nākotnē locekļi. Šis viedoklis var arī nesakrist ar UNESCO kā organizācijas pozīciju.

Oriģinālvalodas literārā redaktore: Mary de Sousa

Latviešu valodas literārā redaktore: Santa Logina

Tulkojums latviešu valodā: Zane Vidzidska

Makets: Vanda Voiciša

Publikācijas dizains: pēc UNESCO pasūtījuma

Starptautiskās komisijas par izglītības attīstību nākotnē darbu dāsnī atbalstījuši

Zviedrijas Starptautiskās attīstības sadarbības aģentūra (SIDA), Francijas valdība un uzņēmums „Banco Santander”.

Ī S U M Ā

Jauns sabiedriskais līgums izglītības jomā

Mēs, cilvēce, tāpat kā planēta Zeme, esam apdraudēti. Piedzīvotā Covid-19 pandēmija ir parādījusi, cik neaizsargāti un savstarpēji cieši saistīti mēs esam. Tādēļ tagad ir nepieciešama steidzama un kopīga rīcība, lai mainītu iesākto virzību un veidotu jaunu redzējumu par mūsu kopīgo nākotni. Šajā ziņojumā, ko sagatavojusi Starptautiskā komisija par izglītības attīstību nākotnē, ir apliecināta izglītības spēja radīt būtiskas pārmaiņas. Mēs sastopamies ar divkāršu izaicinājumu – īstenot neizpildīto solījumu, kas paredz nodrošināt tiesības uz kvalitatīvu izglītību katram bērnam, jauniešiem un pieaugušajam, un pilnībā realizēt izglītības pārveides potenciālu kā ceļu uz kopīgu, ilgtspējīgu nākotni. Lai to īstenotu, mums izglītības jomā ir nepieciešams jauns sabiedriskais līgums, kas spētu vērst par labu netaisnības, vienlaikus pārveidojot nākotni.

Šī jaunā sabiedriskā līguma pamatā ir liekamas cilvēktiesības un principi, kas paredz nediskriminēšanu, sociālo taisnīgumu, cieņu pret dzīvību, cilvēka cieņas ievērošanu un kultūras daudzveidību. Tajā ir jāietver rūpju, savstarpēja atbalsta un solidaritātes ētikas principi. Tam ir jānostiprina izglītība kā sabiedrisks mērķis un kopīgs labums.

Ar šo ziņojumu, kas tika gatavots divu gadu garumā, informāciju gūstot globālā apspriešanās procesā, kurā iesaistījās aptuveni miljons cilvēku, valdības, institūcijas, organizācijas un iedzīvotāji visā pasaulē tiek aicināti izglītības jomā veidot jaunu sabiedrisko līgumu, kas palīdzēs nodrošināt mierīgu, taisnīgu un ilgtspējīgu nākotni mums visiem.

Šajā ziņojumā raksturotie redzējumi, principi un ierosinājumi ir tikai sākumpunkts. Lai tos īstenotu dzīvē un skatītu dabā, ir nepieciešami kopīgi centieni. Jau tagad ir redzama virkne pozitīvu aspektu. Šī ziņojuma nolūks ir tos atspoguļot un izmantot kā pamatu turpmākajā darbā. Šī nav rokasgrāmata vai rīcības plāns, bet gan sākums nozīmīgām sarunām.

Mums izglītības jomā ir nepieciešams jauns sabiedriskais līgums, kas spētu vērst par labu netaisnības, vienlaikus pārveidojot nākotni.

unesco

„Tā kā aizsākums kariem meklējams cilvēku prātā, tad arī miera aizsardzībai vispirms jā sākas kā idejai cilvēku prātā.”

unesco

P Ā R D O M A S

Jauns sabiedriskais

PAR MŪSU KOPĪGO

l ī g u m s

N Ā K O T N I

izglītības jomā

STARPTAUTISKĀS KOMISIJAS PAR IZGLĪTĪBAS ATTĪSTĪBU NĀKOTNĒ ZIŅOJUMS

Priekšvārds

Odrija Azulē (Audrey Azoulay)

UNESCO ģenerāldirektore

Pēdējā pusotra gada laikā mūs noteikti ir vienojusi izjustā neaizsargātība šā brīža situācijā un nenoteiktība nākotnē. Šobrīd vairāk nekā jebkad mēs apzināmies, ka ir nepieciešama steidzama rīcība, lai mainītu cilvēces virzību un glābtu planētu no turpmākiem satricinājumiem. Taču šāda rīcība ir jāplāno ilgtermiņā un jāapvieno ar stratēģisku pieeju.

Ļoti nozīmīga loma šo biedējošo izaicinājumu risināšanā ir izglītībai. Tomēr, kā pierādījusi pandēmija, izglītība atrodas visai neaizsargātā stāvoklī: skolu slēgšana visā pasaulē Covid-19 pandēmijas augstākajā punktā skāra 1,6 miljardus izglītojamo.

Mēs visvairāk novērtējam to, kas mums ir dots, tikai tad, kad esam spiesti to zaudēt. Tādēļ UNESCO iepazīstina ar jauno ziņojumu „Pārdomas par mūsu kopīgo nākotni. Jauns sabiedriskais līgums izglītības jomā”, ko Viņas Ekselences Etiopijas Federatīvās Demokrātiskās Republikas prezidentes Sahles Vorkas Zevdes vadībā sagatavojuši Starptautiskā komisija par izglītības attīstību nākotnē.

Kopš dibināšanas pirms 75 gadiem UNESCO ir lūgusi sagatavot vairākus globālos ziņojumus, lai pārvērtētu izglītības lomu nozīmīgos sabiedrisko pārmaiņu laikos. Pirmais no tiem bija Edgara Fora vadītās komisijas 1972. gadā sagatavotais ziņojums „Mācīties būt. Izglītība pasaulē šodien un rīt” (*Learning to Be: The World of Education Today and Tomorrow*), kam 1996. gadā sekoja Žaka Delora vadītās komisijas ziņojums „Mācīšanās ir zelts” (*Learning: The Treasure Within*). Šie abi ziņojumi ir bijuši bagātīgi un ir atstājuši paliekošu nozīmi, tomēr pasaule pēdējos gados ir būtiski mainījusies.

Tāpat kā iepriekšējie ziņojumi, Sahles Vorkas Zevdes vadītās komisijas ziņojums veido augstas sarunām par filozofiskajiem uzskatiem un principiem, kas nepieciešami, lai ar izglītību uzlabotu visu šās planētas dzīvo būtnu pastāvēšanu. Šis ziņojums tika sagatavots divu gadu laikā un balstās plašā apspriešanās, kurā iesaistījās vairāk nekā viens miljons cilvēku.

Šis ziņojums mums māca: ir nepieciešams steidzami rīkoties, lai mainītu iesākto virzību, jo cilvēces nākotne ir atkarīga no planētas nākotnes un tās abas ir apdraudētas. Ziņojumā tiek ierosināts radīt jaunu sabiedrisko līgumu izglītības jomā, lai no jauna veidotu mūsu attiecības citam ar citu, ar planētu un ar tehnoloģijām.

Priekšvārds

Šis jaunais sabiedriskais līgums ir mūsu iespēja novērst pagātnes netaisnības un pārveidot nākotni. Vissvarīgākais – tā pamatā ir tiesības iegūt kvalitatīvu izglītību visas dzīves laikā, pieņemot mācīšanu un mācīšanos kā kopīgus sabiedriskos mērķus un tādējādi arī kopīgu labumu.

Šāda izglītības redzējuma īstenošana ir iespējama. Cerība pastāv, jo īpaši jaunāko paaudžu vidū. Tomēr, lai nodrošinātu, ka mūsu nākotnes pamatā tiek likta iekļautība, taisnīgums, cilvēktiesības un miers, mums būs nepieciešamas visas pasaules radošās un prāta spējas. Galu galā, tieši tas ir šā ziņojuma mērķis. Tādēļ vien šis ziņojums sniedz vērtīgas mācības ikvienam no mums.

Odrija Azulē (Audrey Azoulay)

UNESCO ģenerāldirektore

Priekšvārds

Viņas Ekselence Sahle Worka Zevde (*Sahle Work Zevde*)

Etiopijas Federatīvās Demokrātiskās Republikas prezidente,
Starptautiskās komisijas par izglītības attīstību nākotnē priekšsēdētāja

Mūsu planētas nākotnes vīzija ir jāveido vispirms vietējā līmenī un pēc demokrātiskiem principiem. Realizēt tādu nākotni, kādu paši vēlamies, mēs varam, tikai rīkojoties gan kopīgi, gan individuāli un izmantojot cilvēku un kultūru lielo dažādību.

Cilvēces rīcībā ir tikai viena planēta, tomēr tās piedāvātos resursus mēs nesadalām pareizi vai neizmantojam ilgtspējīgi. Starp dažādiem pasaules reģioniem pastāv nepieņemama nevienlīdzība. Mums ir vēl tāls ceļš ejams, līdz sievietēm un meitenēm varēsīm nodrošināt dzimumu līdztiesību. Par spīti solījumiem, ka tehnoloģiskās iespējas mūs „savienos”, joprojām pastāv plaša digitālā plaisa, jo īpaši Āfrikā. Turklāt pastāv milzīga varas asimetrija cilvēku iespējās iegūt zināšanas un tās radīt.

Izglītība ir galvenais ceļš, kā novērst šo sen iesakņojušos nevienlīdzību. Mums ir jāpārveido izglītība, balstoties uz to, ko zinām. Nodarbības klasē un skolas ir nozīmīgas, taču nākotnē tās būs konceptuāli jāveido un jāpiedzīvo citādi. Ņemot vērā mainīgos darba apstākļus un dažādos veidus, kā panākt ekonomisko drošību, izglītībai ir jārada tādas prasmes, kas nepieciešamas 21. gadsimta darbavietās. Turklāt visā pasaulē ir jāpalielina izglītības finansējums, lai nodrošinātu, ka tiek aizsargātas vispārējās tiesības uz izglītību.

Cilvēktiesību ievērošana un izglītības kā kopīga labuma nodrošināšana – šiem diviem principiem ir jāķļūst par galvenajiem pavedieniem, kas caurvij mūsu kopīgo pasauli un nesaraunami saistīto nākotni. Kā šajā ziņojumā minēts, abiem universālajiem principiem ir jāķļūst par izglītības pamatu visā pasaulē. Tiesības uz kvalitatīvu izglītību visur un mācīšanās, kas rada iespējas indivīdiem vienoti strādāt kopīgam labumam, nodrošina pamatu plaukstošai un daudzveidīgai izglītības attīstībai nākotnē. Konsekventi apņēmoties nodrošināt cilvēktiesības un kopīgo labumu, mēs spēsim saglabāt daudzus dažādos veidus, kā pasaulē manifestējas zināšanas un esība, un izmantot tos savā labā. Šie dažādie veidi ir cilvēces kultūru un sabiedrību devums formālās un ikdienējās mācīšanās procesam, kā arī zināšanām, ar ko varam dalīties un ko varam kolektīvi apkopot.

Šis ziņojums ir 2019. gadā UNESCO izveidotās Starptautiskās komisijas par izglītības attīstību nākotnē darba rezultāts. Izsakot atzinību visu mūsu daudzveidīgās un ģeogrāfiski izklaidētās grupas dalībnieku apņēmībai un ieguldītajam darbam, es vēlētos īpaši pateikties Antoniu Novoam, Portugāles vēstniekam UNESCO, kurš vadīja komisijas Izpētes un izstrādes komiteju. Ierosinājumi, kas iekļauti ziņojumā „Pārdomas par mūsu kopīgo nākotni”, ir sagatavoti globāla līdzdalības un koprades procesa rezultātā.

Priekšvārds

Šis process ir parādījis, ka pasaule, kas kļūst arvien nenoteiktāka, sarežģītāka un nestabilāka, vienlaikus ir pilna neatlaidības, cerības un radošā gara. Konkrētāk, ziņojumā tiek aplūkota šādu nozīmīgu tematisko jautājumu attīstība nākotnē: ilgtspējība; zināšanas; mācīšanās; skolotāji un mācīšana; darbs, prasmes un kompetences; pilsoniskums; demokrātija un sociālā iekļautība; valsts izglītības sistēma; augstākā izglītība, pētniecība un inovācijas.

Komisijas darbu pēdējos divos gados ietekmējusi globālā pandēmija, un komisijas locekļi dzīvē pieredzējuši izaicinājumus, ar kuriem sastopas bērni, jaunieši un visu vecumu izglītojamie plašā mēroga skolu slēgšanas dēļ. Ziņojumu „Pārdomas par mūsu kopīgo nākotni” mēs veltām skolēniem, studentiem un skolotājiem, kuru dzīvi spēcīgi ietekmējusi Covid-19 pandēmija, un viņu lielajām pūlēm nodrošināt labklājību, izaugsmi un mācību nepārtrauktību šajos smagajos apstākļos.

Mēs ceram, ka ziņojumā ietvertie ierosinājumi un iecerētais sabiedriskais dialogs un kopīgā rīcība kalpos par stimulu tādas cilvēces un planētas nākotnes veidošanai, kurā valda miers, taisnīgums un ilgtspējība.

Viņas Ekselence Sahle Vorka Zevde (*Sahle Work Zewde*)

Starptautiskās komisijas par izglītības attīstību nākotnē priekšsēdētāja,
Etiopijas Federatīvās Demokrātiskās Republikas prezidente

Starptautiskā komisija par izglītības attīstību nākotnē

Viņas Ekselence Sahle Worka Zevde (*Sahle-Work Zewde*), Etiopijas Federatīvās Demokrātiskās Republikas prezidente, Starptautiskās komisijas par izglītības attīstību nākotnē priekšsēdētāja

Antoni Novoa (*António Nóvoa*), Lisabonas Universitātes Izglītības institūta profesors, Starptautiskās komisijas par izglītības attīstību nākotnē Izpētes un izstrādes komitejas priekšsēdētājs

Masanori Aojagi (*Masanori Aoyagi*), Tokijas Universitātes emeritētais profesors

Ardžuns Apadurajs (*Arjun Appadurai*), Ņujorkas Universitātes Mediju, kultūras un komunikācijas programmas emeritētais profesors, Maksa Vēbera starptautiskās pētniecības profesors Barda Akadēmiskajā centrā Ņujorkā

Patriks Avua (*Patrick Awuah*), Ašesi Universitātes dibinātājs un rektors, Gana

Abdels Basets Ben Hasens (*Abdel Basset Ben Hassen*), Arābu cilvēktiesību institūta vadītājs, Tunisija

Kristovams Buarke (*Cristovam Buarque*), Brazīlijas Universitātes emeritētais profesors

Elisa Gerra (*Elisa Guerra*), Filadelfijas ielejas Koledžas dibinātāja un pasniedzēja, Meksika

Badrs Džafars (*Badr Jafar*), uzņēmuma „Crescent Enterprises” izpilddirektors, Apvienotie Arābu Emirāti

Dojons Kims (*Doh-yeon Kim*), Seulas Valsts universitātes emeritētais profesors, bijušais izglītības, zinātnes un tehnoloģiju ministrs, Korejas Republika

Džastins Jifu Liņš (*Justin Yifu Lin*), Pekinas Universitātes Jaunās strukturālās ekonomikas institūta dekāns un profesors

Jevgēnijs Morozovs (*Evgeny Morozov*), rakstnieks

Kārena Mandija (*Karen Mundy*), UNESCO Starptautiskā izglītības plānošanas institūta (IIEP) vadītāja, Toronto Universitātes Ontārio Izglītības pētījumu institūta profesore (šobrīd neieņem amatu)

Fernando M. Reimers (*Fernando M. Reimers*), Hārvardas Izglītības augstskolas profesors, ASV

Tarsila Rivera-Zeja (*Tarcila Rivera Zea*), CHIRAPAQ, Peru pirmiedzīvotāju kultūras centra, vadītāja

Seriņš Mbajs-Tjams (*Serigne Mbaye Thiam*), ūdensapgādes un sanitārijas ministrs, Senegāla

Vaira Viķe-Freiberga, bijusī Latvijas prezidente, šobrīd Nizami Gandžavi Starptautiskā centra (Baku) valdes līdzpriekšsēdētāja

Maha Jahija (*Maha Yahya*), Malkolma H. Kerra Karnegi Tuvo Austrumu centra direktore, Libāna

Pateicības

Šis ziņojums nebūtu iespējams bez nozīmīga neskaitāmu personu, tīklu un organizāciju ieguldījuma.

Komisija vēlas pateikties visiem, kas iesniedza neatkarīgos ziņojumus un informatīvos dokumentus, kā arī personām, organizācijām un tīkliem, kas piedalījās globālajā izglītības attīstības apspriešanas procesā (autoru un darbu sarakstu sk. pielikumos).

Nenovērtējamu ieguldījumu sniedza iniciatīvas „Izglītības attīstība nākotnē” konsultatīvā padome, kas apvienoja labākos nozares pārstāvjus un galvenos stratēģiskos partnerus globālās izglītības, pētniecības un inovāciju jomā (pilnu personu un organizāciju sarakstu sk. pielikumos).

Īpaša pateicība ekspertiem, kas strādāja ciešā sadarbībā ar UNESCO Sekretariātu, analizējot, izstrādājot ziņojumu, kā arī rediģējot sākotnējās manuskripta versijas: Treisijai Bērnasai (*Tracey Burns*), Polam Kominam (*Paul Comyn*), Pīteram Ronaldam Desouzam (*Peter Ronald DeSouza*), Inesei Duselai (*Inés Dussel*), Kerijai Feiserei (*Keri Facer*), Hjū Makleinam (*Hugh McLean*), Ebrimam Sallam (*Ebrima Sall*), Fransuā Tadeī (*François Taddei*), Malakai Zālukai (*Malak Zaalouk*) un Havjēram Roglā-Pučam (*Javier Roglá Puig*).

Visbeidzot komisija vēlas no sirds pateikties UNESCO, jo īpaši Stefānijai Džanīni (*Stefania Giannini*), ģenerāldirektores vietniecei izglītības jautājumos, par vadību un Sobhi Tavilam (*Sobhi Tawil*), Nākotnes izglītības un inovāciju komandas vadītājam, un viņa komandai par nenogurstošu atbalstu komisijas darbā. Komandā darbojās Aida Alhabši (*Aida Alhabshi*), Alehandra Kastanjeda (*Alejandra Castaneda*), Katarīna Serkeira (*Catarina Cerqueira*), Anete Domitere (*Anett Domiter*), Kīts Holmss (*Keith Holmes*), Jaroslava Harkova (*Iaroslava Kharkova*), Stefānija Magalage (*Stephanie Magalage*), Džeks Maknīls (*Jack McNeill*), Fenčuņs Mjao (*Fengchun Miao*), Mikela Pagano (*Michela Pagano*), Maja Prinsa (*Maya Prince*), Noa Vebsters Sobe (*Noah W. Sobe*), Elena Tukana (*Elena Toukan*) un Marks Vests (*Mark West*). Komandu atbalstīja daudzi citi organizācijas kolēģi, kas dažādi sekmēja iniciatīvas „Izglītības attīstība nākotnē” veidošanu.

Satura rādītājs

Priekšvārds	v
<i>UNESCO ģenerāldirektore Odrija Azulē</i>	
Priekšvārds	vii
<i>Viņas Ekselence Starptautiskās komisijas par izglītības attīstību nākotnē priekšsēdētāja Sahle Vorka Ževde</i>	vii
Starptautiskā komisija par izglītības attīstību nākotnē	ix
Pateicības	x
Kopsavilkums	1
IEVADS	7
Cilvēces, cilvēktiesību un dzīvās planētas pastāvēšana – apdraudēta	8
Nepieciešams jauns sabiedriskais līgums izglītības jomā	10
Jauna izglītības mērķu definīcija	11
Ziņojuma struktūra	14
I DAĻA	
STARP PAGĀTNES SOLĪJUMIEM UN NENOTEIKTO NĀKOTNI	17
1. NODAĻA CEĻĀ UZ VIENLĪDZĪGĀKU IZGLĪTĪBU NĀKOTNĒ	19
Nepietiekams un nevienlīdzīgs izglītības pieejamības pieaugums	20
Pastāvīga nabadzība un pieaugoša nevienlīdzība	24
Atstumtības tīkls	25
2. NODAĻA APDRAUDĒJUMI UN NOTIEKOŠĀS PĀRMAIŅAS	29
Planēta ir apdraudēta	30
Digitālā pasaule, kas vieno un šķir	34
Demokrātijas lejupslīde un pieaugošā polarizācija	39
Nodarbinātības nenoteiktā nākotne	40

II DAĻA IZGLĪTĪBAS ATJAUNINĀŠANA

46

3. NODAĻA MĀCĪBU METODES SADARBĪBAS UN SOLIDARITĀTES VEICINĀŠANAI 49

Jauns pedagoģisko pieeju redzējums	51
Pedagoģiskais ceļojums jebkurā vecumā un dzīves posmā	56
Augstākās izglītības uzdevuma atjaunināšana	59
Dialoga un rīcības veicināšanas principi	60

4. NODAĻA MĀCĪBU PROGRAMMAS UN KOPĪGO ZINĀŠANU ATTĪSTĪBA 63

Līdzdalība kopīgajās zināšanās	65
Augstākās izglītības veicinošā loma	75
Dialoga un rīcības veicināšanas principi	77

5. NODAĻA SKOLOTĀJU PĀRVEIDOJOŠAIS DARBS 79

Sadarbības integrēšana skolotāja profesijā	81
Skolotāju profesionālās attīstības ceļojums, savijoties ar dzīvi	84
Sabiedrības solidaritātes loma mācīšanas pārveidē	87
Attiecības starp universitātēm un skolotājiem	88
Dialoga un rīcības veicināšanas principi	90

6. NODAĻA SKOLU NOSARGĀŠANA UN PĀRVEIDE 93

Skolu neaizstājamā loma	95
Skolu pārveides nepieciešamība	96
Pāreja no skolas uz augstāko izglītību	102
Dialoga un rīcības veicināšanas principi	103

7. NODAĻA IZGLĪTĪBA DAŽĀDOS DZĪVES POSMOS UN VIDĒS 105

Iekļaušanu un ilgtspējību veicinošas izglītības iespējas	108
Priekšstata paplašināšana par izglītības norises laiku	113
Plašākas tiesības uz izglītību	116
Dialoga un rīcības veicināšanas principi	117

III DAĻA

STIMULS JAUNAM SABIEDRISKAJAM LĪGUMAM IZGLĪTĪBAS JOMĀ

119

8. NODAĻA AICINĀJUMS UZ PĒTNIECĪBU UN INOVĀCIJĀM 121

Jauna pētniecības stratēģija izglītības jomā	123
Zināšanu, datu un pierādījumu vairošana	126
Inovācijas izglītības nākotnei	129
Dialoga un rīcības veicināšanas principi	132

9. NODAĻA AICINĀJUMS UZ GLOBĀLU SOLIDARITĀTI UN STARPTAUTISKU SADARBĪBU 135

Atbilde uz pieaugošo nestabilitāti pasaules kārtībā	136
Ceļā uz kopīgiem mērķiem, saistībām, normām un standartiem	139
Sadarbība zināšanu radīšanā un pierādījumu metodikas izmantošanā	140
Izglītības finansēšana apdraudētajos reģionos	141
UNESCO loma	142
Dialoga un rīcības veicināšanas principi	143

NOBEIGUMS UN TURPINĀJUMS

Kopīgā izglītības nākotnes veidošana

145

Ierosinājumi jauna sabiedriskā līguma veidošanai izglītības jomā	147
Aicinājums uz rīcību	153
Dialogs un līdzdalība	156
Aicinājums uz turpinājumu	158

PIELIKUMI

161

Atlasītie atsauces resursi	162
<i>Neatkarīgie ziņojumi</i>	162
<i>Informatīvie dokumenti</i>	164
<i>Globālās apspriešanās laikā iesniegtie resursi</i>	166
<i>Starptautiskās komisijas par izglītības attīstību nākotnē publikācijas</i>	167
Starptautiskā komisija par izglītības attīstību nākotnē	168
<i>Uzdevums</i>	168
<i>Komisijas locekļi</i>	168
Iniciatīva „Izglītības attīstība nākotnē”	174
Globālās apspriešanās dalībnieki	175

Kopsavilkums

Mūsu pasaule atrodas pagrieziena punktā. Mēs esam sapratuši, ka zināšanas un mācīšanās ir atjaunotnes un pārveides pamats. Taču globālās atšķirības un akūtā nepieciešamība veidot jaunu redzējumu par „kādēļ”, „kā”, „ko”, „kur” un „kad” rada apstākļus, kuros izglītība vēl nespēj izpildīt savu solījumu, t. i., palīdzēt veidot mierīgu, taisnīgu un ilgtspējīgu nākotni.

Ceļā uz izaugsmi un attīstību mēs, cilvēki, esam izpostījuši savu dabisko vidi un apdraudam paši savu eksistenci. Mūsdienās līdzās augstam dzīves līmenim pastāv dziļa nevienlīdzība. Arvien lielāks skaits cilvēku iesaistās sabiedriskajā dzīvē, taču daudzviet visā pasaulē pilsoniskās sabiedrības un demokrātijas struktūra sairst. Straujās tehnoloģiskās pārmaiņas ir izmainījušas daudzus mūsu dzīves aspektus. Tomēr šīs inovācijas netiek pienācīgi izmantotas taisnīguma, iekļautības un demokrātiskās līdzdalības nodrošināšanai.

Šobrīd ikkatram ir uzlikts sarežģīts pienākums pret pašreizējām un nākamajām paaudzēm, t. i., nodrošināt, ka mūsu pasaulē valda pārpilnība, nevis trūkums un ka ikviens var pilnībā un vienlīdzīgi izmantot savas cilvēktiesības. Lai arī jārikojas steidzami, **mēs varam būt cerību pilni**. Mēs kā suga šobrīd dzīvojam tādā cilvēces vēstures posmā, kur mums ir plašāka piekļuve zināšanām nekā jebkad agrāk, un mums ir pieejami instrumenti, kas mums ļauj sadarboties. Iespēja iesaistīt cilvēci kopīgā labākas nākotnes veidošanā nekad nav bijusi lielāka.

Ar šo globālo ziņojumu, ko sagatavojusi Starptautiskā komisija par izglītības attīstību nākotnē, tiek uzdots jautājums: kāda loma ir izglītībai mūsu kopīgās pasaules un nākotnes veidošanā ceļā uz 2050. gadu un turpmāk? Ziņojumā minētie ierosinājumi ir sagatavoti divus gadus ilgušā globālā līdzdalībā un kopradē, kuru laikā pierādījies: milzīgs skaits cilvēku – bērni, jaunieši un pieaugušie – skaidri apzinās, ka uz šīs kopīgās planētas **mēs esam saistīti** un ka ir būtiski vienoties **kopīgā darbā**.

Daudzi cilvēki jau ir iesaistījušies dažādos pasākumos, paši īstenojot minētās pārmaiņas. Šajā ziņojumā ir iekļauts viņu plašais ieguldījums dažādos jautājumos, piemēram, idejas par jaunām mācību norises vietām, atteikšanās no kolonizācijā sakņotām mācību programmām un izpratne par mācību sociāli emocionālā aspekta nozīmīgumu, un ir atspoguļotas viņu reālās un augošās bažas par klimata pārmaiņām, krīzēm (piemēram, Covid-19 pandēmiju), viltus ziņām un digitālo plaisu.

Izglītība – veids, kā organizējam mācīšanu un mācīšanos visas dzīves laikā, – izsenis ir bijusi galvenā cilvēku sabiedrības pārveidē. Tā veido mūsu saikni ar pasauli un citam ar citu, rada jaunas iespējas un uzlabo mūsu spēju veidot dialogu un rīkoties. **Taču, lai veidotu mierīgu, taisnīgu un ilgtspējīgu nākotni, ir jāpārveido arī pati izglītība.**

Jauns sabiedriskais līgums izglītības jomā

Izglītību var aplūkot sabiedriskā līguma aspektā, t. i., kā netiešu vienošanos sabiedrībai sadarboties kopīga labuma vārdā. Sabiedriskais līgums nav tikai „darījums”, jo tas atspoguļo arī normas, saistības un principus – gan tādus, kurus nosaka likums, gan tādus, kas vēsturiski iesakņojušies attiecīgajā kultūrā. **Sākumpunkts ir kopīgs redzējums par izglītības sabiedriskajiem mērķiem.** Šajā līgumā ir ietverti pamatprincipi un organizatoriskie principi, kas strukturē izglītības sistēmas, kā arī ideja par darba dalīšanu, lai šādas sistēmas izveidotu, uzturētu un uzlabotu.

20. gadsimta valsts izglītības sistēmas galvenais mērķis bija atbalstīt nacionālā pilsoniskuma un attīstības centienus, nosakot obligāto izglītību bērniem un jauniešiem. Tomēr šobrīd, sastopoties ar nopietniem apdraudējumiem cilvēces un pašas planētas nākotnei, mums ir steidzami jāmaina izglītības koncepcija, lai palīdzētu atrisināt kopīgos izaicinājumus. **Jauna redzējuma veidošana nozīmē vienotu darbu, lai radītu kopīgu un savstarpēji saistītu nākotni.** Jaunam sabiedriskajam līgumam izglītības jomā ir mūs jāapvieno kopīgu mērķu īstenošanai un jānodrošina zināšanas un inovācijas, kas nepieciešamas, veidojot ilgtspējīgu un mierpilnu nākotni – balstītu sociālajā, ekonomiskajā un vides aspektu taisnīgumā. Tāpat kā šajā ziņojumā, arī līgumā ir jāizceļ nozīmīgā skolotāju loma.

Domājot par izglītību 2050. gadā, mums ir jāuzdod trīs būtiski jautājumi. **Kas ir jāturpina? No kā ir jāatsakās? Kas ir jārada no jauna?**

Pamatprincipi

Ikviena jauns sabiedriskais līgums ir jābalsta uz vispārējiem principiem, kas ir cilvēktiesību pamatā, t. i., iekļautību un taisnīgumu, sadarbību un solidaritāti, kā arī kolektīvo atbildību un savstarpējo saistību, un tas ir jāīsteno saskaņā ar turpinājumā minētajiem pamatprincipiem.

- **Nodrošināt tiesības uz kvalitatīvu izglītību visas dzīves garumā.** Tiesības uz izglītību, ko paredz Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 26. pants, jaunajam sabiedriskajam līgumam izglītības jomā ir jāpatur kā pamats un jāpaplašina, ietverot tiesības uz kvalitatīvu izglītību visas dzīves garumā. Līgumā jāietver arī tiesības uz informāciju, kultūru un zinātni, kā arī tiesības uz piekļuvi kopīgajām zināšanām – cilvēces kolektīvajiem zināšanu resursiem, kas uzkrāti daudzu paaudžu laikā un pastāvīgi mainās, – un tiesības sniegt savu ieguldījumu to veidošanā.
- **Stiprināt izglītību kā sabiedrisku mērķi un kopīgu labumu.** Izglītība kā kopīgs sabiedriskais mērķis balstās uz vienotiem nodomiem un ļauj indivīdiem un kopienām piedzīvot kopīgu uzplaukumu. Īstenojot jaunu sabiedrisko līgumu izglītības jomā, ir ne tikai jānodrošina valsts finansējums izglītībai, bet arī jāiekļauj apņemšanās sniegt iespēju ikvienam sabiedrības pārstāvim piedalīties publiskā izglītības jautājumu apspriešanā. Šāds uzsvars uz līdzdalību ir noteicošais faktors, kas stiprina izglītību kā kopīgu labumu – kopīgās labklājības daļu, ko izvēlas un sasniedz kopā.

Šie pamatprincipi atspoguļo visu, ko izglītība ir ļāvusi cilvēcei sasniegt līdz šim, un palīdzēs nodrošināt, ka ceļā uz 2050. gadu un arī turpmāk izglītība sniegs iespējas nākamajām paaudzēm veidot jaunu redzējumu par savu nākotni un savu jauno pasauli.

Starp pagātnes solījumiem un nenoteikto nākotni

Mūsu pašreizējo vēsturisko situāciju iezīmē arvien pieaugoša sociālā un ekonomiskā nevienlīdzība, klimata pārmaiņas, bioloģiskās daudzveidības zudums, resursu izmantošana, pārsniedzot planētas iespējas, demokrātijas lejupslīde un negatīvi tehnoloģiskās automatizācijas aspekti. Šīs dažādās vienlaicīgās krīzes un izaicinājumi ierobežo mūsu individuālās un kolektīvās civiltiesības un ir nodarījuši kaitējumu lielākajai daļai dzīvības uz Zemes. Izglītības sistēmu paplašināšanās ir radījusi iespējas ļoti daudziem, tomēr milzīgam skaitam cilvēku tiek nodrošinātas visai zemas kvalitātes mācības.

Raugoties nākotnē, nav grūti iedomāties vēl sliktāku scenāriju. Ir viegli iztēloties planētu ar izsmeltiem resursiem, planētu, uz kuras palicis maz vietas, kur dzīvot cilvēkiem. Ekstrēmi nākotnes scenāriji paredz arī pasauli, kurā kvalitatīva izglītība ir elites privilēģija un kurā lielas cilvēku grupas dzīvo postā, jo tām nav pieejamas svarīgas preces un pakalpojumi. Vai pastāvošā nevienlīdzība izglītības jomā laika gaitā pastiprināsies, līdz mācību programmu saturs kļūs pilnībā neatbilstošs? Kā šīs iespējamās izmaiņas ietekmēs cilvēces pamatvērtības?

Neviena tendence nav nolemtība. Pastāv dažādas nākotnes alternatīvas, un ir iespējams pārtraukt graujošās izmaiņas vairākās galvenajās jomās.

- Mūsu planēta ir apdraudēta, taču jau tagad tiek īstenota dekarbonizācija un ekonomikas zaļais virziens. Šajā jomā bērni un jaunieši rāda pozitīvu piemēru, aicinot uz jēgpilnu rīcību un veltot skarbus pārmetumus tiem, kuri atsakās saskatīt situācijas steidzamību.
- Pēdējās desmitgades laikā pasaule ir pieredzējusi demokrātiskās pārvaldes lejupslīdi un uz personību vērstu, populistisku uzskatu pieaugumu. Tomēr vienlaikus ir kļuvusi aktīvāka pilsoniskā līdzdalība un aktivisms, kas vērsas pret diskrimināciju un netaisnību visā pasaulē.
- Digitālās tehnoloģijas piedāvā milzīgu pārveides potenciālu, tomēr mēs vēl neesam sapratuši, kā īstenot to daudzos solījumus.
- Kļūs arvien sarežģītāk veikt pienācīgas kvalitātes darbu, kas orientēts uz cilvēka vajadzībām, jo mākslīgais intelekts (MI), automatizācija un strukturālās pārmaiņas pārveido nodarbinātības vidi visā pasaulē. Vienlaikus arvien vairāk cilvēku un kopienu apzinās aprūpes darba vērtību un dažādos veidus, kā realizēt ekonomisko drošību.

Katram no šiem aktuālajiem apdraudējumiem ir būtiska ietekme uz izglītību. Savukārt mūsu kopīgais darbs izglītībā noteiks to, kāda būs šīs jomas spēja uz tiem reaģēt.

Šobrīd pasaulē izglītība netiek organizēta pietiekami efektīvi, lai nodrošinātu taisnīgas un miermīlīgas sabiedrības, veselīgu planētu un kopīgu progresu, kurā visi ir ieguvēji. Patiesībā daļa no mūsu grūtībām rodas saistībā ar šiem izglītošanas veidiem. **Jauns sabiedriskais līgums izglītības jomā ļauj mums veidot citādu izpratni** par mācīšanos un attiecībām starp skolēniem un skolotājiem, zināšanām un pasauli.

Ierosinājumi izglītības atjaunināšanai

Mācību metodes ir jāveido, iekļaujot sadarbības, kopīga darba un solidaritātes principus.

Tām ir jāvairo skolēnu un studentu intelektuālās, sociālās un morālās spējas, lai viņi varētu strādāt kopā un ar empātiju un līdzjūtību pārveidot pasauli. Nepieciešams arī atbrīvoties no iepriekš iegūtajiem aizspriedumiem, neiecietības un sašķeltības. Novērtējumā šie mācību mērķi ir jāiekļauj tā, lai tie veicinātu jēgpilnu izaugsmi un mācības visiem izglītojamiem.

Mācību programmās uzsvars ir jāliek uz ekoloģisku, starpkulturālu un starpdisciplināru mācīšanos, kas izglītojamiem palīdz iegūt un radīt zināšanas, vienlaikus attīstot savas spējas tās kritiski izvērtēt un izmantot.

Mācību programmās ir jāiekļauj cilvēces izpratne par ekoloģiju, atjaunojot līdzsvaru attieksmē pret Zemi kā dzīvu planētu un mūsu vienīgo mājvietu. Ar zinātnisko, digitālo un humānisma vērtību pratību, kas attīsta spēju atšķirt patiesību no meliem, ir jāapkaro nepatiesas informācijas izplatība. Ar izglītības saturu, metodēm un politiku mums ir jāvairo aktīvais pilsoniskums un demokrātiskā līdzdalība.

Ir jāpaplašina mācīšanas profesionālie aspekti, aplūkojot to kā kopīgu mērķi, atzīstot skolotāju ieguldīto darbu un apzinoties, ka viņi ir zināšanu radītāji un centrālās personas izglītības un sociālajā pārveidē.

Komandas darbs un sadarbība – skolotāju darba galvenie raksturotāji. Pārdomām, izpētei, kā arī zināšanu un jaunu mācību metožu radīšanai ir jāklūst par neatņemamiem mācīšanas aspektiem. Tas nozīmē, ka ir jāatbalsta skolotāju autonomija un rīcības brīvība un ka pedagogiem ir aktīvi jāpiedalās publiskajās diskusijās un dialogā par izglītības attīstību nākotnē.

Ņemot vērā, ka skolas veicina iekļautību, taisnīgumu, kā arī individuālo un kolektīvo labklājību, tām ir jābūt drošai mācību videi, turklāt ir jāveido jauna skolu izpratne, lai veicinātu pasaules pārveidi ceļā uz taisnīgāku, vienlīdzīgāku un ilgtspējīgāku nākotni.

Skolām ir jābūt vietai, kas pulcē dažādu grupu cilvēkus un piedāvā tiem izaicinājumus un iespējas, kas nav pieejami citviet. Ir nepieciešams pārveidot skolu arhitektūru, telpas, nodarbību laiku, grafikus un skolēnu vai studentu grupas, lai mudinātu individuus darboties kopā, nodrošinot viņiem šādu iespēju. Digitālajām tehnoloģijām ir jāatbalsta skolas, nevis tās jāaizvieto. Skolām ir jāveido tāda nākotne, uz kādu mēs ticamies, nodrošinot cilvēktiesības un kļūstot par ilgtspējības un oglekļneitralitātes piemēru.

Mums ir jāizmanto un jāpaplašina izglītības iespējas, kas tiek piedāvātas visas dzīves garumā un dažādās kultūras un sociālajās vidēs.

Ikvienā cilvēka dzīves posmā ir jābūt pieejamām jēgpilnas un kvalitatīvas izglītības iespējām. Mums ir jāsavieno dabiskā, fiziskā un virtuālā mācību vide, rūpīgi sabalansējot labāko potenciālu, ko piedāvā katra no tām. Galvenā atbildība gulstas uz valdībām, tādēļ ir jāstiprina to iespējas sniegt izglītībai valsts finansējumu un regulējumu. Tiesības uz izglītību ir jāpaplašina, lai to varētu iegūt visa mūža garumā, un ir jāietver tiesības uz informāciju, kultūru, zinātni un savienotību.

Stimulus jaunam sabiedriskajam līgumam izglītības jomā

Plaša mēroga pārmaiņas un inovācijas ir iespējamās. Jauno sabiedrisko līgumu izglītības jomā mēs veidosim ar miljoniem individuālu un kolektīvu rīcības aktu, ko raksturo drosmē, līderībā, noturībā, radošais gars un rūpes. Ar jauno sabiedrisko līgumu ir jāpārvar diskriminācija, marginalizācija un atstumtība. Mums ir jāapņemas nodrošināt dzimumu līdztiesību un visu cilvēku tiesības neatkarīgi no viņu rases, etniskās piederības, reliģijas, invaliditātes, seksuālās orientācijas, vecuma vai pilsonības. Ir nepieciešama milzīga apņemšanās veidot sociālo dialogu, domāt un rīkoties kopā.

Aicinājums uz pētniecību un inovācijām. Jauna sabiedriskā līguma īstenošanai ir nepieciešama koordinēta pasaules mēroga pētniecības programma, kuras uzmanības centrā ir tiesības uz izglītību visas dzīves garumā. Šajā programmā galvenā uzmanība ir jāveltī tiesībām uz izglītību un jāietver dažādas pierādījumu metodikas un zināšanu veidi, tostarp horizontālā mācīšanās un pārrobežu zināšanu apmaiņa. Jānovērtē ikviena viedoklis – sākot no skolotājiem, skolēniem, akadēmiskajām aprindām un pētniecības centriem līdz valdībām un pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

Aicinājums uz globālu solidaritāti un starptautisku sadarbību. Lai īstenotu jauno sabiedrisko līgumu izglītības jomā, ir nepieciešams atjaunot apņemšanos veikt globālu kopīgu darbu izglītības kā kopīga labuma atbalstam, pamatojoties uz taisnīgāku un vienlīdzīgāku sadarbību starp valstiskajiem un nevalstiskajiem dalībniekiem. Papildus ziemeļu–dienvidu izglītības palīdzības plūsmām ir jāstiprina zināšanu radīšana un pierādījumu metodikas izmantošana dienvidu–dienvidu un trīspusējās sadarbības veidā. Starptautiskajai kopienai ir nozīmīga loma, sniedzot palīdzību valstiskajiem un nevalstiskajiem dalībniekiem, lai tie spētu vienoties par kopīgiem mērķiem, normām un standartiem, kas nepieciešami, lai realizētu jauno sabiedrisko līgumu izglītības jomā. Šajā procesā ir jāievēro subsidiaritātes princips un jāveicina vietējie, nacionālie un reģionālie centieni. Ar starptautiskās sadarbības palīdzību un globālo iestāžu darbu jo īpaši ir jāatbalsta patvēruma meklētāju, bēgļu, bezvalstnieku un migrantu izglītības vajadzības.

Universitātēm un citām augstākās izglītības iestādēm ir aktīvi jāpiedalās visos aspektos, kas saistīti ar jaunā sabiedriskā līguma izglītības jomā veidošanu. No atbalsta pētniecībai un zinātnes attīstībai līdz uzticama partnera lomai attiecībās ar citām izglītības iestādēm un programmām savās kopienās un visā pasaulē – universitātēm, kas ir radošas, inovatīvas un apņemības pilnas stiprināt izglītību kā kopīgu labumu, ir būtiska loma izglītības nākotnes attīstībā.

Ir svarīgi, lai ikviens varētu piedalīties izglītības nākotnes veidošanā – bērni, jaunieši, vecāki, skolotāji, pētnieki, sabiedriskie aktīvistu, darba devēji, kultūras un reliģiskie līderi. Mums ir dziļas, bagātas un daudzveidīgas kultūras tradīcijas, uz kurām balstīties. Cilvēkiem piemīt liels kopējais spēks, gudrība un radošais gars. Šobrīd mēs esam nopietnas izvēles priekšā: turpināt neilgtspējīgo ceļu vai radikāli mainīt virzienu.

Šajā ziņojumā tiek piedāvātas atbildes uz trīs būtiskiem jautājumiem. Kas ir jāturpina? No kā ir jāatsakās? Kas ir jārada no jauna? Tomēr **šeit minētie ierosinājumi ir tikai sākumpunkts.** Šis ziņojums nav rīcības plāns, bet drīzāk aicinājums domāt un iztēloties. Šie jautājumi ir jāuzdod un atbildes ir jārod kopienās, valstīs, skolās, izglītības programmās un dažādās sistēmās visā pasaulē.

Jauns sabiedriskais līgums izglītības jomā ir nozīmīgs solis uz jaunu mūsu kopīgo nākotni.

levads

Mēs esam eksistenciālas izvēles priekšā: turpināt neilgtspējīgo ceļu vai radikāli mainīt virzienu. Turpināt pašreizējo ceļu nozīmē pieņemt nepiedodamu nevienlīdzību un ekspluatāciju, dažādu veidu vardarbības pieaugumu, sociālās kohēzijas un cilvēka brīvības pavājināšanos, nepārtrauktu vides iznīcināšanu, kā arī bīstamu un, iespējams, katastrofālu bioloģiskās daudzveidības zudumu. Turpināt pašreizējo ceļu nozīmē nesaredzēt un nenovērst riskus, kas nāk roku rokā ar mūsu sabiedrību tehnoloģisko un digitālo pārveidi.

Mums ir steidzami jāveido jauns redzējums par mūsu kopīgo nākotni un jārikojas, lai to realizētu. Zināšanas un mācīšanās ir atjaunotnes un pārveides pamats. Taču globālās atšķirības un akūtā nepieciešamība veidot jaunu redzējumu par „kādēļ”, „kā”, „ko”, „kur” un „kad” rada apstākļus, kuros izglītība vēl nespēj izpildīt savu solījumu, t. i., palīdzēt veidot mierīgu, taisnīgu un ilgtspējīgu nākotni.

Mums visiem ir pienākums pret pašreizējām un nākamajām paaudzēm – nodrošināt, ka mūsu pasaulē valda pārpilnība, nevis trūkums un ka ikviens var pilnībā un vienlīdzīgi izmantot savas cilvēktiesības. Lai arī jārikojas steidzami, mēs varam būt cerību pilni. Mēs šobrīd dzīvojam tādā cilvēces vēstures posmā, kad mums ir plašāka piekļuve zināšanām nekā jebkad agrāk, un mums ir pieejami instrumenti, kas mums ļauj sadarboties. Iespēja iesaistīt cilvēci kopīgā nākotnes veidošanā nekad nav bijusi lielāka.

Izglītība – veids, kā organizējam mācīšanu un mācīšanos visas dzīves laikā, – izsenis ir bijusi galvenā cilvēku sabiedrības pārveidē. Izglītība ir process, kā mēs organizējam starppaaudžu zināšanu nodošanas un koprades ciklu. Tā veido mūsu saikni ar pasauli un citiem, rada jaunas iespējas un uzlabo mūsu spēju veidot dialogu un rīkoties. Taču, lai veidotu tādu nākotni, kādu paši vēlamies, ir jāpārveido arī pati izglītība.

Ar šo globālo ziņojumu, ko sagatavojusi Starptautiskā komisija par izglītības attīstību nākotnē, tiek uzdots jautājums: kāda loma ir izglītībai mūsu kopīgās pasaules un nākotnes veidošanā, domājot par 2050. gadu un tālāku nākotni? Ziņojumā minētie ierosinājumi ir sagatavoti divus gadus ilgušā globālā kopīgā darbā, kas pierādīja, ka milzīgs skaits cilvēku – bērni, jaunieši un pieaugušie – skaidri apzinās, ka uz šīs kopīgās planētas mēs esam saistīti. Mēs esam savstarpēji saistīti, jo pasaules problēmas ietekmē mūs visus. Daudzi cilvēki visā pasaulē tikpat skaidri apzinās arī to, ka mums ir jāstrādā kopā, sākot ar izpratnes veidošanu par daudzveidību un atšķirībām.

Iespējamo nākotnes virzienu prognozēšana ir cilvēku īstenots pastāvīgs process. Idejām par nākotni ir nozīmīga loma izglītības uzskatos, politikā un praksē. Tās ietekmē visu – gan skolēnu, studentu un viņu ģimeņu ikdienā pieņemtos lēmumus, gan lielos izglītības pārmaiņu plānus, ko izstrādā izglītības ministrijas.

Skatot iespējamus un alternatīvos nākotnes scenārijus, rodas būtiski jautājumi par ētiku, vienlīdzību un taisnīgumu. Kuri nākotnes scenāriji ir izdevīgāki, un kuru cilvēku interesēs tie tādi ir?

Šajā ziņojumā tiek atzīts, ka izglītībā pastāv vairāki iespējamie nākotnes scenāriji – no radikālas pārveides līdz dziļai krīzei. Tas postulē ideju, ka, domājot par izglītības nākotni, galvenais mērķis ir ļaut mums tagadni veidot citādi, noteikt iespējamus turpmākos virzienus un izskatīt iespējas, ko mēs varētu iegūt vai zaudēt. Skatot iespējamus un alternatīvos nākotnes scenārijus, rodas būtiski jautājumi par ētiku, vienlīdzību un taisnīgumu. Kuri nākotnes scenāriji ir izdevīgāki, un kuru cilvēku interesēs tie tādi ir? Tā kā izglītību ne tikai ietekmē ārēji faktori, bet arī tai pašai ir liela nozīme, paverot iespēju potenciālajiem nākotnes scenārijiem visos planētas nostūros, ir dabiski, pat obligāti, ka jauns mūsu kopīgās nākotnes redzējums ietver sabiedrisku līgumu izglītības jomā.

Cilvēces, cilvēktiesību un dzīvās planētas pastāvēšana – apdraudēta

Ir apdraudēts viss – gan ideja, ka katras personas cieņa tiek augstu novērtēta, gan apņemšanās nodrošināt cilvēktiesības visiem, gan arī Zemes, mūsu vienīgās mājvietas, stāvoklis. Lai mainītu iesākto virzību un veidotu nākotnes alternatīvas, mums ir steidzami jāatjauno līdzsvars savās attiecībās citam ar citu, dzīvo planētu un tehnoloģijām. Mums ir jāatceras par mūsu savstarpējo saistību un mūsu, cilvēku, vietu un darbības sekām pasaulē, kas nepieder tikai mums vieniem.

Mūs vienlaikus piemeklējušas vairākas krīzes. Mūsu pašreizējo vēsturisko situāciju iezīmē arvien pieaugoša sociālā un ekonomiskā nevienlīdzība, klimata pārmaiņas, bioloģiskās daudzveidības zudums, resursu izmantošana, pārsniedzot planētas iespējas, demokrātijas lejupslīde, negatīvi tehnoloģiskās automatizācijas aspekti un vardarbība.

Pretrunīgās attīstības tendences mūs ved uz neilgtspējīgu nākotni. Globālais nabadzības līmenis ir krities, taču nevienlīdzība starp valstīm un pašās valstīs ir pieaugusi. Līdzās augstam dzīves līmenim pastāv dziļāka nevienlīdzība nekā jebkad agrāk. Klimata pārmaiņas un vides degradācija apdraud cilvēku un citu sugu izdzīvošanu uz Zemes. Arvien lielāks skaits cilvēku aktīvi iesaistās sabiedriskajā dzīvē, taču daudzviet visā pasaulē pilsoniskā sabiedrība un demokrātija sairst. Tehnoloģijas mūs savieno ciešāk nekā jebkad, taču arī veicina sociālo fragmentāciju un saspīlējumus. Globālā pandēmija ir izgaismojusi mūsu neaizsargātību daudzos aspektos. Šīs krīzes un izaicinājumi ierobežo mūsu individuālās un kolektīvās cilvēktiesības. Šāda situācija lielā mērā ir radusies cilvēku pieņemto izvēļu un darbības rezultātā. Tās ir sekas mūsu radītajām sociālajām, politiskajām un ekonomiskajām sistēmām, kurās prioritāri tiek pieņemti īstermiņa (nevis ilgtermiņa) risinājumi un mazākuma intereses tiek celtas augstāk par vairākuma interesēm.

Klimata un vides katastrofas pastiprina ekonomikas modeļi, kas resursus izmanto neilgtspējīgi. Ekonomikas modeļi, kuros pirmajā vietā ir īstermiņa ieguvumi un pārmērīgs patēriņš, ir cieši saistīti ar alkatīgu individuālismu, konkurenci un empātijas trūkumu, kas raksturo pārāk

daudzas mūsu sabiedrības visā pasaulē. Pasaules bagātība arvien vairāk nonāk mazākuma rokās, un mūsu sabiedrības kohēziju apdraud ārkārtīga ekonomiskā nevienlīdzība.

Demokrātiskajai pārvaldei izaicinājumus rada autoritārisma, izslēdzoša populisma un politiskā ekstrēmisma pieaugums tieši laikā, kad mums ir nepieciešama ciešāka sadarbība un solidaritāte, lai risinātu kopīgos jautājumus, kas nepazīst politiskās robežas. Par spīti desmitgadēm veiktajam darbam, atbalstot sabiedrību centienus attīstīt miermīlīgus veidus, kā atrisināt domstarpības, pasaulē šobrīd ir vērojama arvien pieaugoša sociālā un politiskā polarizācija. Tādas parādības kā naida runa, bezatbildīga nepatiesu ziņu izplatīšana, reliģiskais fundamentālisms un izslēdzošs nacionālisms (tās visas pastiprina jaunās tehnoloģijas) galu galā tiek stratēģiski izmantotas šauru interešu labā. Pasaules kārtība, kas balstīta Vīspārējā cilvēktiesību deklarācijā paustajās kopīgajās vērtībās, zaudē savu spēku. Mūsu pasaule piedzīvo vērtību krīzi, kam raksturīgs korupcijas, neiejūtības, neiecietības un aizspriedumu pieaugums, kā arī vardarbības normalizēšana.

Straujā globalizācija un pieaugošā cilvēku mobilitāte apvienojumā ar piespiedu migrāciju un pārvietošanu pārlieku bieži pastiprina rasisma, aizspriedumu, neiecietības un diskriminācijas radīto ietekmi, laupot cilvēcību. Šāda vardarbība pret cilvēka cieņu ir tādu varas struktūru izpausmes, kas vēlas dominēt un kontrolēt, nevis sadarboties un nodrošināt brīvības. Vardarbība, kas tiek izmantota bruņotajos konfliktos, okupācijā un politiskajās represijās, ne tikai iznīcina dzīves, bet arī grauj pašu ideju par cilvēka cieņu. Bieži vien tie, kas var baudīt privilēģijas un gūt labumu no valdošajām sistēmām, diskriminē, pamatojoties uz dzimumu, rasi, etnisko piederību, valodu, reliģiju vai dzimumorientāciju, un apspiež citas cilvēku grupas, ko tie uzskata par apdraudējumu, piemēram, pirmiedzīvotājus, sievietes, bēgļus, migrantus, feministes, cilvēktiesību aizstāvjus, vides aktivistus vai politiskos disidentus.

Sabiedrības digitalizācija ietekmē mūsu dzīvi nepieredzētos veidos. Datori strauji maina to, kā notiek zināšanu radīšana, izplatīšana, apstiprināšana, izmantošana un piekļuve tām. Tas lielākoties padara informāciju pieejamāku un paver jaunus un daudzsoļus ceļus izglītībai. Tomēr pastāv daudzi riski: digitālajā telpā mācīšanās var gan sašaurināties, gan paplašināties; tehnoloģijas nodrošina jaunus varas un kontroles instrumentus, ko var izmantot gan apspiešanai, gan atbrīvošanai; ieviešot sejas atpazīšanu un MI, mūsu cilvēktiesības uz privātumu var samazināties tādos veidos, kādi pirms desmit gadiem nebija pat iedomājami. Mums ir jābūt modriem, lai nodrošinātu, ka pašreizējā tehnoloģiskā pārveide mums palīdz attīstīties un neapdraud dažādo zināšanu veidu vai intelektuālās un radošās brīvības nākotni.

Mūsu dzīvesveids vairs nav līdzsvarā ar planētu, kas uztur dažādās dzīvības formas. Tas apdraud mūsu pašreizējo un turpmāko labklājību un mūsu pastāvēšanu. Nekritiskā tehnoloģiju pieņemšana pārlieku bieži bīstami attālina mūs citu no cita, saīsina sarunas un rada savstarpēju nesaprašanos, kaut pastāv potenciāls sasniegt tieši pretējo. Šie trūkumi saistībā ar planētas un tehnoloģisko līdzsvaru izgaismo vēl trešo aspektu, kas ir tikpat bīstams: līdzsvara trūkumu mūsu savstarpējās attiecībās. Tas izpaužas kā dziļāka nevienlīdzība, uzticības un labās gribas graušana, visa atšķirīgā demonizācija, kā arī nevēlēšanās sadarboties un jēgpilnāk cīnīties pret arvien pieaugošo globālo problēmu klāstu.

Nav grūti iedomāties vēl sliktāku nākotnes scenāriju. Ir viegli iztēloties planētu ar izsmeltiem resursiem, planētu, kurā palicis maz vietas cilvēkam. Ekstrēmi nākotnes scenāriji paredz arī pasauli, kurā kvalitatīva izglītība ir elites privilēģija un kurā lielas cilvēku grupas dzīvo postā, jo tām nav pieejamas svarīgas preces un pakalpojumi. Vai mācību programmas kļūs arvien nepiemērotākas, un vai pastāvošā nevienlīdzība izglītības jomā laika gaitā tikai pastiprināsies? Vai cilvēces stāvoklis pasliktināsies vēl vairāk?

Izvēles, ko kolektīvi izdarām šodien, noteiks mūsu kopīgās nākotnes attīstību.

Izvēles, ko kolektīvi izdarām šodien, noteiks mūsu kopīgās nākotnes attīstību. Tas, vai mēs izdzīvosim vai iesim bojā, dzīvosim mierā vai ļausim vardarbībai veidot savu dzīvi, spēsim attiekties pret Zemi ilgtspējīgi vai neilgtspējīgi, lielā mērā ir atkarīgs no šodienas izvēlēm un mūsu spējas sasniegt kopīgos mērķus. Kopā mēs varam mainīt notikumu gaitu.

Nepieciešams jauns sabiedriskais līgums izglītības jomā

Izglītība ir mūsu sabiedrību atjaunotnes un pārveides pamats. Tā mobilizē zināšanas, lai palīdzētu mums vadīt mainīgās un nenoteiktās pasaules gaitu. Izglītības spēks slēpjas tās spējā mūs savienot ar pasauli un citam ar citu, vest mūs ārpus pazīstamā un piedāvāt jaunas iespējas. Tā palīdz mūs apvienot kopīgu mērķu īstenošanai un nodrošina zinātnes resursus, zināšanas un inovācijas, kas mums ir nepieciešamas kopīgo izaicinājumu risināšanā. Izglītība veicina izpratni un veido iespējas, kas var palīdzēt nodrošināt, ka mūsu nākotnē valda lielāka sociālā iekļautība, ekonomiskais taisnīgums un vides ilgtspējība.

Ģimenes, kopienas un valdības visā pasaulē labi apzinās, ka skolas un izglītības sistēmas, neraugoties uz to trūkumiem, var radīt iespējas un nodrošināt ceļus individuālai un kolektīvai attīstībai. Valdības un pilsoniskās sabiedrības organizācijas ir plaši atzinušas, ka izglītība ir galvenais, lai gan ne vienīgais aspekts, kas nodrošina progresu vēlamo attīstības rezultātu sasniegšanai, veido darba prasmes un kompetences un atbalsta aktīvu un demokrātisku pilsoniskumu. Izglītība pamatoti ir viens no pilāriem, kas balsta ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam – visaptverošu redzējumu par cilvēci, lai veicinātu labklājību, taisnīgumu un mieru visiem, kā arī ilgtspējīgas attiecības ar vidi.

Tomēr izglītība visā pasaulē joprojām neatbilst mūsu cerībām. Kaut arī pasaulē izglītība kļūst ievērojami pieejamāka, plaša atstumtība joprojām liedz simtiem miljonu bērnu, jauniešu un pieaugušo viņu pamattiesības uz kvalitatīvu izglītību. Joprojām pastāv diskriminācija dzimuma, etniskās piederības, valodas, kultūras un zināšanu dēļ, un bieži vien tā ir sistemātiska. Izglītības pieejamības trūkumu papildina „atbilstības krīze”: pārāk bieži formālā mācīšanās neatbilst bērnu un jauniešu, kā arī to kopienu vajadzībām un vēlmēm. Zemas kvalitātes apmācība aplāpē radošo garu un zinātkāri. Iemesli, kas raksturo skolēnu un studentu intereses zudumu par mācībām un mācību pārtraukšanu vai atskaitīšanu no tām, visos izglītības līmeņos norāda uz pašreizējā izglītības modeļa nepiemērotību, lai nodrošinātu jēgpilnu mācīšanos un savas rīcības kontroles un mērķa

izjūtu bērniem un jauniešiem. Arvien biežāk tie, kas uzsāk mācības, nav gatavi ne šodienas, ne rītdienas pārbaudījumiem.

Turklāt izglītības sistēmas bieži vien rada un uztur tieši tādus apstākļus, kas (ar diskrimināciju un atstumtību vai neilgtspējīgu dzīvesveidu) apdraud mūsu kopīgo nākotni, ierobežojot izglītības potenciālu būt patiesi pārveidojošai. Šīs kopīgās kļūdas nosaka nepieciešamību veidot jaunu kopīgu redzējumu un atjaunot principus un apņemšanos, kas var veidot un virzīt mūsu rīcību izglītības jomā.

Ikviena izglītības sabiedriskā līguma sākumpunkts ir kopīgi sabiedriskie mērķi izglītībā. Sabiedriskais līgums izglītības jomā ietver pamatprincipus un organizatoriskos principus, kas strukturē izglītības sistēmas, kā arī ideju par darba dalīšanu, lai šādas sistēmas izveidotu, uzturētu un uzlabotu.

20. gadsimtā valsts izglītības sistēmas galvenais mērķis bija atbalstīt nacionālā pilsoniskuma un attīstības centienus. Tā galvenokārt paredzēja obligāto izglītību bērniem un jauniešiem. Tomēr šobrīd, sastopoties ar nopietnajiem apdraudējumiem, mums steidzami jāmaina izglītības koncepcija, lai palīdzētu atrisināt kopīgos izaicinājumus. Jaunam sabiedriskajam līgumam izglītības jomā ir jāpalīdz mūs apvienot kopīgu mērķu īstenošanai un jānodrošina zināšanas un inovācijas, kas nepieciešamas, lai mums visiem veidotu ilgtspējīgu un mierpilnu nākotni, balstoties uz sociālo, ekonomisko un vides aspektu taisnīgumu.

Jauna sabiedriskā līguma gatavošana nozīmē izpētīt, kā ierastie domāšanas veidi attiecībā uz izglītību, zināšanām un mācīšanos liedz mums atklāt jaunus ceļus un virzīties uz tādu nākotni, kādu vēlamies redzēt. Vienkārša pašreizējā izglītības attīstības modeļa paplašināšana nav piemērots risinājums nākotnei. Mūsu grūtības nav radušās tikai ierobežotu resursu un līdzekļu rezultātā. Mūsu problēmas ir radušās arī no iemesliem, kādēļ mēs izglītojam, un veidiem, kā tas tiek veikts un kā tiek organizēts mācību process.

Jauna izglītības mērķu definīcija

Izglītības sistēmas ir maldīgi ieaudzinājušas pārlicību, ka īstermiņa priekšrocības un ērtības ir svarīgākas par ilgtermiņa ilgtspēju. Tās ir likušas uzsvāru uz individuālajiem panākumiem, valstu konkurenci un ekonomisko attīstību, t. i., vērtībām, kas mazina solidaritāti, izpratni par mūsu savstarpējo saistību un rūpes citam par citu un mūsu planētu.

Izglītībai ir mūs jāapvieno kopīgu mērķu īstenošanai un jānodrošina zināšanas, zinātnes resursi un inovācijas, kas nepieciešami, lai mums visiem veidotu ilgtspējīgu nākotni, balstoties uz sociālo, ekonomisko un vides aspektu taisnīgumu. Tai ir jānovērš pagātnes netaisnības, vienlaikus sagatavojot mūs vides, tehnoloģiskajām un sociālajām pārmaiņām, kas sagaida nākotnē.

Jaunais sabiedriskais līgums izglītības jomā ir jābalsta uz diviem pamatprincipiem: 1) tiesībām uz izglītību un 2) apņemšanos nodrošināt izglītību kā sabiedrisku mērķi un kopīgu labumu.

Nodrošināt tiesības uz kvalitatīvu izglītību visas dzīves garumā

Dialogā un rīcībā, kas nepieciešama jauna sabiedriskā līguma izglītības jomā gatavošanai, ir jāsaglabā stingra apņemšanās nodrošināt cilvēktiesības. 1948. gadā pieņemtajā Vispārējā cilvēktiesību deklarācija paredz neatņemamas tiesības visai cilvēku sabiedrībai un rāda mums pareizo virzienu, kādā jāveido jauns redzējums par izglītības attīstību nākotnē. Tiesības uz izglītību (tās ir būtisks priekšnosacījums visu pārējo sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību īstenošanai) jaunajā

Jaunajam sabiedriskajam līgumam izglītības jomā ir jāsaglabā stingra apņemšanās nodrošināt cilvēktiesības.

sabiedriskajā līgumā ir jāsaglabā kā orientieris un pamats. Šāds, uz cilvēktiesībām balstīts redzējums paredz, ka izglītība ir jānodrošina visiem neatkarīgi no ienākumu līmeņa, dzimuma, rases vai etniskās piederības, reliģijas, valodas, kultūras, dzimumorientācijas, politiskajiem uzskatiem, invaliditātes vai citām iezīmēm, ko varētu izmantot, lai kādu diskriminētu un atstumtu. Tiesības uz izglītību ir jāpaplašina, lai ietvertu arī tiesības uz kvalitatīvu izglītību mūža garumā. Tiesības uz izglītību, kas ilgstoši ir interpretētas kā tiesības bērniem un jauniešiem

apmeklēt skolu, turpmāk ir jāattiecina uz izglītību visos vecumos un visās dzīves jomās. Tiesības uz izglītību ir cieši saistītas ar tiesībām uz informāciju, kultūru un zinātni.

Lai šīs tiesības īstenotu, ir nepieciešama stingra apņemšanās attīstīt cilvēku spējas. Turklāt tās ir cieši saistītas ar tiesībām uz piekļuvi kopīgajām zināšanām – cilvēces kolektīvajiem, arvien pieaugošajiem informācijas, zināšanu un inteligences resursiem, tostarp tiesībām sniegt savu ieguldījumu to veidošanā.

Nepārtrauktais zināšanu radīšanas cikls, kas veidojas sacensību, dialoga un diskusiju rezultātā, palīdz koordinēt rīcību, radīt zinātniskās patiesības un veicināt inovācijas. Tas ir viens no cilvēces visvērtīgākajiem neizmējamajiem resursiem un būtiskākais izglītības aspekts. Jo lielākam skaitam cilvēku ir pieejamas kopīgās zināšanas, jo bagātīgākas tās kļūst. Valodas, rēķināšanas un rakstības sistēmu attīstība ir sekmējusi zināšanu izplatīšanu laikā un telpā. Tas savukārt ir ļāvis cilvēku sabiedrībām sasniegt ievērojamus kolektīvā uzplaukuma un civilizācijas attīstības augstumus. Kopīgo zināšanu potenciālās iespējas teorētiski ir bezgalīgas. Kopīgo zināšanu atraisītā daudzveidība un inovācijas izriet no aizņemšanās un aizdošanas principa, no starpdisciplīnu eksperimentiem, kā arī veco ideju jaunas interpretācijas un jaunu ideju radīšanas.

Diemžēl pastāv šķēršļi, kas neļauj nodrošināt taisnīgu piekļuvi kopīgajām zināšanām un iespēju sniegt savu ieguldījumu. Ar cilvēces uzkrātajām zināšanām saistīti ievērojami trūkumi un izkropļojumi, kas ir jāapzinās un jānovērš. Pirmiedzīvotāju uzskati, valodas un zināšanas jau izsenis tiek likti otrajā plānā. Izteikti nepietiekami ir pārstāvētas arī sievietes un meitenes, minoritātes un personas ar zemiem ienākumiem. Šādu grupu ierobežošana ir radusies komercializācijas un pārlietu stingru intelektuālā īpašuma tiesību rezultātā, kā arī saistībā ar atbilstoša regulējuma trūkumu un nepietiekamu atbalstu kopienām un sistēmām, kas pārvalda kopīgās zināšanas. Mums ir jāaizsargā mākslinieku, rakstnieku, zinātnieku un izgudrotāju intelektuālā īpašuma tiesības un mākslas darbu autortiesības. Taču vienlaikus mums ir jāatbalsta atvērtas un vienlīdzīgas iespējas izmantot un radīt zināšanas. Lai aizsargātu pirmiedzīvotājus un citas marginalizētās grupas no šiem cilvēkiem piederošo zināšanu nelikumīgas un neatļautas piesavināšanās un izmantošanas,

kopīgajās zināšanās ir jāizmanto tiesībās balstīta pieeja, kas ietver intelektuālā īpašuma tiesību atzīšanu.

Lai nodrošinātu paplašinātās tiesības uz izglītību visas dzīves garumā, ir jānovērš šķēršļi un jānodrošina, ka kopīgās zināšanas ir atvērts un neizsīkstošs resurss, kas atspoguļo dažādos zināšanu un esības veidus pasaulē.

Stiprināt izglītību kā sabiedrisku mērķi un kopīgu labumu

Izglītība kā kopīgs sabiedriskais mērķis balstās uz vienotiem nodomiem un ļauj indivīdiem un kopienām piedzīvot kopīgu uzplaukumu. Īstenojot jaunu sabiedrisko līgumu izglītības jomā, ir ne tikai jānodrošina pienācīgs un nepārtraukts valsts finansējums izglītībai, bet arī jāiekļauj apņemšanās sniegt iespēju ikvienam sabiedrības pārstāvim piedalīties publiskā izglītības jautājumu apspriešanā. Tieši iespēja piedalīties jautājumu lemšanā stiprina izglītību kā kopīgu labumu – kopīgās labklājības veidu, ko izvēlas un sasniedz kopā.

Izglītību kā kopīgu labumu raksturo divas būtiskas iezīmes. Pirmkārt, izglītība ir kopīgs pieredzes process, kurā cilvēki kontaktējas cits ar citu un ar pasauli. Izglītības iestādes, skolotāji, izglītības darbinieki un izglītojamie apvienojas kopīgā darbā, kas ietver gan individuālos, gan kolektīvos aspektus. Izglītība ļauj cilvēkiem izmantot cilvēces zināšanu mantojumu un sniegt savu devumu. Izglītība kā kolektīvs koprades akts apliecina indivīdu un kopienu savstarpējo cieņu un spējas, veido kopīgus mērķus, attīsta spēju kopīgi rīkoties un veicina mūsu vispārējo cilvēcību. Tādēļ ir būtiski, lai izglītības iestādes uzņemtu pēc iespējas daudzveidīgākas skolēnu un studentu grupas un tie varētu mācīties cits no cita, pārvarot atšķirības.

Otrkārt, izglītībai ir raksturīgs kopīgs pārvaldes process. Izglītības kā sociāla projekta pārvaldībā un administrēšanā piedalās liels skaits dažādu dalībnieku. Atšķirīgie viedokļi un uzskati ir jāintegrē noteiktās politikās un lēmumu pieņemšanas procesos. Pašlaik valdošā tendence izglītības politikas veidošanas, īstenošanas un uzraudzības procesos iesaistīt plašāku un daudzveidīgāku nevalstisko pārstāvju loku atspoguļo arvien pieaugošo pieprasījumu izglītībā kā jau sabiedriskā jomā nodrošināt viedokļu atspoguļošanu, pārskatāmību un atbildību. Skolotāju, jauniešu kustību, kopienā balstītu grupu, korporāciju, nevalstisko organizāciju, uzņēmumu, profesionālo apvienību, filantropu, reliģisko iestāžu un sociālo kustību iesaistīšana var uzlabot izglītības vienlīdzības aspektus, kvalitāti un atbilstību. Nevalstiskie dalībnieki nozīmīgi aizsargā nediskriminēšanas, vienlīdzīgu iespēju un sociālā taisnīguma principus, vienlaikus nodrošinot tiesības uz izglītību.

Izglītības sabiedriskā puse ir plašāka par īstenošanu, finansēšanu un pārvaldību, kas atrodas valsts iestāžu atbildībā. Sabiedriskā izglītība ir izglītība, kas 1) tiek īstenota publiskajā telpā, 2) veicina sabiedrības intereses un 3) uzņemas atbildību visas sabiedrības priekšā. Visām skolām (neatkarīgi no pārvaldītāja) ir jānodrošina izglītība, kas veicina cilvēktiesību ievērošanu un vērtību daudzveidību, kā arī novērš diskrimināciju. Mēs nedrīkstam aizmirst, ka sabiedriskās izglītības mērķis ir izglītēt plašāku sabiedrību. Tā pastiprina mūsu kopīgo piederības sajūtu vienai cilvēcei un vienai planētai, vienlaikus saglabājot cieņu pret mūsu atšķirībām un daudzveidību.

Apņemšanās nodrošināt izglītību kā sabiedrisku mērķi un kopīgu labumu nozīmē, ka, pārvaldot izglītību vietējā, valsts un globālā līmenī, ir jāņem vērā iekļautības un līdzdalības aspekts. Valdībām arvien vairāk ir jāpievēršas izglītības regulējumam un tās aizsardzībai pret komercializāciju. Nav pieļaujama situācija, ka tirgus vajadzības turpina kavēt izglītības (kā cilvēktiesību) iegūšanu. Tā vietā ir jānodrošina, ka izglītība kalpo visas sabiedrības interesēm.

Jaunā sabiedriskā līguma pamatā ir jāliek tiesības uz izglītību visa mūža garumā un apņemšanās nodrošināt izglītību kā sabiedrisku mērķi un kopīgu labumu, ja tas palīdz mums veidot ceļu uz sociālā, ekonomiskā un vides aspektu ziņā taisnīgu un ilgtspējīgu nākotni. Šie pamatprincipi palīdzēs attīstīt dialogu un rīcību galveno izglītības dimensiju atjaunošanai, sākot no mācību metodēm un programmām un beidzot ar pētniecību un starptautisko sadarbību.

Ziņojuma struktūra

Šis ziņojums ir iedalīts trīs daļās, kas ietver vairākas nodaļas. Katrā nodaļā ir piedāvāti ierosinājumi jaunam sabiedriskajam līgumam izglītības jomā un virkne dialoga un rīcības veicināšanas pamatprincipu. Ziņojuma noslēgumā ir epilogs, kurā piedāvāti veidi, kā ieteikumus īstenot praksē dažādos apstākļos. Lai gan ziņojumā attiecīgās vietās ir atsauces uz izpētē gūtiem pierādījumiem, tekstā nav norādīti konkrēti avoti. Informatīvie dokumenti, kas iesniegti tieši šīs iniciatīvas vajadzībām, ir norādīti pielikumā.

Ziņojuma I daļā „Starp pagātnes solījumiem un nenoteikto nākotni” ir atspoguļots duālais globālā mēroga izaicinājums nodrošināt vienlīdzību un atbilstību izglītības jomā. Tas nosaka nepieciešamību izglītības jomā veidot jaunu sabiedrisko līgumu, kas spētu novērst atstumtību izglītībā un nodrošināt ilgtspējīgu nākotni. I daļa ietver divas nodaļas.

1. nodaļā ir raksturoti notikumi, kas saistīti ar Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 26. pantā ietvertajām tiesībām uz izglītību, tās izpildītajiem un neizpildītajiem solījumiem. 2. nodaļā ir aplūkoti galvenie apdraudējumi un notiekošās pārveides, aptverot četras vienlaicīgu un plašu pārmaiņu jomas: vides pārmaiņas, tehnoloģiskās attīstības paātrinājumu, pārvaldes un sociālo fragmentāciju un jaunās darba vides. Domājot par 2050. gadu, šajā nodaļā tiek uzdoti jautājumi: kā šie apdraudējumi un pārveides ietekmēs izglītību, un kādas pārmaiņas ir nepieciešamas, lai izglītība tiem labāk piemērotos?

Ziņojuma II daļā „Izglītības atjaunināšana” ir apspriesta izglītības koncepcijas pārveide un atjaunošana tās piecās galvenajās dimensijās: mācību metodes; mācību programmas; mācīšana; skolas; plašais izglītības iespēju klāsts visās dzīves jomās un dažādās kultūras un sociālajās vidēs. Katra no šīm piecām dimensijām ir apspriesta atsevišķā nodaļā, kas ietver dialoga un rīcības veicināšanas pamatprincipus.

3. nodaļā izskan aicinājums izmantot sadarbībā un solidaritātē balstītas mācību metodes, kas attīsta empātiju, cieņu pret atšķirīgu un līdzcietību, kā arī uzlabo indivīdu spēju kopīgi strādāt, lai pārveidotu sevi un pasauli. Savukārt 4. nodaļā izteikts mudinājums izmantot ekoloģiskas, starpkulturālas un starpdisciplināras mācību programmas, kas izglītojamiem palīdz iegūt un radīt

zināšanas, vienlaikus attīstot savas spējas tās kritiski izvērtēt un izmantot. 5. nodaļā tiek uzsvērtā skolotāju darba pārveidojošā nozīme un tiek rosināts paplašināt mācīšanas profesionālos aspektus, aplūkojot to kā kopīgu mērķi. 6. nodaļā tiek skaidrota nepieciešamība aizsargāt skolas kā sociālu vidi, kas atbalsta mācīšanos, iekļautību, taisnīgumu, kā arī individuālo un kolektīvo labklājību, vienlaikus īstenojot skolu pārveidi, lai veicinātu taisnīgāku un vienlīdzīgāku nākotni. 7. nodaļā ir apspriesta izglītības nozīme dažādos dzīves posmos un vidēs, atzīstot, ka izglītība netiek īstenota tikai formālās iestādēs, bet vairāk tiek piedzīvota dažādās sociālajās vidēs un visa mūža garumā.

Ziņojuma III daļā „Stimuls jaunam sabiedriskajam līgumam izglītības jomā” ir sniegtas idejas jaunam sabiedriskajam līgumam izglītības jomā, paužot aicinājumu uz pētniecību, globālu solidaritāti un starptautisku sadarbību.

8. nodaļā ir ietverts aicinājums uz kopīgu pētniecības stratēģiju, kas paredz tiesības uz izglītību visas dzīves garumā, ierosinot ideju, ka ikvienam ir noteikta loma tādu zināšanu radīšanā, vairošanā un apspriešanā, kas nepieciešamas jauna sabiedriskā līguma izglītības jomā sagatavošanai. 9. nodaļā ir apspriesta steidzamā nepieciešamība līdz 2050. gadam un tālākā nākotnē neatlaidīgi, drosmīgi un konsekventi no jauna veidot un stiprināt globālo solidaritāti un starptautisko sadarbību.

Ziņojuma noslēgumā ir sadaļa „Nobeigums un turpinājums”, kurā norādīts, ka ziņojumā piedāvātās idejas un ierosinājumi ir jāpārveido dažādās programmās, resursos un pasākumos, kas īstenojami dažādās vidēs. Šāda pārveide var notikt kopīgā darbā un sarunās ar citām iesaistītajām pusēm, kuru dalība ir nozīmīga, lai idejas pārvērstu plānos un rīcībā. Lai noteiktu un īstenotu izglītības atjaunināšanu, ir jāiesaistās valdību dažādu līmeņu vadītājiem, izglītības pārvalžu darbiniekiem, kā arī skolotājiem, skolēniem un studentiem, viņu ģimenēm, kopienām un pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

Mums priekšā ir uzdevums – pastiprināt kopīgu un nepārtrauktu globālo dialogu par to, kas ir jāturpina, no kā ir jāatsakās un kas ir jārada no jauna izglītības jomā un pasaulē kopumā. Mēs to uzskatām par atjaunotnes uzdevumu – apzināties, cik nopietnas ir problēmas, kas mūs visus ietekmē šajā pasaulē, kura nepieder tikai mums vieniem, un rast ceļu, kas ietver plašākas dimensijas par sevis atražošanu. Ja esam atklāti, mēs apzināties, ka, turpinot ierasto ceļu, mēs strauji virzāties uz kraujas malu (pat izmantojot ātrākus, plašākus un efektīvākus risinājumus). Klimata krīze un nestabilas ekosistēmas ir redzamākās un nozīmīgākās brīdinājuma zīmes. Atjaunotnes ideja paredz atsijāt grūtā ceļā iegūtās zināšanas un pieredzi, lai no jauna iedvestu dzīvību mūsu izglītības sistēmās, sasniedzot izcilību. Tādējādi, izmantojot un pārraugot jau zināmo, tiek veidots jaunais un uzsāks daudzsoļš virziens.

Šis ziņojums ietver aicinājumu uz dialogu un rīcību, kā arī piedāvā stratēģiju šā mērķa sasniegšanai.

Jaunais sabiedriskais līgums izglītības jomā tiek gatavots jau ilgāku laiku. Lai to īstenotu, mums ir nepieciešams plašs, iekļaujošs un demokrātisks sabiedriskais dialogs un mobilizēšanās. Šis ziņojums ietver aicinājumu uz dialogu un rīcību, kā arī piedāvā stratēģiju šī mērķa sasniegšanai.

I daļa

Starp pagātnes solījumiem un nenoteikto nākotni

Lai varētu apsvērt izglītības attīstību nākotnē, mums vispirms ir jāaplūko izglītības pašreizējais stāvoklis un iespējamie nākotnes virzieni, par kuriem liecina aktuālie izaicinājumi un notiekošās pārveides. Izglītībā, tāpat kā citās dzīves jomās, pagātne vienmēr mums nāk līdzī. Mums ir jāņem vērā vēsturiskās tendences, kas norisinājušās ilgstošā laikposmā. Analizējot iepriekš pieļauto atstumtību un citas nepilnības, mēs varam labāk izprast, kādā ziņā izglītība nav piepildījusi mūsu cerības.

Šā ziņojuma I (t. i., šajā) daļā ir iezīmēts izglītības vispārējais stāvoklis normatīvajās saistībās attiecībā uz vienlīdzību, taisnīgumu un ilgtspējību un aplūkoti veidi, kā šie jautājumi varētu attīstīties turpmāk. Tiek secināts, ka izglītība atrodas saspīlēta situācijā – starp pagātnes solījumiem un nenoteikto nākotni.

Šīs daļas 1. nodaļā galvenokārt aplūkots izglītības progress pēdējos 50 gados. Izskatīti tādi faktori kā ekonomiskā izaugsme, nabadzība un dzimumdiskriminācija, un tas, kā šie faktori mijiedarbojas ar izglītības attīstību (un kā attīstība tos ietekmē). Pagātņi nevar ignorēt, taču nākotnes notikumu gaitu noteiks mūsu izvēles un rīcība šodien un nākamajos 30 gados.

2. nodaļā ir skatīta pārveide, kas notiek četrās galvenajās jomās: vide, tehnoloģijas, politika un darbs nākotnē. Nākotni paredzēt nav iespējams, taču lielais skaits (miljons) cilvēku, kas iesaistījās šajā iniciatīvā, liecina par vienprātību, ka visbīstamākais un postošākais ceļš būtu ignorēt šīs aktuālās pārmaiņas.

1. nodaļa

Ceļā uz vienlīdzīgāku izglītību nākotnē

” Šis ir mērķis, kas jāveicina mūsu izglītības sistēmā. Izglītības sistēmai ir jāveicina tādi sabiedriskie mērķi kā kopīga dzīve un kopīgs darbs kopīgā labuma nodrošināšanai. Tai ir jā sagatavo mūsu jaunieši, lai viņi spētu būt aktīvi un konstruktīvi tādās sabiedrības veidošanā, kurā visi vienlīdzīgi dalās gan kopienas veiksmēs, gan neveiksmēs un kurā progress tiek mērīts pēc cilvēku labklājības, nevis prestižām ēkām, automašīnām vai citām materiālām lietām – privātā vai valsts īpašumā esošām. Tādēļ mūsu izglītības sistēmai ir jāieaudzina atbildības izjūta pret visu kopienu un jāpalīdz skolēniem pieņemt vērtības, kas atbilst mūsu izvēlētajai nākotnei.”

Džūliuss Njerere (Julius Nyerere), „Izglītība pašpalāvēi”
(*Education for Self-Reliance*), 1967

Cik tālu izglītības jomā esam tikuši pēdējo 30–50 gadu laikā? Kāds ir pašreizējais izglītības stāvoklis? Kuros aspektos ir nepieciešamas straujākās pārmaiņas, vērtējot ilgtermiņā?

Šajā nodaļā ir atspoguļota izglītības attīstība pēdējā pusgadsimta laikā, aplūkojot to no diviem aspektiem. Pirmkārt, tiek raksturotas izglītības rādītāju tendences (ja iespējams, to, kas pārsniedz vidējo līmeni), lai izprastu to iedalījumu pēc reģiona, ienākumiem, dzimuma, vecuma un citiem faktoriem. Otrkārt, tiek detalizētāk skatītas šīs un citas izglītības tendences, galveno uzmanību vēršot uz vienlīdzību, kvalitāti un izglītības spēju reaģēt uz tās lielākajiem apdraudējumiem, piemēram, bruņotiem konfliktiem un migrāciju.

Statistika, kas apkopota ilgākā laikposmā, atklāj tikai daļu no kopīgās ainas, jo visi aspekti nav izmērāmi. Tomēr, skatot statistiku vispusēji, tā parāda potenciālos nākotnes virzienus un iespējamās pārmaiņu ceļus. Salīdzinot dažādas pasaules valstis, reģionus un ienākumu grupas saistībā ar iespēju iegūt izglītību, atstumto iedzīvotāju grupu iekļaušanu, rakstpratību un mūžizglītības sistēmu

izveidi, ir vērojamas zināmas kopīgas iezīmes, taču pastāv arī ievērojamas atšķirības, turklāt arī pašu valstu, reģionu un grupu iekšienē. Analizējot tendences, skaidri redzamas jomas, kas saņēmušas vairāk uzmanības, un jomas, kurās nepieciešama aktuāla un steidzama rīcība. Raugoties uz potenciālajiem izglītības nākotnes virzieniem caur vēsturisko un aktuālo izaicinājumu prizmu, mums ir vieglāk iztēloties vēl citus iespējamās virzienus.

Attīstība pēdējos 50 gados ir bijusi ļoti nevienmērīga, un šobrīd redzami izglītības pieejamības, apmeklējuma un rezultātu trūkumi ir veidojušies no iepriekš pieļautajām kļūdām – atstumtības un

Šobrīd redzami izglītības pieejamības, apmeklējuma un rezultātu trūkumi ir veidojušies no iepriekš pieļautajām kļūdām – atstumtības un apspiešanas.

apspiešanas. Nākotnes progress ir atkarīgs ne tikai no tā, vai šīs kļūdas tiks labotas, bet arī no tā, vai tiks apstrīdēti esošie pieņēmumi un kārtība, kas ir radījuši šādu nevienlīdzību un neatbilstību. Piemēram, dzimumu līdztiesība ir jāskata ne tikai kā pašmērķis, bet arī kā priekšnoteikums ilgtspējīgas izglītības nākotnes nodrošināšanai.

Nepietiekams un nevienlīdzīgs izglītības pieejamības pieaugums

Kopš izglītība noteikta par cilvēktiesībām, ar dažādu pasākumu palīdzību tās pieejamība visā pasaulē ir ievērojami pieaugusi. 1948. gadā, kad tika pieņemta Vispārējā cilvēktiesību deklarācija, pasaules iedzīvotāju skaits bija 2,4 miljardi. Tikai 45% no šiem cilvēkiem bija apmeklējuši skolu. Mūsdienās, kad pasaules iedzīvotāju skaits ir sasniedzis astoņus miljardus, skolā ir mācījušies vairāk nekā 95%. 2020. gadā sākumskolu bija apmeklējuši vairāk nekā 90% pasaules iedzīvotāju, pamatskolu – 85% un vidusskolu – 65%. Tādējādi pēdējo 50 gadu laikā visā pasaulē skaidri redzami ir samazināties to bērnu un pusaudžu skaits, kas nemācās skolā. Vēl iespaidīgāk ir tas, ka šāds izglītības pieejamības pieaugums ir noticis vienlaikus ar ievērojamu iedzīvotāju skaita palielināšanos. 1970. gadā vairāk nekā viens no četriem bērniem neapmeklēja pamatskolu, savukārt 2020. gadā šīs rādītājs bija

nokrities zem 10% (t. i., līdz rādītājam mazāk nekā viens no desmit bērniem). Uzlabojumi visskaidrāk redzami meiteņu izglītībā. 1990. gadā gandrīz divas trešdaļas no bērniem, kas neapmeklēja skolu, bija meitenes. Sākumskolas izglītībā visā pasaulē sasniedzot teju vienlīdzīgu dzimumu sadalījumu, meitenes vairs neveido nesamērīgi lielu daļu no tiem iedzīvotājiem, kas neapmeklē skolu. Izņēmums ir valstis ar zemiem ienākumiem un Subsahāras Āfrika.

Visā pasaulē (visos reģionos un visās valstu ienākumu grupās) ir ievērojami pieaudzis arī pirmsskolas apmeklējums, jo īpaši kopš 2000. gada. Globālie apmeklējuma rādītāji pieauguši no nedaudz virs 15% 1970. gadā līdz 35% 2000. gadā, 2019. gadā sasniedzot vairāk nekā 60%. Valstīs ar augstiem un vidējiem ienākumiem apmeklējuma rādītāji ir ļoti līdzīgi, paredzot līdz 2050. gadam sasniegt gandrīz 100% pirmsskolas izglītības iestāžu apmeklējuma. Laika gaitā dzimumu atšķirības ir kopumā samazinājušās un pirmsskolas apmeklējumā ir sasniegts vienlīdzīgs vai tuvu vienlīdzīgam dzimumu sadalījums. Tas liecina par labām izredzēm tuvākajos gados panākt vienlīdzīgu dzimumu sadalījumu pamatskolas izglītībā, jo pirmsskolas vecuma grupa, pārejot uz pamatskolas izglītības posmu, būs labāk sagatavota veiksmīgām mācībām.

Skolas apmeklējuma palielināšanās rezultātā laika posmā no 1990. gada līdz 2020. gadam tika panākts stabils jauniešu un pieaugušo rakstprātības rādītāju pieaugums visās valstīs neatkarīgi no to attīstības līmeņa. Jauniešu rakstprātības rādītāji valstīs ar vidējiem un vidēji zemiem ienākumiem šobrīd ir sasnieguši līmeni, kas atbilst rādītājiem valstīs ar vidēji augstiem ienākumiem, t. i., virs 90%. Pēdējo 30 gadu laikā ir ievērojami uzlabojušies arī jauniešu vecuma grupas meiteņu rakstprātības rādītāji visās valstīs, tādējādi mazinot dzimumu nevienlīdzību. Vienlīdzīgs dzimumu sadalījums jauniešu rakstprātības rādītājos šobrīd ir vērojams valstīs ar augstiem un vidējiem ienākumiem, un arī citās valstīs dzimumu atšķirības mazinās, tuvojoties vienlīdzībai. Arī šis aspekts liecina par labām nākotnes izredzēm vispārējā pieaugušo rakstprātībā, jauniešiem pārejot pieaugušo vecuma grupā.

Pēdējo 50 gadu laikā ievērojami pieaudzis arī augstāko izglītību ieguvušo cilvēku skaits. Pasaules mērogā augstskolu apmeklējums jauniešu un pieaugušo vidū pieaudzis no 10% 1970. gadā līdz 40% mūsdienās. Pēdējo 50 gadu laikā pieaugot augstskolā uzņemto cilvēku skaitam, ir pieaudzis arī sieviešu īpatsvars studentu vidū. Lai gan pagājušā gadsimta 70. un 80. gados augstāko izglītību galvenokārt ieguva vīrieši, ap 1990. gadu tika panākts vienlīdzīgs dzimumu sadalījums, kopš tā laika studējošo sieviešu skaitam pieaugot straujāk nekā vīriešu skaitam. Tas attiecināms uz visu ienākumu līmeņu valstīm, izņemot valstis ar zemiem ienākumiem, un visiem reģioniem, izņemot Subsahāras Āfriku, kur augstāko izglītību iegūst tikai 7% sieviešu un 10% vīriešu. Prognozes, kas balstītas uz tendencēm, kuras novērotas kopš 1970. gada, liecina, ka valstīs ar augstiem ienākumiem 100% augstskolu apmeklējumu varētu sasniegt jau 2034. gadā, savukārt valstīs ar vidējiem ienākumiem 60–80% apmeklējumu varētu sasniegt 2050. gadā. Tomēr augstskolas apmeklējuma rādītāji valstīs ar vidēji zemiem ienākumiem līdz 2050. gadam sasniegs tikai ap 35% un valstīs ar zemiem ienākumiem – mazāk par 15%.

Kaut arī pēdējo desmitgažu laikā izglītības ieguves iespējās panākts ievērojams progress, augstas kvalitātes izglītības pieejamība joprojām ir nepietiekama un nevienlīdzīga. Atstumtība izglītības ieguves iespēju ziņā joprojām ir ļoti izteikta. Mūsdienās viens no četriem jauniešiem valstīs ar zemiem ienākumiem joprojām neprot lasīt un rakstīt. Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) Starptautiskā skolēnu novērtēšanas programma parādīja, ka pat valstīs ar

vidējiem un augstiem ienākumiem ievērojama daļa no 15 gadu vecumu sasniegušiem skolēniem nespēj izprast izlasīto dziļāk par pamatlīmeni. Tas notiek pasaulē, kurā pieprasījums pēc sabiedriskās un ekonomiskās līdzdalības kļūst arvien aktuālāks. Tomēr (pat saskaņā ar vispārpieņemto definīciju) pieaugušo rakstpratības rādītāji valstīs ar vidēji zemiem ienākumiem ir zemāki par 75 % un valstīs ar zemiem ienākumiem – nedaudz virs 55 %. Lai gan kopš 1990. gada ir samazinājušās arī dzimumu atšķirības pieaugušo rakstpratības ziņā, tās joprojām ir izteiktas, jo īpaši nabadzīgo iedzīvotāju vidū. Valstīs ar zemiem ienākumiem vairāk nekā divas no piecām sievietēm neprot lasīt un rakstīt. Viens no pieciem bērniem valstīs ar zemiem ienākumiem un viens no desmit bērniem visā pasaulē (t. i., ap 250 miljoniem bērnu) šobrīd joprojām neapmeklē pamatskolu. Papildus trūkumiem tādās pamatpratībās kā lasīšana, matemātika un zinātne līdzīgi trūkumi ir novēroti arī Starptautiskās izglītības sasniegumu novērtēšanas asociācijas un ESAO veiktajos starptautisku pētījumos, kas pievērsās pilsoniskuma pratībai, globālajām un sociāli emocionālajām kompetencēm. Visas šīs jomas kļūst arvien nozīmīgākas, lai nodrošinātu sabiedrisko un ekonomisko līdzdalību.

Situācija ir vēl dramatiskāka vidējās izglītības līmenī. Trīs no pieciem pusaudžiem un jauniešiem valstīs ar zemiem ienākumiem šobrīd neapmeklē vidusskolu. Šāda situācija ir izveidojusies, kaut arī rīcības ietvarā „Izglītība 2030” pieņemtās saistības paredz nodrošināt bezmaksas, vienlīdzīgu un kvalitatīvu vispārējo pamatizglītību un vidējo izglītību. Šīs atšķirības ir ļoti uzskatāmas. Valstīs ar augstiem ienākumiem pamatskolā mācās gandrīz visi (t. i., 98 %), savukārt valstīs ar zemiem ienākumiem pamatskolu neapmeklē vairāk kā trešdaļa pusaudžu (40 % meiteņu un 34 % zēnu). Atšķirības vidusskolā ir vēl izteiktākas. Valstīs ar zemiem ienākumiem to apmeklē mazāk nekā 35 % meiteņu un 45 % zēnu, salīdzinot ar vairāk nekā 90 % meiteņu un zēnu valstīs ar augstiem ienākumiem.

Papildus izglītības pieejamībai un skolu apmeklējumam skolas pabeigšanas tendences norāda uz problēmām nodrošinātās izglītības kvalitātē un atbilstībā. Visā pasaulē vairāk nekā viens no četriem pamatskolēniem un vairāk nekā viens no diviem vidusskolēniem nepabeidz mācības. Gandrīz 60 % skolēnu valstīs ar vidēji zemiem ienākumiem un gandrīz 90 % skolēnu valstīs ar zemiem ienākumiem pamet skolu, neieguvuši vidējo izglītību. Šāds dramatisks jauniešu potenciāla un talantu zaudējums nav pieņemams. Priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas plašo mērogu var skaidrot ar dažādiem faktoriem, piemēram, mācību satura neatbilstību, nepietiekamu uzmanību meiteņu īpašajām sociālajām vajadzībām un nabadzīgo skolēnu ekonomiskajiem apstākļiem, kultūras konteksta izpratnes un atbilstības trūkumu, kā arī jauniešu reālajai dzīvei nepiemērotām mācību metodēm un procesiem. Šis aspekts vēl nav pietiekami novērtēts. Daudzi to sauc par globālu mācību krīzi.

Zemas kvalitātes mācības ir viens no galvenajiem faktoriem, kas var mudināt skolēnus pamest skolu, to nepabeigušiem. Izglītības kvalitātē visnozīmīgākie ir skolotāji, kas jānodrošina ar pietiekamu atzinību, sagatavotību, atbalstu, resursiem, autonomiju un tālākas attīstības iespējām. Ja skolotāji ir pienācīgi atbalstīti, viņi var sniegt efektīvas, kultūras kontekstam atbilstošas un vienlīdzīgas mācību iespējas saviem skolēniem. Skolotāju darba profesionālā pilnveide ir būtiska, lai pedagogi varētu vadīt skolēnus tādu spēju pilnvērtīgā attīstīšanā, kas nepieciešamas sabiedriskās un ekonomiskās līdzdalības nodrošināšanai. Tam ir nepieciešams nepārtraukts profesionālais atbalsts, kas ietver daudzsološu kandidātu atlasīšanu; augstas kvalitātes un atbilstošu skolotāju sākotnējo sagatavošanu; efektīvu atbalstu pirmajos darba gados un nepārtrauktu profesionālo attīstību; skolotāju darba organizēšanu veidos, kas veicina sadarbībā balstītu profesionalitāti; skolu pārveidi par mācību

organizācijām; tādu skolotāju karjeras izaugsmes veidošanu, kurā atzinīgi tiek novērtēta un atalgota plašāka kompetence vai nu mācību darbā, vai administrācijas pienākumos. Šāds atbalsts ietver arī skolotāju viedokļa uzklauššanu, plānojot šīs profesijas un visas izglītības attīstību nākotnē. Šāda nepārtraukta procesa veidošanai ir nepieciešama kolektīva vadība, lai šie dažādie aspekti darbotos saskaņoti. Daudzas ierastās kultūras normas kavē skolotāju darba profesionālo pilnveidi. Piemēram, pedagogu norīkošana citu (ne skolēnu) interešu aizstāvēšanai, arī politiskās patronāžas veidā; skolotāju izglītības programmu izmantošana peļņas nolūkos, labumu gūstot iestādēm, kas programmas organizē; profesionālās struktūras, kurās netiek novērtēta skolotāju ietekme uz skolēnu mācību spējām; darba standartu vai skolotāju profesionālās sagatavošanas iestādēm piemērojamu standartu trūkums; skolotāju materiālie apstākļi, kas ir ievērojami zemāki nekā citās profesijās, kuru apguvē un praktizēšanā tiek ieguldīts līdzvērtīgs darba apjoms; spiediens uz skolotājiem veikt darbu, kas grauj viņu profesionālo reputāciju, piemēram, dalība politiskās kampaņās, pienākums veikt obligātas finanšu iemaksas dažādiem nolūkiem, ko tie nav brīvprātīgi izvēlējušies, vai viņu brīvības, identitātes un cilvēktiesību pārkāpumi, ietverot seksuālu uzbrukšanu darbavietā vai piespiedu reliģiskās vai politiskās pārliecības pieņemšanu.

Tomēr, pieaugot izglītības pieejamībai un tādējādi arī pieprasījumam pēc skolotājiem, visā pasaulē vērojama satraucoša tendence sarukt kvalificētu pamatskolas skolotāju skaitam. Tas iezīmējas vairākos pasaules reģionos, jo īpaši Subsahāras Āfrikā, kur pamatskolas skolotāju, kam ir minimālais kvalifikācijas līmenis, īpatsvars ir samazinājies no 85 % 2000. gadā līdz aptuveni 65 % 2020. gadā. Īpatsvars samazinās arī reģionos, kuros iepriekš bija augsts kvalificētu pamatskolas skolotāju skaits, piemēram, arābu valstīs, kur šis rādītājs samazinājies no 98 % 2004. gadā līdz 85 % 2020. gadā. Subsahāras Āfrikā kvalificēto skolotāju īpatsvars vēl izteiktāk samazinās vidējās izglītības līmenī. 2015. gadā tikai puse no visiem vidusskolas skolotājiem Subsahāras Āfrikā bija ieguvuši minimālo kvalifikācijas līmeni, lai gan pirms desmit gadiem šis īpatsvars bija gandrīz 80 %.

Visā pasaulē vērojama satraucoša tendence sarukt kvalificētu pamatskolas skolotāju skaitam.

Daudzviet pasaulē arī tehniskās un profesionālās izglītības un apmācības (TPIA) apguve jauniešu vidū ir zema. Laika posmā no 2000. gada līdz 2020. gadam zināms progress profesionālās izglītības jomā bija vērojams Vidusāzijā, Centrāleiropā un Austrumeiropā, kā arī Austrumāzijā un Klusā okeāna reģionā. Šajos reģionos TPIA programmās pieteicās 15 % jauniešu vecumā no 15 līdz 24 gadiem. Tomēr valstīs ar zemiem ienākumiem un tādos reģionos kā Subsahāras Āfrika un Dienvidāzija daļība TPIA programmās šajā vecuma grupā joprojām ir nemainīgi zema – tikai ap 1 %. Ir būtiski atcerēties, ka profesionālo prasmju pilnveidošanu var nodrošināt ne tikai formālā izglītība un apmācība un ka daudzās valstīs ar ievērojamu ēnu ekonomiku jauniešiem var būt pieejamas tradicionālās mācekļu prakses vai neformālas prasmju pilnveidošanas iespējas. Tomēr Starptautiskās darba organizācijas (SDO) apkopotie dati liecina, ka vairāk nekā viens no pieciem jauniešiem (16–24 gadu vecuma grupā) visā pasaulē ne iegūst izglītību, ne piedalās apmācībā, ne strādā. Divas trešdaļas no šiem jauniešiem ir jaunas sievietes.

Šie skaitļi skaidri parāda – lai arī jau kopš 1990. gada tiek aktualizēta globālā apņemšanās, mēs kolektīvi nespējam nodrošināt vispārējās tiesības uz izglītību visiem bērniem, jauniešiem un pieaugušajiem. Tas jo īpaši ir attiecināms uz meitenēm un sievietēm, bērniem un jauniešiem ar invaliditāti,

nabadzīgajiem iedzīvotājiem, lauku kopienām, pirmiedzīvotājiem un minoritātēm, kā arī personām, kas cietušas no vardarbīgiem konfliktiem un politiskas nestabilitātes. Dažādi sociālie, ekonomiskie, kultūras un politiskie faktori atstumtajām kopienām joprojām liedz iekļauties sabiedrībā.

Ja izglītības mērķis ir palīdzēt pārveidot nākotni, tai vispirms ir jāklūst iekļaujošākai, novēršot pagātnes netaisnības. Lai politikas un stratēģijas spētu atbalstīt atstumtos izglītojamos (jo īpaši tos, kas piedzīvo atstumtību vienlaikus vairākās jomās), ir skaidri jānosaka faktori, kas rada šādu nevienlīdzību un atstumtību.

Pastāvīga nabadzība un pieaugoša nevienlīdzība

Nabadzība joprojām ir galvenais iemesls, kas liedz iegūt izglītību. Tas ir faktors, kas ietver dažādus aspektus. Nabadzības dēļ nevienlīdzībai īpaši pakļautas studējošās sievietes, personas ar invaliditāti, personas, kas cieš no politiskās nestabilitātes un konfliktiem, un iedzīvotāji, kas tiek atstumti viņu etniskās piederības, valodas vai nomaļās dzīvesvietas dēļ.

Laika posmā no 1990. gada līdz 2020. gadam globālā ekonomika ir pieaugusi divarpus reižu. To galvenokārt nodrošinājusi straujā ekonomiskā izaugsme Austrumāzijas un Klusā okeāna reģiona valstīs (jo īpaši Ķīnā) un ekonomikas paplašināšanās valstīs ar augstiem un vidēji augstiem ienākumiem. Savukārt valstu ar vidēji zemiem un zemiem ienākumiem devums šajā laikposmā atbilst tikai vienai desmitajai daļai no globālā pieauguma, lai arī 2020. gadā tajās mitinājās puse no visiem pasaules iedzīvotājiem. Šāda situācija ir radusies, jo dažādu reģionu izaugsmes temps pēdējos 30 gados ir bijis izteikti atšķirīgs. Ķīnas un Subsahāras Āfrikas ekonomika 1990. gadā bija līdzīga lieluma – attiecīgi 2% un 1,5% no pasaules ekonomikas. Šodien, pēc 30 gadiem, Ķīna veido 16% no pasaules IKP, savukārt Subsahāras Āfrika – tikai 2%.

Globālā ekonomiskā izaugsme ir palielinājusi individuālos ienākumus un uzlabojusi dzīves apstākļus, kā arī samazinājusi globālos nabadzības rādītājus. Pasaules Bankas dati parāda, ka laika posmā no 1990. gada līdz 2020. gadam globālie ikgadējie ienākumi uz vienu iedzīvotāju palielinājušies par 75%. 1990. gadā vairāk nekā trešdaļa pasaules iedzīvotāju tika uzskatīti par nabadzīgiem, savukārt šobrīd globālais nabadzības rādītājs nepārsniedz 10%. Tomēr lēnais ekonomiskās izaugsmes temps valstīs ar zemiem ienākumiem kavē nabadzības samazināšanas progresu un centienus samazināt ienākumu nevienlīdzību. Izaicinājums izskaust globālo nabadzību pastāv joprojām. Lai arī pēdējo 30 gadu laikā nabadzība globāli ir samazinājusies, gandrīz 690 miljoni cilvēku visā pasaulē joprojām dzīvo nabadzībā, iztiekot ar mazāk nekā diviem ASV dolāriem dienā. Saskaņā ar Pasaules Bankas datiem ceturtdaļa pasaules iedzīvotāju jeb 1,8 miljardi cilvēku iztiek ar 3,20 ASV dolāriem dienā vai vēl mazāk. Galēja nabadzība lielākoties valda Subsahāras Āfrikā – galvenokārt lauku apvidos un proporcionāli ievērojami vairāk skar sievietes. Divas trešdaļas nabadzīgo iedzīvotāju ir bērni un jaunieši vecumā līdz 25 gadiem.

Straujā ekonomiskā izaugsme, kas kopš pagājušā gadsimta 80. gadiem vērojama jaunās tirgus ekonomikas valstīs un valstīs ar vidējiem ienākumiem, ir samazinājusi nevienlīdzību starp valstīm

kopumā. Tomēr ir palielinājusies (lai gan atšķirīgā tempā) nevienlīdzība pašās valstīs. Kopš 80. gadiem strauji pieaugusi ienākumu nevienlīdzība Ķīnā, Indijā, Dienvidamerikā un Krievijas Federācijā. Eiropā šis pieaugums ir bijis nedaudz mērenāks. Savukārt arābu valstīs, kā arī Subsahāras Āfrikā un Brazīlijā nevienlīdzība jau tradicionāli ir bijusi plaša, un tāda tā ir joprojām. Saskaņā ar 2018. gada ziņojumu par nevienlīdzību pasaulē vairāk nekā pusi no visiem ienākumiem Subsahāras Āfrikā un arābu valstīs, kā arī tādās valstīs kā Brazīlija un Indija gūst 10% lielāko ienākumu guvēju. Gandrīz visās šajās zemēs valsts kapitāls ir kļuvis par privāto kapitālu. Lai gan ekonomikas ir paplašinājušās, valdības ir kļuvušas nabadzīgākas, tādējādi ierobežojot iespēju pārdalīt ienākumus un mazināt nevienlīdzību.

Nevienlīdzīgas labklājības ietekme uz izglītību ir ļoti plaša. Nevienlīdzība izpaužas kā nabadzīgo iedzīvotāju sociālā atstumtība, tādējādi apdraudot sociālo kohēziju, kas ir nepieciešama, lai sabiedrības uzplauktu un būtu labi pārvaldītas. Nevienlīdzība redzama arī situācijās, kad bērni piedzimst atšķirīgos apstākļos un saņem atšķirīgu atbalstu izglītībai, tādējādi skolām ir sarežģītāk nodrošināt vienlīdzīgas iespējas. Taisnīgākas un vienlīdzīgākas nākotnes priekšnoteikums ir skolas, kas nodrošina vienlīdzīgas izglītības iespējas visiem bērniem neatkarīgi no viņu dzīves apstākļiem.

Nevienlīdzīgās sabiedrībās to nodrošināt kļūst arvien sarežģītāk. Turklāt ārkārtīga nevienlīdzība var izglītības jomā radīt korupcijai labvēlīgus apstākļus, kad nekontrolēta vēlme ātrāk tikt uz priekšu var novest pie nelegāliem izglītības īstenošanas ceļiem, jo trūkst efektīvas pārraudzības. Organizācijas „Transparency International” 2013. gada globālajā korupcijas ziņojumā norādīts, ka korupcija izglītības jomā var izpausties dažādi, piemēram, kā iepirkumiem un piegādēm paredzēto resursu novirzīšana; kukuļdošana, lai iegūtu labākas atzīmes vai tiktu uzņemts noteiktā skolā; darbā pieņemšana vai stipendijas piešķiršana, pamatojoties uz paziānos; akadēmiskais plaģiātisms vai nesamērīga politiskā un korporatīvā ietekme uz pētniecību. Vāja sabiedrības un institucionālā uzticība var mazināt pārliecību par izglītības vērtību un integritāti un, vēl jo svarīgāk, jau pirmajos cilvēka dzīves gados veicināt korupcijas pieņemšanu kā sociālu normu. .

Atstumtības tīkls

Nabadzība un ienākumu nevienlīdzība mijiedarbojas ar citiem diskriminācijas faktoriem, kas noved pie atstumtības izglītībā. Piemēram, dzimumu diskriminācija cieši savijas ar citiem transversāliem faktoriem – nabadzību, piederību pirmiedzīvotāju tautai vai invaliditāti –, tādējādi vēl vairāk attālinot meitenes no viņu tiesībām uz izglītību. Lai gan vairumā gadījumu, vērtējot iedzīvotāju grupas pēc ienākumiem un reģiona, izglītības iestāžu apmeklējums tuvinās vienlīdzīgam dzimumu sadalījumam, tas nav attiecināms uz valstīm ar zemiem ienākumiem un Subsahāras Āfriku. UNESCO Statistikas institūta (UIS) apkopotie dati parāda, ka Subsahāras Āfrikā uz katriem simt sākumskolas vecuma zēniem, kas neapmeklē skolu, ir 123 meitenes, kas arī neiegūst izglītību. Meiteņu atstumšana vēl izteiktāk ir redzama pamatskolas un vidusskolas līmenī. Deviņās valstīs ar zemiem ienākumiem nabadzīgākās meitenes skolā pavada vidēji par diviem gadiem mazāk nekā zēni. Šāda mācību pārtraukšana, kuras pamatā ir personas dzimums (jo īpaši vidusskolas posmā), norāda uz to, cik daudz vēl jāpaveic, lai meitenes izietu pilnu izglītības ciklu. Ar sākotnēju izglītības pieejamības nodrošināšanu vien nepietiek. Pienākums nodrošināt, ka meitenes iegūst pilnu vidusskolas izglītību, nav tikai skolu atbildība. Šis jautājums ir saistīts ar sociālām un ekonomiskām

problēmām, piemēram, agrām laulībām vai agru un neplānotu grūtniecību, māsājniecības darbu, kā arī menstruālo veselību un stigmatizāciju, ar ko meitenes (īpaši pubertātes vecumā) joprojām sastopas visā pasaulē.

Ja izglītības sistēmā nav ieviesta iekļautības politika, invaliditāte ir faktors, kas ietekmē izglītības pieejamību visos reģionos un visās ienākumu grupās. Izglītības ieguves šķēršļus, ko sastop personas ar invaliditāti, ievērojami pastiprina nabadzība. Lielākā daļa bērnu, kam ir kāda invaliditāte, dzīvo nabadzīgākās valstīs. Visās vecuma grupās vidējais un smagas invaliditātes līmenis ir augstāks valstīs ar zemiem un vidējiem ienākumiem, nevis bagātākajās valstīs. Nabadzība ir gan invaliditātes iemesls, gan sekas. Izglītības sistēmas pienākums ir atbalstīt tiesības uz izglītību skolēniem ar invaliditāti un pēc iespējas plašāk iekļaut tos izglītības vidē, iespējami novēršot ierobežojumus.

Arī vardarbīgi konflikti ir iemesls, kādēļ puse no pasaules iedzīvotājiem neapmeklē skolu pastāvīgi. Konflikti rada apstākļus, kuros skolām nav droši darboties vai skolēniem nav droši tās apmeklēt, un var būt nepieciešams pārvietot veselus iedzīvotāju grupas. Izglītības iestādes, darbinieki un skolēni vai studenti var būt pakļauti uzbrukumiem, cilvēku nolaupīšanai, izvarošanai un vervēšanai dažādos bruņotajos spēkos.

Pirmiedzīvotāju un etnisko minoritāšu bērni un jaunieši sastopas ar vairākiem šķēršļiem, kas ierobežo viņu iespēju iegūt kvalitatīvu izglītību (visos līmeņos). Papildus ekonomiskajiem, valodas un ģeogrāfiskajiem šķēršļiem tādi faktori kā rasisms, diskriminācija un neatbilstoša kultūra izraisa augstus mācību pārtraukšanas rādītājus pirmiedzīvotāju bērnu un jauniešu vidū. Formālā izglītība kopumā neatzīst pirmiedzīvotāju tautu zināšanas un mācību sistēmas, un tā neatbilst šo cilvēku reālajai dzīves situācijai un vajadzībām.

Izglītība jau vēsturiski ir izmantota kā līdzeklis, lai pārķāptu bērnu kultūras un reliģiskās tiesības, piemēram, asimilējot pirmiedzīvotāju tautas un etniskās minoritātes pārējā sabiedrībā, uzspiežot reliģiskas ideoloģijas vai iznīcinot minoritāšu bērnu reliģisko vai kultūras identitāti, tādējādi neievērojot viņu pamattiesības. Izglītība ir izmantota kā ierocis pret pirmiedzīvotāju bērniem un viņu ģimenēm. Sekas joprojām ir redzamas sistemātiskajā diskriminācijā un nevērīgajā attieksmē. Piemēram, bērni no nomaļām pirmiedzīvotāju vai minoritāšu kopienām ir spiesti pamest savu sociālo vidi, lai turpinātu izglītību, un tādējādi dzīvo kopmītnēs vai internātos, kas viņiem laupa iespēju pavadīt laiku kopā ar ģimeni un saņemt savas kopienas un kultūras atbalstu.

Ekonomikas globalizācija arvien vairāk ietekmē to, ko un kā skolēni un studenti mācās. Tā ir izmainījusi pieņēmumus par to, kas bērniem un jauniešiem ir jāzina, lai nodrošinātu viņu nodarbinātību 21. gadsimtā. Sagatavošana darba dzīvei ir nozīmīgs izglītības mērķis. Tomēr, nosakot izglītībai pārāk šaurus mērķus, pastāv zināmi riski, jo īpaši attiecībā uz neatbilstību skolēnu vai studentu un viņu ģimeņu reālajai dzīvei un iespējām. Skatot zināšanas plašāk, mēs atzīstam, ka dažādos kontekstos, kultūrās un apstākļos pastāv dažādi zināšanu radīšanas, izmantošanas un izplatīšanas veidi. Tie ir balstīti ne tikai uz rakstpratības un rēķinpratības pamatprasmēm, bet arī uz zināšanu bagāto mantojumu dažādās kultūrās, atzīstot tā globālos, vietējos, tradicionālos, personiskos, kultūras, zinātniskos un garīgos aspektus.

Tas jo īpaši ir attiecināms uz skolēniem, kas pārstāv kādu pirmiedzīvotāju tautu, minoritātes valodu vai atšķirīgu etnisko piederību un kas parasti skolu neapmeklē. Lai izglītībā nodrošinātu vienlīdzību, mums ir jāpieņem dažādie cilvēces zināšanu veidi un to izpausmes. Plaša mēroga zināšanu novērtējumos bieži vien nav ņemtas vērā dzimtās valodas kompetences. Tas var vēl vairāk atstumt minoritāšu un pirmiedzīvotāju skolēnus, piespiežot viņus priekšlaikus pārtraukt mācības. Piemēram, Starptautiskā lasītprasmes novērtēšanas pētījuma (PIRLS) rezultāti parādīja, ka tie 4. klases skolēni, kas ģimenē nerunā valodā, kurā tika veikts tests, biežāk nekā citi skolēni nespēj iegūt pat zemāko lasītprasmes līmeni. Mums ir jāpieņem, ka pasaulē pastāv dažādas dzīves realitātes, nevis jāuzspiež viens sociālās un ekonomiskās attīstības redzējums. Lai nodrošinātu pilnīgu individuālo un kolektīvo tiesību izmantošanu, ir nepieciešams patiesi novērtēt cilvēku atšķirīgu potenciālu.

Lai izglītībā nodrošinātu vienlīdzību, mums ir jāpieņem dažādie cilvēces zināšanu veidi un to izpausmes.

Lai cilvēktiesības kļūtu par jaunā sabiedriskā līguma izglītības jomā galveno orientieri, mums ir jāatzīst un jāaplicina skolēnu un studentu piederības apziņa (kultūras, garīgā, sociālā vai valodas) – jo īpaši pirmiedzīvotāju, reliģisko, kultūras un dzimumu minoritāšu, kā arī sistemātiski atstumto iedzīvotāju vidū. Mācību programmās, metodēs un institucionālajās pieejās pienācīgi integrējot personas piederības aspektus, ir iespējams tieši ietekmēt skolēnu un studentu vēlmi turpināt mācības, viņu garīgo veselību, pašnovērtējumu, kā arī kopienas labklājību.

Lai sasniegtu tās personas, kam citi risinājumi nav bijuši piemēroti, ir nepieciešami atšķirīgi līdzekļi un pasākumi. Taču, ņemot vērā pastāvošos, reālos sociālos un izglītības apdraudējumus, ko rada klimata pārmaiņas, globālā pandēmija un nedrošība, īstenot šos centienus kļūst arvien sarežģītāk. 2020. gadā tikai Covid-19 pandēmijas dēļ vien 1,6 miljardi bērnu un jauniešu visā pasaulē nevarēja apmeklēt izglītības iestādes, jo tās bija slēgtas. Pat tad, kad skolas tiks atkal atvērtas, miljoniem skolēnu, jo īpaši bērni un jaunieši no nabadzīgākām un atstumtākām kopienām, tajās vairs neatgriezīsies. Izglītības ieguves iespēju nevienlīdzība ir pieaugusi vēl vairāk.

Ņemot vērā notiekošo sabiedrisko pārveidi un radikālos apdraudējumus, kas sekos nākotnē, jauns sabiedriskais līgums izglītības jomā ir nepieciešams vēl steidzamāk. Tam ir jānovērš pastāvošā nevienlīdzība, ko turpina uzturēt izglītības un sociālā atstumtība, kā arī jāpalīdz veidot ekoloģiski ilgtspējīga, sociāli taisnīga un iekļaujoša kopīga nākotne.

2. nodaļa

Apdraudējumi un notiekošās pārmaiņas

” Es vēlos uzsvērt, ka viens no lielākajiem manas dzīves uzdevumiem ir pārstāt ticēt tagadnes pastāvībai, atnākošā nepārtrauktībai un nākotnes paredzamībai. Īslaicīgi, neparedzami notikumi nemitīgi satricina vai pārveido – dažkārt veiksmīgi, dažkārt neveiksmīgi – mūsu personīgo dzīvi, pilsonisko dzīvi, nācijas dzīvi un cilvēces dzīvi. ”

Edgars Morēns (Edgar Morin), „Vesela dzīves gadsimta mācības”
(*Leçons d'un siècle de vie*), 2021

Tuvojoties gadsimta vidum (un atskaites punktam – 2050. gadam), mums nepieciešamās izglītības veids lielā mērā būs atkarīgs no tā, kāda būs pati pasaule, ņemot vērā daudzus scenārijus, kādi ir iespējami ģimenēs, kopienās, valstīs un reģionos.

Šajā nodaļā tiks aplūkota šāda iespējamā nākotne, sīkāk iztīrējot apdraudējumus, kam paredzama spēcīga ietekme uz četrām jomām (tām bieži vien pārklājoties): vidi; cilvēku un tehnoloģiju mijiedarbību; mūsu pārvaldes sistēmām un darba vidi.

Kaut arī prognozes var nepiepildīties, mēģinot paredzēt pārveidojošas pārmaiņas, tiek nodrošināts pamats, lai varētu plānot un veidot alternatīvus scenārijus, kā turpmākajās desmitgadēs un tālākā nākotnē izglītību labāk piemērot cilvēces vajadzībām.

Planēta ir apdraudēta

Zinātnieki ir vienprātīgi, ka desmitgades, kas atlikušas līdz 2050. gadam (jo īpaši šī gadsimta 20. gadi, kurus piedzīvojam pašlaik), izšķirs cilvēku un visu pārējo planētas dzīvības formu nākotni. Pasākumi, kurus veiksīm (vai neveiksīm), lai samazinātu oglekļa emisijas, noteiks, kādi, iespējams, būs šā gadsimta 30. un 40. gadi, un tie radīs domino efektu vēl simtiem tūkstošus vai pat miljonus gadu. Tik liels planētai radīto pārmaiņu apmērs un ātrums vēsturē vēl nav pieredzēts. Arī ģeoloģiskajā jomā šādas izmaiņas piedzīvotas vien atsevišķas reizes. Tiek lēsts, ka šobrīd Zemes atmosfēras ķīmiskais sastāvs mainās desmit reizi straujāk nekā pašu ekstrēmāko pārmaiņu laikā visā ziditāju ērā. Šobrīd Zeme ir karstāka nekā jebkad kopš pēdējā ledus laikmeta sākuma, t. i., pirms 125 000 gadu. Tā kā notikušās klimata pārmaiņas jau ir atstājušas ietekmi uz dabas sistēmām, šīs pārmaiņas noteiks dzīvi uz planētas aptuveni nākamos 30 gadus. Mums ir jāpielāgojas klimata pārmaiņām, jāmazina to radītā ietekme un tās jāaptur. Šie trīs mērķi ir jāietver izglītībā par klimata pārmaiņām.

Parīzes klimata nolīguma parakstīšana 2015. gadā iezīmēja vēsturisku un globālu apņemšanos stabilizēt un samazināt siltumnīcefekta gāzu (piemēram, ogļskābās gāzes un metāna) globālās emisijas, kas kopš rūpniecības laikmeta sākuma bija tikai pieaugušas. Pasaules valdības ir apņēmušās nodrošināt, ka planēta nesasilst vairāk kā par 2 °C (vēlams – nepārsniedzot 1,5 °C) virs pirmsrūpniecības laikmeta līmeņa. Tomēr, kaut pastāv saistības, kas paredz samazināt fosilās degvielas izmantošanu, emisijas turpina pieaugt. Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes 2021. gada ziņojums parāda, ka globālās sasilšanas temps ir straujāks, nekā tika paredzēts pirms vien dažiem gadiem. Globālā līmenī ir pierādījies, ka mēs nespējam apturēt siltumnīcefekta gāzu apjoma pieaugumu, nemaz nerunājot par būtisku to samazināšanu. Šāda rīcības trūkuma radītās sekas ir redzamas mums visapkārt un lielākoties ir postošas. Jau par normu ir kļuvis mokošs karstums, biežāki un ilgāki sausuma periodi, plūdi, ugunsgrēki un arvien straujāka dzīvās dabas izmiršana. Par spīti pastāvīgiem brīdinājumiem, ļoti daudzi joprojām neizprot sekas, ko radījusi cilvēku darbība, piemēram, akmeņogļu ieguve un izmantošana enerģijas ražošanai mūsdienu pasaulē. Cilvēku darbība ir paātrinājusi klimata pārmaiņas, kuru rezultātā ir izmirusi gandrīz puse planētas tropisko koraļļu rifu, ir izkusis 10 triljoni tonnu ledus un okeāna ūdens ir kļuvis ievērojami skābāks. Iepriekš mums šķita – lai novērstu klimata pārmaiņu ļaunākās sekas, oglekļneitralitātes sasniegšanai mums ir dots laiks līdz 2050. gadam, tomēr jaunākie zinātniskie pētījumi liecina, ka šis

brīdis pienāks daudz ātrāk. Tas, kas notiks dažos nākamajos gados (kuri ir vien nanosekunde Zemes ilgajā pastāvēšanas vēsturē), var vai nu novest mūs briesmīgos dzīves apstākļos, kuros klimats kļūst arvien nepastāvīgāks un bīstamāks, vai arī radīt klimata pārmaiņas, kas nebūs tik smagas, un planēta joprojām būs cilvēkiem pietiekami apdzīvojama.

Situācijas steidzamība arvien skaidrāk kļūst redzama mājsaimniecībās, uzņēmumos, reliģiskajās institūcijās un skolās visā pasaulē. Bērni un jaunieši, saprotams, ir paiduši visskaļākos aicinājumus rīkoties un veltījuši skarbus pārmetumus tiem, kas atsakās atzīt šā brīža nedrošību un īstenot nozīmīgus koriģējošus pasākumus. Apspriešanās procesā, kurā tika iegūta informācija šā ziņojuma sagatavošanai, visās fokusa grupās, kas tika īstenotas ar jauniešiem vai to vadībā, kā arī jauniešu aptaujās tika paustas lielas bažas par klimata pārmaiņām un vides postīšanu.

Resursu izmantošana, pārsniedzot planētas iespējas

Zemes atmosfēras un okeānu sasilšana ir cieši saistīta ar pārmērīgo resursu izmantošanu, kas planētu ved uz iznīcību. Laika posmā no 1950. gada līdz 2020. gadam pasaules iedzīvotāju skaits trīskāršojies, pieaugot no 2,5 miljardiem līdz gandrīz astoņiem miljardiem. Tas skaidrojams ar dzimstības un dzīves ilguma straujo pieaugumu. 2020. gadā cilvēks uz Zemes nodzīvojis vidēji divas reizes ilgāk nekā 1920. gadā. Tas ir ievērojams sasniegums, kas atspoguļo neskaitāmus sociālos un zinātniskos panākumus. Domājams, šis demogrāfiskais sprādziens vienlaikus ir izraisījis arī nepieciešamo resursu apjoma pieaugumu. Turklāt iedzīvotāju skaits turpina augt, lai gan lēnākā tempā nekā iepriekšējos gadsimtus. Saskaņā ar pašreizējām prognozēm iedzīvotāju skaits 2050. gadā sasnies 9,7 miljardus un tad 2100. gadā, visticamāk, stabilizēsies, sasniedzot 11 miljardus.

Šis pieaugums apvienojumā ar patēriņa un rūpniecības straujo paplašināšanos ir radījis milzīgu pieprasījumu pēc resursiem, bieži vien pārmērīgi noslogojot vidi. Kopš 1950. gada cilvēku izmantotā ūdens patēriņš ir dubultojies, ēdiena ražošanas un patēriņa apjoms ir pieaudzis 2,5 reizi un koksnes izmantošana ir trīskāršojusies. Tiek lēsts, ka līdz 2050. gadam pieprasījums pēc ēdiena būs pieaudzis par vēl 35 %, pieprasījums pēc ūdens būs palielinājies par 20–30 %, bet pieprasījums pēc enerģijas – par 50 %.

Šobrīd mēs pārsniedzam savas planētas iespējas gan materiālu ražošanas un patēriņa, gan atkritumu radīšanas ziņā. Pēc dažiem aprēķiniem, pašreizējam cilvēku ekoloģiskās pēdas nospiedumam būtu nepieciešamas 1,6 tādas planētas kā Zeme, lai mūs uzturētu un pārstrādātu mūsu radītos atkritumus. Tas nozīmē, ka, resursu izmantojumam turpinot pieaugt, tagad planētai ir nepieciešami viens gads un astoņi mēneši, lai atjaunotu to, ko esam izlietojuši viena gada laikā. Nemainot iesākto virzību, 2050. gadā mēs izmantosim resursus četrreiz ātrāk, nekā tie spēj atjaunoties, tādējādi nākamajām paaudzēm atstājot mantojumā smagi novājinātu planētu.

Piesārņojums, kas ir mūsu pārmērīgā patēriņa un resursu izmantojuma blakusefekts, strauji kļuvis par lielāko vides izsauktu slimību un nāves izraisītāju. Tiek lēsts, ka tas rada 9 miljonus priekšlaicīgas nāves gadījumu gadā. Tas ir nesalīdzināmi vairāk

Šobrīd mēs pārsniedzam savas planētas iespējas gan materiālu ražošanas un patēriņa, gan atkritumu radīšanas ziņā.

nekā AIDS, malārija, tuberkuloze un karadarbība kopā. To bieži vien dēvē par planētas lielāko sabiedrības veselības krīzi, turklāt piesārņojums arī tiek minēts kā mācīšanās grūtību un intelektuālās attīstības traucējumu izraisītājs. Daudzās situācijās pat ceļš uz skolu un atpakaļ no tās var būt kaitīgs cilvēka veselībai, ņemot vērā bīstamo gaisa piesārņojuma līmeni. Turklāt daudzās izglītības iestādēs nav efektīvu gaisa filtru, atbilstošu notekūdeņu attīrīšanas sistēmu un tīra ūdens. Citas mācību iestādes atrodas apgabalos, kuros ir bīstams ķīmisko atkritumu vai cita veida toksiskā piesārņojuma līmenis.

Pat ja mēs sasniegtu oglekļneitralitāti jau rīt un izmantotu tikai tīrās enerģijas sistēmas, mēs joprojām sastaptos ar postošām ekoloģiskajām sekām, ko rada tādas neilgtspējīgas darbības kā mežu izciršana, pārmērīga nozveja, industriālā lauksaimniecība, derīgo izrakteņu ieguve un atkritumu radīšana. Un tas viss – papildus klimata pārmaiņām, kas jau notiek mūsu ekosistēmā. Tikai tagad sāk kļūt redzamas to sekas. Zemes biosfēra ir integrēta sistēma, un cilvēki ir daļa no tās. Šī sistēma spēj izturēt ievērojamu slodzi, taču, jo vairāk mēs noslogojam savas ekosistēmas, no kurām paši esam atkarīgi, jo straujāk tuvojamies kritiskajam punktam, kas var izraisīt neatgriezenisku to sabrukumu.

Saprotams, ka šajā situācijā ir vainojami cilvēki, taču ne visi vienlīdzīgā mērā. Planētas privileģētās iedzīvotāju grupas un pārtikušie reģioni izmanto ievērojami vairāk resursu un rada lielāku oglekļa apjomu nekā pārējie. Mūsu kopīgajā darbībā, kas vērstas uz iesāktā virziena maiņu, sociālā taisnīguma aspektā ir jāietver arī ekoloģiskais taisnīgums, un otrādi. Mums ir jānodrošina, ka tie iedzīvotāji, kas ir vismazāk atbildīgi par planētas noslogošanu, neturpina maksāt nesamērīgu cenu par citu pieļautajām kļūdām.

Klimata pārmaiņu ietekme uz izglītību

Pašlaik notiekošās klimata pārmaiņas un ekosistēmas destabilizācija tieši un netieši ietekmē arī izglītību. Pastiprinoties ekstrēmiem laikapstākļiem un ar tiem saistītajām dabas katastrofām, tiek traucēta un pat liegta iespēja iegūt izglītību. To rezultātā izglītojamie – bērni, jaunieši un pieaugušie – var tikt pārvietoti uz vietām, kas atrodas tālu no piemērotām izglītības iestādēm. Skolu ēkas var tikt iznīcinātas vai izmantotas citiem nolūkiem – lai nodrošinātu pajumti vai citus pakalpojumus. Pat tajās vietās, kur skolas un universitātes turpina savu darbību, bieži vien klimata pārmaiņu izraisītu dabas katastrofu rezultātā notikušas iedzīvotāju pārvietošanas dēļ trūkst skolotāju.

Kāpjošā gaisa temperatūra izglītībā rada īpašu risku. Plaši pētījumi ir parādījuši, ka karstums negatīvi ietekmē mācīšanos un uztveri. Lielākajā daļā skolu un dzīvojamo māju visā pasaulē nav izmantoti atbilstoši būvniecības materiāli, arhitektūra un tehnoloģijas, lai nozīmīgi samazinātu gaisa temperatūru un nodrošinātu klimata kontroli. Šāda situācija ir gan tajās valstīs, kam raksturīgs ārkārtējs karstums, gan valstīs (no kurām daudzas ir pārtikušas), kurās temperatūra dramatiski kāpj tikai atsevišķos periodos. Jaunākās prognozes liecina, ka, ievērojami nesamazinot siltumnīcefekta gāzu emisijas, ir paredzams, ka līdz 2070. gadam teju viena trešdaļa pasaules iedzīvotāju jau mitīs apgabalos, kas ir uzskatāmi par pārlieku karstiem, lai cilvēki tur varētu dzīvot. Skolēni un studenti visā pasaulē jau ir pieraduši pie rīkojumiem nedoties uz skolu un palikt mājās bīstama karstuma vai citu ekstrēmu laikapstākļu dēļ, un to apmērs, intensitāte un biežums tikai pieaugs.

Papildus klimata pārmaiņu un piesārņojuma tiešajai ietekmei uz skolēniem, studentiem, skolotājiem un mācību kopienām pastāv arī netieša ietekme – uz iztikas līdzekļiem un labklājību. Paaugstinātais risks pārtikas trūkuma, slimību izplatības un pastiprinātās ekonomiskās nestabilitātes dēļ rada jaunas grūtības nodrošināt tiesības uz izglītību. Mēs apzināmies, ka arī šādās situācijās ietekme ir nevienlīdzīga.

Pierādījumi liecina, ka klimata pārmaiņas palielina dzimumu nevienlīdzību, jo īpaši nabadzīgo un atstumto iedzīvotāju vidū, kā arī to vidū, kuru iztiku nodrošina naturālās saimniecības. Resursi ir ierobežoti un bieži vien arī nevienlīdzīgi sadalīti. Ja sievietes un meitenes tiek pārvietotas klimata pārmaiņu radītās ietekmes rezultātā, iespēja, ka viņas nonāks nabadzībā, ir daudz augstāka nekā vīriešiem. Viņu izredzes atgriezties un atjaunot savu iepriekšējo dzīvi, ietverot izglītību, ir mazākas nekā vīriešiem, kas atrodas līdzvērtīgā situācijā. Klimata pārmaiņu rezultātā var pieaugt arī vīriešu emigrācija, tādējādi palielinot to slogu, kas gulstas uz sievietēm, lai nodrošinātu ģimenes izdzīvošanu. Atsevišķās situācijās vienošanās par meiteņu stāšanos laulībā agrīni ir viena no nedaudzajām iespējām ģimenēm sevi uzturēt, taču tādējādi samazinās izredzes šīm meitenēm nākotnē iegūt izglītību. Vienlaikus sievietēm ir nozīmīga loma kā pārmaiņu īstenotājam klimatiskā taisnīguma nodrošināšanā. Viņas – mātes, skolotājas, darbinieces, lēmumu pieņēmējas un kopienu locekles un līderes – bieži vien ir pirmās, kas rīkojas, lai pielāgotos klimata pārmaiņām un mazinātu to izraisītās sekas.

Pirmiedzīvotāju tautu sievietēm ir zināšanas, kas sekmē klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos, piemēram, zināšanas par ilgtspējīgu mežu apsaimniekošanu, augu audzēšanu un ūdens ieguvu, bioloģisko daudzveidību, kultūraugu izturību, kā arī sēkļu saglabāšanu un selekciju, tomēr viņu ieguldījums bieži vien netiek novērtēts.

Ļoti bieži tie, kurus visvairāk ietekmē klimata pārmaiņas, sabiedriskajās diskusijās ir pārstāvēti vismazāk – gan globālā, gan valstu un vietējā mērogā. Turklāt izglītības jomas plašāk pārstāvētās grupas – skolēni un studenti, skolotāji un ģimenes – bieži vien pat nepiedalās diskusijās par klimata pārmaiņām un to ietekmi uz izglītību. Ir būtiski, lai šo cilvēku viedoklis būtu svarīgāks, nosakot izglītības atbildes pasākumus. Līdzdalība ir jānodrošina ne tikai izglītības politikā un plānošanā, tā ir nepieciešama arī pētniecībā un zināšanu veidošanā par cilvēku radītām planētas un izglītības pārmaiņām.

Šobrīd izglītības iestāžu apmeklēšana un pabeigšana ir saistīta ar neilgtspējīgām praksēm. Pasaules izglītotākās valstis un iedzīvotāji visvairāk veicina klimata pārmaiņas. Lai gan mēs sagaidām, ka izglītība nodrošinās ceļu uz mieru, taisnīgumu un cilvēktiesībām, mēs tikai tagad sākam apsvērt un patiesi pieprasīt, lai tā pavērtu ceļu un radītu iespējas arī ilgtspējībai. Darbs šajā jomā ir jāpastiprina. Ja iegūt izglītību nozīmē dzīvot pēc neilgtspējīgiem principiem, mums ir jāmaina pati izglītības ideja, pārdomājot, kāda ir izglītības loma un ko nozīmē būt izglītotam.

Iemesls cerībai

Pārāk ilgi izglītība ir bijusi balstīta modernizācijā un attīstībā, kas orientētas tikai uz ekonomisko izaugsmi. Tomēr jau šobrīd ir redzamas iezīmes, ka mēs virzāmies uz jaunu izglītības koncepciju, kas balstīta uz ekoloģiskiem principiem un izpratni, kas spēs atjaunot līdzsvaru tajā, kā mēs dzīvojam uz Zemes, un apzināsies planētas sistēmu savstarpējo saistību un to iespēju robežas. Starptautiskā Zemes diena, kas katru gadu tiek atzīmēta aprīlī, ir kļuvusi par vienienu no lielākajiem sekulārajiem

svētkiem cilvēces vēsturē. Dažādas klimata kustības ir iedvesmojušas bērnus kļūt par aktivistiem, lai nodrošinātu, ka viņu pašu nākotnes redzējums tiek sadzirdēts un īstenots. Viņu pašlaik veiktais darbs gatavo viņus atšķirīgai nākotnei. Papildus tam ilgtspējīga attīstība arvien vairāk tiek izcelta gan kā izglītības galvenais mērķis, gan mācību programmu organizācijas princips.

Mēs nevaram neņemt vērā iespējamo nākotni, kāda valdīs 2050. gadā, kad jau būs notikušas radikālas pārmaiņas cilvēku ekoloģiskajā domāšanā un dzīvesveidā, kas ir līdzsvarā ar dzīvo planētu.

Lai gan vides izglītības nozīme tiek atzīta jau vairākus gadu desmitus, to apliecinot arī daudzos valdības politiku paziņojumos, pastāv liela neatbilstība starp politiku un praksi un vēl lielāka

neatbilstība attiecībā uz rezultātiem. Pētījumā par klimata pārmaiņu izglītības efektivitāti tika secināts, ka tā lielā mērā ir balstīta zinātniskā pieejā, kas pilnvērtīgi neattīsta tās kompetences, kas nepieciešamas skolēnu un studentu iesaistīšanai aktīvā darbībā. Mums ir nepieciešamas jaunas un efektīvākas pieejas, kas palīdzētu skolēniem un studentiem attīstīt spēju pielāgoties klimata pārmaiņām un mazināt to radītās sekas. Mūsu stratēģijas ir jābalsta uz esošajām zināšanām par to, kā sekmēt padziļinātu mācīšanos un pilsoniskās kompetences attīstīšanu, un jaunākajiem pētījumiem par dzīves un darba prasmju izkopšanu.

Mums ir nepieciešamas jaunas un efektīvākas pieejas, kas palīdzētu skolēniem un studentiem attīstīt spēju pielāgoties klimata pārmaiņām un mazināt to radītās sekas.

Digitālā pasaule, kas vieno un šķir

Šis vēsturiskais laiks izceļas ar mūsu sabiedrības straujo tehnoloģisko pārveidi, kurai raksturīga digitālā revolūcija un biotehnoloģiju un neirozinātnes progress. Tehnoloģiskās inovācijas ir izmainījušas veidu, kā mēs dzīvojam un mācāmies, un diezgan droši var apgalvot, ka tās mūs ietekmēs arī nākotnē.

Digitālās tehnoloģijas, rīkus un platformas var izmantot pozitīvi, lai atbalstītu cilvēktiesības, attīstītu cilvēku spējas un veicinātu kopīgu rīcību, nodrošinot mieru, taisnīgumu un ilgtspējību. Ir skaidrs, ka digitālā pratība un digitālo līdzekļu pieejamība ir 21. gadsimta pamattiesības. Bez tām kļūst arvien sarežģītāk piedalīties sabiedriskajā un ekonomiskajā dzīvē. Viena no globālās pandēmijas sāpīgajām atziņām bija tāda, ka tie iedzīvotāji, kuriem bija digitālās prasmes un interneta savienojums, spēja turpināt mācības attālināti (un iegūt citu būtisku informāciju reāllaikā), kamēr izglītības iestādes bija slēgtas, savukārt tie iedzīvotāji, kuriem nebija šādu prasmju un piekļuves, kavēja mācības un nesaņēma citus ieguvumus, ko sniedz skolu apmeklējums klātienē. Šādas digitālās plaisas rezultātā ir palielinājušās atšķirības izglītības ieguves iespēju un rezultātu ziņā gan starp valstīm, gan pašu valstu iekšienē. Pirmais, kas jāpaveic, ir jāmazina šī plaisa un jāapsver digitālās pratības noteikšana kā viena no 21. gadsimta pamatpratībām izglītojamiem un skolotājiem.

Tomēr tehnoloģiju izmantošanai, attīstot cilvēku spējas veidot iekļaujošāku un ilgtspējīgāku pasauli, ir jābūt apzinātai un motivētai. Tehnoloģijas ilgu laiku ir grāvušas mūsu tiesības un ierobežējušas vai pat mazinājušas mūsu iespējas. Sasteigta jauninājumu pieņemšana, cerot uz maģisku risinājumu,

reti ir bijusi veiksmīga. Labākus rezultātus ir nesuši jauni risinājumi, kuru mērķis ir nodrošināt papildinošus uzlabojumus, un prakse, kas atbalsta tehnoloģiskos eksperimentus, vienlaikus apzinoties riskus un izprotot, ka nav viena universāla risinājuma.

Digitalizācija (t. i., viss, kas ir pārvērsts skaitliskās sekvencēs, lai dators varētu to pārraidīt, uzglabāt un analizēt) ir pārņēmusi lielu daļu cilvēka darbības jomu. Digitālā pasaule kā infrastruktūras veids (jeb savienotājelements) mūs savieno dažādos veidos. Tomēr joprojām pastāv digitālās plaisas gan saistībā ar pieeju internetam, gan prasmēm un kompetencēm, kas nepieciešamas, lai nodrošinātu tehnoloģiju līdzsvaru kopīgu un personīgu mērķu īstenošanā.

Attiecībā uz digitalizāciju un digitālajām tehnoloģijām pastāv arī zināmas pretrunas. Digitālo tehnoloģiju izmantošanai ir vairāki loģiski pamatojumi – daži ar lielu rīcības potenciālu, savukārt citi ar plašām sekām un riskiem. Šajā ziņā digitālā revolūcija neatšķiras no citiem lielu tehnoloģisko pārmaiņu brīžiem vēsturē (kā lauksaimniecības revolūcija vai rūpniecības revolūcija). Lielu kopīgie ieguvumi nāk kopā ar satraucošu nevienlīdzības un atstumtības pieaugumu. Ir sarežģīti radīt tehnoloģiskos jauninājumus, kas nodrošina cilvēktiesības un vienlīdzīgas iespējas, vienlaikus ņemot vērā arī šīs atšķirīgās ietekmes.

Tehnoloģijas nav neitrālas – tās var ietekmēt rīcību un lēmumus tādos veidos, kas sašķeļ un pārveido pasauli, kā arī cilvēku izpratni un darbības.

Atsevišķas digitālo tehnoloģiju iezīmes var radīt nopietnus draudus zināšanu daudzveidībai, kultūru iekļautībai, pārskatāmībai un intelektuālajai brīvībai, savukārt citas – sekmēt zināšanu un informācijas apmaiņu. Šobrīd digitālo infrastruktūru algoritmiskie izplatības ceļi, „platformas imperiālisms” un pārvaldības modeļi rada nopietnus izaicinājumus, lai nodrošinātu izglītību kā kopīgu labumu. To izraisītās problēmas ir viens no galvenajiem jautājumiem, kas mūsdienās tiek apspriests diskusijās par izglītību, jo īpaši diskusijās par izglītības digitalizāciju un jaunu mācību hibrīdmodeļu vai virtuālo modeļu iespējamo parādīšanos.

Jau vairākas desmitgades izglītības joma ir ierauta dažādās pagaidu vai jaunizveidotās attiecībās ar digitālajām tehnoloģijām. Daudzās nodarbībās klasēs un mājās visā pasaulē tiek izmantoti datori; dažādās mācību vidēs arvien vairāk tiek izmantoti arī mobilie tālruņi, kas ir īpaši nozīmīgi nabadzīgākos apstākļos dzīvojošajiem, jo īpaši Subsahāras Āfrikā, kur personālie datori nav tik pieejami. Internets, e-pasts, mobilie dati, video un audio straumēšana, kā arī virkne sarežģītu sadarbības un mācību rīku ir radījuši plašas un aizraujošas izglītības iespējas.

Šīm notiekošajām pārmaiņām ir būtiska ietekme uz tiesībām iegūt izglītību, kā arī kultūras tiesībām saistībā ar valodu, mantojumu un mērķiem. Lielā mērā ir ietekmētas arī tiesības uz informāciju, datiem un zināšanām, kā arī tiesības uz demokrātisku līdzdalību. Aplūkojot digitalizācijas pārmaiņu negatīvos aspektus, ir jārunā par cilvēka cieņas pamatprincipiem, ietverot tiesības uz privātumu un tiesības īstenot savus mērķus.

Attīstoties informācijas un komunikācijas tehnoloģijām, notiek izmaiņas tajā, kādas mācības ir vajadzīgas, kādi ir mācīšanās veidi un kā tiek organizētas izglītības sistēmas. Digitālās tehnoloģijas ir ievērojami samazinājušas izmaksas, ko rada informācijas apkopošana un tālāka izmantošana. Tās ir arī atvieglojušas iespēju šajos procesos piedalīties lielākam skaitam cilvēku. Amatierzinātnes

un atvērtās zinātnes projekti ir izcils piemērs, kā digitālās tehnoloģijas var palīdzēt paplašināt apkopotās un analizētās informācijas apjomu, kā arī šajā darbā iesaistīto cilvēku skaitu un daudzveidību. Datu ģenerēšana, izplatīšana un izmantošana, kā arī zināšanas, ko dati var sniegt, izmantojot digitālos procesus, ir mainījušas veidu, kā attīstās zinātne un specializētā ekspertīze, un arī veidu, kā informācijai un zināšanām visā pasaulē var piekļūt (vai nepiekļūt) plašāka sabiedrība. Vienlaikus atvieglotā datu apkopošana un analīze, ko nodrošina datori, ir ātri vien aizēnojuši citus argumentācijas un izpratnes veidošanas paņēmienus, prioritāri izvēloties izmantot skaitliskas datu kopas, nevis citus informācijas veidus, kā, piemēram, personīgo pieredzi un citu veidu informāciju, ko (lai gan tā ir nozīmīga) ir sarežģīti izteikt kvantitatīvi.

Laikā, kad mēs pielāgojamies pasaulei, kurā kabatas izmēra mobilais tālrunis acumirkli nodrošina pieeju lielākam tekstuālās un grafiskās informācijas apjomam, nekā tūkstošiem gadu ilgā periodā sakrāts visās mūsu lielākajās fiziskajās bibliotēkās kopumā, izglītība nevar apstāties tikai pie zināšanu izplatīšanas un nodošanas. Tā vietā ir jānodrošina, ka zināšanas sniedz iespējas izglītojamiem un ka tie šīs zināšanas izmanto atbildīgi. Izglītības primārais izaicinājums ir nodrošināt cilvēkiem instrumentus, kuri palīdz atlasīt nepieciešamo saturu no milzīgā informācijas apjoma, kas kļūst pieejams, izpildot vien dažas vienkāršas kustības pa tālruņa ekrānu vai nospiežot pāris taustiņu.

Digitālās zināšanas un digitālā atstumtība

Digitālās tehnoloģijas atspoguļo specifisku un dominējošu zināšanu atzaru, kas raksturīgs pēcrenesances Rietumu pasaulei un kas ir atstūmis lielāko daļu pirmiedzīvotāju tautu zināšanu. Astronomi, klimata speciālisti un meteorologi, kam ir pieejamas jaunās tehnoloģijas un no tām iegūtie dati, ir marginalizējuši zvejnieku, jūrasbraucēju un piedzīvojumu meklētāju tradicionālās zināšanas par klimatu un navigāciju. Tāpat zemnieku, mednieku, vācēju un lopkopju zināšanas, kas bieži vien gadsimtiem ir nodotas no paaudzes paaudzē, tiek aizstātas ar tehniskajām zināšanām un tehnoloģijām, ko izmanto agronomi, mežsaimniecības eksperti, profesionāli dabas aizsargi, farmācijas uzņēmumi un uztura speciālisti. Šāda otršķirīga attieksme pret „netehnoloģiskiem” zināšanu veidiem ir atņēmusi cilvēcei piekļuvi plašam un daudzveidīgam arhīvam, kas satur informāciju par cilvēku, dabu, vidi un kosmosu. Izglītības darbinieku spēkos ir atzīt, atgūt un atjaunot šīs zināšanas, kas veido cilvēces kultūru daudzveidības ģenētisko kodu. Turklāt pati pedagoģijas zinātne bieži vien ir atstūmusi vai ar aizdomām uzlūkojusi neformālās, pirmiedzīvotāju vai grūti pieejamās zināšanas.

Viens no vērtīgākajiem zināšanu veidiem, ko apdraud digitalizācijas triumfs, ir meklējams sociālajā aspektā. Neraugoties uz skaļajiem lozungiem par dalīšanos, savienotību un attiecībām, lielākā daļa digitālo zināšanu, kas orientētas uz peļņas gūšanu, ir balstītas uz indivīda (lietotāja, pircēja vai skatītāja) izolāciju, tādējādi potenciāli veicinot vientulību, savtīgumu un narcismu. Un tieši tādēļ, ka digitālā pratība, ierīču un platformu pieejamība, kā arī interneta ātrums ir ļoti atšķirīgi gan dažādās valstīs, gan pašu valstu iekšienē, novārtā tiek atstāti tie, kas novērtē un izmanto pirmiedzīvotāju, vienkāršo tehnoloģiju, izzūdošās un nekomerciālās zināšanas.

Digitālā plaisa daļēji pastāv tādēļ, ka digitālā pasaule ignorē visus, kas atrodas ārpus tās robežām, un visas jomas, kuras neizmanto tās piedāvātās novērtēšanas, uzglabāšanas un analīzes metodes. Šajā ziņā to tikpat labi varētu dēvēt par platformas imperiālismu. Risinājums nav vienkāršota iekļaujoša

digitalizācija. Tas ir daudz sarežģītāks process, kas prasa sabiedrības iesaisti digitalizācijā, nodrošinot kopīgo labumu, kā arī jauniegūtu spēju novērtēt to, kas atrodas ārpus digitalizācijas robežām.

Mums visiem kopā ir jā saglabā un jāvairo spēja izturēt digitalizācijas negatīvos aspektus, kas varētu kļūt arvien plašāki 2050. gadā jo īpaši attiecībā uz zināšanu definīcijas kvantitatīvajiem, algoritmiskajiem un problēmu risināšanas aspektiem. Tomēr jāpiemin, ka pretošanās šīm tendencēm nenozīmē pretošanos pašai digitalizācijai.

Covid-19 pandēmijas laikā mēs pieredzējām to, ka digitālās tehnoloģijas ir ļoti nozīmīgas sabiedrības veselības un izglītības nodrošināšanā. Tās ir neaizvietojamais instruments attālinātajās mācībās, saziņā un vakcinācijas izsekojamībā, kā arī uzticamas informācijas nodrošināšanā ar vīrusu saistītos un citos jautājumos. Tomēr skaitļi bez paskaidrojuma, savienotība bez kultūru iekļautības, informācija bez iespēju nodrošināšanas un digitālo tehnoloģiju ieviešana izglītībā bez skaidra mērķa – tie nav cilvēces attīstībai vēlamie pasākumi un līdzekļi.

Lai arī runās par digitālo revolūciju bieži dzirdams cildinošs tonis, to var arī uzskatīt par nespēju izmantot pamatīgās pārveides iespējas, ko mums sniedz šādas tehnoloģijas. Digitālās platformas (ņemot vērā to pašreizējo lietojumu) lielākoties kalpo nolūkiem, kas veicina plašāku uzņēmējdarbības mērķu sasniegšanu. Šo platformu kopienas arī pastāvīgi atstumj nelabvēlīgā situācijā esošo iedzīvotāju grupas, tostarp sievietes, valodas, etniskās un rasu minoritātes, kā arī invalīdus, uzturot aizspriedumus un izplatot maldinošu informāciju, kas neparāda cilvēci kopumā. Tomēr tā nevajadzētu notikt ar spēcīgajām digitālajām tehnoloģijām, kas mums šobrīd ir pieejamas. Tās var paveikt daudz vairāk iespēju sniegšanā cilvēkiem un viņu savienošānā, nekā piedāvānot (parasti) komerciālus šablonus, ko paši esam tām noteikuši un tagad no tām sagaidām.

Lai izveidotu elastīgāku digitālo vidi, būs nepieciešams dažas no tās pamata infrastruktūrām atsaistīt no uzņēmējdarbības modeļiem un autoritāriem pārvaldes stimuliem, kas pašlaik kavē pozitīvu attīstību un neļauj īstenot potenciālo kopīgo labumu, ko tās varētu radīt.

Izglītojamo cilvēku potenciāla „uzlaušana”

Jauninājumi biotehnoloģijas un neirozinātnes jomā var atraisīt cilvēku inženierijas potenciālu tādos veidos, kas iepriekš nebija iedomājami. Lai nodrošinātu, ka jaunākās tehnoloģijas, kas ietekmē cilvēka ģenētisko materiālu un neiroķīmiju, tiek izmantotas saskaņā ar ilgtspējīgas, taisnīgas un miermīlīgas nākotnes principiem, arvien neatliekamāka kļūst pienācīga ētisko aspektu pārvaldība un apspriešana publiskajā telpā.

Pretstatā secinājumu izdarīšanai par smadzeņu darbību, vadoties pēc cilvēka uzvedības, jaunie neirozinātnes instrumenti jau šobrīd zinātniekiem ļauj tieši redzēt, kā darbojas cilvēka smadzenes. Tomēr jaunākās smadzeņu darbības ierakstīšanas metodes tiek izmantotas stingri kontrolētā vidē, kas lielā mērā neatbilst ne mācību, ne komunikācijas videi reālajā dzīvē. Viena no pašlaik populārākajām

Skaitļi bez paskaidrojuma,
savienotība bez
kultūru iekļautības,
informācija bez iespēju
nodrošināšanas un
digitālo tehnoloģiju
ieviešana izglītībā bez
skaidra mērķa – tie nav
vēlami pasākumi.

izpētēm ir saistīta ar to smadzeņu reģionu noteikšanu, kas selektīvi aktivizējas dažādu mācību procesu laikā (piemēram, attīstot valodas prasmes vai risinot matemātiskus uzdevumus). Tomēr līdz šim tā ir sniegusi tikai mazu ieskatu, kā organizēt mācības, un būs nepieciešama papildu praktiskā izpēte.

Un tomēr pētījumos, kas aplūko smadzenes kā bioloģisku orgānu, kurš dažādos apstākļos var būt mazāk vai vairāk spējīgs mācīties, tiek gūtas vērtīgas atziņas. Nosakot smadzeņu veselības (kas ir daļa no ķermeņa fiziskās veselības) nozīmīgumu, tiek stiprināta mācību un cilvēka vispārējās labklājības savstarpējā saistība un parādīta konkrētāka saikne starp tiesībām uz izglītību un citām tiesībām, piemēram, tiesībām uz veselības aprūpi.

Arvien vairāk pierādījumu liecina par cilvēka smadzeņu neiroplasticitāti, t. i., smadzeņu fiziskajām izmaiņām cilvēka dzīves laikā. Lai gan smadzeņu attīstībā par ļoti nozīmīgu periodu joprojām tiek uzskatīti agrīnie dzīves gadi, tagad mēs saprotam, ka mūsu smadzenes ir spējīgas ļoti daudz iemācīties un veidot jaunus savienojumus visos vecumos un ka noteiktas ķīmiskas vielas var būt nozīmīgas cilvēka smadzeņu „pārstrukturēšanā”, piemēram, ļaujot pacientiem pārvarēt traumu. Šādas atziņas var potenciāli ietekmēt arī pieaugušo izglītību un apmācību.

Lai gan smadzeņu attīstībā par ļoti nozīmīgu periodu joprojām tiek uzskatīti agrīnie dzīves gadi, tagad mēs saprotam, ka mūsu smadzenes ir spējīgas ļoti daudz iemācīties un veidot jaunus savienojumus visos vecumos.

Arī neiroplasticitāte būtiski ietekmē cilvēka spēju pielāgoties vides un tehniskajām pārmaiņām. Kā jau minēts šajā ziņojumā – ne tikai bērni, bet visu vecumu cilvēki arvien vairāk būs spiesti mācīties, kā dzīvot uz izpostītas planētas. Neiroplasticitāte ir attiecināma arī uz faktu, ka arvien vairāk cilvēku visā pasaulē lasa, izmantojot digitālas ierīces ar ekrāniem. Ir radusies virkne pamatotu bažu, ka šīs ierīces mazina spēju ilgāku laiku saglabāt uzmanību, izraisa viegli panākamu uzmanības novēršanu un rada jaunus lasīšanas paņēmienus, kas paredz informāciju iegūt, ar acīm ātri pārslīdot tekstam (diagonālā lasīšana). Izprotot

veidus, kā smadzenes sevi pārveido, lai uzlabotu spēju veikt uzdevumus, kuri tām jāatrisina, mēs sev atgādinām, ka lineārā lasīšana, kas tiek saistīta ar drukāto formātu, ir neiroloģiskā ziņā ārkārtīgi sarežģīts uzdevums. Tās kultūras un bioloģisko nozīmi cilvēcei ir norādījusi virkne akademiķu, kas ir rakstījuši par pāreju no mutvārdu tradīcijas uz rakstisko tradīciju daudzās kultūrās. Savā ziņā mēs, cilvēki, jau diezgan ilgu laiku esam paši sava potenciāla „hakeri”. Daudzi pamatoti norāda, ka laika gaitā mēs pielāgosimies jaunajām lasīšanas tehnoloģijām, kas jau pašlaik ir pieejamas. Runājot par izglītību nākotnē, nav jāizvēlas par labu lasīšanai digitālā vai drukātā formātā, bet drīzāk skolotājiem ir jānodrošina, ka skolēni ar mērķi attīstīt dažādas prasmes iepazīst gan lineāro, gan diagonālo lasīšanu. Drukātais un digitālais formāts ir jāskata kā savstarpēji papildinošas teksta formas, kas (abas) ir nozīmīgas.

Lai nodrošinātu atbilstošu šo jauno neirozinātnes un biotehnoloģijas tendenču virzību, būs nepieciešami atvērti dati, atvērta zinātne un plašāka izpratne par tiesībām uz izglītību, iekļaujot arī tiesības uz piekļuvi internetam, datiem, informācijai un tiesības uz privātuma aizsardzību.

Demokrātijas lejupslīde un pieaugošā polarizācija

Kritiskā domāšana, inovācijas, kā arī individuālo un kopīgo mērķu apzināšanās var uzplaukt tikai demokrātiskos, līdzdalību veicinošos apstākļos, kur tiek ievērotas cilvēktiesības. Tomēr pēdējās desmitgades laikā pasaule ir pieredzējusi pamatīgu demokrātiskās pārvaldes lejupslīdi un uz personību vērstu, izslēdzošu un populistisku uzskatu pieaugumu. Šādi uzskati rodas no neapmierinātības, ko piedzīvo tie, kas globālajā pasaules kārtībā ir atstāti novārtā. Saskaņā ar šo kārtību tika nojauktas sienas un robežas, cilvēki pārvietojas un preces un idejas izplatās veidos, kas mūsdienu vēsturē iepriekš nav pieredzēti. Šādus uzskatus vēl vairāk pastiprina iedzīvotāju migrācija un pārvietošana, ko rada konflikti, ekonomiskās grūtības un klimata pārmaiņu ietekme.

Organizācijas, kas pēta un uzrauga demokrātijas stāvokli pasaulē, šo izmaiņu ietekmi raksturo dažādi. Iknedējas žurnāls „The Economist” ir minējis pāreju no „pilnīgas” uz „nepilnīgu” demokrātiju. Organizācija „Freedom House” saskata virzību no „brīvas” uz „daļēji brīvu” politisko sistēmu, savukārt institūts „V-Dem” min pāreju no „vēlētās demokrātijas” uz „vēlētu autokrātiju”. Kaut izvēlēti dažādi apzīmējumi, visiem raksturojumiem kopīgs ir tas, ka daudziem demokrātija mūsdienās šķiet nestabilāka par to, kāda tā bija pavisam nesenā pagātnē.

Šādu uzskatu nosaka dažādi faktori – no populistisku līderu aktivitātes un natīvisma pieauguma, kas izpaužas kā nacionālisms, līdz sociālo mediju ietekmei, reāllaikā apzināti izplatot maldinošas, nepatiesas ziņas, un informācijas sagrozišanai, un konkrētas ziņu mērķauditorijas noteikšanai, lai ietekmētu sociālo uzvedību. Noteikta loma ir arī elites augstprātībai un pieaugošajam cilvēku satraukumam par viņu vietu pasaulē un nākotni, kas kļūst arvien nenoteiktāka.

Šķiet, ka pasaule kļūst arvien sašķeltāka un polarizētāka, ierobežojot daudzas demokrātiskās iekārtas. Tās apstrīd gan tie, kas uzskata, ka demokrātija nav izpildījusi savus solījumus, gan tie, kuri domā, ka tā ir pārkāpusi savas robežas. Supremātistu ideāli un šovinisms pieņemas spēkā, mazinot potenciālo indentitātes daudzveidību, dialogu un izpratni. Autoritāras valdības, kas savu varu nodrošina, radot bailes un kultivējot aizspriedumus un diskrimināciju, atņem un ierobežo cilvēku tiesības – pilsoniskās, sociālās, vides un cilvēktiesības.

Sabiedrisku diskusiju izžušana un arvien biežāki vārda brīvības pārkāpumi atstāj spēcīgu ietekmi uz izglītību, kas balstīta uz cilvēktiesībām, pilsoniskumu un pilsonisko līdzdalību vietējā, valsts un pasaules mērogā.

Tomēr daudzās jomās arvien aktīvākas kļūst arī pilsoniskās organizācijas un aktīvisms kā tāds. Šīs pretošanās kustības liecina par demokrātiskās politikas, kas balstīta uz līdzdalības principu, noturību un jaunām nākotnes iespējām. Tās ir gan vides kustības, ko bieži vien vada jaunieši, gan atsevišķas pilsoņu cīņas pret režīmiem, kas minoritātēm atņem cilvēka pamattiesības. Tās ietver arī visā pasaulē skaļi paustās prasības atjaunot demokrātiskās tiesības un ievērot tiesiskumu. Šāds aktīvisms ietver arī rasisma apkarošanas kustības, piemēram, „Black Lives Matter”, un kustību „#metoo”,

Sabiedrisku diskusiju izžušana un arvien biežāki vārda brīvības pārkāpumi atstāj spēcīgu ietekmi uz izglītību.

kura cīnās pret uzmākšanos un vardarbību, kas vērsta pret konkrētu dzimumu, kā arī aicinājumus izskaust kolonizācijas idejā sakņotas mācību programmas un izglītības iestādes.

Šo kustību paustās bažas ir jāņem vērā, veidojot turpmākās mācību programmas. Izglītībai ir liela nozīme spēcīga demokrātiskā pilsoniskuma, viedokļa paušanas iespēju, līdzdalības procesu, sadarbības prakšu, rūpēs balstītu attiecību un kopīga nākotnes redzējuma veicināšanā un atbalstīšanā.

Globālā veselības krīze, ko radīja Covid-19 pandēmija, ir devusi stimulu un atklājusi steidzamību daudziem jautājumiem, kas saistīti ar šo pilsonisko līdzdalību un aktīvismu, tādējādi pamodinot solidaritāti, kam bija neskaitāmi piemēri, kad kopienas apvienojās konkrētām mērķim. Daudzas valdības ir sapratušas, ka sabiedrības veselības un citus steidzamus jautājumus nevar atrisināt bez visas sabiedrības iesaistīšanās, kas veicina personīgo atbildību un savstarpējas rūpes. No jauna ir atklāta sabiedrības loma.

Vienlaikus pandēmija ir pastiprinājusi demokrātijas lejupslīdi. Mēs esam piedzīvojuši arī izpildvaras struktūru pilnvaru paplašināšanos, plašāku novērošanas tehnoloģiju izmantošanu, sabiedriskās pulcēšanās un pārvietošanās brīvības ierobežojumus, militārā spēka izvietošanu civiliedzīvotāju apdzīvotās teritorijās un izmaiņas vēlēšanu kalendārā. Lai kāds būtu pamatojums sabiedrības veselības nodrošināšanai, ir svarīgi atcerēties, ka pasākumi, kas tiek īstenoti valsts ārkārtējās situācijas apstākļos, raksturo pašu valdību.

Šo politisko pārmaiņu neparedzamā virzība saglabāsies vismaz vairākas desmitgades, atstājot lielu ietekmi arī uz izglītību gan tādēļ, ka šie satricinājumi noteiks, kāds būs izglītības programmu saturs, gan tādēļ, ka notikumi saistībā ar izglītības pieejamību, mācību programmām un metodēm atgriezeniski noteiks politiskās pārmaiņas visā pasaulē.

Pasaule atrodas pagrieziena punktā, kur nepacietīgi veidojas jauna politiskā sabiedrība. Šo procesu daļēji apgrūrina sociālo mediju ietekme. Ja mēs nespējam ieklausīties cits citā, sabiedriskā dzīve kļūst ļoti ierobežota. Lai iemācītos rūpes un cieņu pret citiem, ir nepieciešama prakse un pamudinājums. To var nodrošināt izglītība, vienlaikus attīstot arī skolēnu un studentu aktīvā pilsoniskuma un demokrātiskās līdzdalības prasmes.

Nodarbinātības nenoteiktā nākotne

Kādi būtu labākie veidi, kā izglītība nākotnē varētu atbalstīt individuus, kopienas un sabiedrības, lai nodrošinātu jēgpilnu darbu un ekonomisko labklājību?

Labs sākumpunkts ir SDO Globālās komisijas nākotnes nodarbinātības jautājumos 2019. gadā sagatavotie ieteikumi par darbu, kas orientēts uz cilvēka vajadzībām, nodrošināšanu. Šī stratēģija paredz, ka cilvēki un viņu veiktais darbs tiek likti ekonomiskās un sociālās politikas, kā arī uzņēmējdarbības prakses centrā.

Bezdarba līmenis mūsdienās joprojām ir nepieņemami augsts. Miljardiem cilvēku strādā neoficiālus gadījuma darbus. Vairāk nekā 300 miljoni cilvēku, kas strādā apmaksātu darbu, joprojām dzīvo galējā nabadzībā. Miljoniem vīriešu, sieviešu un bērnu ir pakļauti mūsdienu verdzībai. Joprojām ir

nepieciešami uzlabojumi, lai veicinātu darba drošību un izskaustu uzmākšanos darbavietā. Lielākajā daļā pasaules joprojām pastāv lielas dzimumu atšķirības, salīdzinot vīriešu un sieviešu ekonomisko aktivitāti un saņemto atlīdzību.

Kopš 1990. gada iedzīvotāju ekonomiskā aktivitāte, t. i., dalība darba tirgū, ir pakāpeniski samazinājusies gandrīz visos pasaules reģionos un visās ienākumu kategorijās. Tas jo īpaši ir attiecināms uz jauniešiem (vecumā no 15 līdz 24 gadiem), kuru aktivitāte ir samazinājusies no 50% 1990. gadā līdz 33% mūsdienās. Lai gan tas daļēji izskaidrojams ar faktu, ka pēdējo 30 gadu laikā ir pieaudzis skolēnu un studentu skaits vidusskolā un augstākajā izglītībā, viens no pieciem jauniešiem mūsdienās ne strādā, ne iegūst izglītību, ne piedalās apmācībā. Viens no četriem jauniešiem ir nepietiekami nodarbināts.

Joprojām pastāv ievērojamas dzimumu atšķirības, ja salīdzinām dalību darba tirgū un piedāvātās iespējas. Vairāku pēdējo desmitgažu laikā sieviešu ekonomiskā aktivitāte ir konsekventi pieaugusi, laika gaitā samazinot dzimumu nevienlīdzību. Tomēr tās sākumpunkts ir bijis tik zems, ka atšķirības joprojām ir satraucošas. 2019. gadā ekonomiskās aktivitātes līmenis sievietēm nepārsniedza 50%, savukārt vīriešiem tas bija tuvu 75%. Sieviešu ekonomisko aktivitāti ietekmē augstāka iegūtā izglītība. Sasniedzot augstāku dzīves līmeni, sievietes var brīvprātīgi izvēlēties pamest darba tirgu. Tomēr ievērojami pierādījumi liecina, ka sievietēm tiek piedāvāts zemākas kvalitātes darbs. Nemainīgi šķēršļi, kas liedz veicināt sieviešu dalību apmaksātā darba tirgū, ir neapmaksāts darbs un darbs ģimenē.

Viens no rādītājiem, kas liecina, ka joprojām pastāv plaša dzimumu nevienlīdzība, ir vīriešu un sieviešu segregācijas saglabāšana darba tirgū. Kopumā tas, kas oficiāli tiek uzskatīts par darbu un novērtēts kā produktivitāte, padara neredzamu lielu daļu no tā būtiskā darba, kas neietilpst šajos rāmjos. Tas ietver sabiedrībai ļoti nozīmīgu darbu, kas bieži vien tiek feminizēts un parasti ir saistīts ar mājāsaimniecību, piemēram, aprūpe, bērnu audzināšana, slimnieku aprūpēšana, uzkopšana, ēdiena gatavošana, fiziskā un emocionālā atbalsta sniegšana citiem. Pat ja šāds darbs tiek veikts oficiāli, šis profesijas nereti ir mazāk atalgotas un ar zemāku statusu.

Darba kvalitātes uzlabošana un cilvēku izvēles iespēju un brīvības paplašināšana, lai panāktu ekonomisko drošību tā, kā cilvēki paši vēlas, visticamāk, vēl kādu laiku būs globāls izaicinājums, jo īpaši ņemot vērā Covid-19 pandēmijas radītos satricinājumus un sarežģījumus. Šī globālā krīze darba pasauli satricināja tādos veidos, kas tikai tagad kļūst redzami. Daudzi paredz, ka tā atstās ilgstošas negatīvas sekas. Darbavietu slēgšana un darba stundu samazināšana ir ietekmējusi miljoniem cilvēku visā pasaulē. Pēc SDO aplēsēm, šobrīd zaudēto darbavietu skaits sasniedz 150 miljonus.

Covid-19 pandēmija lielā mērā ir aizkavējusi dzimumu nevienlīdzības un globālās nevienlīdzības radītā kaitējuma novēršanu.

Covid-19 pandēmija lielā mērā ir aizkavējusi dzimumu nevienlīdzības un globālās nevienlīdzības radītā kaitējuma novēršanu. Kaut sākotnēji valdija optimisms, ka pāreja uz strādāšanu mājās sniegs priekšrocības sievietēm, kas ir savas jomas profesionāles, ir noticis tieši pretējais. Visos reģionos un vairumā valstu sievietes (neatkarīgi no ienākumu līmeņa) ir zaudējušas darbu daudz biežāk nekā vīrieši.

Nākotnes nodarbinātībā paveras sarežģīta aina. Tehnoloģiskie sasniegumi, piemēram, MI, automatizācija un robotika, ne tikai radīs jaunas darbavietas, bet arī daudzas no tām aizstās, un tie, kas šajā procesā zaudēs darbu, iespējams, būs vismazāk gatavi izmantot jaunas iespējas.

Istenojot zaļo virzienu mūsu ekonomikās, tiks radīts miljoniem darbavietu, kā arī izmantotas ilgtspējīgas prakses un ekoloģiski tīras tehnoloģijas, taču, valstīm pakāpeniski atsakoties no ražošanas nozarēm, kas patērē daudz resursu un rada lielas oglekļa emisijas, savukārt izzudīs citas darbavietas. Platformu ekonomika varētu atdarināt 19. gadsimta darba praksi, radot „digitālo dienas strādnieku” jauno paaudzi. Maz ticams, ka prasmes, ko mēs attīstām mūsdienās, būs pieprasītas nākotnes darbavietās, tādēļ daudzas no šīm prasmēm izzudīs. Šādas pārmaiņas radīs papildu prasības izglītības un apmācības sistēmām, lai palielinātu pieejamo atbalstu tiem, kas darba tirgus pārmaiņas piedzīvo tieši.

Izglītība, prasmju pilnveidošana un pāreja no skolas uz darba dzīvi

Visi šie pastāvīgie izaicinājumi un jaunie sarežģījumi atstāj ietekmi uz izglītības un apmācības vidi. Skolām un citām izglītības iestādēm ir ļoti nozīmīga loma – sagatavot un atbalstīt individuus, lai tie spētu sasniegt ekonomisko labklājību brīvības un cieņas pilnos apstākļos. Neatkarīgi no tā, vai šāda sagatavošana noved pie panākumiem un profesionālā papildījuma oficiālajā ekonomikā, ēnu ekonomikā vai, piemēram, darbā māsaimniecībā, aprūpes jomā vai cita veida darbā, mēs pamatoti sagaidām, ka izglītība sniegs savu ieguldījumu, lai nodrošinātu vienlīdzīgas ekonomiskās iespējas un ļautu cilvēkiem gūt papildījumu jēgpilnā darbā un profesijā.

Tomēr izglītība nevar labot citu politikas jomu nepilnības, kas ir radījušas un turpina radīt arvien zemāku darba kvalitāti un plašu bezdarbu. Izglītība ir tikai viens elements kopējā sistēmā. Makroekonomikas politika, rūpniecības politika un nodarbinātības politika parasti ir efektīvāki instrumenti, lai radītu kvalitatīvas darbavietas, jo īpaši tuvākajā laikā. Dažkārt skolu apmeklējums un jauniešu bezdarbs ir aplūkojami vienotā kontekstā. Nepietiekama nodarbinātība, t. i., nespēja atrast darbu, kas atbilst indivīda vēlmēm, prasmēm un spējām, ir pastāvīga un pieaugoša problēma visā pasaulē, pat augstāko izglītību ieguvušo cilvēku vidū daudzās no pasaules bagātākajām valstīm. Šāda neatbilstība ir bīstama: sociālo zinātņu pētnieki ir pierādījuši, ka augsti izglītoti cilvēki, kas nespēj izmantot savas prasmes un kompetences pienācīgā darbā, kļūst neapmierināti un satraukti, dažkārt izraisot politiskus un sabiedriskus konfliktus.

Pārejot no skolas uz darba dzīvi, prasmju neatbilstību nevar ignorēt. Mācībām ir jāatbilst darba pasaules vajadzībām. Jauniešiem pēc mācību pabeigšanas ir nepieciešams spēcīgs atbalsts, lai viņi varētu iekļauties darba tirgū un atbilstoši savam potenciālam sniegt ieguldījumu savā kopienā un sabiedrībā. Nozaru un kopienu līderiem ir aktīvāk jāiesaistās vidējās un augstākās izglītības procesos, lai nodrošinātu, ka skolēni un studenti iepazīstas ar darba pasauli un dažādām profesijām. Izglītības iestādēm ir ne tikai jānodrošina karjeras konsultācijas, bet arī jāpiedāvā atbalsts izglītības darbiniekiem, nodrošinot viņiem mūžizglītības iespējas, lai viņi būtu informēti par jaunākajām vēsmām savā profesijā un darba pasaulē. TPIA sistēmā (gan vidējās, gan augstākās izglītības līmenī) ir jāintegre iespēja praktiski apgūt prasmes darba vidē. Tā ne tikai nodrošina izglītojamiem reālās dzīves pieredzi, bet var arī uzlabot izglītības un apmācības kvalitāti un atbilstību. Turklāt ir svarīgi, lai mācību veids nodrošinātu piekļuvi izvēlētajai profesijai, neizslēdzot turpmākas izglītības iespējas.

Viena pati izglītība nerada pieprasījumu pēc darbaspēka. Tā arī nespēj atrisināt strukturālā bezdarba problēmas. Plašās piedāvājuma puses reformas, kas pēdējos gados ir notikušas TPIA un prasmju pilnveidošanas jomā, pēc būtības pašas neradīs darbavietas vai nodarbinātības pieaugumu.

Taču izglītība var veidot cilvēkus, lai tie spētu radīt inovācijas, izmantot savas zināšanas, risināt problēmas un veikt sarežģītus uzdevumus. Jo īpaši augstākos izglītības līmeņos mācības nodrošina cilvēkiem mūsdienīgas zināšanas un kognitīvās prasmes, radot priekšstatu, ka izglītojamiem būs iespēja savas zināšanas un prasmes likt lietā. Ir nevietā koncentrēties uz izglītību vienīgi kā darba ieguves vai uzņēmējdarbības iemaņu attīstīšanas instrumentu. Izglītībai ir jāorientējas uz iespēju sniegšanu cilvēkiem, lai tie veidotu ilgtermiņa sociālo un ekonomisko labklājību sev, savai ģimenei un savai kopienai.

Darba jomā ir ārkārtīgi svarīgi nākotnē iemācīties veiksmīgi sadzīvot ar tehnoloģijām. Viena no labākajām stratēģijām, kā sagatavoties zaļajam ekonomikas virzienam un oglekļneitrālai nākotnei, ir nodrošināt kvalifikācijas, programmas un mācību plānus, kas iekļauj zaļās prasmes, vai tās būtu jaunās profesijas un nozares vai nozares, kas pāriet uz mazoglekļa ekonomiku. Vēl viens nozīmīgs solis būs mūsu mācību vidi padarīt pilnībā „zaļu”. Viena daudzsološa stratēģija, kā sagatavot skolēnus un studentus jēgpilnam darbam zaļajās ekonomikās, ir rādīt pozitīvu piemēru, radot oglekļneitrālas izglītības sistēmas.

Izglītībai ir jāorientējas uz iespēju sniegšanu cilvēkiem, lai tie veidotu ilgtermiņa sociālo un ekonomisko labklājību sev, savai ģimenei un savai kopienai.

Akreditācijas sistēmas mainīgā nākotne

Akreditācijas sistēma savieno izglītību ar darba tirgu. Skolu, universitāšu un TPIA programmu galvenā loma ir apliecināt prasmju, kompetenču un zināšanu apguvi. Sabiedrībā arvien palielinās izpratne par šim cilvēka pamattiesībām, t. i., sagaidīt, ka viņa iegūtā izglītība tiek atzīta un apliecināta, – arī tad, ja iegūta neformālā vai ikdienējā izglītība.

Koncentrēšanās tikai uz pašu kvalifikācijas iegūvi nenodrošina vajadzīgos rezultātus. Lai gan ir svarīgi domāt par iznākumu, mums nevajadzētu pazaudēt ideju par sociālajiem procesiem un komunikāciju, kas ir izglītības centrālie elementi. Kvalifikācijas arvien ir tikai līdzeklis, kas apliecina kāda cilvēka spējas, un tās galvenokārt darbojas, balstoties uz sociālo uzticēšanos, tādējādi apliecinot, cik nozīmīga ir uzticība izglītības nolūkiem un darbībām.

Karjeras un darba maiņai kļūstot arvien ierastākai un plūstošākai, ir nepieciešama plašāka izpēte, kā cilvēkiem atvieglot pāreju no vienas profesijas uz otru, līdzīgu, profesiju. Valdībai, izglītības darbiniekiem, darba devējiem un sabiedrībai arvien biežāk būs kopā jāvienojas, kādas profesijas un darbs attiecīgajā sabiedrībā ir jāatbalsta un jāattīsta. Sistēmas, kas uzrauga un analizē darba tirgus pārmaiņas un izmaiņas prasmju pieprasījumā konkrētās profesijās un darbavietās, kļūst arvien sarežģītākas, tādēļ izglītības un apmācības sistēmām ir jāiemācās, kā labāk izmantot šo informāciju, lai pielāgotu savas programmas un piedāvātu darba tirgum atbilstošas mācību iespējas. Iestādēm kvalifikāciju un mācību programmu plānošanā ir jāklūst atvērtākām un progresīvākām.

Darba tirgu strukturālā pārveide

Papildus tehnoloģiskajām un vides pārmaiņām darba tirgu ietekmē virkne dažādu strukturālu ekonomisko faktoru. Šobrīd sāk veidoties ekonomikas, kas balstīta uz gadījumdarbiem, ārstata pakalpojumiem un darbuzdevumiem, nākotnē, visticamāk, palielinoties neoficiālās ekonomikas nozīmei miljardu cilvēku dzīvē visā pasaulē. Šādi jauni nodarbinātības modeļi radīs vēl lielāku spiedienu uz pieaugošo pieprasījumu pēc esošo darbinieku pārkvalificēšanas un prasmju pilnveidošanas. Izglītības un apmācības sistēmām ir jāturpina piedāvāt elastīgākas mācību iespējas, lai mācību iestādes un programmas būtu pieejamas plašākām izglītojamo grupām un viņi varētu mācīties to, kas tiem nepieciešams, sev vajadzīgajā vietā un laikā.

Arī demogrāfiskās pārmaiņas nākotnes nodarbinātībā būs noteicošs faktors, kas līdz 2050. gadam, visticamāk, būs radījis ievērojamu ietekmi. Strauji pieaugušais jauniešu skaits atsevišķos reģionos pastiprinās jauniešu bezdarba un migrācijas problēmas. Savukārt citi reģioni pieredzēs sabiedrības novecošanu un tās radīto papildu slodzi uz sociālā nodrošinājuma sistēmu un citām aprūpes sistēmām.

Šobrīd starptautiski tiek izmantoti vecumatkarības koeficienta aprēķini, kuros iedzīvotāju kopskaits tiek salīdzināts ar iedzīvotājiem 15–64 gadu vecuma grupā, kas uzskatāma par ekonomiski produktīvu un tādējādi nodrošina līdzekļus, lai atbalstītu jaunākus un vecākus iedzīvotājus. Paredzams, ka līdz 2050. gadam vecumatkarības koeficients strauji pieaugs Eiropā, Ziemeļamerikā un nedaudz lēnāk – Āzijā, Latīņamerikā un Karību jūras reģionā. Tas nozīmē, ka mazāks strādājošo skaits apgādās lielākas nestrādājošo grupas (galvenokārt pensionārus). Savukārt Āfrikā paredzama kopējā vecumatkarības koeficienta samazināšanās, jo puse no reģiona iedzīvotājiem būs jaunāki par 25 gadiem.

Šādas demogrāfiskās pārmaiņas, kur redzams gan jauniešu skaita pieaugums, gan vecāku iedzīvotāju skaita pieaugums, ievērojami ietekmē darba pasauli, kā arī izglītības un apmācības sistēmas. Ar to saistītas arī tendences paplašināt TPIA un pieaugošu izglītības iespējas un modernizēt mūžizglītību. Turklāt var palielināties cilvēku dzīves ilgums un līdz ar to, iespējams, arī viņu darba dzīves ilgums (vismaz daļai cilvēku). Ja vecāki cilvēki spēs turpināt strādāt, viņi ar savām prasmēm un pieredzi bagātinās gan sabiedrību, gan ekonomiku. Atbalstot jauniešus, lai tie varētu pilnībā izmantot savu potenciālu un jaunās iespējas, viņi kļūs par nākotnes pārmaiņu īstenotājiem. Tas nozīmē ieguldīt cilvēku spējās, ļaujot tiem iegūt prasmes, pilnveidot tās vai pārkvalificēties, un atbalstīt viņus dažādās pārmaiņās, ar kurām tie saskarsies savas dzīves laikā.

Šo pārmaiņu gaitā mainīsies prasības pret izglītību. Dažas no tām ir iespējams paredzēt (piemēram, nepieciešamību dažos reģionos paplašināt pamatskolas klases un piesaistīt lielāku skaitu skolotāju), savukārt citas nav paredzamas, ņemot vērā iespējamo pārmaiņu sarežģīto dabu, ko nosaka savstarpēji saistīti faktori un neparedzamā virzība. Tādēļ izglītības un apmācības iestādēm ir jāstiprina saikne ar vietējām kopienām un sava pozīcija tajās kā sabiedrības stūrakmenim. Cieši sadarbojoties ar citām vietējām iestādēm, skolas un augstskolas spēs labāk izprast un nodrošināt savas kopienas mācību vajadzības.

Kāds darbs būs augsti novērtēts nākotnē?

Tuvojoties 2050. gadam, iezīmējas potenciālais scenārijs, kas paredz cilvēces vēsturē nepiedzīvotu lūzuma punktu: neatkarīgi no darba ņēmēju prasmju līmeņa pasaulē vienkārši var nepietikt darba formālajā ekonomikā. Tas skaidrojams ar progresīviem tehnoloģiskajiem sasniegumiem. Kā izglītība varētu funkcionēt sabiedrībā, kurā tikai nelielai daļai cilvēku ir oficiāls darbs? Kādi jauni izglītības veidi būtu nepieciešami cilvēkiem, lai tie spētu dzīvot bez formāla darba?

Cilvēku sabiedrības ir attīstījušas izpratni par individuālā darba vērtību. Tūkstošiem gadu cilvēkiem ir sapnis par zelta laikmetu, kad viņi nebūtu iejūgti smagā darbā. Taču mūsdienās problēma drīzāk ir nepieredzēti daudz brīvā laika. Masveida bezdarbs šobrīd apdraud pārtikušās valstis, tāpat kā tas gadu desmitiem ir bijis nabadzīgajās valstīs. Ir jāpārdomā daudzi aspekti. Kā cilvēku produktīvo un radošo enerģiju varētu vislabāk izmantot citās sociāli un personīgi noderīgās jomās?

Par laimi, daži no labākajiem šādas iespējamās situācijas priekšlikumiem vienlīdz atbilst arī pašreizējiem izglītības centieniem nodrošināt pienācīgu darbu. Nenoteiktība, kas apvij nodarbinātības un planētas nākotni, norāda, ka mums kā prioritāte būtu jāizvirza izglītojamo spēja piešķirt nozīmi.

Patiesībā mums, iespējams, ir pamatīgi jāpārdomā, ko vispār nozīmē radīt vērtību. Domājot par darba un izglītības nākotni, mēs sastopamies ar izvēli: saglabāt plaši izplatīto un pretrunīgo domāšanas veidu, kas no izglītības sagaida vienlaikus pārāk daudz un pārāk maz, vai koncentrēties uz to, ko izglītība spēj nodrošināt labā līmenī.

Nākotnē tas, kam un kā mēs piešķiram vērtību, var mainīties un ļoti atšķirties no tā, ko cilvēce savā pastāvēšanas laikā ir pazinusi iepriekš (lauksaimniecības, industriālās un postindustriālās ekonomikas laikā).

Ekonomisko drošību var radīt, ne tikai iesaistoties formālajā ekonomikā. Mums ir jāņem vērā arī aprūpes darbs, kas tiek veikts māsaimniecībās, kopīgā labuma resursu nodrošināšana un valdības infrastruktūru (gan materiālo, gan regulatīvo) veidošana. Plašāku pieeju izpratnei par to, kas veicina ekonomisko drošību, varētu sākt izmantot 2050. gadā, lai gan daudzas no mūsu tradicionālajām pieejām, kas paredz sadalījumu pēc kategorijām, un interesēm, kas ir dziļi iesakņojušās, šo procesu kavē.

Izglītība var palīdzēt indivīdiem, viņu ģimenēm un kopienām radīt ilgtermiņa ekonomisko labklājību, ja tai ir visaptverošs skatījums uz formālā, atalgotā darba pasauli un plašāku kontekstu. Tā kā darba nākotne ir nenoteikta, jaunā izglītības sabiedriskā līguma pamatā ir jāliek elastīguma princips.

Kādi jauni izglītības veidi būtu nepieciešami cilvēkiem, lai tie spētu dzīvot bez formāla darba?

II daļa

Izglītības atjaunināšana

1921. gadā izglītības darbinieki no visas pasaules tikās Kalē Francijā – pirmajā Jaunās izglītības sadraudzības organizācijas kongresā. Šīs grupas darbība attīstījās turpmākajās divās desmitgadēs un palīdzēja UNESCO un tās izglītības mandāta izveidē. Pirmajā tikšanās reizē tika paziņots par jauna izglītības veida radīšanu jaunajā laikmetā.

Ne mazāk ambiciozs ir šī ziņojuma mērķis. Tomēr tas nav tikai kārtējais paziņojums. Mums ir nepieciešamas jaunas mācību metodes, jaunas pieejas mācību programmām, atkārtota skolotāju darba izvērtēšana, jauns redzējums par skolām un jauns izglītības apguves laika un vietu novērtējums. Tomēr tas nenozīmē, ka mums jāatbrīvojas no tā, kas mums jau ir. Tā vietā mums ir jāizpēta labākās pedagoģiskās un izglītības tradīcijas, jāatjauno iegūtais mantojums, tam pievienojot daudzsoļus, jaunus elementus, kas palīdzēs cilvēces un dzīvās planētas savstarpēji saistītās nākotnes veidošanā.

Pagājušajā gadsimtā un senāk sabiedrības un ģimenes, gādājot par bērnu izglītību, lika cerības uz obligāto izglītību. Visā pasaulē skolas tika organizētas līdzīgi. Lai gan dažādos reģionos un kultūrās izglītība tikusi īstenota atšķirīgi, šobrīd agrākajiem laikmetiem raksturīgā izglītības pieredzes dažādība, tās paņēmieniem izplatoties un turpinot pastāvēt visā pasaulē, ir noplicināta. Izglītības jomas sabiedriskais līgums, kas tika izveidots 19. un 20. gadsimtā, lai organizētu mācības, ir formulējams šādos principos: pirmkārt, izglītība tika uzskatīta par pedagoģisku projektu, kura pamatā ir skolotāju pasniegtas stundas klasēs un kas, lai gan mācīšanās norit kopīgi, par prioritāti izvirza individuālus sasniegumus; otrkārt, izglītība tika nodota, izmantojot mācību programmu, kas bija veidota kā mācību priekšmetu sistēma; treškārt, mācīšana bija iecerēta kā savrupa prakse, kas balstīta viena skolotāja profesionālajā kompetencē vadīt efektīvu mācību procesu, parasti nozares robežās; ceturtkārt, skolas tika organizētas pēc modeļa, kam piemita ievērojamas līdzības arhitektūras, organizatoriskajā un procesuālajā stilā neatkarīgi no konkrētajiem apstākļiem;

piekšķārt, izglītība tika organizēta tā, lai mācītu līdzīga vecuma skolēnu vai studentu grupas specializētās iestādēs, kas darbojās salīdzinoši tālu no viņu ģimenēm un kopienām, un lai būtu pabeigta, kad tika uzskatīts, ka bērni vai jaunieši ir pieauguši un gatavi savai nākotnes dzīvei.

Jaunajam sabiedriskajam līgumam izglītības jomā ir jānostiprina izglītība kā sabiedriska mērķis un kopīga sociālā apņēšanās, atzīstot, ka izglītība ir viena no visnozīmīgākajām cilvēktiesībām un viens no vissvarīgākajiem valstu un pilsoņu pienākumiem. Savukārt viena no izglītības galvenajām lomām ir izglītēt pilsoņus, kuri sekmēs cilvēktiesību ievērošanu. Tas ietver tādu spēju attīstīšanu, kas izglītojamās audzina patstāvīgu un ētisku domāšanu un rīcību. Tas nozīmē nodrošināt viņiem sadarbības iespējas ar citiem un attīstīt viņu patstāvību, atbildību, līdzjūtību, kritisko un radošo domāšanu līdzās sociālo un emocionālo prasmju kopumam. Lai izglītību varētu saskaņot ar šo abiciozo redzējumu, ir nepieciešams izveidot jaunus mācību organizēšanas veidus. Izglītību var uzskatīt par vienu no galvenajiem elementiem, kas cilvēcei palīdzētu panākt mieru savstarpējās attiecībās un attiecībās ar Zemi. Šī ziņojuma II daļā tiek piedāvāti veidi, kā īstenot jauno izglītības jomas sabiedrisko līgumu, kas sekmē tiesības uz izglītību un stiprina izglītību kā kopīgu labumu un sabiedrisku mērķi, kurš vairo mūsu spēju rūpēties un sadarboties.

Šīs daļas piecās nodaļās ierosinātie dialoga un rīcības pamatprincipi tika noteikti globālās apspriešanās rezultātā. Pēdējos divus gadus apspriešanos vadīja komisija, īpašu uzmanību veltot jauniešu devumam. Tomēr šie pamatprincipi izriet arī no izglītībā vispāratzītas, zinātnē balstītas zināšanu bāzes, ko veido gadu desmitiem akadēmiskajās un profesionālajās kopienās īstenotie pētījumi un gūtās atziņas.

Šādu pamatprincipu pārvēršana rīcībpolitikā un praksē ir visu šī ziņojuma lasītāju rokās. Lai pārveidotu ikdienas izglītības prakses, iestādes un sistēmas, jebkuram izglītojamam, pilsonim, skolotājam un vecākam ir iespēja darboties vietējā līmenī un sadarboties ar citiem, kas atrodas tuvumā vai tālumā. Šie daudzie – gan lielie, gan mazie – sadarbības un partnerības pasākumi būs tie, kas rezultātā pārveidos nākotni. Komisijas mērķis, radot šo ziņojumu, ir paplašināt diskusiju, iekļaujot idejas un principus šīs pārveides īstenošanai. Šī ziņojuma veidošana bija kopdarbs. Cits darbs jau būs tā ideju īstenošana.

3. nodaļa

Mācību metodes sadarbības un solidaritātes veicināšanai

” Patiesai izglītībai ir jāiekļauj izglītojamo mērķi un pozitīvā attieksme. Lai nodrošinātu šādu iekļaušanu, skolotājiem ir jāveido attiecības, kas balstītas uz rūpēm un uzticību, un šādās attiecībās izglītojamiem un skolotājiem kopīgi jāizvirza izglītības mērķi. ”

Nela Nodingsa (Nel Noddings), „Izglītības filozofija”
(*Philosophy of Education*)

Jaunajā izglītības sabiedriskajā līgumā pedagoģijai būtu jāsakņojas sadarbībā un solidaritātē, attīstot izglītojamo un skolotāju spēju uzticēties, strādājot kopā, lai pārveidotu pasauli.

Lai veidotu jaunu redzējumu par mūsu kopīgo nākotni, ir nepieciešamas mācību metodes, kas veicina sadarbību un solidaritāti. Tas, kā mācīties, jānosaka, atbildot uz jautājumiem: *kāpēc un ko mēs mācāmies*. Mācīšanas un cilvēktiesību veicināšanas pamatsaistības noteic, ka mums ir jācieņa izglītojamā tiesības. Mums ir jārada apstākļi, kas ļautu cilvēkiem mācīties citam no cita un citam citu novērtēt visā dažādībā – vai tas būtu dzimums, vai reliģija, rase, seksuālā identitāte, sociālais slānis, invaliditāte, nacionalitāte utt. Ievērojot cieņu pret cilvēkiem nozīmē mācīt viņiem domāt patstāvīgi, nevis *ko un kā* domāt. Tas nozīmē radīt izglītojamiem iespējas atrast savu mērķi un noteikt to, ko viņiem nozīmē plaukstoša dzīve. Vienlaikus mums ir kopīgi jāveido pasaule, kurā šāda dzīve var tikt īstenota, un tas nozīmē sadarboties, lai attīstītu spējas uzlabot pasauli.

Sadarbības un solidaritātes mācību metodēm ir jābalstās uz kopīgiem nediskriminācijas, cieņas pret dažādību un korektīvā taisnīguma principiem, neaizmirstot rūpēšanās un savstarpēja atbalsta ētiku. Kad nepieciešams, metodēs jāiekļauj līdzdalība, sadarbība, izaicinājumu identificēšana, kā arī starpnozaru, starppaaudžu un starpkultūru mācīšanās. Šādas pedagoģiskās metodes gan izmanto kopīgās zināšanas, gan veicina to veidošanos visas dzīves garumā, apzinoties katras vecuma grupas un izglītības līmeņa unikālās iespējas.

Aktīva mācīšanās atzīst gan konceptuālu, gan procesuālu zināšanu pilnveidošanas nozīmi. Tā atzīst izzinošas un emocionālas iesaistes nepieciešamību, lai attīstītu zināšanas, spēju tās pārvērst rīcībā un gatavībā rīkoties. Pedagoģiskās prakses ir balstītas uz paaudzēs gūtu pieredzi, pārdomām un pētījumiem. Visi šie elementi ir nepārtraukti jāpārstrādā, lai tie atbilstu tagadnes un nākotnes vajadzībām. Spēcīgi mācīšanās stimuli ir autentiskums (izpratne par saikni starp mācīto un pasauli, kuru apdzīvojam) un nozīmīgums (izpratne par apgūtā un mūsu vērtību saikni). Mācīšanās, kas balstīta uz projektu darbu un problēmu risināšanu, piedāvā daudz autentisku un nozīmīgu mācīšanās iespēju un izmanto mūsu dabisko interesi izzināt un izprast.

Šīs nodaļas pirmajā daļā ir izceltas iespējamās pedagoģiskās pieejas, kuru pamatā ir sadarbība un solidaritāte, ietverot uz kopīgu darbu, starpnozaru pieeju un izaicinājumu identificēšanu vērstas mācību metodes, kas godā un uztur daudzveidību, aicina izglītojamos atteikties no aizspriedumiem un šķelšanās, dziedē netaisnīguma rētas un izmanto pedagoģiskajai attīstībai nozīmīgu novērtējumu. Šīs pieejas ir nozīmīgas visos izglītības līmeņos, ietverot ikdienējo un neformālo mācīšanos muzejos, bibliotēkās, vasaras nometnēs, kopienu centros, kā arī citviet. Turpinājumā skatīta šo pedagoģisko prioritāšu piemērošana atbilstoši formālās izglītības unikālajām vajadzībām un iespējām katrā dzīves posmā – atbalstot agrīnā bērnībā liktos pamatus un sadarbību visā bērnības posmā, ļaujot izpausties unikālajām spējām pusaudžu vecumā un jaunībā un atjauninot augstākās izglītības uzdevumu. Nodaļas noslēgumā ir minēti 2050. gadam noteiktie dialoga un rīcības veicināšanas pamatprincipi, kas jo īpaši attiecināmi skolotājiem, izglītības sistēmu pārvaldītājiem un plānotājiem. Šie pamatprincipi ietver padziļinātas saiknes veidošanu ar plašāku pasauli, sadarbības veicināšanu, ētisku pamatu veidošanu, empātijas attīstīšanu un novērtējuma kā atbalsta izmantošanu mācīšanās procesā.

Jauns pedagoģisko pieeju redzējums

Pedagoģija ir balstīta uz attiecībām. Gan skolotāju, gan izglītojamo pārmaiņās notiek pedagoģiskajā saskarsmē, mācoties citam no cita. Pedagoģisko saskarsmi veido produktīva spriedze starp vienlaikus notiekošo individuālo un kolektīvo pārveidi. Mūsu iekšējā dzīve ietekmē mūsu apkārtējo vidi, un tajā pašā laikā apkārtējā vide dziļi ietekmē mūs.

Skolēni, studenti, skolotāji un zināšanas veido klasisko pedagoģisko trijstūri. Mācīšana un mācīšanās gan izmanto kopīgās zināšanas, gan veicina to veidošanos. Turklāt pedagoģiskās saskarsmes procesā izglītība mums ļauj piekļūt kopīgajam cilvēces uzkrāto zināšanu mantojumam un sniedz iespējas to bagātināt.

Šobrīd šis trijstūris ir jāskata kontekstā ar plašāku pasauli. Mums ir nepieciešamas pedagoģiskās metodes, kas palīdz mācīties šajā *pasaulē* un *kopā ar pasauli*, kā arī to uzlabot. Šādas mācību metodes aicina mūs turpināt mācīties par katras personas cienīšanu un par ievērojamajiem sasniegumiem, ko raksturo tiesības uz apziņas un domu brīvību, bet arī aicina atteikties no antropocentrisma un savtīga individuālisma. To pamatā ir jāliek savstarpēja atbalsta un rūpēšanās ētika, un ir jāatzīst indivīdu, grupu un sugu savstarpējā atkarība. Tām ir jānudina mūs saprast, cik svarīgs ir mums kopīgais un cik nozīmīga ir savstarpējā atkarība sistēmiskā līmenī, kas saista mūs citu ar citu un ar planētu.

Skolotājiem un izglītojamiem ir jāklūst par vienotu zināšanu meklētāju un veidotāju kopienu.

Skolotājiem un izglītojamiem ir jāklūst par vienotu zināšanu meklētāju un veidotāju kopienu, kas izmanto kopīgās cilvēces zināšanas, kā arī sniedz ieguldījumu šo zināšanu veidošanā. Tas raisa pārdomas par to, kas jau pastāv un ko vēl var izveidot, atzīstot, ka ikvienam – kā skolotājiem, tā izglītojamiem – ir tiesības uzskatīt sevi par spējīgu radīt zināšanas kopā ar citiem.

Visu pedagoģisko centienu pamatā ir jautājumi par nozīmi un mērķi. Uz kādu rīcību un mijiedarbību skolotāji aicina studentus, un kāda mērķa dēļ? Kādu nozīmi studenti paši piešķir saviem mācīšanās centieniem?

Pārveidojoša pedagoģiskā saskarsme rada iespēju veidot dialogu ar klasesbiedriem, vienaudžiem un kopienu. Skolotāji efektīvi izmanto mākslu, zinātni un mācīšanas prasmi, lai izglītojamiem sniegtu iespējas izzināt, radīt un mijiedarboties ar zināmo un nezināmo, sekmējot zinātkāri un ieinteresētību. Turpinājumā tiek piedāvātas daudzsološas stratēģijas, lai jaunā izglītības sabiedriskā līguma idejas pārnestu pedagoģiskā saskarsmē.

Uz izaicinājumu pārvarēšanu un sadarbību vērsta starpnozaru mācīšanās

Nākotne izglītojamiem piedāvās jaunus izaicinājumus un iespējas. Apzināšanos, ka pasaule turpinās mainīties, var iestrādāt mācību programmās un metodēs, apzināti attīstot izglītojamo spējas atpazīt izaicinājumus un tos pārvarēt. Uz izaicinājumu identificēšanu vērsta izglītība iesaista izglītojamos

projektos, iniciatīvās un pasākumos, kas prasa jaunā atklāšanu un sadarbību. Nosakot skaidrus mērķus un uzdevumus, ir jānojauc robežas starp nozarēm, lai rastu dzīvotspējīgus un radošus risinājumus. Fokuss uz izaicinājumiem un projektiem mācīšanās procesā var spēcīnāt izglītojamo pieredzi, palīdzēt viņiem ieraudzīt, ka pasaule ir drīzāk maināma nekā noteikta, veicināt zināšanas un spriestspēju un attīstīt izglītojamo kompetenču spējas un jēgpilnu izpausmi.

Ilgspējīgas attīstības programmā 2030. gadam ir atzīta izglītojamo vajadzība apsvērt plašāku vienoto pieeju klāstu, saskaroties ar aktuālajiem izaicinājumiem. Konkrētāk, ilgspējīgas attīstības mērķu (IAM) 4.7. apakšmērķi izglītojamie ir raksturoti kā globāli pilsoņi, kam ir vajadzīgas zināšanas un kompetences, lai nākotnē veidotu ilgspējīgu attīstību pasaulē, kur savstarpējā atkarība arvien pieaug. Ceļā uz 2050. gadu un tālākā nākotnē šo spēju attīstīšana kļūst vēl svarīgāka. Paši IAM piedāvā ietvaru, ap kuru strukturēt starpnozaru mācīšanos, kas balstīta uz problēmu risināšanu un projektu darbu, palīdzot izglītojamiem attīstīt spējas, kas sekmētu visu mērķu sasniegšanu.

Fokuss uz kopīgiem izaicinājumiem un projektiem nozīmē, ka par prioritāti tiek izvirzīta izpēte, izziņa un kopīgs darbs. Individuāla zināšanas un spējas paplašinās sadarbībā ar citiem, parādot, kā notiek dalīšanās spēkā un pašu zināšanu daudzveidīgajās un savienotajās dimensijās. Projektu darbā un izaicinājumu pārvarēšanā balstītas pieejas nemazina nepieciešamību pēc zināšanām, drīzāk gan novieto zināšanas dzīvas dinamikas un izmantošanas telpā.

Daudzi no visefektīvākajiem izglītošanas veidiem norit vidē, kas tiek bagātināta ar pastāvīgu ideju plūsmu, sniedzoties pāri ierastajām mācību priekšmetu robežām. Līdzīgi kā izaicinājumi un neatrisinātie jautājumi uz šīs planētas neiekļaujas vienas nozares robežās, arī mācību metodēs ir jāizmanto starpnozaru pieeja. Tā kā konkrētam izaicinājumam ir dažādi iespējamie risinājumi, ir jāizvēlas tādas mācību metodes, kas veicina savstarpējās atkarības un solidaritātes vērtības un principus. Sabiedriskā darba apguve un līdzdalība kopienas dzīvē nojauc robežu starp klasi un kopienas, izaicina izglītojamo pieņēmumus un iepazīstina viņus ar plašākām sistēmām, procesiem un pieredzi, kas sniedzas tālāk par viņu personīgo dzīvi. Ir ļoti svarīgi, lai izglītojamie pret darbu attiektos ar pazemību, bez patērālisma, īpaši kontaktējoties ar cilvēkiem, kas var būt nonākuši materiālās grūtībās. Sabiedriskais darbs nedrīkst būt pieejams tikai privileģētām grupām; visi izglītojamie var sniegt ieguldījumu dialoga procesā, sekmējot labklājību savās kopienās. Izmantojot sabiedriskā darba pieeju, ir iespējams izaicinājumu pārvarēšanas metodēs kā centrālo principu izvirzīt solidaritāti, nevis dot priekšroku risinājumiem, kas vienkārši ir vislietderīgākie vai ir personīgu interešu vadīti.

Daudzveidības un plurālisma atzīšana par vērtību un uzturēšana

Veidot jaunu redzējumu par mūsu kopīgo nākotni nozīmē radīt sabiedrību, kurā tiek stiprināta daudzveidība un plurālisms, bagātinot mūsu cilvēci kopumā. Mums ir nepieciešama izglītība, kas ļauj mums iziet ārpus pastāvošajām robežām un pavada mūs, dodoties nezināmajā.

Solidaritātes mācību metodei ir jābalstās iekļaujošā starpkultūru izglītībā – tādā, kas uzņemas atbildību par visu veidu diskrimināciju un segregāciju attiecībā uz izglītības pieejamību, tostarp bērniem un jauniešiem ar īpašām mācību vajadzībām un tiem, kas piedzīvo neiecietību rases, dzimuma identitātes, sociālā slāņa, invaliditātes, reliģijas vai nacionalitātes dēļ. Tiesības uz

iekļaušanu, ievērojot katra indivīda atšķirīgos apstākļus, ir vienas no vissvarīgākajām cilvēktiesībām. Pedagoģijai ir jānodrošina, ka studenti tiek pieņemti izglītības kopienā, un jāpalīdz viņiem attīstīt prasmes būt iekļaujošiem un spēt ar cieņu novērtēt citus cilvēkus. Neiekļaujoša pedagoģija vājina izglītību kā kopīgu labumu un mazina tādas pasaules iespējamību, kurā tiek uzturēta cieņa pret visiem un ievērotas visu cilvēktiesības.

Arī pašā mācību procesā daudzveidība, atšķirīgums un plurālisms ir jāatzīst par izejas punktu, ļaujot izglītojamiem tieši vērsties pret neiecietību un diskrimināciju. Nevienš atsevišķs cilvēks vai perspektīva nevar piedāvāt visaptverošus risinājumus sarežģītājiem un daudzpusīgājiem izaicinājumiem, ar ko sastopas planēta. Solidaritātes mācību metodēs ir jāņem vērā un jānovērš sistemātiskā atstumtība un nošķiršana, kas rasisma, seksisma, koloniālisma un autoritāru režīmu dēļ pastāv visā pasaulē. Nenovērtējot kultūru dažādību un epistemoloģiju, dažādus dzīves veidus un pasaules redzējumus, nav iespējams veidot solidaritātē balstītu pedagoģiju. Solidaritātes pedagoģija apvieno šīs atšķirības pastāvošajos apstākļos.

Pieaugošā cilvēku pārvietošanās – pašu izvēlēta vai piespiedu – visā pasaulē ir radījusi citādu mācību vidi, kas pasaules kultūru un rasu daudzveidību ienes jau klasēs un izglītības iestādēs. Skolotāji jaunajā vidē strādā ar skolēniem, kam ir atšķirīga izglītība, valoda un kas nāk no dažādām kultūrām. Mācību metodes, kas ietver cieņu, iekļautību, piederību, miera radīšanu un konfliktu pārvarēšanu, nenozīmē tikai atšķirību atzīšanu vai toleranci. Tām jāsniedz atbalsts izglītojamiem, lai viņi spētu plecu pie pleca strādāt kopā. Izglītība, kas ļauj jauniešiem saprast un redzēt saikni starp savu pagātņi, tagadni un nākotni, analizēt nevienlīdzību, kas veido viņu pieredzi, iestāties pret atstumtību un marginalizāciju, ir viens no labākajiem veidiem, kā sagatavoties nezināmajai nākotnei.

Pasaule ir bagāta ar multikulturālām un etniski daudzveidīgām sabiedrībām, un izglītībai būtu jāveicina starpkultūru pilsoniskums. Izglītībai ir ne tikai jānāca par daudzveidības vērtību, bet arī jāveicina prasmes, vērtības un apstākļi demokrātiskam, horizontālā plaknē īstenotam dialogam ar dažādām grupām, zināšanu sistēmām un praksēm. Starpkultūru pilsoniskuma pamatā ir savas kultūras identitātes apliecināšana. Apzināšanās, kas tu esi, ir sākuma punkts cieņai pret citiem. Starpkultūru izglītību nedrīkst izmantot kā instrumentu minoritāšu kultūru, pirmiedzīvotāju tautu vai atstumto grupu asimilēšanai pārējā sabiedrībā, bet drīzāk tai būtu jāveicina līdzsvarotākas un demokrātiskākas varas attiecības mūsu sabiedrībās. Mums ir nepieciešamas mācību metodes, kas rada savstarpēji bagātinošu apmaiņu ar zināšanām, praksēm un risinājumiem un ir balstītas kopdarbā, savstarpējā atbalstā un cieņā.

Mūsu atšķirības mums ļauj izglītot citam citu, un tas, ko mācāmies, iegūst nozīmi. Ir svarīgi nošķirt pedagoģisko diferenciaciju, kas ņem vērā atšķirības kopīgajā telpā, no pārmērīgi personalizētas mācīšanās, ko nosaka MI un kas izglītojamus izolē no konteksta un izstumj no kopīgās telpas un attiecībām. Mūsu atšķirībām jāpārņem lielākā savstarpējā sapratnē.

Turklāt solidaritātes mācību metodēs ir jāņem vērā un jānovērš sistemātiskā atstumtība un nošķiršana, kas rasisma, seksisma, koloniālisma un autoritāru režīmu dēļ pastāv visā pasaulē.

Pedagoģija norit laiktelpā, kas vienmēr ir tapšanā, ir neviendabīga pēc būtības un vienmēr atrodas pārveidē. Vienai grāmatai var būt divi vienādi eksemplāri, taču nav divu vienādu veidu, kā to lasīt. Var būt divi identiski stundu plāni vai divas identiskas mācību programmas, taču nepastāv divi vienādi mācīšanas veidi. Šī ideja mudina būt piesardzīgiem attiecībā uz dažiem izglītības tehnoloģiju risinājumiem, kas kļuvuši populāri globālajā izglītības nozarē. Lai līdzsvarotu pieaugošo tādu automatisko sistēmu izplatību, kas izmanto MI un sola gatavus mācīšanas, mācīšanās un vērtēšanas risinājumus, mums ir nepieciešams cilvēciskais papildinājums. Ir skaidri jāpatur prātā šādu metožu izmantošanas ierobežojumi, kā arī risks stiprināt pastāvošās varas struktūras un problemātiskie pieņēmumi, kas mēdz atstumt tos, kas mācās atšķirīgi. Mūsu enerģijai ir jākoncentrējas uz riskantām līdzjutības, ētikas, solidaritātes, kopīgā darba un taisnīguma praksēm, kas ir pacietīgi jāpācē un jāpācē un kam nav tehnoloģisku īsceļu. Šīs ir dziļi cilvēcīgas darbības, ko vislabāk spēj sekmēt paši cilvēki.

Mācīšanās atteikties no sašķelšanās

Lai īstenotu sadarbībā un solidaritātē balstītas mācību metodes, ir nepieciešams kas vairāk par pieņemšanu un apņemšanos uzturēt daudzveidību. Tās prasa atteikšanos no neobjektivitātes, aizspriedumiem un sašķeltības. Patiesi, zināšanas nav pabeigts produkts, kas iepakots tālākai nodošanai. Pedagoģijai vajadzētu ne tikai veicināt zināšanu tālāk nodošanu, bet arī izgaismot, kā tās ir veidojušās vēsturiski un kā konstruētas dialogā.

Kultūras resursi ir galvenā mūsu attiecību ar zināšanām sastāvdaļa. Izglītības politika arvien vairāk tiek vērsta uz dzimuma, rases, etniskās piederības, reliģijas, dzīvesvietas, nacionalitātes, dokumentu statusa, invaliditātes, seksuālās identitātes vai sociālā slāņa dēļ radušās nevienlīdzības izskaušanu.

Kultūras resursi ir galvenā
mūsu attiecību ar
zināšanām sastāvdaļa.

Tomēr mazāk uzmanības izglītības un kopīgo zināšanu jomā tiek pievērsts procesiem, kuros notiek kolektīvo atmiņu, centienu, kultūras tradīciju un tradicionālo zināšanu apklusināšana un izstumšana. Mācīšanās kritiski izvērtēt pastāvošās dominējošās zināšanas ir solidaritātes mācību metodes pamats. Mums ir jāpācē aizmirst iemācīto.

Sanākt kopā, iepazīt citam cita nezināmo pasauli un apstrīdēt nostiprinātās zināšanas var būt sarežģīti un pat bīstami. Jebkurai izglītības videi jāklūst par drošu vietu vai pat patvērumu, kas izglītojamos iedrošina eksperimentēt, uzdrošināties, kļūdīties un radīt. Pedagoģijai ir jāstimulē iztēle un radošā domāšana, ka arī jāveicina intelektuāla brīvība, kas ietver tiesības pieļaut kļūdas un no tām mācīties. Videi, kas atļauj un sekmē šo reizēm haotisko mācīšanās procesu, ir izšķirīga nozīme patiesas izpratnes, empātijas un ētisko uzskatu veidošanā, kā arī atšķirīgas izpratnes un viedokļu atzīšanā. Skolotājiem ir jārada vide, kas ļauj izglītojamiem justies atvērtiem un nebaidīties no vērtējuma, kad viņi īsteno jaunas idejas un apgūst sarežģītas zināšanas.

Mācīšanās dziedēt netaisnīguma rētas

Zināšanas ir cieši saistītas ar izjūtām. Cilvēka inteliģence ir tieši saistīta ar apziņu un iespaidiem. Atpazīstot šo savstarpējo saistību, paveras milzīgs izglītības iespēju lauks. Mēs varam atspēkot jebkuru monokulturālu redzējumu un spējam novērtēt citu zināšanu un izjūtu veidu, atšķirīgus dzīvesveidus, atšķirīgu epistemoloģiju. Pedagoģijas dekolonizāciju var panākt, izmantojot konstruktīvas horizontālas attiecības, ko veido epistemoloģiski pieņēmumi un perspektīvas.

Ir paredzams, ka izglītībai būs nozīmīga loma arī attiecībā uz korektīvo taisnīgumu un solidaritāti. Solidaritāte vienmēr ir bijusi ļoti svarīga viendabīgas sabiedrības veidošanā un nesen ir kļuvusi par būtisku pedagoģijas mērķi gan formālā, gan ne tik formālā mācīšanās procesā. Solidaritātes mācību metodes ir palīdzējušas pārvarēt apspiedošus režīmus, veidojot kolektīvas apzināšanās un rīcības nepieciešamības apziņu. Izglītošanas darbs var būt vērst uz solidaritātes paplašināšanu, izmantojot līdzjūtību, empātiju un līdzcietību, lai radītu iespēju sadziedēt netaisnīguma atstātās pēdas. Empātija – spēja rūpēties par otru un just otram līdzī – kopā ar ētiku ir neatņemamas taisnīguma sastāvdaļas. Mācībai par pagātnes netaisnību dziedināšanu ir jāklūst par būtisku sadarbības un solidaritātes mācību metožu daļu.

Nozīmīga novērtējuma stiprināšana

Pašā pamatā novērtējums ir dabisks process, kurā tiek veikti sistemātiski empīriski novērojumi par progresu un izaicinājumiem, ar ko skolēni un studenti sastopas mācību gaitā. Ja novērtējums tiek izteikts skaitliski, ir standartizēts un lietots, lai klasificētu izglītojamos, tas jāizsaka piesardzīgi. Jebkurš izdarītais novērtējums ir balstīts uz pieņēmumu kopumu, un tam ir jābūt saskaņā ar pieņemto mācību programmu un tās metodēm.

Solidaritātes un sadarbības mācību metožu gadījumā skolotājiem ir skaidri jānosaka, kuri pedagoģijas mērķi ir izmērāmi un kuri tādi nav. Lielu daļu nozīmīgas mācību apguves nevar izmērīt vai izskaitļot. Ja kaut ko nevar izteikt skaitliski, tas gan nenozīmē, ka nav novērojams nozīmīgs progress. Piemēram, mērķi veidot sadarbību var empīriski novērot, kad izglītojamo grupa sarunājas, risina konfliktus un eksperimentē, un šajā procesā tiek attīstītas viņu prasmes ieklausīties dažādos viedokļos, izteikt un uz klausīt konstruktīvu kritiku un nodrošināt plašu atbalstu, ko izglītojamie var sniegt cits citam.

Teoriju par novērtējumu ir ļoti daudz, un diskusijas par tām turpināsies nākamajās desmitgadēs. Skolotājiem un politikas veidotājiem ir jāpatur prātā, ka jebkuram pārbaudījumam, novērtējumam un vērtēšanas skalai ir pedagoģiskas sekas. Ir jāpretojas spiedienam ieviest standartizētu pārbaudījumu sistēmu arvien jaunākiem skolēniem, jo tā ierobežo skolu un skolotāju pedagoģiskās izvēles, veicina konkurenci un samazina sadarbības un kopīga darba iespējas. Taisnība, ka daži sacensības elementi var mudināt skolēnus sasniegt augstāku izcilības līmeni gan individuāli, gan kolektīvi. Tomēr skolotājiem vajadzētu būt iespējai noteikt, kad konkurējošu aktivitāšu izmantošana kalpos konkrētiem pedagoģijas mērķiem, nevis pakļauties ārējam spiedienam, kas bieži vien saistīts ar neskaidriem un nepazīstamiem kritērijiem.

Lai izprastu izglītības efektivitāti, pārbaudei un novērtējumam ir svarīga loma, taču rādītājiem jābūt atbilstošiem, jēgpilniem un pārdomātiem. Privātās apmācības, kas bieži dēvēta par „ēnu izglītību”, pieaugums pasaulē ir lielisks piemērs, kā koncentrēšanās uz ierobežotu izglītības sasniegumu rādītāju kopumu (bieži veicinot īslaicīgu atcerēšanos un zemāka līmeņa kognitīvās prasmes) noplicina mācību programmu, kas nepieciešama, lai sagatavotu izglītojamos gan individuāli, gan sabiedriski vērtīgāku mērķu sasniegšanai. Ir skaidrs, ka nākotnē jānovērš pieaugošās konkurences nelabvēlīgā ietekme uz izglītību un šaurā koncentrēšanās uz norādījumiem, ko veicinājuši standartizētie pārbaudījumi.

Pedagoģiskais ceļojums jebkurā vecumā un dzīves posmā

Līdzdalības un sadarbības pedagoģija ir būtiska visos izglītības līmeņos, kā arī visās izglītības institūcijās gan formālajā, gan ikdienējā vidē. Šīs pedagoģijas metodes ir īstenojamas jebkurā dzīves posmā, taču sadarbības un kopīga mācību darba iespējas dažādās cilvēka izaugsmes un attīstības stadijās atšķiras. Pasaules mērogā izglītība tiek iedalīta agrīnās bērnības, pamata, vidusskolas un augstākajā izglītībā. Lai gan cilvēka intelekts ir daudzveidīgs, pastāv liela cilvēku interešu un mācīšanās veidu dažādība. Cilvēks neattīstās lineāri, pastāv attīstībai atbilstoši mācīšanās veidi un veidi, kas ņem vērā izglītojamo atšķirības un personalizē mācīšanos. Vispārējais priekšstats, ka izglītības apguve norit dažādos posmos, atspoguļo to kā ceļojumu ar mērķi, kam jāklūst pieejamam visiem. Šīs nodaļas turpinājumā tuvāk aplūkotas pedagoģijas dilemmas un iespējas, kas rodas katrā izglītības līmenī un dzīves posmā, koncentrējoties uz to, kā iekļaut līdzdalības un sadarbības mācību metodes.

Atbalsts agrīnās bērnības pamatu likšanā

Maziem bērniem piemīt spēja pieredzēt pasauli katru reizi kā no jauna. Tikai daži pieaugušie spēj uzlūkot apkārt notiekošo ikreiz no jauna – tā, kā to redz bērns. Bērnu pievērstā uzmanība citu pieredzei un izrādītā ziņkārība par pasauli, kas ir nezināma un iespēju pilna, rāda piemēru visu vecumu cilvēkiem. Apņemšanās īstenot šā perioda potenciālu, kur notiek pāreja uz jauno, būtu jāiekļauj agrīnās bērnības izglītībā un patiesībā visos izglītības līmeņos.

Kvalitatīvai agrīnās bērnības izglītībai ir jābūt ikvienas sabiedrības prioritātei. Cilvēka agrīnie dzīves gadi ir laiks, ko raksturo izteikts smadzeņu plastiskums un attīstība un kad norit neparasti liela un būtiska izaugsme fiziskajā, izziņas un emocionālajā plānā. Nozīmīgs izglītības pētījumu kopums norāda uz agrīnās bērnības izglītību kā visas turpmākās mācīšanās un sasniegumu svarīgāko pamatu.

Pedagoģija, kas orientēta uz sadarbību un savstarpējo atkarību, ir netiešā veidā ietverta lielā daļā agrīnās bērnības izglītības. Šajā posmā būtu jāakcentē ciešas cilvēciskās attiecības, izpēte un spēle. Ir svarīgi atcerēties, ka sākotnējie attīstības rādītāji ne vienmēr sakrīt ar vēlāk attīstītajām spējām un virzieniem. Piemēram, daži no vērtīgākajiem zinātniskajiem pētījumiem var izaugt no vienkāršas

kukaiņu apbrīnošanas. Iztēles bagāta lomu spēle var veidot spēcīgu pamatu vērtīgu prasmju attīstīšanai. Saskaņā ar agrīnās bērnības skolotāju teikto tas, kas izskatās kā šķietami nenozīmīga spēle, bieži vien ir ļoti nopietns sevis un pasaules izziņas process.

Vides un klimata pārmaiņu izaicinājumiem, kas šobrīd mestī planētai, ir būtiska ietekme uz agrīnās bērnības izglītību. Lai gan individuālas, uz bērnu vērstas mācību metodes dominē daudzās vidēs, šīs pieejas ir jāpārskata, lai atspoguļotu to, ka bērni, tāpat kā citi cilvēki, ir daļa no visas dzīvās pasaules. Agrīnās bērnības izglītības skolotāji būtiski ietekmē to, kā attīstās bērnu attiecības ar apkārtējo vidi un citām dzīvām būtnēm. Bērnu nākotni mēs vislabāk varam atbalstīt, atbalstot agrīnās bērnības mācību metodes, kas orientētas uz kritiskas uztveres veicināšanu, izaicinājumu un jaunu iespēju radīšanu.

Vispēcīgākā saikne starp mājām un skolu parasti ir šajā posmā. Ģimenēm tajā ir galvenā loma, un tās ir jāatbalsta, lai palīdzētu bērniem veiksmīgi attīstīties un sekmētu viņu fizisko, sociāli ekonomisko un izziņas attīstību. Mēs zinām, ka cilvēka mācīšanās norit pastāvīgā mijiedarbībā ar vidi. Optimāla mācību vide zīdaiņiem un maziem bērniem nodrošina plašu stimulāciju klāstu dzimtajā valodā (vai valodās). Kopīga grāmatu lasīšana un bagātīga vārdu krājuma izmantošana ikdienas saskarsmē palīdz attīstīt rakstpratību, kas ir būtiska izglītības sastāvdaļa. Bērnu nosēdināšana pie televizora, planšetdatora vai citām elektroniskām ierīcēm vāji aizstāj kvalitatīvu sociālo mijiedarbību, kas bērniem nepieciešama. Valdībām un uzņēmumiem ir jāstiprina bērnu kopšanas atvaļinājumu politika. Atbalstītu agrīnās bērnības izglītību vecākiem un ģimenēm ir vieglāk nodrošināt, ja bērnu aprūpes centri, bibliotēkas, muzeji, kopienu centri un parki tiek atbilstoši finansēti un tiek uzskatīti par būtiskiem sabiedriskiem pakalpojumiem. Teiciens „lai izaudzīnātu bērnu, ir vajadzīgs vesels ciems” ir kļuvis banāls plašās lietošanas dēļ, taču daļēji tā tas ir tāpēc, ka teiciena pamatideja dziļi atbalsojas daudzās agrīnās bērnības izglītību mēs veicinām kopā.

Diemžēl vairākās sabiedrībās agrīnās bērnības izglītība – atšķirībā no pamatzglītības – netiek uzskatīta par sabiedrības atbildību. Nav pietiekami daudz vai nav piemērotu agrīnās bērnības izglītības centru. Šīs jomas skolotāji bieži vien ir zemi atalgoti – it kā vienīgais, kam ir nozīme, būtu fiziskās aprūpes nodrošināšana. Tādējādi daži no būtiskākajiem nevienlīdzības aspektiem attīstās jau agrā bērnībā, kad ģimenes ar augstāku izglītības līmeni un lielākiem resursiem nodrošina saviem bērniem augsta līmeņa izglītību, kas bieži nav pieejama tiem, kuri ir atkarīgi no nepiemērotiem sabiedriskajiem centriem, kas ir nepietiekami finansēti un kuros nodarbināti mazāk atalgoti un ne tik labi apmācīti skolotāji. Valdībām ir jānodrošina piemērots un pastāvīgs valsts finansējums kvalitatīvai agrīnās bērnības izglītībai, lai visiem bērniem jau kopš dzimšanas nodrošinātu mācīšanos, izaugsmi un attīstību.

Iesakņojusies nevienlīdzība un aizspriedumi, kas sašķeļ mūsu sabiedrības, izveidojas agrā vecumā – biežāk no novērojumiem nekā tiešu norādījumu ievērošanas. Piemēram, ja agrīnās bērnības posma skolotāju vidū vīriešu ir mazāk par vidēji 2%, zēni netieši iemācās, ka viņiem nav jācenšas rūpēties par mazajiem un neaizsargātajiem. Ja dzimtā un senču valoda netiek apgūta agrīnajos gados, bērni riskē pazaudēt vērtīgo saikni ar ģimeni, kultūrā ietvertos zināšanu un komunikācijas veidus, kas viņus vieno ar savu mantojumu laikā un telpā. Daudzās sabiedrībās, kur skolas ir kalpojušas par asimilācijas un apspiešanas instrumentu, ir veikti tik ļoti nepieciešamie pasākumi, lai pārveidotu un slēgtu represīvās institūcijas. Ir jārikojas, lai nodrošinātu, ka turpmākās agrīnās bērnības izglītības

iniciatīvas nesekmētu kultūras atsvešināšanu un aizspriedumu veicināšanu. Agrīnās bērnības mācību metodēm ir jāveido un jānostiprina individuālā un kolektīvā kultūras identitāte un jāveicina starpkultūru dialogs, kas balstīts atzinīgā daudzveidības novērtēšanā.

Sadarbību veicinoša izglītība visiem bērniem

Kaut gan laika posmā no 1990. gada līdz 2020. gadam visā pasaulē ievērojami paplašinājusies pamatizglītības pieejamība, joprojām ir daudz darāmā, lai uzlabotu ikvienas mācību jomas kvalitāti, izmantojot pilnu līdzdalības un sadarbības mācību metožu potenciālu.

Diemžēl pārāk daudzās skolās un sabiedrībās, bērniem pārejot nākamajās klasēs, arvien mazāk tiek veicinātas agrīnās bērnības dabīgā zinātkāre un ziņkārība un kļūst mazāk iespēju spēlēties, izzināt, kopīgi darboties un sazināties. Nevar noliegt individuālās prakses vērtību, kad tiek iegūta jauna izpratne un prasmes dažādās mākslās un zinātnē. Tomēr varētu būt, ka pārāk daudz laika, kas veltīts nošķirtam individuālam darbam pamata līmenī, ierobežo svarīgākās kopdarbības, sadarbības, kā arī problēmu risināšanas iespējas.

Un tomēr gan skolās un formālās mācību iestādēs, gan ārpus tām ir redzams arvien vairāk kopīga darba un sadarbības mācību iniciatīvu piemēru. Dažos reģionos kopienu skolas ir radoša vietējo kopienu atbilde uz to, kā vizualizēt jaunas izglītības iespējas un reaģēt uz vietējām vajadzībām, izmantojot dziļos kultūras resursus. Citās situācijās izglītības programmas, ko reizēm dēvē par neformālām un kas sadarbojas ar skolām, veicina kopīgas darbības un kultūru izpratnes iespējas, veidojot saikni ar kopienu vecākajiem, kopienu vadītājiem un zināšanu glabātājiem.

Pusaudžu un jauniešu potenciāla veicināšana

Jaunieši mūsdienu pasaulē sastopas ar daudz dažādām reālās dzīves problēmām. Tās ietver dažādus riskus saistībā ar viņu piekļuves tiesībām izglītībai, aizsardzību no vardarbības, sieviešu dzimumorgānu kropļošanu un agrīnām laulībām, kā arī pieaugošo slogu nodrošināt ģimenes iztiku. Citi sastopas ar pieaugošu sociālo nošķirtību, garīgās veselības sarežģījumiem un identitātes un mērķa meklējumu krīzi. Pēdējās desmitgadēs izglītība dažādā mērā ir palīdzējusi šajā dzīves posmā pārvarēt izaicinājumus, sekmējot veselīgu sociālo mijiedarbību, attiecības ar vienaudžiem un mērķa sajūtu pašreizējos un turpmākos centienos. Tomēr citos gadījumos izglītība ir saasinājusi izaicinājumus, radot arvien lielāku akadēmisko spiedienu un sociālo atsveinātību.

Jauniešu vecumposmu var salīdzināt vienīgi ar agrīno bērnību, kad īsā laika periodā, dažos gados vai mēnešos, tiek pieredzētas būtiskas neiroloģiskas un fiziskas izmaiņas. Jaunieši piedzīvo ievērojamu intelektuālo spēju attīstību, taču kultūras perspektīva un filozofija tajā, vai un kad viņi ir gatavi uzņemties pilnu pieaugušā atbildību vai koncentrēties uz nākotni, var atšķirties. Izglītība var vienlaikus dot kā vienu, tā otru – izaicināt jauniešus un reizē nodrošināt viņiem pietiekamas iespējas jēgpilni sadarboties ar pasauli.

Parasti šajā dzīves posmā cilvēks izkristalizē savas intereses, attīsta talantus un izvēlas tās profesijas, kas būtu visatbilstošākās viņa aicinājumam. Svarīgi pedagoģijas mērķi šajā posmā ir pārvarēt plaisu starp teoriju un praksi, starp šķietami nebeidzamu gatavošanos un jēgpilnu pieredzi, kā arī ieaudzināt spēcīgu mērķa apziņu. Bieži jauniešiem ir raksturīga spēcīga taisnīguma izjūta, un viņi ļoti labi sajūt pieaugušo liekulību. Šādā skatījumā sagrozītais priekšstats par jaunatni kā pēc būtības apgrūtināšanu, dumpīgu vai sabiedrisko labumu apdraudošu ir īpaši kaitīgs un ierobežo paaudžu sadarbības un šīs svarīgās, tomēr reizēm sarežģītās pārejas atbalsta iespējas. Ir skaidrs, ka pastāv tikai daži vērtīgi vidējās izglītības modeļi, kas pietiekami ļauj atrasties neiedomājamam jauniešu potenciālam.

Tomēr daudzsološs nākotnes redzējums jau top. Jauniešu vadītās kustības un organizācijas izaicinājumiem arvien vairāk pievēršas citādi. „Piekdienas nākotnei”, „Saullēkta kustība” un tūkstošiem citu iniciatīvu visā pasaulē ir mēģinājums radīt citādu nākotni. Daudzās Latīņamerikas un Dienvidāzijas valstīs izglītības sistēmas un mācību metodes, par izejas punktu ņemot atstumtus jauniešus no lauku apvidiem, nevis paplašinot uz pilsētām orientētu modeli, jauniešos un pusaudžos atjauno lepnumu par vietējām un senču tradīcijām. Šie un daudzi citi piemēri praktiski pauž izglītības spēju atbalstīt jaunatni pārtikušas un taisnīgas nākotnes veidošanā daudz plašākā mērogā.

Jauniešu vadītās
kustības un organizācijas
izaicinājumiem arvien
vairāk pievēršas citādi.

Augstākās izglītības uzdevuma atjaunināšana

Izglītība līdzās zināšanu vairošanai un informēšanai ir daļa no universitātes galvenā uzdevuma, tomēr daudzviet pēdējās desmitgadēs tā ir atstāta novārtā augstākās izglītības organizēšanas, akreditācijas un finansēšanas procesa dēļ. Dažās vietās profesorus vērtē pēc viņu individuālajiem rezultātiem, kas liecina, ka ieraugāmā produktivitāte tiek vērtēta augstāk par viņu veiktā ieguldījuma kvalitāti, nozīmīgumu un vērtību mācīšanas procesā, konsultēšanā, spēju attīstīšanā un sadarbības attiecību veicināšanā ar kopienām, kuru labā viņi strādā.

Pedagoģija daudzās universitātēs ir aizvirzījies otrajā plānā. Iespējams, ka universitātes nākotnē ies šo ceļu, deleģējot uzdevumus citām iestādēm vai īpašiem centriem, kas būs aprīkoti ar sarežģītu MI ietverošu tehnoloģiju. Tāpat varam iedomāties universitāšu atjaunošanas nākotni, kur centrā tiek likts starppaaudžu izglītības uzdevums, kas vienmēr tiek skatīts sasaistē ar zināšanām un pētniecību. Tehniskās un profesionālās mācību iestādes reizēm sastopas ar otru svārsta pusi – mācības bieži aprobežojas ar apmācībām un tehnikas apguvi, savukārt dziļāki sociālie, ētiskie un konceptuālie jautājumi paliek ārpus redzesloka. Tomēr produktīvu spēju attīstība un izmantošana, kas ir tik svarīga mūsu individuālajai un kolektīvajai nākotnei, ir jāuztver kā bagātīga pedagoģijas joma, kura attīsta vērtīgu izpratni, noderīgas prasmes un reflektējošu attieksmi.

Lai atjauninātu augstākās izglītības uzdevumu, izglītībā ir jāpastāv spēcīgai saiknei starp pamata un vidējo izglītību, kā arī jāizmanto pedagoģijas stratēģijas, kas sniedzas aiz tradicionālā lekciju un zināšanu pārneses modeļa. Sadarbība starp studentiem, pētniecisko projektu izstrāde, problēmu risināšana, individuālas studijas, dialogs semināros, lauka pētījumi, rakstīšana, rīcības pētījumi, kopienu projekti – šim un vairākām citām pedagoģijas formām būtu jāpiepilda augstākā izglītība. Lai pedagoģiju atkal izvirzītu priekšplānā, ir jāpievērš vairāk uzmanības profesoru veiktajam mācību darbam un jāatbalsta viņu pedagoģiskā mācīšanās un izaugsme.

Tādām vērtībām kā cieņa, empātija, vienlīdzība un solidaritāte nākotnē ir jābūt universitāšu, koledžu un tehnisko mācību iestāžu misijas pamatā. Augstākajai izglītībai ir jāveicina ētikas principi un jāatbalsta studentu kļūšana par labākiem un spējīgākiem pilsoņiem, kas spēcīgāk apzinās savu pilsonisko atbildību un pienākumus pret apkārtējo vidi. Augstākajai izglītībai ir jābūt arī sabiedriskā un kultūras ziņā nozīmīgai. Par galvenajiem izglītības mērķiem ir jāizvirza kultūras daudzveidības cienišana, apņemšanās aizstāvēt cilvēktiesības un neiecietība pret rasismu, seksismu, sociālo slāņu iedalījumu, etnocentrismu un visu veidu diskrimināciju. Augstākā izglītība, kas izvirza šādas vērtības un principus, ir plašāka par lekciju zālēm un virtuālo telpu. Tās saturs pastāvīgi attīstās, dodot iespēju indivīdiem pilnveidot savu potenciālu, uzturēt spēcīgu vērtību sistēmu un pārveidot apkārtējo vidi.

Dialoga un rīcības veicināšanas principi

Šajā nodaļā tika ierosināts, ka jauns sabiedriskais līgums izglītības jomā ir jāveido, balstoties uz sadarbības un solidaritātes principiem, attīstot izglītojamo spējas strādāt kopā, lai pārveidotu pasauli. Pastāv četri principi, kas ceļā uz 2050. gadu var palīdzēt virzīt šo ieteikumu īstenošanai nepieciešamo dialogu un rīcību.

- **Pedagoģijas pamatā ir jāliek savstarpējas saistības un atkarības ideja.** Pastāvošās attiecības starp skolotājiem, izglītojamiem un zināšanām atrodas plašākā pasaulē. Visi izglītojamie ir saistīti ar pasauli, un visa mācīšanās notiek pasaulē un kopā ar to. Izglītojamiem ir jābūt, kā citu rīcība ietekmē viņus un kā pašu rīcība ietekmē citus, un tādēļ klasēm un skolām ir jāveicina izglītojamo kontakts ar tiem, kas ir no viņiem atšķirīgi.
- **Sadarbība un kopīgs darbs ir jābūvē un jāpraktizē dažādiem līmeņiem un vecumam piemērotā veidā.** Kad mācību kopienu noteicošās iezīmes ir sadarbība un kopīgs darbs, izglītība attīsta indivīdu spējas strādāt kopā, lai pārveidotu sevi un pasauli. To var attiecināt gan uz pieaugušo izglītību un mācīšanos, gan uz agrinās bērnības izglītību.
- **Solidaritāte, līdzjūtība, ētika un empātija ir īpašības, kam jābūt iekļautām mūsu mācīšanās veidā.** Mums izglītībā ir jāpieņem cilvēces kultūras resursu daudzveidīgs klāsts un jāvirzās no daudzveidības un plurālisma vērtīguma atzīšanas uz to atbalstīšanu un uzturēšanu. Mācīšanai būtu jākoncentrējas uz atteikšanos no neobjektivitātes, aizspriedumiem un sašķeltības. Empātija – spēja rūpēties par citiem un just viņiem līdzīgi – ir ļoti būtiska solidaritātes mācību metožu attīstīšanā.

- **Novērtējums ir jāveic saskaņā ar šiem mērķiem, un tam ir jābūt nozīmīgam izglītojamo izaugsmē un mācību procesā.** Eksāmeniem, pārbaudījumiem un citiem novērtēšanas instrumentiem ir jābūt saskaņā ar izglītības mērķiem un nolūkiem. Lielu daļu nozīmīgas mācību apguves nevar tik vienkārši izmērīt vai izskaitļot. Par prioritāti jāizvirza skolotāja veikts novērtējums, kas veicina izglītojamā mācīšanos. Mums ir jāsamazina uz konkurenci un iedalījumu vērsta, standartizēta novērtējuma sistēmas nozīme.

Mums visiem ir jāstrādā kopā vietējā, nacionālā, reģionālā un pasaules līmenī, lai 2050. gadā mums būtu kopīgas un visiem pieejamas sadarbības un solidaritātes mācību metodes.

4. nodaļa

Mācību programmas un kopīgo zināšanu attīstība

” Īstās grūtības rada tas, ka cilvēkiem nav ne
jausmas, kas patiesībā ir izglītība. Mēs nosakām
izglītības vērtību līdzīgi kā zemes vērtību vai akciju vērtību
biržā. Mēs gribam piedāvāt tikai tādu izglītību, kas
izglītojamiem ļaus pelnīt vairāk. Mēs tikpat kā
neaizdomājamies par izglītojamā rakstura pilnveidošanu.
Mēs mēdzam teikt — ja meitenēm nav jāpelna, tad kādēļ
viņas būtu jāizglīto? Kamēr šādas idejas pastāv, nav cerību,
ka mēs jebkad uzzināsim izglītības patieso vērtību.”

Mahatma Gandijs (*Mahatman Gandhi*), „Īsta nacionālā izglītība”
(*True National Education*), 1907

Jaunajā izglītības sabiedriskajā līgumā mācību programmai ir jāveidojas no kopīgo zināšanu bagātības un jāiekļauj ekoloģijas, starpkultūru un starpnozaru mācīšanās, kas palīdz izglītojamiem piekļūt zināšanām un tās radīt, vienlaikus attīstot viņos spēju zināšanas kritiski izvērtēt un izmantot.

Ir jāizveido jaunas attiecības starp izglītību un tās radītajām zināšanām, iespējām un vērtībām. Tās sākas ar tādu spēju un zināšanu izpēti, kas ļauj izglītojamiem veidot mierīgu, taisnīgu un ilgtspējīgu pasauli un mācīšanās procesu saskaņā ar mācību programmu, kura palīdz šīs spējas attīstīt. Lai kopīgi radītu jaunu sabiedrisko līgumu izglītības jomā, mums mācību programmas ir jāaplūko plašāk par skolas mācību priekšmetu kopumu. Mācību programma ir jāizstrādā saistībā ar kompetenču attīstīšanu un diviem ļoti būtiskiem procesiem, kas izglītībā vienmēr ir klātesoši: zināšanu kā daļas no cilvēces kopīgā mantojuma apguvi un kolektīvu jaunu zināšanu un jaunas pasaules radīšanu.

Pastāv daudz virzienu un teoriju par to, ko un kā mācīt un mācīties. Mācīšanas modeļa centrā var būt bērns, apgūstamais priekšmets, izglītojamais vai skolotājs. Zināšanas var iedalīt akadēmiskajās un profesionālajās, eksaktajās un humanitārajās, vispārējās un specializētās. Kaut arī ikviena pieeja var ko piedāvāt, ir nepieciešami jauni modeļi un perspektīvas, lai atspoguļotu arvien sarežģītāko

zināšanu mijiedarbību ar pasauli. Skolotājiem izglītojot vienlaikus būtu jāuzdod jautājumi: kas būtu jāamācās, un no kā būtu jāatsakās? Šis ir īpaši svarīgs jautājums šajā nozīmīgajā laikā, kad ir jāpārdomā galvenais attīstības un ekonomiskās izaugsmes modelis, ņemot vērā ekoloģisko krīzi.

Kas būtu jāamācās, un no kā būtu jāatsakās?

Šajā nodaļā ir skatīti minētie jautājumi, sākot ar īsu pārspriedumu par kopīgajām zināšanām, aizstāvot ideju, ka tās jāpārdēvē par visas cilvēces mantojumu un jāpaplašina, iekļaujot daudzveidīgus izzināšanas un izpratnes veidus. Uz zināšanām liktais uzsvars nenozīmē, ka ir jādominē saturam. Veidi, kādos zināšanas rodas, tiek izmantotas un atkārtoti pētītas, vienmēr attīstās. Šajā nodaļā ir pausts atklāts aicinājums pastiprināt mūsu kolektīvos centienus, attīstot plaši pieejamās turpmāku zināšanu radīšanas un izmantošanas iespējas, risinot sarežģītus jautājumus un izaicinājumus, ar ko sastopas cilvēce.

Izglītība spēj sekmīgi aptvert gan to, *ko izzināt*, gan to, *kā izzināt*. Satura pārzināšanai nav jāsacenšas ar tā izmantošanu, prasmēm vai attīstītajām spējām. Pamatzināšanas un prasmes drīzāk var apvienot, un tās var būt savstarpēji papildinošas. Jau vairākus gadu desmitus notiek diskusijas par mācību programmām, svārstoties starp satura zināšanām un kompetencēm. Ir pienācis laiks radīt jaunu dinamikas kopumu, kas atbalsta spēcīgu, zināšanās balstītu pieeju, vienlaikus neatsakoties no tā, kas iegūts projektu darbā un problēmu risināšanā balstītās pieejās, piemēram, ciešā dialogā skatot pastāvošos izaicinājumus un izglītojamiem nozīmīga mācību programmas satura veidošanu.

Nodaļā ir aplūkota mijiedarbība starp kopīgajām zināšanām un mācību programmām, apgalvojot, ka ir nepieciešams izprast savstarpējo saistību, kas piemīt zināšanām un tādām spējām kā rakstpratība, rēķinpratība, zinātniskā izpēte, māksla un pilsoniskums. Noslēgumā ir minēti 2050. gadam noteiktie dialoga un rīcības veicināšanas pamatprincipi, kas ir vienlīdz saistoši gan skolotājiem un izglītības darbiniekiem, gan mācību programmu izstrādātājiem, un tie ietver piekļuves uzlabošanu kopīgajām zināšanām, klimata pārmaiņu izglītības izvērīšanu par prioritāti, zinātnisku pētniecību un cilvēktiesības.

Līdzdalība kopīgajās zināšanās

Mācību programmai zināšanas ir jāuztver kā dižs, ikvienam piederošs cilvēku sasniegums. Vienlaikus mācību programmai ir jāatzīst, ka kopīgās zināšanas ir nepilnīgas un pielāgotas, un tas prasa labojumus, lai tiktu ievērots taisnīgums. Zināšanas nekad nav pilnīgas, un skolotājiem ir jāaicina un jāveicina izglītojamo līdzdalība turpmākajā kopīgajā zināšanu veidošanā. Pārāk daudz ir tādu izglītības un zināšanu pārneses veidu, kas vairāk sekmē šķēršļu veidošanu un nevienlīdzības uzturēšanu, nevis visas cilvēces attīstību un mūsu kolektīvās labklājības bagātināšanu. Izglītība, kuras prioritāte ir apzināta, pārdomāta sasaiste ar zināšanām, palīdz veidot epistemisko, izziņas un korektīvo taisnīgumu.

Mums ir jāatturas no zināšanu hegemonijas un jāveicina radošums, robežu nojaukšana un eksperimentēšana, ko var panākt tikai tad, ja tiek pilnībā iekļautas cilvēces daudzveidīgās epistemoloģijas perspektīvas. Ir jānoraida pārmantotie aizspriedumi, patvaļīga hierarhija un ekspluatējoša rakstura priekšstati. Izglītība var attīstīt cilvēku spējas vairot kopīgās zināšanas, katrai paaudzei sniedzot savu ieguldījumu pasaules pārveidošanā. Mācību programmām ir jāattīsta un jāuzlabo mūsu spējas mijiedarboties un izmantot zināšanas. Piemēram, rakstpratība, rēķinpratība un zinātniskā izpēte ir ļoti svarīgas prasmes, lai cilvēki varētu izprast savu pasauli un sniegt tajā ieguldījumu, un tās it visur ir jāpaplašina un jāpadziļina.

Viens no soļiem atvērtu un kopīgu mācību programmu izstrādē ir pretoties spiedienam noteikt nozares un mācību priekšmetu robežas kā kaut ko nemainīgu vai ļoti būtisku. Tā vietā labāk tērēt enerģiju, apcerot pasaules daudzšķautņainību un zināšanu sistēmu vēsturisko vērtību. Šīs daudzveidības un transversālās perspektīvas iekļaušana izglītības programmās mums palīdz veidot stabilus zināšanu pamatus jaunos un produktīvos virzienos.

Ir jāatceras, ka visās šajās būtiskajās darba jomās mācību programmu nekad neveido „pabeigtas zināšanas”. Mācību programmu pamatā ir zināšanas, kas savieno dažādas paaudzes, nodod tālāk kultūras mantojumu un rada vietu pārskatīšanai un atjaunināšanai. Šādai izpratnei vajadzētu novest pie visu priekšmetu mācīšanas no vēsturiskās perspektīvas, mācot tos kā daļu no paaudžu sarunas, kam kontekstu un jaunu nozīmi savā mācību procesā piešķirs izglītojamie.

Mācību programmas prioritātes izglītības attīstībai nākotnē

Mums ir jāvirzās no šaura izglītības skatījuma uz nozīmīgu sasaistes veidošanu ar tās lielākajiem mērķiem. Mācību programmas metodēm būtu jārada saikne starp izziņas jomu un problēmu risināšanas prasmēm, inovācijām un radošumu, kā arī jāiekļauj sociālās un emocionālās mācīšanās attīstīšana un pašizziņa. Šeit izklāstītie izglītības programmu iesaistes veidi tiecas apvienot un atbrīvot. Turpinājumā minētās mācību programmu prioritātes ir paredzētas, lai atbalstītu iekļaušanu, dzimumu līdztiesību, netaisnības novēršanu un plaša mēroga vērsanos pret nevienlīdzību, lai veidotu jaunu redzējumu par mūsu kopīgo nākotni.

Mācību programmas par planētai nodarīto kaitējumu

Kā lai mēs sadzīvojam uz planētas, kas pakļauta pieaugošai slodzei? Izglītībai ir jāreaģē uz klimata pārmaiņām un vides postījumiem, sagatavojot izglītojamos, lai tie spētu pielāgoties, mazināt un izmainīt klimata pārmaiņu procesus. Mums ir jāpārdomā un jāpārskata mācību programmas, lai ieviestu pilnīgi jaunu veidu, kā skatīt cilvēku vietu uz šīs planētas. Visās jomās izglītojamiem ir jāapzinās steidzamā nepieciešamība pēc ilgtspējīgas attieksmes pret vidi – dzīvot saskaņā ar planētas iespējām un neapdraudēt nākamās paaudzes vai dabas ekosistēmas, kuru daļa mēs visi esam. Mākslu dzīvot cieņpilni un atbildīgi uz planētas, kam kaitējumu nodarījusi cilvēka rīcība, var iekļaut visos mācību priekšmetos. Mēs vairs nevaram pasludināt cilvēku par izņēmumu un pozicionēt pasauli kā ārēju objektu, kas ir „tur, ārā” un par kuru ir jāmācās. Tā vietā mums ir jāveicina rīcībspēja un darbība, kas ir balstīta uz attiecībām un ir kolektīvi iekļaujoša. Tas nozīmē atzīt, ka mēs dzīvojam un mācāmies kopā ar dabas pasauli.

Viena no svarīgākajām stratēģijām, lai līdzsvarotu mūsu attiecības ar dzīvo pasauli, ir mainīt veidu, kā mēs to skatām izglītības programmās. Tomēr nepietiek tikai ar mācību programmām, kas izglītojamiem māca par dabas aizsardzību. Šādas pieejas joprojām ietver nodalījumu starp cilvēkiem un viņu apkārtējo vidi.

Īpašs uzsvars ir jāliek uz izglītību par klimata pārmaiņām. Efektīva un nozīmīga izglītība par klimata pārmaiņām ņem vērā dzimumu līdztiesību, izmanto krustenisko pieeju attiecībā uz sociālajiem un ekonomiskajiem faktoriem dažādos laikposmos un vietās, kā arī veicina kritisko domāšanu un aktīvu pilsonisko iesaisti. Izglītībā par klimata pārmaiņām tiek atzīts, ka pašreizējais ražošanas un

patēriņa līmenis pasaulē nav ilgtspējīgs, bagāto valstu loma klimata pārmaiņu veicināšanā ir nesamērīga un no sekām visvairāk cieš nabadzīgākās valstis. Tāpat tajā tiek atpazīts koloniālais un industriālais mantojums, kas neskaitāmās pirmiedzīvotāju kopienās ir izjaucis harmoniskās attiecības starp cilvēku un visu dzīvo pasauli. Klimata pārmaiņu izglītībā izglītojamiem ir jānodod iespēja apsvērt taisnīgas un ilgtspējīgas alternatīvas un rīkoties savās kopienās un arī ārpus tām, ievērojot solidaritāti.

Mācību programmām ir jārada iespēja no jauna mācīties par mūsu savstarpējo saistību ar dzīvo, izpostīto planētu.

Mācību programmām ir jārada iespēja no jauna mācīties par mūsu savstarpējo saistību ar dzīvo, izpostīto planētu un atteikties no cilvēka augstprātības, kas izraisījusi ievērojamu bioloģiskās daudzveidības samazināšanos, veselu ekosistēmu bojāeju un neatgriezeniskas klimata pārmaiņas. Mēs varam apsvērt „neskartās vides” tēmas atjaunošanu mācību programmās, attīstot dziļu saikni ar dabas pasauli un biosfēru uztverot kā izglītības telpu. Mēs varam pārveidot mācību programmas, iekļaujot dažādu paaudžu sarunas par izglītības praksēm, kas ir nozīmīgas sadzīvošanā ar planētu. Šādas sarunas norisinās daudzās jauniešu un kopienu vadītās kustībās.

Feminisma perspektīvām un pirmiedzīvotāju balsīm ir daudz ko dot šajā izšķirošajā laikā. Tradicionālās zināšanu sistēmas izglītojamos veicina apzināšanos, ka viņi ir daļa no dabas kopienas un var smelties zināšanas no vērtībām, praksēm un garīgās apziņas, kas cilvēcei ir ļāvušas dzīvot harmonijā ar planētu tūkstošiem gadu. Ikvienai dzīvai būtnei ir vieta ilgtspējīgā ekosistēmā, un

spēju dzīvot harmonijā – ņemt ne vairāk, ne mazāk, kā ir nepieciešams savstarpējai līdzāspastāvēšanai un labklājībai, – var apgūt izglītības procesā. Feminisma perspektīva iebilst pret pretrunām, kas lielā mērā ir pamatā cilvēces kaitējumu radošajām un ekspluatējošajām attiecībām ar dabu. Ekonomikas modeļi, kas balstīti uz nebeidzamu patēriņa palielināšanu un dominēšanu pār Zemi, uztur neapdomīgu ilūziju. Mums ir jāiemācās ievērot ekonomiskās attīstības robežas, lai uzturētu trauslo līdzsvaru starp sociālo labklājību un ekoloģisko ilgtspējību.

Sociālais taisnīgums nav nošķirams no ekoloģiskā taisnīguma. Mēs nevaram iemācīties rūpēties par dzīvo planētu, neiemācoties rūpēties citam par citu. Rūpēšanās ir saistīta ne tikai ar pieķeršanos vai attieksmi, tā ir arī galvenā izziņas sastāvdaļa. Mācību programmā ir jāiekļauj padziļinātas zināšanas par zinātniskām un tehniskām planētas izpētes pieejām, par to, kā tiek dokumentēta, attēlota un izprasta Zeme un Visums un kā zināšanas ir savienotas ar praktisko dzīvi uz šīs planētas, kam ir nodarīts kaitējums. Diskusija par informācijas rīku un individuālo un kolektīvo projektu stiprajām pusēm un ierobežojumiem ir svarīga, lai veidotu nozīmīgas mācību programmas, kas vairo kolektīvo izpratni un mobilizāciju, lai aizsargātu dzīves formu daudzveidību uz Zemes.

Rūpēšanās ētika ļauj izprast mūsu savstarpējo saistību un atzīt, ka vienlaikus esam gan spējīgi, gan ievainojami. Tas mums liek domāt par to, kā mēs ietekmējam citus un pasauli un kā citi ietekmē mūs. Ir svarīgi, lai mācību programmās rūpēšanās ētika aptvertu visus, neatkarīgi no dzimuma identitātes, lai risinātu tradicionāli nevienlīdzīgo dzimumu pārstāvēniecību aprūpes jomā māsaimniecībās un sabiedriskajā dzīvē. Sabiedrībai tik būtiskās reproduktīvās zināšanas par bērnu audzināšanu, slimu un vecu cilvēku aprūpi, mājas uzturēšanu un par ģimeņu fizisko un psiholoģisko vajadzību apmierināšanu arī pieder pie kopīgajām cilvēces zināšanām un, protams, atspoguļojas arī veidā, kā izturamies un rūpējamies par savu ievainoto un neaizsargāto planētu. Rūpēšanās, aprūpes sniegšana un saņemšana ir jāiekļauj mācību programmās, lai mēs spētu veidot jaunu redzējumu par mūsu savstarpēji atkarīgo nākotni.

Zināšanu un sajūtu integrēšana

Mācību programmām pret izglītojamiem ir jāattiecas kā pret pilnvērtīgām cilvēciskām būtnēm, kas jebkurā vecumā izglītības iestādēs ienes zinātkāri un dedzīgu vēlmi mācīties. Tāpat viņi ienes emocijas, bailes, nedrošību, pārliecību un aizrautību. Mācību programmas, kas izglīto cilvēku kā veselumu, atbalsta viņa sociālo un emocionālo mijiedarbību ar pasauli un stiprina spējas sadarboties ar citiem, lai uzlabotu pasauli.

Neirozinātne parāda, ka zināšanas un izjūtas ir daļa no vieniem izziņas procesiem. Tie nenorit individuālā nošķirtībā, bet gan tiešās, ilgstošās attiecībās ar citiem. Īpaši pēdējā desmitgadē ir paveikts apjomīgs izglītojošs darbs, lai dažās pasaules daļās sociālo un emocionālo mācīšanos iekļautu pastāvošajā izglītības praksē. Labākās sociālās un emocionālās mācīšanās pieejas mācību programmās ietver studentu identitātes sociālo, emocionālo, izziņas un ētisko aspektu. Tie

Spēju dzīvot harmonijā – ņemt ne vairāk, ne mazāk, kā ir nepieciešams savstarpējai līdzāspastāvēšanai un labklājībai, – var apgūt izglītības procesā.

Ikvienā sabiedrībā ir vērtīgi mācīties just līdzīgi, sadarboties, vērsties pret aizspriedumiem un neobjektivitāti un risināt konfliktus.

savieno indivīdu attīstības trajektorijas, veidojot plašāku sociālo kohēziju. Ikvienā sabiedrībā, jo īpaši tādā, kurā pastāv ilgstoša šķelšanās, ir vērtīgi mācīties just līdzīgi, sadarboties, vērsties pret aizspriedumiem un neobjektivitāti un risināt konfliktus.

Sociālās un emocionālās mācīšanās prakses ir neviendabīgas, un tām ir nepieciešams atbilstošs konteksts. Tās prasa apzināti izstrādātu mācīšanās pieredzi, saikni ar skolotājiem, pozitīvu pieredzi ar vienaudžiem, sapratni paaudžu starpā un iesaisti kopienā. Apzinātība, līdzjūtība un kritiska izpēte atbalsta spēcīgu

sociālo un emocionālo mācīšanos. Tomēr jāatzīst, ka šāda mācīšanās izvirza papildu prasības skolotājiem, un viņiem šā darba veikšanā ir nepieciešams atbalsts. Domājot par 2050. gadu, mēs nevaram atļauties nepietiekami ieguldīt sociālās un emocionālās mācīšanās procesā – tas ir būtisks cilvēka radošumam, morālei, spriestspējai un nākotnes izaicinājumu pārvarēšanai.

Izturēšanās pret izglītojamiem kā pret pilnvērtīgām cilvēciskām būtņēm nozīmē atzīt viņu ķermeniskās spējas un vajadzības visos dzīves posmos. Veselīgai nākotnei ir vajadzīga kvalitatīva fiziskā izglītība, kas veicina kustību pamatprasmes neatkarīgi no piemītošajām spējām, dzimuma piederības vai sagatavotības. Kvalitatīva fiziskā izglītība var vairot pārliecību un pašapziņu, koordināciju un kontroli, komandas darbu, reaģēšanu uz fiziskās vides prasībām, kā arī uzlabot verbālo un neverbālo komunikāciju. Fizisko izglītību nedrīkst uzskatīt par ekskluzīvu nodarbi fiziski spējīgākajiem, savukārt pārmērīga balstīšanās uz sacensību un salīdzināšanu var ierobežot līdzdalību. Pamatā būtu jābūt vērtībai, ka ikviens izglītojamais var baudīt veselīgu un aktīvu dzīvesveidu un ka kopīgās aktivitātēs attīstītās empātiskās un cieņpilnās attiecības var sekmēt mācīšanos, kā sadarboties citam ar citu visas dzīves laikā.

Tāpat arī vecumam piemērota un kultūrai atbilstoša holistiska izglītības pieeja cilvēka seksualitātei atzīst sociālās un emocionālās pratības nozīmīgumu, veicina diskusijas par cieņu un vienprātību, veido izpratni par fiziskajiem un emocionālajiem procesiem fiziskās nobriešanas posmā un veicina cieņpilnas attiecības un vienlīdzību. Nākotne, kurā meitenes daudzviet pasaulē joprojām jūtas atstumtas iespējama fiziska vai seksuāla pāridarījuma dēļ (realitāte, ar kuru dažādos apstākļos sastopas pusaudžu meitenes un kas neļauj viņām turpināt iegūt vidējo izglītību), ir neiedomājama. Arī mātes un bērna veselība, mirstība un labklājība ir cieši saistītas ar visaptverošu seksuālo izglītību. Līdzās plašākai izpratnei par veselību un labklājību, izglītība, kas balstīta uz tādām vērtībām kā vienlīdzība, cieņa un pašapziņa, rada vairāk iespēju taisnīgām un vienlīdzīgām cilvēku attiecībām visās sabiedrībās.

Pratību attīstīšana un daudzvalodu nākotnes veidošana

Mūsu valodas prasme un attiecības ar valodu ir bijušas cilvēka identitātes un zināšanu centrālais elements un šajā pasaulē ir jāvušas sazināties ar citiem, kā arī balstīties uz citu zināšanām, lai sasniegtu jaunas izpratnes virsotnes. Valoda pati ir kopīgo zināšanu pastāvēšanas pamats. Pēdējās desmitgadēs izglītība ir devusi iespēju katrai nākamajai paaudzei apgūt rakstīt un lasīt prasmi arvien plašākā mērogā. Tomēr, lai paplašinātu līdzdalību un iekļaušanu, nākotnē rakstpratībai ir

jāsniedzas tālāk par prasmī rakstīt un lasīt, tādējādi stiprinot visu veidu izpratnes un izpausmes spējas – mutvārdu, tekstuālās, arī arvien daudzveidīgāko mediju izmantošanu –, ietverot stāstu stāstīšanu un mākslu.

Protams, raksti un runa nav vienīgie veidi, kādos cilvēki ir saglabājuši savu pieredzi un nodevuši to nākamajām paaudzēm. Attēliem un ķermeniskajai pieredzei mācību programmā būtu jāieņem daudz nozīmīgāka vieta. Tomēr mutvārdu un rakstveida zināšanām cilvēces vēsturē ir bijusi nenoliedzama nozīme – īpaši rakstīšanai kā cilvēces zināšanu tehnoloģijai, kas ļāva rakstiem izplatīties un ceļot, paplašinot iespējas uzkrāt un kodēt cilvēka pieredzi daudzās kultūrās. Šīs zināšanas vajadzētu saglabāt nākamajām paaudzēm.

Pratība ir tieši saistīta ar mācīšanās un sabiedrības līdzdalības iespējām nākotnē. Tomēr to nevar vienkārši ieslēgt vai izslēgt, un mūsu spējas sazināties un saprast caur valodu dzīves laikā var turpināt uzlaboties. Nākotnē rakstpratība izglītībā var veicināt spēju iedziļināties lasītajā un to uztvert kritiski, skaidri un efektīvi sazināties, izmantojot runu un rakstību, un rūpīgi un empātiski klausīties, kā arī attīstīt spriestspēju. Piemēram, veicinot izglītojamo spējas un centienus patstāvīgi lasīt un uzmeklēt sarežģītus tekstus visās nozarēs, tiek atvērtas durvis plašākam iespēju klāstam nākotnē, pastāvot objektīvākai mijiedarbībai ar kopīgajām zināšanām. Pratiņu izglītība var sniegties tālāk par klases un skolas robežām, kļūstot par sabiedrības mēroga apņemšanos. Piemēram, nesenie centieni dažos Indijas plašsaziņas līdzekļu tīklos ieviest tās pašas valodas subtītrus kā standarta praksi ir stiprinājuši lasītprasmi plašākā mērogā – īpaši tiem, kas skolā ir apguvuši pamatprasmi lasīt un rakstīt un kam ir nepieciešama turpmāka prakse un pārliecība.

Mācību programmās ir vērojama pāreja no nacionālās vienvalodības uz daudzvalodību, iekļaujot svešvalodu, pirmiedzīvotāju valodu un zīmju valodu mācīšanu. Tās ir pārmaiņas, kas jāuztur un jāpaplašina. Ir arī svarīgi, lai bērniem, jauniešiem un pieaugušajiem augstas kvalitātes izglītības iespējas būtu pieejamas viņu dzimtajā un senču valodā. Tas rada intuitīvu efektīvu mācīšanu un mācīšanos, kā arī ir uzskatāms par elementāras cieņas jautājumu un virza izglītības sistēmu visā pasaulē uz cieņas un daudzveidības saglabāšanu. Daudzos gadījumos ir nepieciešama bilingvāla vai daudzvalodu izglītības politika, lai atbalstītu izglītojamo kultūras identitāti un nodrošinātu pilnīgu līdzdalību sabiedrībā. Tas gan ietver atbalstu minoritāšu dzimtajām valodām, gan veido dominējošās jeb vairākuma valodas apgūšanas pamatu izglītojamiem.

Daudzvalodu izglītība rada jaunas iespējas piedalīties globālās sarunās, darba un kultūras vidē. Pasaulē, kurā savstarpējā atkarība arvien pieaug, nenoliedzama vērtība ir dažādu valodu apguvei. To individuālais un kolektīvais ieguvums neaprobežojas ar saziņu. Daudzvalodība mums visiem liek kļūt par dažādu apzīmējumu sistēmu aktīviem tulkotājiem un ar pastāvīgāku un kritiskāku pieeju attiekties pret pastāvošajiem nozīmju modeļiem. Valoda ir vairāk nekā saziņas līdzeklis, valodas ietver dažādus pasaules skatījumus un unikālus izpratnes veidus. Lingvistiskā daudzveidība ir cilvēces kopīgo zināšanu pamatiezīme, un izglītībai ir galvenā loma tās uzturēšanā.

Lingvistiskā daudzveidība
ir cilvēces kopīgo
zināšanu pamatiezīme.

Rēķinpratības bagātināšana

Rēķinpratība ir ne mazāk svarīga izglītības attīstībai nākotnē, jo cilvēki arvien biežāk dažādās situācijās tiek aicināti izmantot savas matemātikas zināšanas un prasmes. Rēķinpratība atspoguļo cilvēku spēju novērot pastāvošos modeļus, klasificēt un veidot kopas, skaitīt un mērīt, salīdzināt daudzumus un raksturot attiecības starp tiem. Tādas skaitliskās sistēmas kā decimālā un binārā sistēma ir mūsdienu saziņas, darījumu, skaitļošanas un aprēķinu pamatā. Rēķinpratību nākas izmantot, ne tikai apgūstot saskaitīšanas, atņemšanas, reizināšanas un dalīšanas pamatdarbības, bet arī daudzveidīgos kontekstos un problēmās. Piemēri ir neskaitāmi, tostarp cilvēka finansiālais stāvoklis un tā plānošana, veselības riski un slimību gadījumi, lauksaimniecības raža un ieguldījumi, piesārņojuma un vides kvalitātes kritēriji, vietējie uzņēmumi un sabiedrības banku sistēma u. c. Rēķinpratība ievērojami atraisa cilvēka spējas izprast laika gaitā notiekošās pārmaiņas, lai prognozētu un plānotu nākotni, izprastu attiecības un aplūkotu tendences nozīmīgā perspektīvā.

Rēķinpratība piemīt visām tautām, un kultūrai atbilstoša rēķinpratības mācību programma var veidot sociāli un emocionāli nozīmīgus tiltus ar formālo izglītību. Piemēram, Norvēģijas Arktikas daļas pirmiedzīvotāju tradicionālo pišanas metodi izmanto darbā ar izglītojamiem, lai pārietu no diskrētu veselu skaitļu modeļu izpratnes uz sarežģītākām darbībām, piemēram, reizināšanu un algebriskiem mainīgajiem. Tāpat skolu padomes Kanādā ir iesaistījušas vietējos māksliniekus un skolotājus, lai viņi mācītu savienot tādas mākslas formas kā pišanu, grozu darināšanu un mozaiku veidošanu ar matemātikas jēdzieniem, ietverot algebrisko, proporcionālo un telpisko domāšanu. Matemātisko zināšanu savienošana ar skolēnu vai studentu kultūras zināšanām palīdz ietvert sociāli emocionālās dimensijas, kas nepieciešamas, lai pārvarētu nodalījumu starp mājas un skolas vidi. Šādi tiek arī izaicināts maldīgais priekšstats, ka matemātika ir „rietumnieciska”, un mums tiek atgādināts par plašo un ilgstošo etnomatemātisko sistēmu pastāvēšanu, piemēram, inuītu matemātiku, maoru matemātiku utt.

Humanitāro zinātņu izmantošana

Zināšanām par cilvēku sabiedrību un kultūru un to izpētei ir ļoti svarīga loma, palīdzot izglītojamiem apgūt dažādas pieejas, kā risināt problēmas. Humānistiskā tradīcija tās dažādajās izpausmēs ir devusi lielu ieguldījumu kopīgajās zināšanās par svarīgiem aspektiem mūsu kolektīvās pasaules veidošanā. Vienlaikus mums ir jāatzīst, ka tas, ko mēs zinām, ir nepilnīgs un vienpusīgs redzējums. Lai pārdefinētu, ko nozīmē būt cilvēkam, ir jāatjauno līdzsvars attiecībās citam ar citu, ar dzīvo planētu un tehnoloģijām. Humanitārajām zinātnēm ir jāpielāgojas, savukārt tās kā sistemātiska pētniecības joma var palīdzēt pielāgoties mums.

Piemēram, vēsture, ja to māca pienācīgi, var attīstīt nenovērtējamu sociālo pārmaiņu un sistēmu, to skaitā diskriminācijas un privilēģiju, perspektīvu. Vēsturisko nejaušību izprašana, apzinoties, ka situācija varēja būt atšķirīga no pastāvošās, ir vērtīga nākotnes iespēju paredzēšanā. Tomēr, lai šo potenciālu atraisītu, vēsturei ir jāvirzās daudz tālāk par hronoloģiju apjūsmošanu un vispirms jāiesaistās diskusijās par to, kas ir pierādījumi un kā mēs saprotam cilvēcīgu un necilvēcīgu pieredzi.

Turklāt demokrātijas attīstībai nākotnē ir ļoti svarīgi atrast jaunus veidus, kā izveidot un atjaunot izglītības saikni ar humanitārajām zinātnēm. Filozofija, vēsture, literatūra un māksla var mūs savienot ar mērķi atzinīgi novērtēt kritisku izpēti, empātiju un iztēli. Visas šīs humānisma pieejas ir arī ļoti būtiskas, lai stiprinātu izglītojamo nākotnes pratības – viņu spēju izprast nākotnes lomu tajā, ko viņi redz un dara. Tapšana par „nākotnes izglīto” nozīmē spēt nākotni izmantot efektīvāk un lietderīgāk, kā arī pārmaiņu laikā spēt labāk sagatavoties, atgūties un radīt. Atbalsts tam būs arī humanitāro zinātņu stiprināšana sabiedriskās vidēs gan formālajā izglītībā, gan ārpus tās. No cilvēces, planētas un kolektīvā taisnīguma viedokļa, būtisks uzdevums ir kolektīvi atjaunot izglītības saikni ar humanitārajām zinātnēm.

Zinātniskā izpēte un izpratne

Vēlme izzināt fizisko visumu atspoguļojas mūsu cilvēcīgajā spējā izzināt un mācīties. Zinātniskās izpētes būtībā novērot, jautāt, paredzēt, pārbaudīt, teoretizēt, apstrīdēt un labāk izprast izpaužas cilvēka gars. Mūsdienu zinātnes saknes ir meklējamas ikvienas kultūras un sabiedrības vēstures liecību agrīnajos posmos. Tās augļi ir baudāmi ikvienā mūsu fiziskās un materiālās dzīves jomā no medicīnas līdz tehnoloģijām. Plašā mācību programmā, kas ietver spēcīgas humānisma vērtības un aplūko cilvēku kā veselumu, īpašs uzsvars ir jāliek uz zinātnisko pratību un pētniecību.

Cilvēces vēsturē zinātne ir bijusi nozīmīga zināšanu veidošanas prakse, kas nesusi būtisku ieguvumu – uzskatu, ka patiesība ir rezultāts, kas panākts, īstenojot kolektīvas darbības un vienošanās. Tomēr tā kļuva par specializētu jomu, kas reizēm šķietami tika vērtēta augstāk par ētikas jautājumiem, piemēram, par zinātnisko atklājumu vai eksperimentu sekām. Tas izraisīja diskusijas un radīja jautājumus, kas mazināja uzticību zinātnei vairāku gadsimtu garumā. Mācību programmās zinātnes metodes, atklājumi un ētika būtu jāskata savstarpējā saistībā.

Galēja relativisma izplatīšanās un dažādos plašsaziņas līdzekļos plaši paustā neuzticība pieprasa spēcīgu un izteikti atgriezenisku zinātnisko pratību. Zinātniskās pratības nozīme ir nonākusi uzmanības centrā līdz ar dezinformācijas un viltus ziņu izplatīšanos, kas aktualizējas lielu krīžu laikā, piemēram, Covid-19 pandēmijas un globālās sasīšanas kontekstā. Zinātnisku zināšanu noliegšana un faktu sagrozīšana ir novedusi pie sekām reālajā pasaulē, izraisot aizdomas, neuzticēšanos, bailes un naidu. Mācību programmām ir jāsekmē apņemšanās atbalstīt zinātnisko patiesību, jāveicina spriestspēja un patiesa sarežģītās un niansētās patiesības izpēte.

Mācību programmām
ir jāveicina spriestspēja
un patiesa sarežģītās
un niansētās
patiesības izpēte.

Globālas kopīgās zināšanas nosaka, ka visiem ir tiesības uz precīzām zināšanām, kas vairo cilvēku labklājību. Šis princips ir īpaši svarīgs mācību programmu gadījumā, kur vēstijumam un jēdzieniem ir liela ietekme uz uzskatu veidošanu. Piemēram, dažos reģionos vai valstīs, kur izplatīta kalnrūpniecība vai naftas rūpniecība, uz valdībām tiek izdarīts ievērojams spiediens oficiālajās zinātnes mācību programmās uzrādīt mazāku resursu ieguves ietekmi uz vidi, nekā tā ir patiesībā. Ir būtiski cīnīties pret šādu dezinformāciju, izmantojot visus iespējamus izglītības līdzekļus. Ir vajadzīgi jauni centieni, lai visā pasaulē, it īpaši bez balsstiesībām

atstātās vai atstumtās iedzīvotāju grupās, veicinātu zinātnisko pratību. Mūsdienu pasaulē ir pieejams nepieredzēti liels informācijas apjoms. Zinātniskā pratība, metode, precizitāte, empīrisms un ētika ir uzskatāmi gan par svarīgiem, gan steidzami risināmiem mācību programmu jautājumiem.

Digitālajai pasaulei nepieciešamās prasmes

Savienotās tehnoloģijas nodrošina klātesamību arvien pieaugošā dzīves, mācību un darba jomu klāstā. Izglītības sistēmas ne tikai atbalsta universālu piekļuvi tehnoloģijām, bet arī pamatoti cenšas attīstīt digitālās prasmes un kompetences, kas izglītojamiem ļautu jēgpilni izmantot tehnoloģiskās iespējas. Šajās spējās nav nekā „iedzimta” vai „dabiska”. Tās tiek attīstītas un laika gaitā pilnveidotas, apzināti izglītojoties un izmantojot dažādus ikdienējās mācīšanās un pašmācības veidus.

Lai gan digitālā izglītība parasti ir saistīta ar funkcionālām prasmēm un tehniskām specializētām zināšanām, tai ir jāietver arī kritiskā digitālā pratība – digitālās sabiedrības un digitālās ekonomikas politikas izpratnes un attieksmes kopums. Šāda izglītība priekšplānā izvirza izglītojamo spēju analizēt digitālo tehnoloģiju politiskās iezīmes un izmantot tās, lai sasniegtu konkrētus rezultātus. Izglītojamiem ir jāatpazīst digitālās telpas dalībnieku mērķi, jāredz veidi, kādos viņi paši kā indivīdi un grupu dalībnieki kļūst par lielāku digitālo ekosistēmu daļu. Mūsdienās savienotās tehnoloģijas var būtiski ietekmēt pat tos cilvēkus, kuri nekad tās nav izmantojuši vai redzējuši.

Mācību programmām ir jāatbalsta skolotāju un izglītojamo kopīgais darbs tehnoloģiju jomā un jāpalīdz noteikt, kā un kādiem mērķiem tehnoloģijas tiek izmantotas.

Mācības par tehnoloģijām noteikti ir atkarīgas arī no pašām tehnoloģijām. Nepieciešamais prasmju kopums un kritiskais skatījums, lai tehnoloģijas izprastu un izmantotu labam nolūkam, pastāvīgi mainīsies atbilstoši jaunu tehnoloģiju attīstības tempam. Tomēr tam izglītībā nevajadzētu kļūt par vienvirziena ceļu, kas tiek mainīts, pielāgojoties jaunākajiem tehnoloģiskajiem sasniegumiem. Izglītībai ir arī jābūt noteiktai lomai tehnoloģiju inovāciju koordinācijā un sabiedrību digitālajā pārvēidē. Mācību programmām ir jāatbalsta skolotāju un izglītojamo kopīgais darbs tehnoloģiju jomā un jāpalīdz noteikt, kā un kādiem mērķiem tehnoloģijas tiek izmantotas.

Iztēles, spriestspējas un iespēju attīstīšana, apgūstot mākslas izglītību

Izglītība mākslā – mūzikas, teātra, dejas, dizaina, vizuālās mākslas, literatūras, dzejas un citās jomās – var ievērojami paplašināt izglītojamo spējas apgūt sarežģītas prasmes un atbalstīt sociālo un emocionālo mācīšanos. Mākslas izglītība var uzlabot mūsu cilvēcīgās spējas uztvert citu pieredzi, sajūtot viņus empātiski jeb uztverot neverbālus pavedienus.

Māksla arī ļauj ieraudzīt noteiktas patiesības, kas dažkārt ir aizēnotas, un norāda konkrētus veidus, kā godināt daudzējādos pasaules redzējumus un interpretācijas. Daudzas mākslinieciskās izteiksmes formas izpaužas niansēs un risina dzīves nenoteiktības jautājumus, parādot skolēniem un studentiem, ka nelielām pārmaiņām var būt liela ietekme. Mākslas pieredze bieži vien prasa gatavību nodoties

nezināmajam; skolēni un studenti var mācīties, ka viss mainās atkarībā no apstākļiem un iespējām. Turklāt māksla mums palīdz mācīties pateikt, parādīt un sajust to, kas ir jāpasaka, jāparāda un jāsaņū, tā paplašinot mūsu zināšanu, esības un saziņas apvārņņus mākslā un ārpus tās.

Mācību programmām, kas veicina radošu māksliniecisku izpausmi, ir milzīgs potenciāls nākotnes veidošanā. Mākslas radīšana sniedz jaunus izteiksmes veidus un līdzekļus, ar kuru palīdzību izprast pasauli, iesaistīties kultūras kritikā un politiskās aktivitātēs. Papildus tam mācību programmas var veicināt kultūras mantojuma un būtisku mūsu kolektīvās identitātes simbolu, krājumu un iezīmju izvērtēšanu un mijiedarbību.

Izglītība cilvēktiesību, aktīvā pilsoniskuma un demokrātiskās līdzdalības veicināšanai

Cilvēktiesību izglītība, īstenojot pilnu tās potenciālu, var būt pārveidojoša, piedāvājot kopīgu izteiksmes veidu un pievēršoties morālei, kas iestājas par visu cilvēku atzīšanu un labklājību. Cilvēktiesību izglītība stiprina izglītojamā spēju rīkoties. Prasmju attīstīšana, lai analizētu nevienlīdzību un veicinātu kritisko apziņu, ir veids, kā stiprināt līdzdalību, un šādi cilvēktiesību izglītība būtiski atbalsta pilsoniskuma audzināšanu.

Cilvēktiesību izglītība var uzlabot valsts izglītības sistēmas vispārējo efektivitāti, kas savukārt veicina ilgtspējīgu un taisnīgu ekonomisko, sociālo un politisko attīstību. Izglītojot par pamattiesībām un visu cilvēku cieņū un brīvību, izglītībai pašai jāklūst par jomu, kurā solījums par vienlīdzību tiek izpildīts. Cilvēktiesības un pilsoniskā izglītība ir cieši saistītas ar miera izglītību. Daudzās situācijās vardarbība ir galvenais veids, kā cilvēki izturas cits pret citu. Veselas iedzīvotāju grupas, tostarp sievietes un bērni, ir pakļautas diskriminācijai, verbālai un fiziskai vardarbībai, un viņu dzīves un izaugsmes iespējas ir ļoti ierobežotas. Izglītība par cilvēktiesībām kopā ar aizsargājošiem likumiem un labklājības institūcijām var palīdzēt veidot mierpilnu sabiedrību, kurā domstarpības var atrisināt sarunu un diplomātijas ceļā.

Izglītība rada iespēju ilgtspējīgai pilsoniskajai, sociālajai un politiskajai rīcībai, mācot cilvēkiem pārdomāt un analizēt savu kopīgo darbu vienotā sistēmā. Attiecībās mītošais un kolektīvais spēks tiek ievērojami atbalstīti, mācību programmām galveno uzmanību vēršot uz koalīciju un saikņu veidošanu ar plašākām aktīvisma un solidaritātes kā vēstures, tā attīstības trajektorijām. Izglītība atbalsta stratēģisku un transformējošu darbību, ja tā ir vērsta uz ilgtermiņa domāšanas, dialoga un sarunu veicināšanu, kas notiek sabiedriskajā telpā. Turklāt cilvēktiesību izglītībai ir jāveicina diskusijas un jārisina dilemmas par to, ko nozīmē būt cilvēkam, kā arī jāizzina ētikas jautājumi saistībā ar dažādu dzīvības formu saglabāšanu uz planētas.

Izglītībai arī vajadzētu būt vērstai uz tādu prasmju un iemaņu nodrošināšanu, kas nepieciešamas kritiskai un radošai politiskajai domāšanai un argumentēšanai, netaisnības un cilvēktiesību pārkāpumu uzraudzībai, kā arī varas struktūru un tādu attiecību, kas diskriminē grupas to dzimuma, rases, vietējās identitātes, valodas, reliģijas, vecuma, invaliditātes, dzimumorientācijas vai pilsonības statusa dēļ, apstrīdēšanai, atklāšanai un konfrontēšanai. Tādēļ dialogs starp izglītības sistēmām un sociālajām kustībām ir pats pamats.

Mācību programmai ir svarīga loma arī dzimumu nevienlīdzības jautājuma risināšanā. Patriarhāta (ideoloģiskā sistēma, kurā lielāko daļu sociālo tiesību un varas piešķir vīriešiem) izplatības sekas turpina ietekmēt vēstījumus un domāšanas veidu, kas tiek nodots bērniem un pusaudžiem sabiedrībā un skolās. Ierobežojošas dzimumu lomas un dzimumu diskriminācija nodara kaitējumu ikvienam sabiedrībā. Līdztiesības pamatprincipi ir jāapgūst jau agrā vecumā. Zēniem pēc iespējas agrāk jāmacās būt par dzimumu līdztiesības atbalstītājiem, nevis jāturpina uzturēt nevienlīdzīgas attiecības ģimenē vai sociālajās sistēmās, kas viņiem sniegtu privilēģijas salīdzinājumā ar māsām vai vienaudzēm. Paļaušanās uz to, ka meitas un māsas paveiks lielāko daļu mājsaimniecības darbu, negatīvi ietekmē viņu skolas apmeklējumu un arī netieši nodod vēstījumu par viņu vērtību un pakļāvīgo lomu. Dzimumu līdztiesības principi ir jābūt sistemātiski sastopamiem vidē, kur bērni socializējas un mācās, t. i., mājās, klasē, skolas pagalmā un sabiedrībā. Līdztiesības veicināšana ir kolektīvs mērķis, kam nepieciešams ikviena atbalsts.

Tādā pašā veidā mācību programmām ir jāreaģē uz rasismu un jācenšas izaicināt stereotipiskos un diskriminējošos priekšstatus un apgalvojumus par iedzīvotāju grupām, kuru kultūrai un valodai ir atšķirīga izcelsme un kuras sabiedrībā pastāv mums līdzās, piemēram, pirmiedzīvotājiem, Āfrikas tautu pēcnācēju kopienām un etniskajām minoritātēm.

Augstākās izglītības veicinošā loma

Jauns sabiedriskais ligums izglītības jomā prasīs jaunu redzējumu ne tikai par veidiem, kādos izglītība bagātinās no kopīgajām zināšanām, bet arī par veidiem, kādos atbalsta to turpmāku attīstību un plašāku pieņemšanu. Nekur tas nav tik skaidri uzskatāms kā augstākajā izglītībā, kam ir galvenā loma kopīgo zināšanu stiprināšanā. Augstākā izglītība šobrīd piedzīvo vienu no lielākajiem nenoteiktības periodiem tās ilgajā pastāvēšanas vēsturē. Universitātēs atrodama liela daļa pasaules zināšanu un pētījumu izstrādes potenciāla. Augstākās izglītības iestādes, kas līdzās nākamo paaudžu pētnieku un profesionāļu izglītošanai nodarbojas ar pētniecības, inovāciju un izziņas veicināšanu, ir labas sabiedrotās atvērtas zinātnes un atvērtas piekļuves sekmēšanā.

Universitāšu pētniecība atvērtu kopīgo zināšanu veicināšanai

Zināšanas ir jāatzīst par īpašumu, kas jāattīsta un jāizmanto kopīgai visu cilvēku labklājībai. Ir jāvēršas pret pastāvošo zināšanu homogenizāciju un nevienlīdzīgo izplatīšanu dažādos reģionos. Universitāšu pētniecībai nebūtu jārada zināšanas saskaņā ar mūsdienu ekonomiskajām, politiskajām un sociālajām normām, bet gan kā prioritāte jāizvirza jaunas iespējas. Sākums tam ir atzīšana, ka pastāv dažādi zināšanu veidi, un plašāka dažādu valodu izmantošana. Šādi universitātes var sniegt nozīmīgu ieguldījumu kopīgo zināšanu vairošanā un nodrošināt, lai tās būtu iekļaujošas un daudzveidīgas.

Universitāšu sadarbība un starptautiskie centieni ir atvērtības piemēri, kam ir daudzsološs potenciāls kopējās pasaules labklājības veicināšanā. Visas prognozes liecina, ka turpmākajās desmitgadēs studentu skaits augstākās izglītības iestādēs nepārtraukti pieaugs. Daudzās universitātēs ir uzteicama tradīcija atbalstīt izglītības atvērtību, radot publiskas mācīšanās telpas. Tās ir atbilstošas un sabiedriski atbildīgas savā pārvaldībā un veicina sabiedriskās intereses. Tomēr universitātes ir arī vieta, kur tiek radīti daudzi ierobežojumi, īpaši pēdējās desmitgadēs, nosakot mācību maksu un tiesības uz intelektuālo īpašumu. Kaut bijis daudz centieni panākt pretējo, augstākās izglītības sistēmas joprojām nav iekļaujošas un turpina atstumt. Tas nekavējoties ir jārisina.

Augstākajai izglītībai ir dedzīgi jāaizstāv brīva un atvērta piekļuve zināšanām un zinātnei.

Augstākajai izglītībai ir dedzīgi jāaizstāv brīva un atvērta piekļuve zināšanām un zinātnei, tostarp akadēmiskajām stipendijām, mācību materiāliem, programmatūrai un digitālajai savienojamībai. Ir svarīgi piebilst, ka termins „atvērts” ne tikai attiecas uz pieejamību un vieglu piekļuvi, bet arī ietver indivīdu spēju pārstrādāt informāciju un zināšanas un prasmīgi apieties ar tām.

Tehniskā un profesionālā augstākā izglītība un kopīgās zināšanas

Tehniskās un profesionālās mācību iestādes, kas uzņem studentus pēc vidusskolas beigšanas, to skaitā koledžas un politehniskās augstskolas, ir jāuztver ne tikai kā apmācību, bet arī kā lietišķo pētījumu norises vietas. Tām būtu jāizceļ produktīvu spēju nozīmīgums mūsu individuālajā un kolektīvajā dzīvē, mācīšanās sabiedrību efektīva darbība, daudzie nozīmīga darba veidi, integrācijas, partnerību un dažādu sektoru un kopienu sadarbības potenciāls. Daudzu profesionālo mācību iestāžu, kas ir cieši saistītas ar sabiedrību, darbība vietējā līmenī rada iespējas vietējo mācīšanās kultūru uzplaukumam. Vietējām kopienām ir īpaša saikne ar kopīgajām zināšanām. Tehniskās un profesionālās mācību iestādes var palīdzēt veidot ieskatu šo zināšanu izmantojumā atšķirīgos, apstākļiem atbilstošos veidos.

Augstākā izglītība daudzveidīgu zināšanu pieeju atbalstam

Attiecības starp augstāko izglītību un starpkultūru un epistēmisko daudzveidību bieži ir bijušas neskaidras. No vienas puses, augstākā izglītība ir lepojusies ar to, ka iepazīstina studentus ar jauniem pasaules uzskatiem un idejām. Tomēr vienlaikus augstākā izglītība ir izstrādājusi konkrētus veidus, kā organizēt, apstiprināt un leģitimizēt noteiktas zināšanu radīšanas formas.

Dabaszinātņu metodes un sociālo pētījumu jēdzieni, piemēram, „precizitāte”, „uzticamība” un „derīgums”, nav neitrāli kultūras kontekstā. Zinātniskajās publikācijās aplūkoti sociālie procesi, kvalitātes nodrošināšanas un ekonomikas tēmas parasti pietiekami nevērs uzmanību uz starpkultūru un epistēmisko daudzveidību. Tradicionālās zināšanas un šādu zināšanu radīšanas un apmaiņas veidi parasti tiek uzskatīti par pētniecības objektu, nevis formu.

Tā kā dažādie zināšanu un rīcības veidi kļūst arvien izplatītāki, augstāk ir jānovērtē tādas zināšanu ekosistēmas, kas bagātinājušās no kultūras un pieredzes. Partnerībai starp augstākās izglītības iestādēm un kopienām visā pasaulē ir jākļūst patiesi abpusēji. Daudzējādu zināšanu un rīcības veidu atzīšana par spēka un ilgtspējības avotu palīdzēs mazināt vairākas neatbilstības pašā augstākās izglītības sektorā.

Turklāt daudzveidību var atbalstīt, atbilstoši novērtējot institucionālo dažādību augstākās izglītības vidē. Ja augstākā izglītība kļūs arvien pieejamāka (kā tam vajadzētu būt), mums būs nepieciešamas dažādu veidu iestādes. Kopīgo zināšanu atvērtībai ir vajadzīgas arī elastīgas augstākās izglītības struktūras, kas piekļuvi nodrošina pēc iespējas lielākam cilvēku skaitam.

Dialoga un rīcības veicināšanas principi

Šajā nodaļā tika ierosināts, ka jaunajā izglītības sabiedriskajā līgumā jāuzsver ekoloģiskā, starpkultūru un starpnozaru mācīšanās, kas atbalsta studentu piekļuvi zināšanām un to iegūvi, vienlaikus attīstot spēju tās uztvert kritiski un atbilstoši izmantot. Pastāv četri principi, kas ceļā uz 2050. gadu var palīdzēt virzīt šo ieteikumu īstenošanai nepieciešamo dialogu un rīcību.

- **Mācību programmām ir jāvairo izglītojamo spēja piekļūt kopīgajām zināšanām un sniegt ieguldījumu to veidošanā.** Cilvēces kolektīvo zināšanu resursiem, kas uzkrāti vairākās paaudzēs, ir jāveido izglītības programmu mugurkauls. Kopīgajām zināšanām jābūt plaši pieejamām, lai varētu gan izmantot, gan papildināt. Mums vajadzētu mācīt skolēniem un studentiem (visu vecumu) aplūkot zināšanas radoši un kritiski, izvērtējot viņu pieņemumus un intereses. Izglītībai ir jādod cilvēkiem iespēja labot kopīgajās zināšanās „izlaisto” un „neiekļauto” un nodrošināt, ka tās ir stabils, atvērts resurss, kas atspoguļo dažādos izzināšanas un esības veidus pasaulē.
- **Ekoloģiskā krīze pieprasa mācību programmas, kas pašos pamatos pārorientē cilvēku vietu pasaulē.** Par prioritāti ir jāizvirza efektīva un atbilstoša klimata pārmaiņu izglītība. Visās mācību programmās ir jāapgūst māksla dzīvot cieņpilni un atbildīgi uz planētas, kurai kaitējumu nodarījusi cilvēka rīcība.
- **Pret dezinformācijas izplatīšanos ir jācīnās, attīstot zinātnisko, digitālo un humāno prasmes.** Mācību programmās ir jāakcentē zinātniskā izpēte un spēja atšķirt uzticamus pētījumus no nepatiesības. Mums ir jāattīsta digitālās prasmes, kas dod iespēju izglītojamiem tehnoloģijas izmantot lietderīgi. Mācību programmām ir jānodrošina, ka studenti arī apgūst spēju „rīkoties” ar zinātni un tehnoloģijām, nosakot to izmantošanas veidus un mērķus.
- **Cilvēktiesībām un demokrātiskai līdzdalībai ir jābūt galvenajiem pamatelementiem mācībās, kas pārveido cilvēkus un pasauli.** Mums par prioritāti ir jāizvirza cilvēktiesību izglītība, kas atbalsta izglītojamo rīcību un sniedz ieeju morāles visumā, kas iestājas par visu cilvēku atzīšanu un labklājību. Dzimumu līdztiesības jautājums ir jārisina visās mācību programmās, jānovērš ierobežojošie dzimumu stereotipi. Tāpat izglītojamiem ir jāpārvērš, kā stāties pretī visu veidu rasismam un diskriminācijai.

Šie četri pamatprincipi var kalpot iedvesmai, lai jauno sabiedrisko līgumu izglītības jomā pārvērstu izglītības praksē.

5. nodaļa

Skolotāju pārveidojošais darbs

” Skolotājam ne vienmēr ir privilēģēta
piekļuve viedajai patiesībai. Tāpat kā
izglītojamie, viņš ir ceļā uz sava potenciāla
īstenošanu. ”

Tu Veimins (*Wei-ming Tu*), „Cilvēce un pašizaugsme”
(*Humanity and Self-Cultivation*), 1996

Jaunā izglītības sabiedriskā līguma uzmanības centrā ir jāliek skolotāji, un ir jāpārvērtē viņu profesija, veidojot jaunu redzējumu par to kā kopīgu sadarbību, kas rada jaunas zināšanas, lai īstenotu izglītības un sociālo pārveidi.

Skolotājiem ir īpaša loma jauna sabiedriskā līguma veidošanā izglītības jomā. Mācīšana ir daudzšķautņaina, sarežģīta un izaicinoša nodarbošanās, kas norit spriedzes apstākļos starp sabiedrisko un personīgo. Skolotāji sadarbojas, lai mobilizētu kopīgās zināšanas, veidojot dialogu ar jaunākajām paaudzēm, kas piedzīvos un kopīgi veidos nākotni. Mācīšana ietver grupu darbu, vienlaikus ņemot vērā katra izglītojamā unikālās vajadzības un spējas. Šī spriedze un paradoksi raksturo skolotāju neaizstājamo darbu.

Mācīšana prasa līdzjūtību, kompetenci, zināšanas un ētiskus lēmumus. Viedas un izglītotas personas vienmēr ir augsti vērtētas dažādās kultūrās visā pasaulē, un attiecīgi skolotājam ir īpaša loma izglītības jomā. Skolotāji ir galvenās personas, kuru rokās ir pārveides iespējas. Viņiem savukārt jāatzīst savu skolēnu un studentu spēja līdzdarboties, sadarboties un mācīties, izmantojot kopīgo pedagoģisko saskarsmi. Lai veiktu šo daudzšķautņaino darbu, pedagogiem ir vajadzīga kvalitatīvā sadarbībā balstītas skolotāju kopienas, kas gan sniedz pietiekami daudz brīvības, gan atbalsta. Atbalsts skolotāju autonomijai, attīstībai un sadarbībai ir nozīmīga sabiedrības solidaritātes izpausme, kas sekmē izglītības attīstību nākotnē.

Šī nodaļa sākas ar sadarbības aspekta integrēšanu skolotāja profesijā, kas uzplaukst, attīstās un tiek īstenota komandas darbā, kā arī piesaistot speciālistus, kas spēcina daudzpusīgo izglītošanas darbu attiecībā uz dažādiem izglītojamiem. Kad skolotāji tiek atzīti par domājošiem profesionāļiem un zināšanu radītājiem, viņi veicina tāda zināšanu kopuma attīstību, kas nepieciešams, lai pārveidotu izglītības vidi, rīcīpolitiku, izpēti un praksi savā profesijā un ārpus tās robežām.

Turpinājumā tiek aplūkota jaunā izglītības sabiedriskā līguma ietekme uz visu skolotāja profesionālās darbības laiku – sākot no darba uzsākšanas un iesācēja gadiem līdz pieredzes bagātai praksei – kā individuāli uzsāktu ceļojumu, kurā skolotājs dodas kopā ar vēl citiem, nepārtraukti bagātinoties dažādos dzīves posmos un vidēs.

Šajā nodaļā skolas, sabiedrības, ģimenes, administrācijas pārstāvji, augstākās izglītības iestādes un politiskās struktūras tiek aicinātas solidarizēties ar skolotājiem, lai atzītu viņu darba nozīmīgumu un radītu apstākļus tā veiksmīgai īstenošanai. Noslēgumā ir minēti 2050. gadam noteiktie dialoga un rīcības veicināšanas pamatprincipi, tie ir īpaši saistoši skolotājiem, skolu vadītājiem un valdībām. Minētie pamatprincipi ietver skolotāju sadarbības atbalstīšanu, zināšanu radīšanas izvirzīšanu par prioritāti, skolotāju autonomijas atbalstīšanu un līdzdalību sabiedriskajās diskusijās par izglītību.

Sadarbības integrēšana skolotāja profesijā

Dažādos laikos un vietās skolotāji ir pildījuši dažādas sociālās lomas un pienākumus. Priekšstatī par skolotāju lomām dažādās kultūrās ir atšķirīgi, piemēram, skolotāji var būt valsts ierēdņi un sabiedrības intelektuāļi, profesionāļi un mākslinieki, kopienu līderi un pārmaiņu radītāji, morālām vērtībām apveltītie un uzticamas nākotnes pārvaldnieki. Daudzas no cilvēces dižākajām vēsturiskajām personībām ir dēvētas par skolotājiem, sākot ar garīgajiem līderiem un zinātniekiem līdz senajiem filozofiem un matemātiķiem, kuri visi cilvēces mantotās zināšanas ir pacēlušī jaunos augstumos, vienlaikus izglītojot apkārtējos.

Vēsturiski skolotājiem ir bijusi ļoti nozīmīga loma 19. un 20. gadsimta izglītības sabiedriskā līguma izveidē. Plaši pieejamas obligātās izglītības iedibināšanā viņiem bija galvenā loma gan attiecībās ar sabiedrību, gan izglītības organizēšanā. Agrāk skolotāji bieži ienesa jaunas vēsmas gan kā pedagogi, gan kā pirmo valsts skolu iniciatori. Sākotnējais „parasto skolu” apzīmējums paskaidro, kas no tām tika sagaidīts: standarta skolas struktūras, mācību programmas, pedagoģijas un rutīnas darba normalizēšana. Ar standartizāciju un modelēšanu tika veidotas normas un paraugi, kas kalpotu kā norādes citām skolām. Pagājušā gadsimta darbs atspoguļojas skolotāju izglītības iestāžu vienotu pamatu nostiprināšanā visā pasaulē – no ASV līdz Ķīnai, no Brazīlijas līdz Indijai.

Izglītībai attīstoties, šobrīd galvenokārt atsevišķi skolotāji tiek saistīti ar paveikto darbu, īstenotajām lomām un saņemtajiem nopelniem. Arī pieaugošais pieprasījums pēc izglītības ir radis risinājumu „vienas telpas” modelī, veidojot skolas atbilstoši vecuma grupām un tās savukārt iedalot dažādās klasēs. Tomēr izplatītais „kastīšu” izglītības modelis neparedzēja lomu, kur skolotājs uzņemas individuālu atbildību par saviem stundu plāniem un materiāliem un reti sadarbojas ar citiem pedagogiem. Šis modelis rada arvien lielāku spiedienu uz skolotājiem.

Skolotāju individuālie talanti un spējas ir jāstiprina ar sadarbību un atbalstu. Skolotājiem ir jāturpina būt galvenajiem izglītības sabiedriskā līguma pārveidošanā mūsu kopīgajai nākotnei. Viņu spēja to paveikt ir tieši saistīta ar to, cik lielā mērā viņu darbā ir iekļauta sadarbība un kopīgs darbs.

Skolotāju individuālie talanti un spējas ir jāstiprina ar sadarbību un atbalstu.

Skolotāju loma iekļaujošā izglītības vidē

Lai atbalstītu skolēnus un studentus, skolotājiem ir jāsadarbības ar saviem kolēģiem un citiem skolā strādājošiem speciālistiem, lai nodrošinātu katram izglītojamam nepieciešamo atbalstu mācībās. Uzskats, ka izglītošana ir individuāls skolotāja darbs, izvirza prasības, ko viens cilvēks nevar īstenot un kas daudziem var likt pamest šo profesiju. Vienlaikus arī izglītojamo fiziskās, sociālās un emocionālās vajadzības ir būtiskas, lai nodrošinātu viņu spēju mācīties. Izglītojamiem ir jāsaņem atbalsts no sistēmas, kas skolotāju efektivitāti veicina ar citiem būtiskiem atbalsta veidiem. Skolēnam vai studentam tas var būt atbalsts veselībai un uzturam, sociālajiem pakalpojumiem, garīgajai veselībai un īpašām mācīšanās vajadzībām. Īpaši svarīgs bērna izglītībā ir efektīvs ģimenes atbalsts.

Veidojas daudzsološas iniciatīvas skolotāju darbam komandā. Piemēram, dažas skolas veido kopīgas plānošanas grupas, tajās iekļaujot klašu audzinātājus, rakstpratības speciālistus un specializētus izglītības darbiniekus, lai nodrošinātu, ka ikviens dalās savās atziņās, idejās un novērojumos par to, kā atbalstīt plašu izglītojamo loku valodas apguvē. Šādās kopīgas mācīšanas partnerībās skolotāji sadarbojas, lai nodrošinātu izglītojamo individuālās vajadzības, vienlaikus sekmējot klases kolektīvo attīstību. Citos gadījumos sabiedrisko pakalpojumu sniedzēji un nevalstiskās organizācijas sadarbojas ar skolām prioritārajās jomās, lai veidotu saikni ar skolēniem un to ģimenēm ārpus skolas tādā veidā, kas atbalsta viņu vispārējo mācīšanos, veselību un labklājību. Pastāv neskaitāmas daudzsološas pieejas, kā katram skolēnam un studentam nodrošināt visu nepieciešamo atbalstu. Tas ietver mentorus, padomniekus, speciālistus un skolotāju palīgus.

Ņemot vērā šādas sadarbības iespējas, var labāk izprast skolotāju lomu jaunas izglītības vides veidošanā, ko raksturo plašs norises vietu un pastāvēšanas formu kopums. Jaunā vide nav radusies nejauši, tā ir sistemātiska un mērķtiecīga darba rezultāts, kas panākts vietējā līmenī. Vietējiem līderiem, varas iestādēm, kopienām un ģimenēm tajā ir būtiska loma. Sociālie darbinieki, karjeras attīstības konsultanti, īpašās apmācības speciālisti, bibliotekāri un rakstpratības speciālisti var sniegt papildu atbalstu unikālajam virzošajam spēkam, ko izglītojamie ienes skolotāju veidotajā mācību vidē.

Skolās jāizveido dažādu mācību vietu tīkls. Dalījumu „mācīšanās klasēs” un „mācīšanās ārpusklases nodarbībās”, kas tiek organizētas skolā vai citviet, vajadzētu mazināt vai pārtraukt. Skolotājiem ir nozīmīga loma šāda tīkla savienojumu veidošanā un veicināšanā, taču, lai to paveiktu efektīvi, ir jānotiek izmaiņām viņu uztverē, personībā un identifikācijā. Skolotāji un viņu kolēģu komandas, pildot šo sociālo un institucionālo lomu jaunu izglītības ekosistēmu un mācību vietu tīkla radīšanā, kļūst par ļoti nozīmīgiem dalībniekiem, kas nosaka izglītības attīstību nākotnē.

Mācīšana nenozīmē individuālu izglītojamā izvešanu caur darbībām vai mācību stundām aiz slēgtām klases durvīm. Tā vietā mums ir jādomā par mācīšanu kā procesu, kas notiek visā skolā un kopā ar citiem skolotājiem. Pāreja no idejas par klasē notiekošām mācībām uz skolām kā mācīšanās

Mācīšana nenozīmē individuālu studenta izvešanu caur darbībām vai mācību stundām aiz slēgtām klases durvīm.

organizācijām ne vienmēr ir vienkārša. Izglītības sistēmas stingrība patiesi var sarežģīt sadarbības procesus pedagoga profesijā. Sadarbības ideja nemazina indivīdu pienākumus un indivīdu nozīmīgumu. Drīzāk tā ievieš jaunus pienākumus darboties kolektīvi visā skolas vidē un uzņemties lielāku individuālo lomu skolas pārvaldīšanā un vadīšanā. Savukārt mēģinājumi sadarbību uzspiest ir neauglīgi un neproduktīvi. Ir jāmaina mācību programmas un mācību metožu organizācija, lai tās dabīgi veicinātu sadarbību. Ja visa izglītība ir balstīta uz

skolotāju lasītām lekcijām klasē, tad sadarbība nav vajadzīga. Savukārt, ja mācīšanās tiek organizēta dažādās vidēs un dzīves posmos un ir balstīta uz darbu ar izaicinājumiem un projektiem, sadarbība kļūst neaizstājama.

Mācību programmas un metožu plānošana un ieviešana

Mācību programmas ne tikai izstrādā un apstiprina, bet arī ievieš un īsteno. Uz atvērtām un kopīgām zināšanām balstītas mācību programmas plānošana un ieviešana jaunā formā lielā mērā ir atkarīga no skolotāju darba. Lai gan digitālās tehnoloģijas piedāvā plašu iespēju klāstu, inovācijas ir veiksmīgākas, ja tās tiek radītas atbilstoši konkrētām izglītojamo vajadzībām un īpašībām konkrētajos apstākļos. Skolotājiem ir svarīga loma, veidojot autentisku un atbilstošu personalizēto mācīšanās pieredzi. Viņiem ir nepieciešama rīcības brīvība, atbilstoša sagatavošana, mācību resursi un atbalsts, lai piemērotu, attīstītu, izstrādātu un radītu labākās mācīšanās iespējas saviem izglītojamiem. Mācību programmām nākotnē pedagogiem jānodrošina plaša autonomija savienojumā ar spēcīgu atbalstu, ko sniedz tehnoloģiju piedāvātās iespējas, kvalitatīva sadarbība ar kolēģiem un partnerības ar konkrētās jomas speciālistiem, piemēram, universitāšu profesoriem un zinātniekiem.

Līdzdalībā un sadarbībā balstītas mācību metodes attīstās ne tikai caur sadarbību klasē, bet arī savstarpējā klašu sadarbībā un koleģiālās mācību kopienās. Dažus no sarežģītajiem izaicinājumiem skolotājiem nav iespējams atrisināt individuāli, taču tos var risināt, skolām sadarbojoties, veidojot partnerības ar universitātēm vai profesionālas kopienas, ko atbalsta specializētas izglītības organizācijas. Pastāv neskaitāmi veidi, kā skolotāji var sadarboties ar citiem, to skaitā izpētes grupas, skolotāju padomes, pedagoģiskās grupas, kolēģu mentoringi, apmācības, novērojumi un iestāžu apmeklējumi, lai sekmētu augstas kvalitātes mācīšanās pieredzes radīšanu.

Skolotāju profesionālās zināšanas veidojas dialogā starp teoriju un praksi un attīstās individuālās un kolektīvās pārdomās par dažādu, arvien pieaugošu pieredzi. Divas situācijas pedagoģijā nekad nav identiskas, un tas ir viens no iemesliem, kādēļ skolotāju attiecībās balstīto darbu nevar aizstāt pat vismodernākās iekārtas. Pedagoģija ir tā, kas ļauj ikvienam skolēnam un studentam būt daļai no cilvēka attiecībām ar zināšanām un piekļūt pasaulei saprotamā, radošā un iejūtīgā veidā. Jauns redzējums par mācību programmām un metodēm nav iespējams bez skolotāju dalības.

Jauns redzējums par mācību programmām un metodēm nav iespējams bez skolotāju dalības.

Skolotāji un pētījumi izglītībā

Viens no būtiskākajiem aspektiem, kas skolotājiem ir jāapsver, ir viņu attiecības ar zināšanām. Dažiem svarīgākā ir nevainojama pasniedzamo priekšmetu pārzināšana. Citiem priekšplānā izvirzās didaktiskās zināšanas un mācību metodes. Trešais zināšanu veids ir profesionālās pedagoģiskās zināšanas. Jebkurā profesijā attiecīgās jomas praktizētāji sniedz ieguldījumu speciālo zināšanu veidošanā un pieejamībā. Tas bieži ir sistemātisku eksperimentu, pieredzes un prakses izvērtēšanas rezultāts.

Praksē balstītas zināšanas ir ļoti būtiskas, lai veidotu profesiju, kurā skolotāji kļūst par speciālistiem, kas ir orientēti uz pašizaugsmi. Personiskā līmenī profesionālās pedagoģiskās zināšanas ietver intuitīvo, praktisko un attiecību šķautni. Uz sadarbību orientēts mācīšanās process dabiski iekļauj pārdomu dimensiju un šādu domu apmaiņu ar kolēģiem. Arvien biežāk šādu izpēti ir iespējams

atspoguļot rakstveidā, skolotājiem uzņemoties autora lomu. Profesijai ir ne tikai jā saglabā tās uzkrātais mantojums, pieredze un prakses, bet arī jānosaka jaunas izpētes un inovāciju jomas, jādefinē pētāmie jautājumi un tie jārisina. Kad skolotāji tiek atzīti par domājošiem profesionāļiem un zināšanu radītājiem, viņi veicina tāda zināšanu kopuma attīstību, kas nepieciešams, lai pārveidotu izglītības vidi, rīcībpolitiku, izpēti un praksi viņu profesijā un ārpus tās robežām.

Skolotāju profesionālās attīstības ceļojums, savijoties ar dzīvi

Mūsdienu pasaulē pastāv plašs sistēmu un institūciju klāsts, kas sagatavo skolotājus viņu profesionālajai lomai. Ir jāatzīst – kaut iegūta kvalifikācija un pieredze, skolotāju profesionālā identitāte, spējas un profesionālā attīstība nekad nebūs „noslēgtas” vai „pabeigtas”. Skolotāju profesionālā attīstība ir nepārtraukts, bagātīgs un dinamisks mācību process un pieredze dzīves garumā un sasaistē ar dzīvi.

Ir jāatzīst un jānovērtē arī skolotāju personīgā un kultūras dimensija. Kļūstot par skolotāju, ir jāpaplašina sava pieredze un jāorientējas zināšanu un ideju pasaulē. Skolotāji, kas nav aizrautīgi grāmatu lasītāji, nevar iedvesmot lasīšanai savus izglītojamos. Tāpat arī nav iespējams efektīvi mācīt zinātni, ja nav zinātkāres un intereses par to. Skolēni un studenti mācās no pedagogu piemēra tikpat lielā mērā, kā no viņu vārdiem.

Ikvienu skolotāju „dzīves bibliotēka” ir viņa darba pamats. Tieši caur mācīšanās un kulturālās bagātināšanās prieku skolotāji kļūst par tādas izglītības speciālistiem, kas savijas ar dzīvi, un šādā veidā var veicināt jaunu veidu draudzību un solidaritāti ar citiem un dzīvo planētu.

Skolotāju pieņemšana darbā

Dažiem ceļš uz skolotāja darbu sākas jau pašā izglītības ieguves sākuma posmā. Citiem šāda izdevība rodas vēlāk, iespējams, mainot karjeras virzienu dažādu iemeslu dēļ. Saistībā ar izglītības izplatīšanos pēdējo 30 gadu laikā darbā ir pieņemts daudz vairāk kandidātu nekā iepriekš to varēja iedomāties. Tam ir bijusi pozitīva ietekme, piemēram, pieaugošais sieviešu īpatsvars profesijā dažos reģionos, kā arī negatīva ietekme citos gadījumos, piemēram, samazinājies profesionālu skolotāju īpatsvars, atalgojuma un sociālā statusa pazemināšanās un pārslogotās atbalsta sistēmas.

Daudzviet ir augušas arī prasības pret skolotājiem, nodrošinot daudzsolāko kandidātu pieņemšanu darbā. Arvien biežāk spiediens, riski un sarežģījumi, kas pavada skolotāja profesiju, nomāc to cilvēku interesi un vēlmi, kuri vēlētos tajā strādāt, radot būtisku jauno profesionāļu skaita samazinājumu. Vienlaikus pieprasījums turpina augt: lai sasniegtu 4. IAM (izglītība) iekļautos apakšmērķus, līdz 2030. gadam darbā būs jāpieņem gandrīz 70 miljoni jaunu pamatskolas un vidusskolas skolotāju. Covid-19 pandēmijas laikā situācija pasliktinājās vēl vairāk, un būs nepieciešams daudz vairāk skolotāju, lai aizpildītu to vietas, kas profesiju pameta. Bez nozīmīgām pārmaiņām būs sarežģīti

piesaistīt nepieciešamo skaitu motivētu topošo skolotāju, lai novērstu to trūkumu. Šis būs steidzami risināms jautājums valstu politikā un sabiedrībā kopumā.

Situācija dažādās valstīs un reģionos ir ļoti atšķirīga. Visvairāk skolotāju trūkst Subsahāras Āfrikā, kas ir reģions ar vistraujāk augošo skolas vecuma iedzīvotāju grupu. Būs nepieciešama steidzama rīcība, lai paaugstinātu jauno skolotāju kandidātu profesionālās spējas. Lai gan ir pieejami ļoti talantīgi kandidāti, daudzviet, it īpaši valstīs, kur pastāv ierobežotas augstākās izglītības iespējas, bieži pastāv šķēršļi sertifikācijas un kvalifikācijas pieejamībā. Lai šķēršļus pārvarētu, ir jāapsver radošas pieejas, kā skolotājus pieņemt darbā un viņiem profesionāli attīstīties. Problēmu risināšanā, kur vien iespējams, jāizmanto vietējo kopienu sadarbības potenciāls.

Kvalificētu skolotāju trūkums reģionos lielākoties pastāv nevienlīdzības dēļ. Jau pirms pandēmijas labi sagatavotu un pieredzējušu skolotāju sadalījums krasi atšķīrās starp pilsētu un lauku reģioniem, atšķīrās arī situācija skolās atkarībā no tā, kāda sociālekonomiskā slāņa bērni mācās konkrētajā skolā. Paradoksāli, bet vidēs, kur nepieciešami labākie un pieredzējušākie skolotāji, parasti nonāk iesācēji, brīvprātīgie vai skolotāji ar nepietiekamu kvalifikāciju un tie bieži mainās. Līdzās rīcībpolitikai, kas profesijai piesaistītu jaunāko paaudžu pedagogus, nepieciešami steidzami pasākumi, lai noturētu darbā kvalificētākos skolotājus.

Nepieciešami steidzami pasākumi, lai noturētu darbā kvalificētākos skolotājus.

Vietējo, pirmiedzīvotāju un diasporas skolotāju pieņemšana darbā (dažos gadījumos, lai labāk atspoguļotu konkrētās vides izglītojamo kultūras mantojumu) var dot svarīgu ieguldījumu daudzveidības novērtēšanā un izglītojamo mācību procesa veicināšanā. Patiešām – šo grupu profesionāļiem ir dzīves pieredze un viņi uztur attiecības ar kopienām. Tas tiem ļauj izprast kopienu vajadzības, vēlmes un kultūras tradīcijas, kam ir milzīga vērtība, lai veicinātu taisnīgu un vienlīdzīgu izglītības attīstību nākotnē.

Skolotāju izglītība

Ir jāpārskata skolotāju izglītība, lai tā atbilstu izglītības prioritātēm un veiksmīgāk ietvertu nākotnes izaicinājumus un perspektīvas. Daudzu skolotāju zemā kvalifikācija dažādos pasaules reģionos, galvenokārt Subsahāras Āfrikā, prasa steidzamu rīcību. Nav viena universāla risinājuma šādu pārmaiņu īstenošanai. Dažādu dalībnieku, piemēram, valsts iestāžu, pētnieku, skolotāju apvienību, sadarbība skolotāju izglītošanā sniedz iespējas radīt jaunu mācību un inovāciju vidi.

Izglītojot skolotājus, nevar neņemt vērā digitālās kultūras nozīmi zināšanu veidošanā un apritē, kā arī ietekmi uz cilvēku dzīvi un planētu. Digitālie plašsaziņas līdzekļi nav jāizmanto kā panaceja. Tie ir jāuztver ne tikai kā dažādoti un attālināti profesionālās attīstības līdzekļi, bet pirmkārt – kā pētījumu joma. Turklāt ir nepieciešami pētījumi par digitālo plašsaziņas līdzekļu un platformu pieejamību, ietekmi uz mācību procesu, ētiskajiem aspektiem, kā arī to vajājām vietām un trūkumiem.

Efektīvā skolotāju izglītībā ir jāpievēršas iemesliem, kas sekmē skolotāju skaita samazināšanos. Atbalsts profesijai prasa ne tikai piesaistīt pietiekami daudz kvalificētu kandidātu, bet arī skolotāju lomas pārveidi tā, lai komandu sadarbība, kas tiek atbalstīta ar vajadzīgajām zināšanām, resursiem

un infrastruktūru, veicinātu panākumus profesionālajā jomā. Piemēram, lielā daļā pasaules skolotāji pandēmijas laikā piedzīvoja stresu un izdegšanu, jo nebija atbilstošu tehnoloģisko platformu un profesionālo apmācību, kas veicinātu efektīvu attālināto mācību procesu, un vēlāk daži profesiju pameta.

Jaunie skolotāji

Jebkurā profesijā nav nekā svarīgāka par to, kā tiek pieņemtas un iekļautas jaunās paaudzes. Iesācēju programmām būtu jāatbalsta jaunie skolotāji viņu pirmajos nozīmīgajos darbības gados, struktūru iekšienē palīdzot ar stundu plānošanu un nodrošinot mentorus – pieredzējušākus kolēģus. Pārejas posms starp pedagoga sagatavošanu un profesionālās darbības uzsākšanu ir ārkārtīgi nozīmīgs skolotāja profesionālajā darbībā, tomēr bieži tiek atstāts novārtā gan politikas, gan pašas profesijas dēļ, un tādēļ šajā posmā novērojama krasākā skolotāju skaita samazināšanās.

Skolotāja profesija, līdzīgi kā citas, tiek saistīta ar zināšanu bāzi. Profesionālās pedagoģiskās zināšanas pieprasa integrācijas un socializācijas procesus, kuros iesaistās sākotnējās skolotāju sagatavošanas institūcijas, skolas, kā arī pieredzējuši skolotāji. Šī saikne ir vēl jo svarīgāka, ja ņemam vērā mainīgos apstākļus, kontekstu, mācīšanās vidi, kā arī izglītojamo dažādību 21. gadsimta izglītībā. Jauni izaicinājumi prasa sadarbību starp pedagogu paaudzēm. Nekas nevar labāk palīdzēt tikt galā ar nākotnes izaicinājumiem kā uzticamas kolēģu kopienas spēja citam citu atbalstīt.

Skolotāji vada zināšanu radīšanas procesu, kopā ar izglītojamiem iesaistoties rīcības pētījumos, problēmu risināšanā un projektu darbā vai eksperimentējot ar jaunām metodēm. Šiem procesiem ir jākalpo arī par pamatu ievadprogrammām un jauno skolotāju integrācijai profesijā, paralēli veidojot uz sadarbību vērstu kolēģu kopienu.

Pastāvīga profesionālā izaugsme

Skolotājiem ir nepieciešamas profesionālās izaugsmes un izglītības iespējas, kā arī atbalsts darbā ar dažādām etniski, kultūras ziņā un lingvistiski daudzveidīgām iedzīvotāju grupām, lai iekļautu un atbilstoši atbalstītu izglītojamos ar īpašām vajadzībām un personalizētu mācīšanos. Skolotājiem ir jānodrošina, lai izglītojamie no vēsturiski atstumtām un marginalizētām grupām tiktu pienācīgi atbalstīti. Tas īpaši attiecas uz reģioniem, kur izglītojamo sastāvs klasē var radikāli mainīties, pieaugot migrācijai un personu pārvietošanai iekšzemē klimata pārmaiņu, sociālās un politiskās vardarbības un bruņotu konfliktu dēļ. Šādu situāciju skaits turpmākajos gados tikai pieaug.

Profesionālajai pilnveidei ir jābūt nepārtrauktai – vispirms sākotnējā skolotāju izglītība un uzraudzīts prakses darbs, turpinājumā ievadprogrammas, mentorings un regulāra profesionālā pilnveide darbavietā. Efektīvai karjeras attīstībai jābūt saistītai ar jēgpilnu, nepārtrauktu profesionālo pilnveidi, kas koncentrējas uz skolotāju ikdienas aktivitātēm un ir ar tām saistīta, kā arī ir viegli integrējama profesionālajā praksē.

Efektīvās profesionālās pilnveides programmās bieži tiek uzsvērts tikai tas, kas skolēniem vai studentiem būtu jāapgūst, kā skolotāji var palīdzēt šādā mācību procesā un kā novērtēt izglītojamo progresu. Visefektīvākās programmas norit salīdzinoši ilgā laika posmā, vismaz daļēji tiek īstenotas skolā un tiek savienotas ar pieredzi, kā arī tās sniedz iespējas vēlreiz likt lietā apgūto un pilnveidot pedagoģiskās un konceptuālās zināšanas.

Sabiedrības solidaritātes loma mācīšanas pārveidē

Lai skolotāji varētu sniegt savu devumu jaunajam sabiedriskajam līgumam izglītības jomā, ir būtiski jāmaina valdības politika, kas nosaka skolotāju atlasi, sagatavošanu un profesionālās attīstības ceļus, kā arī pati profesijas struktūra. Sadarbībai nevajadzētu nozīmēt, ka skolotājiem vienkārši tiek uzlikts vairāk pienākumu. Ir jāsniedz atbalsts, arī finansiāls, kas pedagogiem ļautu sadarboties ar plašu izglītības procesā iesaistīto personu loku, galvenokārt ar ģimenēm, kopienām, kā arī augstākās izglītības un dažādām sociālajām institūcijām.

Skolotāju darba apstākļi

Lai arī ir veikti pētījumi, kas atzīst, ka kvalitatīva mācīšana ir vissvarīgākais izglītojamo sasniegumus noteicošais faktors skolas vidē, skolotāji joprojām nesaņem pietiekamu atzinību, novērtējumu, atalgojumu un vajadzīgo atbalstu. Izaicinājumi, kas saistīti ar skolotāju karjeras struktūru, tās pārvaldību, skolotāju motivāciju un apmierinātību ar darbu, ir izrādījušies grūti atrisināmi visā pasaulē, jo nav veikti nepieciešamie valsts ieguldījumi un pausta sabiedrības griba. Pārmērīga pašaušanās uz gadījuma rakstura vai zemi kvalificētiem skolotājiem var pazemināt profesionālās un valsts izglītības kvalitāti.

Slikti darba apstākļi un atalgojums var atgrūst topošos skolotājus. Analizējot šos saspilējumus un prasības, jāpatur prātā dzimumu aspekts skolotāju darbā, jo skolotāju sievietes skaita pieaugums dažās valstīs ir bijis attaisnojams, lai samazinātu atalgojumu vai palielinātu atalgojumu atšķirību. Skolotāju darba apstākļi ir jāuzlabo, ne tikai palielinot atalgojumu, bet arī samazinot skolēnu skaitu klasēs, uzlabojot drošību skolās, spēcīnnot profesionālo atzišanu un leģitimitāti, palielinot institucionālo atbalstu un veicinot sadarbības kultūru.

Kopumā ir nepieciešama skolotāju profesionālās darbības pārveide. Progresam jābūt balstītam uz kompetenci, profesionālo pilnveidi un iesaisti skolu programmās, kā arī jāiekļauj mentorings jauniejiem skolotājiem, plānošana kopā ar skolotāju palīgiem, mācību priekšmetu jomu vai ciklu vadīšana, atbalsta iespēju organizēšana, to skaitā, piemēram, konsultantu vai padomnieku nodrošināšana, atvaļinājumu piešķiršana pētniecībai un turpmākai profesionālajai pilnveidei. Pieaugot spiedienam, skolotāji pieprasa līdzsvarot birokrātiskās un pedagoģiskās prasības, kā arī ņemt vērā neredzamo mācīšanas darbu, piemēram, apstākļos, kur skolotāji ir cieši saistīti ar savām kopienām.

Ir nepieciešama rūpīga skolotāju darba noteikumu, normu un slodzes pārskatīšana, ņemot vērā dzimumu līdztiesību, lai nodrošinātu to atbilstību jaunajām izglītības prioritātēm. Turklāt ir svarīgi atzīt jaunu kontroles formu parādīšanos prasību un uzraudzības tehnoloģiju veidā, kas bieži vien mazina skolotāju autonomiju. Pieaugošais plašo pārbaudījumu klāsts, skolotāju novērtējums, skolu pārbaudes, mācīšanas standarti – tie ir tikai daži piemēri tam, kas skolotājiem rada lielu spiedienu, bieži vien nenodrošinot samērīgu atbalstu.

Dažas izglītības sistēmas ir atzinīgi novērtējušas MI tehnoloģiju, izmantojot to, lai uzlabotu iekšējo pārvaldību, efektivitāti un sabiedrisko atbildību. Lai gan tā veicina zināšanas un izglītības procesa pārredzamību, tomēr plašāka mašīnmācīšanās tehnoloģiju izmantošana rada risku sadrumstalat izglītības procesu datu kopās un pastiprina virzību uz menedžerismu, uzraudzību un skolotāju profesionalitātes mazināšanos. Jo īpaši sejas atpazīšanas programmatūras un MI izmantošana izglītojamo un skolotāju uzraudzībai valstīs, kas šos resursus var izmantot politiskai novērošanai, ir pretrunā ar ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 26. pantu, kas par izglītības mērķi nosaka pamatbrīvību un cilvēktiesību veicināšanu.

Skolotāja darbs ietver milzīgu atbildību, un tam pēc būtības ir jābūt atbildīgam sabiedrības un, vissvarīgākais, nākamo paaudžu priekšā. Lai to paveiktu, skolotājiem ir jābūt drošiem, ka viņi strādā atvērtā un uzticamā vidē, un brīviem savā rīcībā veicināt jaunus veidus, kā domāt un izjust piederību pasaulei. Tas ir pretrunā ar dažām nesen ieviestajām atbildības formām, kuru pamatā ir menedžerisms un korporatīvisms, kas vairāk grauj nekā atbalsta pedagoģu darbu.

Attiecības starp universitātēm un skolotājiem

Pastāv cieša saikne starp augstāko izglītību un skolotāja profesiju, un jaunajai institucionālajai kārtībai vajadzētu iemiesot šo saistību. Idejai par jaunu mūsu kopīgās nākotnes redzējumu ir jākļūst par apņemšanos kopīgam darbam un sadarbībai starp skolām, skolotājiem un universitātēm sākotnējā skolotāju izglītībā un turpmākajā profesionālajā pilnveidē. Augstākā izglītība spēj izaicināt un veidot nākamās skolotāju paaudzes domāšanas veidu un mācību metodes. Savukārt skolotāji var palīdzēt īstenot pašu universitāšu pārveidi, atjaunināt to sabiedrisko uzdevumu un labāk izprast lomu, kādu tās ieņem plašākās izglītības ekosistēmās.

Papildus vispārīgajām universitāšu saistībām ir jāpaaugstina skolotāju izglītības nozīmīgums. Vēsturiski šī ir bijusi viena no galvenajām saiknēm starp pamatzglītību, vidējo izglītību un universitātēm. Tomēr daudzviet ir nepieciešamas ļoti būtiskas pārmaiņas skolotāju izglītības programmās un stratēģijās.

Vissvarīgākā no šīm saistībām, veidojot un īstenojot skolotāju izglītības programmas, ir vajadzība pēc attiecībās balstītas pieejas, īpaši skolotāju sagatavošanas posmā. Universitātes un skolas vienas pašas nespēj uzņemties skolotāju sākotnējo sagatavošanu. Dažas programmas šo plaisu novērš, koncentrējoties uz jaunu vietu un vides veidošanu, lai vairāki izglītības dalībnieki, to skaitā valsts iestādes, skolotāju apvienības un nevalstiskās organizācijas, varētu sanākt un kopā strādāt. Citas

programmas ir dziļi iesakņotas skolās, mācību procesā un darbā izmantojot pieeju, kas balstīta izpētē. Tām nav jāprobežojas ar izglītības sistēmas resursiem, bet pamata un vidējo izglītību var apvienot ar pilnu kopīgo zināšanu spektru, ko veicina un mobilizē universitātes. Ir vajadzīgas vietas, kas ir līdzīgas universitāšu daudzviet izveidotajiem zinātnes un industriālajiem parkiem un kas koncentrējas uz izglītību, pulcējot visus ieinteresētos dalībniekus uz kopīgu mācību plānošanu un skolotāju sagatavošanas darbu.

Universitātes un skolas vienas pašas nespēj uzņemties skolotāju sākotnējo sagatavošanu.

Līdzīga apņemšanās ietver skolotāju profesionālo ievadprogrammu stiprināšanu. Labākās no tām par prioritāti izvirza mentoringu un nodrošina jauno skolotāju socializāciju, piedāvājot atbilstošus pārejas periodus profesionālajā pilnveidē un praksē – tas viss prasa ciešu sadarbību starp universitātēm un specializētajām mācību iestādēm, kas gatavo skolotājus. Pastāvīgs kontakts starp skolotājiem un universitātēm var sniegt lielu ieguvumu skolu un izglītības pārveides procesu uzlabošanā. Programmām un mācībaspēkiem ir jāuztur saikne ar skolotājiem viņu profesionālās karjeras laikā, veicinot dialektiskas attiecības, kurās skolotāji darbā gūtās atziņas nodod atpakaļ savām universitātēm un specializētajām mācību iestādēm.

Visbeidzot, mācīšanas pedagoģiskā attīstība augstākajā izglītībā, profesūra, arī prasa pārveidi. Kopīgi plānojot, mācot un atbalstot izglītojamās mācīšanās procesā, universitāšu un specializēto mācību iestāžu pasniedzēju un profesoru ieguvumi ir plaši. Solidaritātes un sadarbības pedagoģija augstākajā izglītībā ir ne mazāk svarīga kā bērnu un pieaugušo izglītībā. Patiesībā, tā ir vēl nozīmīgāka jauno profesionāļu, līderu un pētnieku paaudzēm, ko universitātes sagatavo.

Skolotāji izglītības lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā sfērā

Mūsdienās nenoliedzama ir sabiedriskās telpas, kurā notiek diskusijas un pārrunas par izglītības jautājumiem, nozīme. Runa nav tikai par diskusijām vai konsultācijām, bet arī par tādu lēmumu pieņemšanas mehānismu izveidi, kuros līdzdarbojas valsts iestādes, vecāki, kopienas, valsts un privātās struktūras, apvienības un jauniešu kustības, kā arī skolotāji un viņu organizācijas.

Skolotāju profesija nebeidzas profesionālajā vidē, bet turpinās sabiedriskajā telpā, caurvijot sabiedrisko dzīvi un veidojot kopīgo labumu. Šajā ziņā skolotāju līdzdalība valsts politikas formulēšanā ir īpaši svarīga. Tā nevar notikt apstākļos, kad skolotājiem nav dota liela rīcības brīvība un viņi netiek aicināti uz izglītības politikas debatēm un apspriedēm.

Būt skolotājam nozīmē strādāt savā profesijā, kā arī publiski darīt zināmu savu nostāju galvenajos izglītības jautājumos un valsts politikas veidošanā. Šī līdzdalība primāri nav paredzēta skolotāju interešu aizstāvībai, bet gan viņu viedokļa un zināšanu paušanai plašākā sabiedriskajā un politiskajā telpā.

Skatoties nākotnē, ir svarīgi uzsvērt, ka skolotāju darbs neaprobežojas ar klases vidi, tam būtu jāattiecas uz visu skolas organizāciju un darbību. Skolotājiem ir būtiska loma skolu pārveidošanā, lai tās kļūtu par mācību organizācijām, kurās skolotāji rada un dalās ar redzējumu, kas vērsts uz visiem izglītojamiem pieejamu mācīšanos un kurā ikvienam no personāla pastāvīgi ir pieejamas mācību iespējas. Skolotāji var

aizsākt centienus sadarboties un mācīties kopā pētniecības, inovāciju un izziņas kultūrā, kā arī veicināt integrētas sistēmas mācību organizēšanai un nodošanai.

Dialoga un rīcības veicināšanas principi

Šajā nodaļā ir ierosināts, ka jaunajā izglītības sabiedriskajā līgumā ir jāattīsta profesionāla mācīšana kā kopīga sadarbība, kurā skolotāji tiek atzīti un novērtēti gan kā zināšanu veidotāji, gan kā svarīgākās personas izglītības un sociālajā pārveidē. Pastāv četri principi, kas ceļā uz 2050. gadu var palīdzēt virzīt vajadzīgo dialogu un rīcību, lai īstenotu šos ieteikumus.

- **Skolotāju darbā ir jāietver sadarbības dimensija un komandas darbs.** Mums ir jāatbalsta skolotāju kopīgais darbs, kurā tie ir galvenie izglītības vides, attiecību, laika un vietu organizētāji. Kvalitatīvas mācības tiek veidotas komandas darbā un radot veicinošu vidi, kas nodrošina skolēnu un studentu fiziskās, sociālās un emocionālās vajadzības.
- **Mācību procesā ir jāiekļauj zināšanu radīšana, pārdomas un izpēte.** Arī skolotāji ir jāatbalsta un jāatzīst to intelektuālā iesaiste, viņiem pašiem kļūstot par izglītojamiem, kas nosaka jaunas izpētes un inovāciju jomas, formulē pētniecības jautājumus un rada jaunu pedagoģisko praksi.
- **Ir jāatbalsta skolotāju autonomija un brīvība. Ir jāveicina spēcīga skolotāju profesionālā identitāte.** Tas ietver atbilstošu ievadišanu darbā un pastāvīgu profesionālo pilnveidi, kas skolotājiem ļauj efektīvi izmantot savu spriestspēju un zināšanas, veidojot un vadot mācību procesu studentiem.
- **Skolotājiem ir jāpiedalās sabiedriskajās diskusijās un dialogā par izglītības attīstību nākotnē.** Mums ir jānodrošina skolotāju klātbūtne sociālajos dialogos un līdzdalība lēmumu pieņemšanas mehānismos, lai kopīgi veidotu jaunu izglītības redzējumu.

Veidojot jaunu sabiedrisko līgumu izglītības jomā, mums vajadzētu rast iedvesmu šajos pamatprincipos, kas saistīti ar skolotāju pārveidojošo darbu. Kopīgs dialogs par mācīšanu un skolotājiem ir neatņemama izglītības atjaunināšanas procesa daļa.

6. nodaļa

Skolu nosargāšana un pārveide

” Mājas bija tā vieta, kur man vajadzēja pielāgoties kāda cita priekšstatam par to, kam un kādai man vajadzētu būt. Skola bija tā vieta, kur es varēju aizmirst šo tēlu un domās radīt sevi no jauna. (..) Klase ar visiem tās ierobežojumiem joprojām ir iespēju vieta. Šajā iespēju laukā mēs varam strādāt pie brīvības, no sevis un saviem biedriem pieprasīt atvērtu prātu un sirdi, kas ļauj skatīties patiesībai acīs pat tad, kad mēs iztēlojamies veidus, kā būt ārpus robežām, tās pārkāpt. ”

Bella Huksa (Bell Hooks), „Mācīšana pārkāpt robežas: Izglītība kā brīvības prakse”
(*Teaching to transgress: Education as the practice of freedom*), 1994

Nemot vērā, ka skolas atbalsta iekļautību, taisnīgumu, kā arī individuālo un kolektīvo labklājību, tām ir jābūt drošai mācību videi, turklāt ir jāveido jauns skolu redzējums, lai veicinātu pasaules pārveidi ceļā uz taisnīgāku, vienlīdzīgāku un ilgtspējīgāku nākotni.

Lai veicinātu sadarbības un solidaritātes pedagoģiju un stiprinātu attiecības ar kopīgajām zināšanām, ir ļoti svarīgi šiem mērķiem veltīt laiku un telpu. Skola ar savām iespējām un solījumiem, trūkumiem un ierobežojumiem joprojām ir viena no sabiedrībai nozīmīgākajām mācību vidēm. Skolas ataino sabiedrības apņemšanos nodrošināt izglītību kā sabiedrisku cilvēka aktivitāti. Tomēr skolas netiek veidotas neitrālas, tās atspoguļo pieņēmumus par mācīšanos, panākumiem, sasniegumiem un attiecībām.

Skolās izveidotā vide un pastāvošais laika režīms nosaka, kas ir iespējams, kas ir aizliegts, kurš ir vēlams un kurš tāds nav. Skolotājiem kā pedagoģiskās saskarsmes galvenajiem veidotājiem ir jāpavada ievērojams laiks, strādājot ar šīm organizatoriskajām aprisēm un to veicinātajiem mijiedarbības un mācīšanās veidiem. Vai skolas vide būs labvēlīga sadarbībai, izpētei un eksperimentiem? Vai tā būs strikti vērtējoša vai tomēr veicinās mācīšanos un pārdomas, ļaujot mēģināt un kļūdīties? Vai tā sekmēs saskarsmes iespējas ne tikai vienā klasē vai vecuma grupā, bet arī starp dažādām vecuma grupām un dažādos dzīves posmos? Kādas attiecības ar mentoriem un kādu draudzības un domāšanas veidu šī saskarsme veicinās? Vai skolas vidē par visu augstāk vērtēs individuālus sasniegumus, vai arī individuālā un vienaudžu attīstība noritēs savstarpēji atbalstoši?

Šī nodaļa sākas ar īsu apskatu par skolu kā nozīmīgu sociālo institūciju rašanos, ieņemot svarīgu lomu gandrīz ikvienā kultūrā un tradīcijā. Tās ne tikai nodrošina noteiktu laiku un vietu pamata un vidējās izglītības ieguvei, daudzas arī pašas ir kļuvušas par sabiedrības centriem, apvienojot tādu sociālo labumu un pakalpojumu klāstu, kas atbalsta individu, ģimeņu un kopienu labklājību. Tomēr skolu sasniegumi ir bijuši ierobežoti daļēji tādēļ, ka mācīšanās vieta un laiks tiek definēti visai šauri. Nodaļas turpinājumā izklāstītas iespējamās pārmaiņas. Lai jaunā izglītības sabiedriskā līguma idejas pārnestu uz pārmaiņu nodrošināšanu skolās, ir jāapsver mācību procesa paplašināšana ārpus klases robežām; stundu laika un struktūras pārskatīšana, lai veicinātu dziļāku iesaistišanos; digitālo tehnoloģiju potenciāla izvērtēšana, lai atbalstītu skolās notiekošo.

Spēcīgas skolas ir ļoti būtiskas, lai izglītība palīdzētu mums veidot ilgtspējīgu kopīgo nākotni, nodrošinot spēju pielāgoties krīzēm, nezināmajam un nenoteiktajam.

Noslēgumā ir minēti 2050. gadam izvirzītie dialoga un rīcības veicināšanas pamatprincipi, tie ir izstrādāti izglītojamo, skolotāju, izglītības darbinieku, valdību un pilsoniskās sabiedrības partneru interesēs. Minētie pamatprincipi ietver skolu aizsargāšanu un pārveidošanu par sadarbības telpu, digitālo tehnoloģiju izmantošanu pozitīviem mērķiem un ilgtspējības un cilvēktiesību attīstīšanu.

Skolu neaizstājamā lomas

Ja skolas nepastāvētu, mums tās būtu jāizdomā. Skolas ir izglītības ekosistēmu galvenā sastāvdaļa. To nozīmīgumu apliecina sabiedrības apņemšanās īstenot izglītību kā kopīgu labumu. Skolas bērniem un jauniešiem nodrošina unikālu vidi, kurā iesaistīties kopīgo zināšanu procesos. Tā ir vieta, kur var riskēt, stāties pretī izaicinājumiem un eksperimentēt ar iespējām. Skolas nodrošina, ka ikvienam ir pieejama pieredze, prasmes, zināšanas, ētikas principi un vērtības, kas stiprinās mūsu kopīgo nākotni. Nākotnē, 2050. gadā, skolām būs jāsekmē solidaritātes un savstarpēja atbalsta ētika, nodrošinot daudzpusīgu saskarsmi starp dažādām paaudzēm un kultūrām.

Būtisks izglītības darbs norit dažādos laikos un vietās, taču skolu sabiedriskā laiktelpa ir unikāla. Skolas vide veicina sociālās attiecības. Izglītība un mācīšanās stimulē mijiedarbību, dialogu un domu apmaiņu starp cilvēkiem, tādēļ skolas ir mērķtiecīgi jāveido tā, lai šos procesus atbalstītu. Skolas ir kolektīvās dzīves formas, kas pulcē cilvēkus, lai tie mācītos viens no otra un kopā ar citiem dažādos vecumos un dzīves posmos. Tālmācības vai attālināto mācību nodrošināšana var atbalstīt skolu darbu, bet nevar pilnībā aizvietot attiecību aspektu.

Ja skolas nepastāvētu,
mums tās būtu jāizdomā.

Arvien biežāki satricinājumi, piemēram, pasaules mēroga Covid-19 pandēmija, ebolas epidēmija Rietumāfrikā, vardarbīgi konflikti un ārkārtas stāvoklis klimata jomā, ir vēl vairāk izgaismojuši skolu īpašo lomu. Šie piemēri mums atgādina, ka skolas ir nozīmīgas ne tikai mācību dēļ, bet arī kā sociālās labklājības centri. Skolas ir vienas no retajām institūcijām, kuru mērķis ir aizsargāt nabadzīgos un neaizsargātos iedzīvotājus un nodrošināt viņiem iespējas. Skolas kā kopienu dzīves centri var piedāvāt spēcīgu atbalstu, veicinot pašpalāvēību un veidojot ilgtspējīgas attiecības ar vietējām kopienām un dabas pasauli. Piemēram, piedzīvojot pēkšņo un nepieredzēto plaša mēroga skolu slēgšanu 2020. un 2021. gadā, miljoniem bērnu un pusaudžu visā pasaulē zaudēja piekļuvi savām skolām, klasesbiedriem un skolotājiem. Ilgstošais klātienes izglītības trūkums ievērojami ietekmēja miljoniem bērnu un pusaudžu sociālo, intelektuālo un garīgo labklājību, un sekas tam būs jūtamas visu viņu mūžu.

Neatkarīgi no skolēnu vecuma skolām ir jāveicina zinātkāre un vēlme pēc zināšanām. Tām skolēniem un studentiem ir jāpiedāvā idejas un pieredze, ar ko tie parasti nesastopas mājās vai tuvējās kopienās. Mērķtiecīga pedagoģiskā saskarsme padara skolas neaizstājamās. Starp citām mācību vidēm skolas izceļas ar to, ka tajās norit gan mācīšanās, gan mācīšana. Cilvēki mācās un spēj mācīt citus, un spēj būt arī tie, kurus māca. Šī skaistā dinamika savieno mūs ar kopīgajām zināšanām telpā un laikā, savieno ar dažādām paaudzēm, zināšanu veidiem un citu ar citu. Nav skolu bez skolotājiem. Skolotāji īsteno pedagoģisko uzdevumu, padarot zināšanas pieejamas visiem, veidojot kolektīvus mērķus un iespējas un veicinot uz emancipāciju vērstus intelektuālus meklējumus. Arī skolotājiem ir nepieciešama veselīgi funkcionējoša skolu laiktelpa, kas stiprinātu un atbalstītu viņu darbu.

Kopīgās vēsturiskās saistības

Īpašas vietas un laiks, kas veltīts zināšanu, prasmju, vērtību un izpratnes attīstīšanai, ir pastāvējis lielākajā daļā kultūru, kuru zināšanu prakse ir sasniegusi tādu sarežģītības līmeni, ko nevar apgūt, tikai novērojot, imitējot vai stāstot stāstus. Daudzos gadījumos skološana ir aizsākusies līdz ar rakstības attīstību. Interesanti, ka vārds „skola” ir cēlies no grieķu *skholè*, kas nozīmē 'brīvs vai brīvais laiks'. Lai gan izglītības attīstībā Eiropā centrālā loma bija grieķu institucionālajam modelim, arī daudzās citās kultūrās ir izveidotas izglītojošas institūcijas, piemēram, ješiva (*yeshiva*), madrasa (*madrasah*) un skolas acteku dižciltīgo dēliem (*calmécac*). Divu pēdējo gadsimtu laikā skolām attīstoties un izplatoties visā pasaulē, tās ir kļuvušas par vienu no galvenajām sabiedriskajām organizācijām, kas veido dialogu starp paaudzēm par to, kā dzīvot šajā pasaulē, kā veidot to un rūpēties par to. Skolas sniedz mums iespēju iepazīt kultūras mantojumu, kā arī radīt to jauna un paplašināt.

Skolas ir kļuvušas par vienu no galvenajām laiktelpām, kur apzināti tiek veidota saskare ar kopīgajām zināšanām. Skolas ir spējušas veicināt epistēmisko praksi, iepazīstinot izglītojamos ar bagātīgajām domāšanas, mācību, pētniecības un izzināšanas tradīcijām. Skolas aktivitātes un uzdevumi var veicināt īpaša veida ētiku un attiecības ar zināšanām. Vēsturiski lielāka nozīme ir piešķirta vispāratzīto patiesības apgalvojumu nodošanai (pieņēmums, ka uzskatu sistēma ir patiesa). Tomēr pēdējās desmitgadēs pieredzētās būtiskās pārmaiņas ir apstrīdējušas tiešās mācīšanas metodes, kas sastopamas daudzās skolās. Paplašinoties līdzdalībai izglītības praksē un kultūrā, vairāk uzmanības tiek vērsts uz izpratnes veicināšanu par patiesības apgalvojumu radīšanu un to sekām. Dilemmas un izaicinājumus, ar kuriem mēs pašreiz sastopamies, var produktīvi risināt, nodrošinot, ka skolās darbojas dažādas epistēmiskās prakses un ka veidojam konstruktīvu, plašāku saikni starp zināšanu epistemoloģiju un ekoloģiju.

Pārejā no skolas kā zināšanu nodošanas vietas uz plašāku izglītojamo līdzdalību un izzināšanu skolas vidē, mācīšanās skolā joprojām ir būtiska. Tomēr, lai izvairītos no stingrības un saglabātu elastību, sastopoties ar pasaules izaicinājumiem, ir nepieciešama izpratne par to, kādus zināšanu veidus var iekodēt mācīšanās laiktelpā, lai koptu, nevis noplicinātu cilvēku pieredzi. Daudz vairāk darba ir jāpaveic, lai radītu tādu izglītības laiktelpu, kas var veicināt starppaaudžu mācību procesu kā sabiedrisku aktivitāti.

Skolu pārveides nepieciešamība

Skolām ir jākļūst par vietu, kur ikviens var attīstīt un īstenot savus pārveides, pārmaiņu un labklājības mērķus. Tomēr vispirms skolām ir jāļauj mums gan individuāli, gan kolektīvi realizēt nenojaustas iespējas. Daudzās pasaules daļās plašāka piekļuve izglītībai ir sniegusi pārveidojošas iespējas indivīdiem un visām kopienām, attīstot apziņu, jaunas prasmes un izpratni, kā arī paredzot jaunus attīstības un mācīšanās veidus. Tomēr pārāk bieži skolas mūsdienās nostiprina nevienlīdzību un pastiprina atšķirības. No tām ir jāatsakās, un situācija ir jāizlabo.

Lai īstenotu dziļas pārmaiņas, nākotnē skolu veidojošajiem principiem ir jābūt vēršiem uz iekļaušanu un sadarbību. Izcilība, sasniegumi, kvalitāte, vērtēšana un progress arī ir vērtīgas apņemšanās, ko ir iespējams īstenot veidos, kas vairāk ir iekļaujoši, nevis atstumjoši.

Mēs varam iztēloties šo jauno skolu vidi kā lielu bibliotēku, kurā daudzi skolēni mācās vienatnē, lietojot internetu vai bez tā iesaistes, savukārt citi iepazīstina ar savu darbu klasesbiedrus un skolotājus. Vēl kādi atrodas ārpus bibliotēkas un sastopas ar cilvēkiem un vidi, kas, iespējams, atrodas tālu no skolas. Bibliotēka atzīst vērienīgo situāciju un laiktelpu daudzveidību. Jaunā vide ievērojami atšķiras no ierastās skolu un klases struktūras. Šo bibliotēku var uztvert gan kā metaforu, gan burtiski. Tas mums atgādina, ka skolu laiktelpai ir jākalpo par vērtiem, kas savieno izglītojamos ar kopīgajām zināšanām.

Skolām ir jāļauj mums
gan individuāli, gan
kolektīvi realizēt
nenojaustas iespējas.

Skolas kā platformas sadarbības, rūpēšanās un pārmaiņu veicināšanai

Veidojot iekļaujošu un uz sadarbību vērstu mācību vidi, skolām ir jāklūst arī par drošu telpu, kas ir brīva no vardarbības un huligānisma un kas pieņem izglītojamo atšķirības un dažādību. Mācīšanās kolektīvi un sadarbojoties nenozīmē vienveidību. Efektīva, sadarbībā balstīta mācīšanās pieņem izglītojamo un skolotāju atšķirības (iespēju, prasmju, izzināšanas, interešu un spēju ziņā). No vienas puses, mācīšanās ir individuāls ceļojums, kas pieder ikvienam no mums. Uz sadarbību balstītām mācībām jābūt iekļaujošām un vienlīdzīgām, neapdraudot izglītojamo individualitāti. Taču, no otras puses, tikpat pamatots ir apgalvojums, ka mācīšanās ir kolektīvs ceļojums, kas veidojas attiecībās ar citiem.

Pašizglītība ir nozīmīga daļa no plašākas ainas, jo izglītības individuālās un kolektīvās funkcijas cita citu savstarpēji sekmē un pastiprina. Mēs nevaram mācīties kāda cita vietā, taču varam vairāk mācīties kopā. Tas, ko mēs zinām un ko zina citi, ir savstarpēji atkarīgs viens no otra. Tieši mūsu attiecībās un savstarpējā atkarībā īstenojas izglītība. Efektīva kolektīvā mācīšanās jau notiek daudzās iedvesmojošās skolās visā pasaulē. Tomēr skolām visā pasaulē ir jāklūst vairāk orientētām uz šādām attiecībām un savstarpējo atkarību.

Skolas un skolotāji veic neaizstājamu darbu izglītojamo atbalstīšanā. Daudzi cilvēki var minēt skolotājus vai dalīties savā skolas pieredzē, kas pozitīvi mainījusi viņu dzīvi. Tomēr pārāk bieži skolās sastopama arī atstumšana, marginalizācija un tiek uzturēta nevienlīdzība. Apmēram puse pasaules skolēnu, absolvējot vidējās izglītības mācību iestādes, nenasiedz pat minimālo pamatkompetenču apguves līmeni – tas ir nepieņemams iznākums, un tās ir neizdevušās skolas gan skolēniem, gan sabiedrībai. Skolās ir jāisteno dinamiskas pārmaiņas, ko raksturo spēja pielāgoties un pārveidot, un, kā to parāda neskaitāmi piemēri visā pasaulē, tās ir pilnībā iespējamas.

Skola var ļoti daudz iegūt no ciešākas sasaistes ar citām izglītības telpām. Miljons cilvēku, kuri ir iesaistījušies iniciatīvā „Izglītības attīstība nākotnē”, ir vienisprātis, ka skolu modelim ir jāmainās – jāmaina izveidotais modelis, mācību programmas, klases organizācija un mācību aktivitātes. Aina, ko iedvesmojusi izglītības attīstības vīzija 2050. gadā, paredz atkāpšanos no galdu un solu

rindām. Daudzas izglītības novatoru grupas ir apzinājušas veidus, kā skolas var mainīties, tiklīdz pienācīgi identificēsim veidus, kādos mācīšanās notiek daudzējādā laiktelpā, piemēram, vājinot robežas starp klasēm un ārpusauli un mācību stundas uztverot kā ceļojumu. Īsumā – nākamajām paaudzēm skolas ir jāredz un jājūt citādi, tām kļūstot iekļaujošākām, uzrunājošākām, iesaistošākām un nozīmīgākām.

Skolām jāklūst par vietu, kur skolēni mācās dzīvot ilgtspējīgi, šīs atziņas ienesot savās mājās un kopienās. Milzīgs potenciāls ir „zaļajām” skolām un izglītībai, kas orientēta uz oglekļneitralitāti. Izglītojamie šajā darbā var uzņemties vadību, attīstot zināšanas un prasmes, kas viņiem palīdzēs veidot zaļo ekonomiku, kura mūsu pasaulei ir tik ļoti nepieciešama.

Lai izglītojamie sasniegtu to, ko mēs vēlamies panākt, skolām ir jāatsakās no stingrajiem, vieneidīgajiem modeļiem, kas tām bijuši raksturīgi ilgajā to pastāvēšanas laikā pēdējo divu gadsimtu garumā. Atjaunināšana ir ļoti būtiska. Iespaidīgie 19. un 20. gadsimta centieni, kas veicināja tradicionālo skolu modeļus, ko mēs pazīstam šodien, ir atziņu avots, domājot par nākotni. Pēdējo 150 gadu laikā arhitekti, sabiedrības veselības speciālisti, filozofi, ierēdņi, skolotāji, kopienas un ģimenes ir pamatojušies uz izglītojošām atziņām no senās cilvēces vēstures, lai paplašinātu izglītības iespējas. Laikam ejot, atziņas ir ieguvušas materiālu veidolu, piemēram, no skolu ēkām un klasēm nonākot līdz neparastām, plaša mēroga valsts izglītības sociālajām institūcijām. Tāda pati iztēle, apņemšanās un sadarbība ir vajadzīga arī šodien, lai materiālā formā radītu jaunās skolas, kas orientētas uz taisnīgāku, vienlīdzīgāku kopīgu nākotni.

No klasēm līdz izglītojamo kopienām

Visā pasaulē klases ir kļuvušas par primārajām mācīšanas un mācīšanās norises vietām skolās. Paredzot jaunas vietas iekļaušanai un sadarbībai, var izrādīties, ka „telpa” daudz biežāk tiek atstāta otrajā plānā. Tomēr nevajadzētu aizmirst vērtību, kas rodama, esot daļai no mērķtiecīgas un daudzveidīgas izglītojamo kopienas.

Nākotnē skolās skolēni vairs nebūs ierobežoti klasēs, taču viņiem joprojām būs vajadzīga pastāvīga saskarsme ar klasesbiedriem.

Ierastajos skolas modeļos daudz enerģijas ir ieguldīts, lai izglītojamos iedalītu pēc vecuma, sasniegumiem, spējām vai dzimuma. Vajadzētu būt pretēji, dodot iespēju skolotājiem skolas iekšienē eksperimentēt, veidot un pielāgot skolēnu grupas. Dažkārt tās var būt mazākas, citkārt lielākas. Bet vērtība būs daļai no izglītojamo kopienas ir skolas iezīme, kas ir jāstiprina. Nākotnē skolās skolēni vairs nebūs ierobežoti ierastajās klasēs, taču viņiem joprojām būs vajadzīga pastāvīga saskarsme ar klasesbiedriem – tā ietver gan prieku, gan asaras, ko sniedz kopīga mācīšanās.

Ir jāpārskata arī ar mācīšanos saistītās uzvedības prasības klasēs. Pārāk daudzās vietās pasaulē bērni un jaunieši dienu pavada, pasīvi sēžot un uzņemot lielu informācijas apjomu. Šī norma ir ielikta skolas arhitektūrā, mēbeļu dizainā, klasēs esošajos objektos un materiālos. Kluss, paklausīgs izglītojamais ir kļuvis par sinonīmu koncentrācijai un produktivitātei. Pārāk bieži prasmīga mācīšana tiek pielīdzināta kārtības uzturēšanai un „nevajadzīga” trokšņa vai kustību novēršanai. Kad nekustīgums tiek uzskatīts

par mācīšanās priekšnoteikumu, skola un klases tajā kļūst par garlaicīgām un nepatīkamām vietām. Dziļai, piesaistošai, uztverošai uzmanības koncentrēšanai ir milzīga izglītojoša vērtība. Bet mums ir jāuzdod jautājums, vai pašreizējā klašu un skolu sistēma to veicina pareizajos veidos.

Mums ir jāaizsargā skolas sabiedriskā telpa, taču tai nav jābūt ierobežotai četrās sienās. Tā var būt atvērta un elastīga, izmantojot plašu sabiedrisko, kultūras un vides resursu kopumu. Uzspiežot izglītībai vienu universālu klašu modeli, tiek ierobežots un sašaurināts iespēju un izdevību klāsts, kas skolām būtu jārada.

Struktūras, kas atbalsta daudzveidīgas mācību metodes

Mācību stundas un stundu saraksti ir jāpārveido. Mācību stunda pilda svarīgu funkciju, virzot skolēnu grupu uz kopīgu mērķi, tāpat tā ir svarīgs mehānisms izglītojošās saskarsmes strukturēšanā un starppaaudžu dialoga attīstīšanā. Tomēr ierastajam stundas modelim ir arī ievērojami ierobežojumi, īpaši, ja stunda tiek definēta vienīgi kā noteikts laika posms, kas tiek atkārtots katru dienu vai nedēļu.

Stundās ir jādod vieta pedagoģijai, kas augstu vērtē mācību un mācīšanās metožu un paņēmieni daudzveidību. Cilvēkus kopīgam mērķim var apvienot daudzus citos veidos, izmantojot dažādas mācību un mācīšanās metodes, kas veicina domu apmaiņu starp dažādām paaudzēm un kultūrām, kā arī gūst papildinājumu no skolotāju augstā spēju un zināšanu līmeņa. Piemēram, izglītības pieeja, kas balstīta problēmu risināšanā un projektu darbā, var veicināt līdzdalību un sadarbību vairāk nekā ierastā prakse. Pedagoģija, kas balstīta izpētē un pētnieciskajā darbībā, var iesaistīt studentus vienlaikus zināšanu iegūšanā, izmantošanā un radīšanā. Ar kopienas saistītā pedagoģija un sabiedriskais darbs mācību procesā var sniegt izteiktu mērķa izjūtu, ja tas norit ar pazemīgu mācīšanās pieeju. Izglītības organizācija ir būtiski jāpārveido, lai iepriekš minētās mācību metodes pilnā mērā veicinātu izglītojamo spējas uzņemties kopīgu darbu un paplašināt mūsu kolektīvās apspriešanās un rīcības iespējas solidaritātes gaisotnē.

Digitālo tehnoloģiju atbalsts skolām

Ja digitālās komunikācijas tehnoloģijas ļauj studentiem sazināties ar citiem, kam ir līdzīgas intereses un problēmas, tās atbalsta skolotāju un skolu darbu. Digitālā savienojamība ievērojami paplašina skolotāju un izglītojamo iespējas piekļūt informācijai, mācību materiāliem un dažādām mākslas formām no visas pasaules. Pasaules lielāko bibliotēku un muzeju kolekcijas tagad ir pieejamas jebkurā vietā un laikā. Turklāt digitālie rīki izglītojamiem dod iespēju veidot videomateriālus un multimediju prezentācijas, kā arī programmēt spēles un lietotnes, kas viņu radošās idejas izplata tālāk pasaulē. Digitālajām ierīcēm piemīt nepieredzēts potenciāls atbalstīt inovatīvu mācīšanu un mācīšanos skolās. Digitālie rīki ir kļuvuši arī par noderīgu instrumentu, ar kuru veicināt efektīvu saziņu starp vecākiem, skolotājiem un skolēniem un kas vecākiem palīdz atbalstīt savus bērnus mācībās.

Pandēmija ir pierādījusi, ka skolu nevar pilnībā pārcelt virtuālajā vidē. Pat vietās ar labu interneta savienojumu un salīdzinoši vienlīdzīgu piekļuvi ierīcēm, pilnīga vai daļēja skolu slēgšana laikā, kad to darbība bija traucēta, radīja jaunu izpratni par kopīgas fiziskās un sociālās klātbūtnes nozīmi skolās. Piekļuve virtuālajai klasei no mājām var tikai daļēji aizstāt to, ko sniedz fiziskās skolas telpas.

Pandēmija ir pierādījusi, ka skolu nevar pilnībā pārcelt virtuālajā vidē.

Improvizācija un eksperimenti izaicinājumu un traucētas darbības laikos – no Covid-19 pandēmijas līdz izglītošanai citu ārkārtējo situāciju gadījumā – ir parādījuši skolotāju un izglītojamo gribasspēku, apņemšanos un spēju rīkoties sarežģītās

situācijās. Piemēram, tā kā daudzas skolu sistēmas ir sapratušas, ka personīgās vajadzības un sociālā labklājība ir vissvarīgākā, pārbaudījumi tika atlikti, mācību programmu saturs prasības uz laiku tika atceltas un mācību mijiedarbība tika vērsta uz autentisku mācīšanos un labklājību. Pandēmijas laikā skolotāju darbs kļuva publiski redzamāks, it īpaši vecākiem. Skolotājiem nepieciešamās specializētās zināšanas un pedagoģiskās prasmes tika gan atzinīgi novērtētas, gan rūpīgi pārbaudītas. Daži skolēni jutās apmierināti ar tiešsaistes mācībām un tālmācību. Viņu pozitīvā pieredze mums atgādina, ka nākotnes skolām ir jābūt vērstām uz skolēnu vajadzībām tā, lai atbalstītu viņu sociālo, emocionālo, izziņas un morālo attīstību kā vienotu veselumu.

Sociālās dimensijas veicināšana mācībās ietver arī pilsoniskās izglītības saglabāšanu pasaulē, kurā arvien pieaug savstarpējā saistība, lai dotu iespēju indivīdiem rūpēties citam par citu, pieņemt atšķirīgus viedokļus un pieredzi, kā arī atbildīgi izturēties pret vidi un mūsu kopīgajiem dabas resursiem. Šos mērķus nevar sasniegt tikai ar digitāliem līdzekļiem. Ir nepieciešama līdzdalība un iesaiste mācību procesā skolās un ārpus tām.

Skolām ir jāklūst par vietu, kas vairāk ir saistīta ar nākotnes iespējām, nevis ar pagātnes ierobežojumiem. Vienlīdzīgu iespēju princips paredz izglītojamiem neatkarīgi no viņu izcelsmes dot iespēju atbrīvoties no ierobežojumiem, ko rada citu cilvēku pieņēmumi, lai sociālā izcelsme nekļūtu par sociālo likteni un nākotne gan indivīdiem, gan visai sabiedrībai būtu labāka par pagātni.

Galvenā datormācīšanās problēma lielākoties ir tā, ka nākotni var radīt, tikai skatoties pagātnē. Pētījumi liecina, ka tādi paši stereotipi, ar dzimumu saistīti aizspriedumi un rasistiski uzskati, kas rodami cilvēku lēmumu pieņemšanas procesā, tālāk nostiprinās digitālajās platformās, jo iekārtas tiek „apmācītas” datu kopās, kas ietver tādu pašu neobjektivitāti, kāda ir sastopama mūsdienu sabiedrībā. Tas attiecas arī uz algoritmiem, kas ir pamatā lielākajai daļai personalizēto apmācības programmu, kuras ir balstītas uz tehnoloģijām. Izglītojamais, kurš apgūst šādu mācību programmu, tiek atpazīts un definēts tikai saistībā ar iepriekšējo sniegumu – cik uzdevumu nebija atrisināts pareizi iepriekšējā reizē, kādas vājas puses tiek parādītas utt. Tas atstāj maz vietas jaunradei, sevis izziņāšanai un apziņai, ka pastāv dažādas iespējas, t. i., procesiem, kas skolai būtu jāveicina.

Skolotāji var veidot personalizētu mācību pieredzi, kas balstīta atšķirīgu pieņēmumu kopumā un nav orientēta uz iepriekšējām personas kļūmēm, bet gan ir orientēta uz iesaistes un piederības iespēju veidošanu. Digitālās tehnoloģijas var atbalstīt mācīšanu un mācīšanos dažādos veidos. Tomēr mūsu savstarpējā saskarsme un spēcīgās saiknes (starp skolotājiem un izglītojamiem, kā arī pašu studentu un skolotāju vidū) ir tās, kas dod iespēju kopīgam darbam, kurš izglītojamiem

ļauj nonākt saskarē ar cilvēces kopīgo zināšanu mantojuma bagātību un daudzveidību, atbalsta intelektuālo emancipāciju un sekmē kopīgu taisnīgas un ilgtspējīgas nākotnes radīšanu.

Skolas arī ir vietas, kur skolēniem varam mācīt digitālo telpu un vidi uztvert kā vienmēr pilnveidojamu un nepilnīgu cilvēka radīto darbu. Programmēšana un skaitļošanas domāšana daudzās izglītības sistēmās ir kļuvušas par galvenajiem mācību priekšmetiem. Tās palīdz izskaidrot, kā tiek veidotas mūsu digitālās struktūras, un nodrošina gan praktisku, gan teorētisku rīku kopumu to pārveidošanai. Ja digitālie līdzekļi tiek tikai „patērēti”, tostarp izglītošanas mērķiem, izglītojamiem reti tiek dota iespēja atkāpties un aplūkot jaunas digitālo tehnoloģiju iespējas kritiski no attāluma. Tehnoloģijas un tikli, kas mūs savieno un sniedz informāciju, lielā mērā veidojot mūsu domāšanu, ietver dažādus iespējamus pasākumus, stimulus, virzienus, loģikas aspektus un funkcijas. Tādēļ izglītībā pati digitālā mijiedarbība ir jāuztver kā izpētes un mācību priekšmets, nevis tikai kā līdzeklis mācību programmas mērķu sasniegšanai. Diskusijām par digitālajām tiesībām, uzraudzību, īpašumtiesībām, privātumu, varu, kontroli un drošību ir jābūt daļai no formālās izglītības. Mēdz teikt, ka reiz mēs dzīvosim virtuālā pasaulē, bet zināmā mērā dažviet tā jau ir patiesība. Dažās valstīs nav retums, ka vidusmēra cilvēks vairāk nekā desmit stundu dienā pavada tiešsaistē, izmantojot digitālās tehnoloģijas. Skolām ir jāpalīdz skolēniem mācīties, kā attīstīties šajā vidē un izmantot to, lai radītu, risinātu problēmas un augtu. Skolām ir jāveicina ētikas principi, kas nosaka cilvēka kontroli – gan individuālo, gan kolektīvo – pār tehnoloģijām.

Sadarbības kultūras veidošana

Skolas visnotaļ spēj veicināt sadarbību, kolektīvu vadību, kolektīvu mācīšanos un nepārtrauktu izaugsmi ceļā uz taisnīgāku un vienlīdzīgāku nākotni. Tomēr, lai to noteiktu kā galveno izglītošanas mērķi, skolotājiem, administrācijas darbiniekiem un skolas personālam ir jāattīsta jaunas prasmes. Ir jāattīsta skolas atbildība, pārejot no atbilstības nodrošināšanas režīma uz kopīgu mērķu izvērzišanu un izvērtēšanu. Skolas vadībai ir jāveicina profesionāla koleģialitāte, autonomija un savstarpēja palīdzība pārvaldības un kontroles jautājumos. Skolās, kur sadarbība tiek veicināta skolēnu vidū, tā ir jāveicina arī starp skolotājiem. Par pamatu ir jāņem tāda skolu kultūra, kas veicina pastāvīgu skolotāju, administratoru un personāla profesionālo pilnveidi. Apmācības, mentoringi, individuālais un grupu darbs, pētnieciskā darbība un sadarbība pētniecībā ar citām skolām un universitātēm palīdz pašas skolas pārveidot par mācīšanās organizācijām.

Simtiem tūkstoši skolotāju un neskaitāmas skolas visā pasaulē jau dodas šajā virzienā. Piemēram, dažādās pirmiedzīvotāju tautās tiek veidots jauns skolu redzējums, kas balstīts uz mācīšanos un mijiedarbību starp dažādām kultūrām un visu dzīvo pasauli, izmantojot dažādu paaudžu un senču zināšanas, valodu un pētījumu praksi. Citos gadījumos skolas savu organizāciju veido, pamatojoties uz izpēti, kas ietver konstruktīvu sabiedrības līdzdalību un radošus kolektīvos centienus. Arī TPIA sasniegumi mazina mākslīgo dalījumu starp teoriju un praksi ar jaunas formas stažēšanās iespējām, efektīvām apmācībām un nozīmīgām mācību programmām.

Mums ir vajadzīgas skolas, kas pārstāv globālās solidaritātes ideju, apņemas dalīties zināšanās ar citām skolām un tautām un atjaunoties, lai no jauna kļūtu par sabiedriskām vietām un sadarbībā balstītām vidēm. Skolām ir būtiska loma, vispārēji stiprinot izglītību kā kopīgu labumu.

Pāreja no skolas uz augstāko izglītību

Vēsturiski, ārpus izglītības jomas, universitātes un koledžas nav pievērsušas daudz uzmanības pamatizglītībai un vidējai izglītībai. Tomēr pēdējās desmitgadēs ir radusies izpratne, ka daudzi universitāšu un koledžu izaicinājumi studentu sasniegumu jomā ir jārisina pirms mācību uzsākšanas augstākās izglītības iestādēs. Lai stiprinātu saikni starp augstāko izglītību un skolām, ir izstrādāta virkne pārejas un attīstības programmu dažādās jomās (no matemātikas līdz zinātnei, no literatūras līdz filozofijai) bieži vien ar mērķi nodrošināt līdzdalību iedzīvotāju grupām, kas vēsturiski ir bijušas nepietiekami pārstāvētas. Tajā pašā laikā vispārējās diskusijās par izglītību arvien aktīvāk iesaistās arī universitāšu pētnieki.

Apsverot augstākās izglītības lomu, nevar nepamanīt tās neizbēgamo saikni ar pamata un vidējo izglītību, kā arī ar pieaugušo un neformālo izglītību. Lai 2050. gadā izglītojamie spētu veiksmīgi attīstīties augstākajā izglītībā un ārpus tās, nepieciešamas vienotas vērtības un vienota organizācija

visos izglītības līmeņos. Nākotnes augstākās izglītības politikas stratēģijai ir jāaptver visu līmeņu izglītība un vairāk ir jāņem vērā netradicionālās izglītības virzieni un veidi. Atzīstot dažādu izglītības līmeņu un veidu savstarpējo saistību, augstākās izglītības nākotnes attīstībā ir redzama vajadzība pēc nozares mēroga mūžizglītības pieejas.

Nākotnes augstākās izglītības politikas stratēģijā ir vairāk jāņem vērā netradicionālās izglītības virzieni un veidi.

Skolu sistēmu un universitāšu partnerība var veicināt jaunu izglītības redzējumu un stiprināšanu. Universitāšu bibliotēkas un pētniecības centri var sniegt atbalstu skolēniem pamata un

vidējās izglītības apgūvē. Vietējām skolām vajadzētu būt iespējai viegli iegūt speciālās profesoru zināšanas. Šādas partnerības vairo izglītības sistēmu institucionālo spēju rast risinājumus un tos īstenot. Tās arī nodrošina iespēju universitātēm apzinātāk integrēt savas trīs pamatfunkcijas – pētniecību, mācīšanu un informēšanu –, lai universitātes kalpotu sabiedriskai rīcībai dažos no pašiem svarīgākajiem mūsdienu jautājumiem.

Dialoga un rīcības veicināšanas pamatprincipi

Šajā nodaļā ir ierosināts, ka jaunajā izglītības sabiedriskajā līgumā skolām ir jāklūst par drošu mācību vidi, kas atbalsta iekļautību, vienlīdzību, kā arī individuālo un kolektīvo labklājību, un vienlaikus ir jāveido jauns redzējums par tām, lai veiksmīgāk ietekmētu pārmaiņas pasaulē, veicinot taisnīgāku, vienlīdzīgāku un ilgtspējīgāku nākotni. Pastāv četri principi, kas ceļā uz 2050. gadu var virzīt vajadzīgo dialogu un rīcību, lai īstenotu šos ieteikumus.

- **Skolas ir jāaizsargā kā vietas, kur skolēni un studenti var rast izaicinājumus un iespējas, kas tiem citviet nav pieejami.** Ja skolas nepastāvētu, mums tās būtu jāizdomā. Mums ir jānodrošina, ka skolas pulcē dažādas cilvēku grupas, lai tās mācītos cita no citas kopā cita ar citu.
- **Kolektīvu iespēju veidošana kā skolu pārveides virzītājspēks.** Skolu arhitektūrai, telpām, nodarbību grafikiem un skolēnu dalījumam grupās ir jābūt plānotiem tā, lai sniegtu iespēju indivīdiem darboties kopā. Gan skolas administrācijā un vadībā, gan arī skolām savstarpēji ir jāsadarbojas.
- **Digitālajām tehnoloģijām ir jāatbalsta skolas, nevis tās jāaizvieto.** Mums vajadzētu izmantot digitālos rīkus, lai vairotu izglītojamo radošumu un uzlabotu saziņu. Ieviešot skolās MI un digitālos algoritmus, mums jā rūpējas par to, lai tie neatkārtotu pastāvošos stereotipus un atstumšanu.
- **Skolām ir jāveido tāda nākotne, uz kādu mēs ticamies, nodrošinot cilvēktiesības un kļūstot par ilgtspējības un oglekļneitralitātes piemēru.** Studentiem ir jāuztic nopietns uzdevums – vadīt izglītības nozari videi draudzīgākā virzienā. Mums ir jānodrošina, ka visas izglītības politikas stiprina un veicina cilvēktiesības.

Veidojot jaunu sabiedrisko līgumu izglītības jomā, ikvienam un it visur būtu jāspēj smelties iedvesmu no šiem četriem pamatprincipiem, lai nosargātu un arī pārveidotu skolu, kas ir viena no cilvēces nozīmīgākajām un spēcīgākajām izglītības institūcijām.

7. nodaļa

Izglītība dažādos dzīves posmos un vidēs

” Pilsēta kļūst izglītojoša, pateicoties nepieciešamībai izglītot, mācīties, mācīt, zināt, radīt, sapņot un iztēloties, ka mēs visi – vīrieši un sievietes –, kas apdzīvo tās laukus, kalnus, ielejas, upes, ielas, laukumus, strūklakas, mājas, celtnes, visur atstājam konkrētā laika un dzīvesstila nospiedumu, noteiktam laikmetam raksturīgo garšu. (..) Pilsēta ir mēs, un mēs esam pilsēta. ”

Paulu Freiri (Paulo Freire), „Politika un izglītība”
(*Politics and education*), 1993

Izglītības jaunajā sabiedriskajā līgumā mums ir jāizmanto un jāpaplašina bagātinošās izglītības iespējas, kas pieejamas visa mūža garumā dažādās kultūras un sociālajās vidēs.

Mūsdienās daudzi uzskata, ka izglītība galvenokārt ir paredzēta bērniem un jauniešiem, lai viņus sagatavotu pieaugušo dzīvei. Daudzās publiskajās diskusijās tiek pieņemts, ka „izglītība” ir sinonīms specializētām iestādēm, kas darbojas, ieturot zināmu distanci no skolēnu ģimenēm un sabiedrības. Specializēta vide ir izrādījusies noderīga, lai aizsargātu kolektīvai mācīšanai un mācībām atvēlēto laiku un vietu. Izglītība skolās ir kļuvusi par svarīgu cilvēka pieredzes laiktelpu ar tās īpašajām iezīmēm. Bērnu un jauniešu izvirzīšana par prioritāti ir bijusi būtiska, lai veicinātu vienlīdzību un iespēju pieejamību.

Tomēr diskusija par izglītību, kas tiek asociēta tikai ar formālajām iestādēm, neiekļauj bagātīgās izglītības iespējas, ko sniedz sabiedrība kā veselums. Šajā ziņojumā piedāvātais izglītības sabiedriskā līguma pamatprincips ir: tiesības uz izglītību visiem visa mūža garumā. Šis princips atzīst to, ka, tāpat kā mācību procesam, kas nekad nebeidzas, arī izglītībai ir jāturpina paplašināties un bagātināties visos dzīves posmos un visās vidēs. Šis princips plaši ietekmē visus sabiedrības līmeņus un mūsu kolektīvo dzīvi – mūsu kopienas, pilsētas, ciemus un mazpilsētas, mūsu nacionālo ētосу un kultūras sistēmas, kā arī mūsu reģionālās un starptautiskās kopienas. Darbs, aprūpe, brīvais laiks, mākslinieciskās nodarbes, kultūras tradīcijas, sports, pilsoniskā un sabiedriskā dzīve, sociālā darbība, infrastruktūra, digitālo un plašsaziņas līdzekļu izmantošana – visas šīs darbības (kopā ar neskaitāmām citām) ir potenciāli izglītojošas, pedagoģiskas, nozīmīgas mācīšanās iespējas mūsu kopīgajai nākotnei. Jaunajā izglītības sabiedriskajā līgumā ir jāietver dinamiskas mācīšanās kultūras nepieciešamība un vērtība visos dzīves posmos un visās vidēs.

Viens no mūsu galvenajiem uzdevumiem ir paplašināt ideju par to, kur un kad tiek sniegta izglītība, aptverot vēl citus laikus, vides un dzīves posmus. Šis pēdējā laikā svarīgais uzdevums tika izvirzīts jau pirms 50 gadiem Edgara Fora vadītās komisijas ziņojumā, kur tika raksturots redzējums par „izglītības pilsētu” (*Cité éducatif*) ar mērķi pārdomāt izglītības sistēmas. Dažādās valodās šis jēdziens ir tulkots atšķirīgi (piemēram, angļu valodā – „mācīšanās sabiedrība”). Šeit „pilsēta” ir metafora videi, kas iekļauj visas iespējas un potenciālu, īpaši tādēļ, ka tie ir savstarpēji saistīti. Tā ir balstīta idejā, ka mums ir visaptveroši jādomā par tādu vidi un sociālās jomas pasākumu bagātību un daudzveidību, kas atbalsta izglītību, un par to, kas tajos tiek iesaistīti.

Mūsdienās pastāvošajos modeļos tiek uzskatīts, ka izglītības apguve sākas piecu sešu gadu vecumā un tiek pabeigta pēc aptuveni desmit gadiem. Gadu gaitā šis intervāls ir palielinājies, un ir pielikts daudz pūļu, lai izglītības pasākumus attiecinātu arī uz agrīno bērnību (pievēršoties pat jaundzimušajiem un zidaiņiem) un pieaugušajiem visas dzīves laikā. Pirmajā gadījumā agrīnās bērnības izglītība pati par sevi tiek uzskatīta par būtisku izglītojošu etapu, lai gan tā joprojām bieži tiek formulēta tikai pirmsskolas sagatavošanā. Otrajā gadījumā pieaugušo izglītība, kas bieži tiek aplūkota no „otrās iespējas” vai pārkvalificēšanās darbavietā un TPIA aspekta, ir kļuvusi par centrālo elementu izglītības politikā un stratēģijās gandrīz visās pasaules valstīs, lai gan tā joprojām bieži tiek veidota kā skolas turpinājums.

Ar to mēs domājam, ka izglītības modeļi, kas balstīti uz „skolas formātu”, bieži ir kļuvuši par dominējošajiem jaunāku bērnu un pieaugušo izglītošanā, mazinot iespēju īstenot dažādus un atšķirīgus izglītības veidus. Taisnība, ka jau sen pastāv pretestība šā „skolas formāta” paplašināšanai, lai iekļautu konkrētas vecuma grupas ar noteiktām iezīmēm, jo tieši šo aspektu dēļ tam ir nepieciešami atšķirīgi izglītošanas procesi.

Agrinās bērnības izglītībā šī tradīcija ir labi iesakņojusies, pieņemot dažādas izglītošanas stratēģijas, kas izteikti atzīst eksperimentēšanas vērtību un ir vērstas uz labklājību, kā arī uz emocionālo, sajūtu un attiecību dimensiju. Daudzi pat uzskata, ka skolu pārveidei, no jaunu laiktelpu organizēšanas viedokļa, vajadzētu smelties iedvesmu no agrinās bērnības izglītības modeļiem, kas ir atvērtāki un elastīgāki.

Pieaugušo izglītībā šī kārtība ir vēl skaidrāk redzama – izskanējuši neskaitāmi priekšlikumi pēdējo gadu desmitu laikā nošķirt pieaugušo izglītību no skolas institūcijas un pieņemt formas un procesus, kas ciena pieaugušo autonomiju, viņu dzīves, darba un mācīšanās pieredzi ārpus formālā skolas rāmja. Šie ir vienlīdzīgas izglītības priekšlikumi, kas cīnās pret necilvēciskumu, apspiešanu vai kolonizāciju un kas pieaugušajiem dod iespējas viņu izglītībā.

Tomēr, par spīti šīm pretestības formām, nevar noliegt, ka „skolas formāts” ir iesniedzies arī agrinās bērnības un pieaugušo izglītībā, proti, ar mūžizglītības hegemonijas tendencēm. Lai domātu par izglītību turpmākajās desmitgadēs līdz 2050. gadam, mums ir jāsaprot visu izglītības telpu, visu laika posmu un visu veidu nozīmīgums. Tas gan nenozīmē, ka mēs pasauli pārveidosim par milzīgu klasi. Būtiskākā panākamā domāšanas maiņa ir radīt izpratni, ka mūsdienu sabiedrībām ir neskaitāmas izglītības iespējas ar kultūras, darba, sociālo mediju un digitālo tehnoloģiju starpniecību. Tās ir atbilstoši jānovērtē un jāattīsta par nozīmīgām izglītības iespējām. Turpmāko 30 gadu laikā viens no galvenajiem aspektiem jaunajā izglītības sabiedriskajā līgumā būs izpratne par to, ka izglītības sasaiste ar dzīvi ir ļoti būtiska. Mēs aizstāvam skolas kā unikālu izglītības laiktelpu, taču mums arī ir jāpaplašina redzējums, ietverot visas vides un dzīves posmus.

Šī nodaļa sākas ar diskusiju par dažādajām izglītības norises vietām un iespējām, apgalvojot, ka mums jācenšas panākt, lai skolas atbalstītu iekļaušanu un būtu gatavas risināt jaunus izaicinājumus. Turpinājumā tiek apspriesta valstu nozīmīgā loma, nodrošinot, ka tiek īstenotas tiesības uz izglītību, kā arī vajadzība pārvaldīt digitālo telpu, lai pārliecinātos, ka tehnoloģijas atbalsta jauno izglītības redzējumu veidā, kas nāk par labu mūsu kopīgajai nākotnei. Arī zemes biosfēra ir būtiska izglītojoša vide, kuru nedrīkst ignorēt. Nodaļas noslēgumā ir minēti 2050. gadam noteiktie dialoga un rīcības veicināšanas pamatprincipi, kas īpaši attiecināmi uz valdībām un pilsoniskās sabiedrības organizācijām, ietverot šādus principus: akcentēt iekļaujošas pieaugušo izglītības nozīmi, apdomāt jaunas mācīšanās vides, stabilizēt finansējumu un paplašināt tiesības uz izglītību.

Mēs aizstāvam skolas kā unikālu izglītības laiktelpu, taču mums arī ir jāpaplašina redzējums, lai tas ietvertu visas vides un dzīves posmus.

Iekļaušanu un ilgtspējību veicinošas izglītības iespējas

Lai nodrošinātu efektīvu izglītības pārvaldību, ir jāatzīst un jānovērtē izglītības iestāžu, sociālo iestāžu un sekulāro attiecību visaptverošais, elastīgais un klātesošais raksturs. Tomēr, lai nodrošinātu, ka tik daudzveidīgi dalībnieki apņemas veicināt iekļaušanu un ilgtspējību, ir nepieciešama sadarbība un saistības, kas nodrošina, ka izglītības iespējas, formālas vai neformālas, joprojām ir pieejamas visiem.

Mūsu kopīgā izglītības pārvaldes darba pamatā ir jāliek iekļautības ētika, kas balstās uz iekļaujoša modeļa principiem. Jāsāk ar tiem cilvēkiem, kas parasti ir bijuši visatstumtākie, un tām vidēm, kas ir nestabilākās un nedrošākās. Bez skaidrām un iekļaujošām vērtībām izglītības ekosistēma var kļūt neveselīga un patoloģiska. Jautājumi, kas saistīti ar varu, privilēģijām, ļaunprātīgu izmantošanu un apspiešanu, var ietekmēt jebkuras izglītojošās attiecības. Pārāk bieži izglītības modeļi un iestādes piedzīvo neveiksmi un rada izstumšanu. Etniskās grupas, pirmiedzīvotāji un citas marginalizētās grupas var tikt izstumtas lielākā mērā, tādējādi liekot pamest formālo izglītību. Īpaši slikta piekļuve pakalpojumiem var būt bēgļiem un personām ar īpašām vajadzībām. Plašāka pieeja izglītības sistēmām liek nepārprotamu uzsvāru uz ķēdes reakcijām un savstarpējo saikni starp iestādēm, dalībniekiem un vidi, neļaujot šīs nepilnības ignorēt.

Valdību un valstu loma

Visā pasaulē valda vienprātība, ka izglītība ir būtisks elements, lai nodrošinātu cilvēktiesības, un ka valstīm un sabiedrībām ir īpaša atbildība nodrošināt, ka šīs tiesības tiek īstenotas attiecībā uz visiem bērniem, jauniešiem un pieaugušajiem. Valdības un valstis var izšķirt izglītības ekosistēmu likteni, un tām ir jāuzņemas nozīmīgi pienākumi, par kuriem tām ir arī jāuzņemas atbildība.

Tiesības uz izglītību, kas noteiktas Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 26. pantā, ir sīkāk izklāstītas vairākos valstīm juridiski saistošos līgumos, piemēram, 1960. gada Konvencijā pret diskrimināciju izglītībā un 1966. gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām 13. pantā. Pēdējā no tiem visas pakta puses ir vienojušās, ka izglītībai ir jārada iespēja visiem cilvēkiem efektīvi līdzdarboties brīvā sabiedrībā un veicināt izpratni, iecietību un draudzību starp visām tautām.

Saskaņā ar spēkā esošajiem starptautiskajiem tiesību aktiem dalībvalstīm ir pienākums nodrošināt bezmaksas un obligātu pamatizglītību. Vidējai izglītībai (tās dažādajās formās) jābūt vispārēji pieejamai visiem. Augstākajai izglītībai ir jābūt vienlīdz pieejamai visiem atbilstoši individuālajām spējām. Valstīm ir trīskāršas saistības: īstenot, ievērot un aizsargāt tiesības uz izglītību. Valsts pienākums īstenot ietver atbildību veicināt un nodrošināt izglītību, savukārt pienākums *ievērot* ietver vērsanos pret apstākļiem, kas apdraud tiesības uz izglītību. Ne mazāk svarīgs ir valsts pienākums *aizsargāt* un novērst trešo pušu iejaukšanos tiesībās uz izglītību.

Tiesības uz izglītību ir cieši saistītas ar citām cilvēktiesībām. Šajā ziņā valstis kā tiesību aizstāves ir atbildīgas par starpnozaru centieniem radīt nepieciešamos apstākļus, lai nodrošinātu un veicinātu visu bērnu un jauniešu mācīšanos. Tas nozīmē nodrošināt piekļuvi pamattiesībām, piemēram, tiesībām uz ūdeni un sanitāriju, veselīgu pārtiku un uzturu, sociālo aizsardzību, dzīvošanu stabilā un veselīgā ģimenes un kopienas vidē, kas veicina emocionālo un fizisko labklājību, kā arī dzīvi bez jebkādas vardarbības.

Kopš 21. gadsimta sākuma ANO īpašie ziņotāji par tiesībām uz izglītību ir atsaukušies uz izglītību kā sabiedrisku labumu, kas aizsargā sabiedrības kolektīvās intereses. Arī ANO Cilvēktiesību padome 2005. un 2015. gada rezolūcijās par tiesībām uz izglītību atzīst izglītību par sabiedrisku labumu. 2015. gadā Pasaules izglītības forumā pārstāvji no vairāk nekā 160 valstīm pieņēma Inčeonas deklarāciju un rīcības ietvaru „Izglītība 2030”. Šis dokuments atkārtoti uzsver, ka izglītība ir „cilvēka pamattiesības un priekšnoteikums citu tiesību īstenošanai”. Tajā arī atkārtoti norādīts, ka „izglītība ir sabiedrisks labums, kura īstenošana ir valsts pienākums”, un ka valstij ir būtiska loma standartu un normu noteikšanā un ieviešanā.

Valdībām ir jāuzņemas galvenā loma, lai nodrošinātu, ka izglītības ekosistēmās izglītība tiek atzīta kā sabiedrisks labums. Kā minēts iepriekš, mums šajā procesā ir vajadzīgs iespējami plašs dalībnieku loks. Uzdevums atjaunināt izglītību kā kopīgu labumu ir attiecināms uz visiem skolotājiem, visām skolām, visām izglītības programmām it visur. Tāpat arī jāatceras, ka daudzos gadījumos visā pasaulē pieejamu valsts izglītību nodrošina valsts un nevalstisko struktūru kopums.

Valstīm ir galvenā atbildība nodrošināt izglītības sistēmai atbilstošu un taisnīgu finansējumu, lai apmierinātu pilsoņu un citu katras valsts aizsardzībā esošo personu vajadzības. Tām ir jānodrošina pietiekams finansējums, īstenojot nodokļu politiku, kas nodrošina, ka privātie līdzekļi nenokļūst ārzonu „nodokļu paradīzē”, bet pienācīgi veicina sabiedrisko labumu. Valdībām šie resursi ir jāizlieto taisnīgi un efektīvi, lai īstenotu iedzīvotāju vispārējās tiesības uz izglītību.

Valstīm ir arī galvenā loma izglītības nosacījumu regulēšanā, nodrošinot, ka visi noteiktās ekosistēmas pakalpojumu sniedzēji ievēro cilvēktiesības un realizē drošu un kvalitatīvu mācīšanās pieredzi.

Visbeidzot, valstīm ir jānodrošina, ka izglītība atbilst pilsoņu un citu katras valsts teritoriālajās robežās dzīvojošo personu vajadzībām, jo īpaši vēsturiski atstumto vai nelabvēlīgos apstākļos dzīvojošo personu vajadzībām. Laba izglītības sistēmu pārvaldība prasa pilsoņu un citu ieinteresēto personu iesaistīšanos lēmumu pieņemšanā un dialogā un ietver lielākas pārredzamības un atbildības noteikšanu visos līmeņos.

Uz pirmiedzīvotājiem attiecas papildu nosacījumi. ANO Deklarācijā par pirmiedzīvotāju tautu tiesībām ir teikts, ka papildus tiesībām piekļūt visiem valsts nodrošinātajiem izglītības līmeņiem un formām pirmiedzīvotājiem ir arī „tiesības izveidot un kontrolēt savas izglītības sistēmas un iestādes, kas nodrošina izglītību viņu valodā un tādā veidā, kas atbilst viņu kultūras mācīšanas un mācīšanās paņēmieniem”.

Valstīm ir galvenā atbildība nodrošināt izglītības sistēmai atbilstošu un taisnīgu finansējumu.

Visā pasaulē pieaugot piespiedu migrācijai (jo īpaši iedzīvotāju pārvietošanai klimata pārmaiņu radītās ietekmes dēļ), īpaša uzmanība ir jāpievērš bēgļiem, kuri nesaņem valsts aizsardzību. Starptautiskajām organizācijām un pastiprinātai starptautiskajai sadarbībai ir būtiska loma, lai nodrošinātu tiesības uz izglītību šādās situācijās, kuras, kā paredzams, kļūs arvien biežākas.

Digitālās mācīšanās vides pārvaldība

Labi izmantotas tehnoloģijas var atbalstīt atvērtību, iekļaušanu un kopīgus mērķus izglītībā. Digitālo tehnoloģiju pamatā ir dažāda loģika. Dažos gadījumos tai ir liels emancipācijas potenciāls, citos gadījumos tā rada ievērojamas sekas un riskus. Šajā ziņā „digitālā revolūcija” neatšķiras no citām lielajām tehnoloģiskajām revolūcijām pagātnē, piemēram, no lauksaimniecības vai rūpniecības revolūcijas. Lielākie kolektīvie ieguvumi ir nesuši sev līdzīgu satraucošu nevienlīdzības un atstumtības pieaugumu. Izaicinājums ir pārlūkot un virzīt šo divējādo ietekmi un tās sekas nākotnē.

Ir jānodrošina, ka publiskajā telpā tiek pieņemta digitālo tehnoloģiju saistība ar izglītību un zināšanām, ievērojot principu par izglītību kā sabiedrisku un kopīgu labumu. Tas nozīmē, ka ir jārisina digitālās infrastruktūras privātās kontroles jautājums un ir jāvēršas pret tādu kopīgo digitālo zināšanu nedemokrātisku iegūšanu un norobežošanu, kas arvien lielākā mērā ir kļuvusi par daļu no izglītības ekosistēmām.

Lai gan digitālās platformas pēdējo gadu desmitu laikā ir devušas noteiktu ieguldījumu zināšanās, izglītībā un pētniecībā, tomēr sociālie ieguvumi ir radušies galvenokārt saistībā ar tehnoloģiju nozarē pastāvošajiem biznesa modeļiem, kuros lielā mērā dominē reklāmas. Piemēram, „Google”/ „Alphabet” ir kļuvis par vienu no svarīgākajiem starpniekiem digitālajā publiskajā telpā, cenšoties paplašināt savu klātesamību mūsu sabiedriskajā digitālajā dzīvē. Tādēļ daži no nozīmīgākajiem pakalpojumu sniedzējiem izglītībā, piemēram, „Google Scholar” un „Google Classroom”, faktiski nerada nekādus reklāmas ieņēmumus un rada ievērojamas izmaksas tik ilgi, kamēr „Google” uzskata, ka tos ir nepieciešams atbalstīt. Tas rada ļoti lielu nedrošību digitālajā infrastruktūrā, no kuras izglītība kļūst arvien vairāk atkarīga.

Ņemot vērā ārkārtīgi garo sarakstu ar citiem „Google” pakalpojumiem, kas līdzīgā situācijā beigās tiek pārtraukti, bažas par pašreizējās sistēmas vispārējo nestabilitāti ir diezgan pamatotas. Covid-19 pandēmijas izraisītā daudzu universitāšu darbības pārtraukšana 2020. un 2021. gadā nozīmēja, ka pat akadēmiķiem dažās no planētas bagātākajām universitātēm bija pieejami materiāli, tikai pateicoties „Google” iekšēji pieņemtajiem lēmumiem par „Google Scholar” pakalpojuma sniegto ieguvumu. Daudzo pastāvēšanas gadu laikā „Google Scholar” ir veiktas tikai nelielas izmaiņas un nav pievienotas jaunas būtiskas funkcijas, kas parāda tā zemo prioritāti uzņēmuma vispārējā darba kārtībā. Tas brīdina par šādas privāti pārvaldītas mācību infrastruktūras nestabilitāti, un mums ir jāuzdod jautājums, vai pastāv ilgtspējīgāki modeļi, kas nodrošinātu uzticamu publisko digitālo infrastruktūru un sekmētu valsts izglītības attīstību nākotnē.

Bezmaksas digitālo platformu pieejamība sabiedrībai arī turpmāk lielā mērā būs atkarīga no plaša apjoma un sistemātiskas lietotāju personas datu iegūšanas, kas kļuvusi par tik ineesīgu precī, ka tiek saukta par jauno naftu. Sākotnēji šie dati tika vākti ar skaidru nolūku tos izmantot reklāmas

pārdošanai. Vēlāk digitālos pakalpojumus uzturošās platformas atklāja, ka daļa no apjomīgā un arvien pieaugošā lietotāju datu krājuma ir noderīga ne tikai komerciālo pakalpojumu un produktu veidošanā, bet arī ideju, viedokļu un izvēļu radīšanā, izmantojot MI un datormācīšanos.

Tas aizsāka sacensību starp lielākajiem pasaules uzņēmumiem par vadību MI jomā – tie ļoti vēlējās uzvarēt cīņā par tirgus daļu. Līdz ar to mūsdienu digitālo ekonomiku virza resursu ieguves imperatīvs, kas nosaka sensoru, algoritmu un tīklu izplatīšanu dažādās jomās, sākot no e-grāmatām un beidzot ar interneta pārlūkprogrammām un viedajiem pulksteniem, kur iepriekš nebija ierobežojumu ne uzņēmējiem, ne privātajiem lietotājiem. Daudzi cilvēki jūtas tā, it kā mēs dzīvotu visur klātesošā un pastāvīgā uzraudzībā, un tam ir milzīgas politiskas sekas. Tas atstāj biedējošas sekas uz vārda brīvību un cilvēku intelektuālās autonomijas izjūtu. Ar uzraudzību saistītās bažas rada neredzamu pašcenzūru, kas ierobežo radošo darbību, raisot satraucošus papildu jautājumus par to, vai, piemēram, izaicinošas vai bīstamas grāmatas lasīšana var nopietni ietekmēt cilvēka reputāciju, kas mūsdienās bieži ir tiešsaistes darbību tūlītējas sekas.

Līdzīgas sekas un bažas var radīt uzraudzības un resursu iegūšanas ienākšana mūsu izglītības ekosistēmās. Pastāvīgā uzraudzības normalizēšana, īpaši, ja izglītības sistēma bērņus pie tās pieradina jau no mazotnes, veicina radikālu cilvēka cieņas jēdziena novājināšanos un Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā noteikto cilvēka tiesību uz privātumu un vārda brīvību vērienīgu ierobežošanu.

Bažas par studentu un skolotāju datu aizsardzību ir jāpiemin ikvienā sarunā par digitālo platformu vietu izglītības ekosistēmās. Atvieglota datu iegūšana, uzkrāšana un pārraudzīšana digitālajā telpā var palīdzēt uzlabot mācīšanu un mācīšanos. Lai izglītojamos un skolotājus aizsargātu no pārmērīgas iekļaušanās, ir nepieciešami atbilstoši nolikumi un protokoli. Datu politikas pamatā ir jāliek pārredzamības princips, noklusējuma iestatījumos vienmēr paredzot datu anonimitāti, lai personām nenodarītu kaitējumu.

Viens no iemesliem, kāpēc digitālās platformas ar to algoritmisko zināšanu pārvaldīšanas veidu ir izvirzījušas priekšplānā tik daudzās jomās, to skaitā izglītības ekosistēmās, ir saistīts ar to, ka nepastāv reāls publisks risinājums, kā sistemātiski organizēt un pārvaldīt strauji pieaugošo globālo zināšanu apjomu. Līdz ar to pat ekspertiem šobrīd nākas paļauties uz digitālo platformu starpniecības pakalpojumiem, kas viņu kompetento un pamatoto viedokli pakļauj tās platformas pārvaldošā algoritma kaprīzēm, kurā viņi publicē savu informāciju. Lai rastu ilgtermiņa risinājumus tādām problēmām kā viltus ziņas, kā arī neuzticēšanās zinātnei un valsts institūcijām, ko šajā laikā mēs daudzviet pieredzam, ir nepieciešama mūsu informētība, kolektīva interese uzzināt patiesību un iegūt padziļinātas zināšanas, kā arī zināšanu pārvaldības demokratizācija.

Šie daudzie piemēri izceļ izglītības digitālās infrastruktūras nestabilitāti. Lai gan labākus digitālos instrumentus var un vajag izstrādāt, labākā stratēģija digitālās darbības traucējumu novēršanai, atbalstot izglītību kā kopīgu labumu, ir nodrošināt demokratizāciju stabilā sabiedriskajā telpā. Daudzas digitālās kopienas un agrīnās interneta tehnoloģijas tika izstrādātas ar kopīgiem centieniem, izmantojot atvērtā koda programmatūru. Lai turpinātu digitālo tehnoloģiju

Labākā stratēģija digitālās darbības traucējumu novēršanai, atbalstot izglītību kā kopīgu labumu, ir nodrošināt demokratizāciju stabilā sabiedriskajā telpā.

attīstīšanu izglītībā ilgtspējības, taisnīguma un iekļaušanas virzienā, būs nepieciešama valdību rīcība, pilsoniskās sabiedrības atbalsts un plaša sabiedrības apņemšanās izvirzīt izglītību nevis kā peļņas gūšanas jomu, bet gan kā vidi tādiem ieguldījumiem, kas veicinātu ilgtspējīgu, taisnīgu un miermīlīgu nākotni.

Mācīšanās kopā ar dzīvo planētu

Mums ir jāpaplašina priekšstats par mācīšanos, kas notiek ārpus cilvēkiem pielāgotām telpām un iestādēm, ietverot arī parkus, pilsētas ielas, lauku ceļus, dārzus, savvaļas teritorijas, fermas, mežus, tuksnešus, ezerus, mitrājus, okeānus un citas dzīvās dabas daļas.

Cilvēki ir dzīvās planētas Zemes daļa. Daudzām seno pirmiedzīvotāju kultūrām ir pietiekami plašs skatījums uz abpusēji izdevīgu attiecību veidošanu starp cilvēkiem un citām būtnēm. Biosfēra ir nozīmīga mācīšanās vide. Fakts, ka mūsdienās pirmiedzīvotāju pārvaldītajās zemēs atrodas aptuveni 80% pasaules bioloģiskās daudzveidības, uzskatāmi parāda, ka pirmiedzīvotāju pieeja ikvienam var daudz ko mācīt par izglītību, kas rūpējas par planētu.

Pirmiedzīvotāju zināšanas un mācības par zemi un ūdeni, kā arī daudzu Āfrikas un Āzijas tautu kosmoloģija ietver attiecības, kurās būtnes, kas nav cilvēki, tiek uztvertas ne tikai kā būtnes ar savām tiesībām, bet arī kā skolotāji, ar kuriem kopā cilvēki var mācīties. Dažās tradīcijās dzīvās dabas elementi tiek uzskatīti par senākiem un viedākiem un tādējādi tiek cienīti, atzīstot, ka tie mums var daudz ko mācīt.

Arī Rietumu izglītības tradīcija jau sen ir pievērsusies dažiem no šiem jautājumiem. Nozares, kas ietver vietējā kultūrā balstītu, vides, ārpustelņu un pieredzē balstītu izglītību, ir mēģinājušas iekļaut dabas pasauli un vidi kā līdzdalībasnieces mācīšanās procesā. Tomēr bieži šādā veidā vide ir nonākusi mācību procesam kalpojošā pozīcijā. Bieži tas tiek pamatots tā, ka skolēni šādi apgūst daudz svarīga, ko tie citādi neiemācītos. Tādējādi daudzos gadījumos cilvēka un dabas attiecības netiek aplūkotas kā abpusējas un savstarpēji atkarīgas. Tāpat arī nav teikts, ka šādās attiecībās būtnes, kas nav cilvēki, tiek uztvertas kā skolotāji, kuriem piemīt savas „spējas”. Jaunākās uz apkārtējo vidi un vietējo kultūru balstītās izglītības formas izriet no šī pieņēmuma. Metafora par „neskartās vides” principa atjaunošanu izglītībā (aizgūta no vides aizsardzības un atjaunošanas jomas) ir īpaši daudzsoļa saistībā ar ideju par izglītības radīšanu jaunos veidos.

Tāpat lielai daļai pedagoģiskās saskarsmes, kas veidojas dialogā starp daudzajām pasaules zināšanu un kosmoloģijas sistēmām, ir daudzsoļš potenciāls, lai pārveidotu attiecības starp izglītību un dzīvo planētu, atspoguļojot to kopīgo evolūciju un tapšanu kopā ar pasauli. Cilvēkiem sevi jāuztver ne tikai kā sociālas, bet arī ekoloģiskas būtnes. Vides pārvaldības principi, kas mūs raksturo kā dabas „aizbildņus” un „aizsargātājus”, joprojām paredz nodalījumu starp cilvēkiem un viņu vidi. Radošajās idejās par ekoloģiju mums ir pilnībā jāiekļauj sevi dzīvās planētas sastāvā.

Cilvēku izraisītas ekoloģiskās krīzes ir radījušas vajadzību pārskatīt izglītojamā tēlu, kas ir uz kopīgiem mērķiem orientētas izglītības pamatā. Izglītība nevar būt paredzēta tikai idealizētam kosmopolitiskam izglītojamam, t. s. „21. gadsimta izglītojamam”, kurš jūtas brīvi un ir atvērts savstarpēji saistītai pasaulei un kurš parasti koncentrējas uz cilvēces attīstību. Lai izglītība varētu

palīdzēt veidot taisnīgu un ilgtspējīgu nākotni, ir jāveicina planētas apziņas attīstība. Izglītības centrā ir jāliek izglītojamais, kurš uzņemas atbildību par pasaules veidošanu kopā ar citām būtnēm. Šī perspektīva ietekmē izglītības praksi gandrīz visās jomās. It īpaši pasaules pilsoniskajai izglītībai ir jābūt labi saskaņotai ar šo planētas apziņu.

Lai līdzsvarotu attiecības ar dzīvo planētu, mums ir jāatceras par mūsu savstarpējo saistību un mūsu, cilvēku, vietu un darbības sekām pasaulē. Daudzas kultūras gadu simtiem un tūkstošiem ir zinājušas, ka cilvēku nevar nošķirt no pārējās planētas. Piemēram, kečua tautas jēdziens „Sumak Kawsay” ietver dabai piešķirtās tiesības un raksturo ekoloģiski līdzsvarotu dzīvesveidu. Nguni bantu etnisko grupu „ubuntu” filozofijā paustie savstarpējības principi (es esmu, jo mēs esam) var sniegt plašu redzējumu, līdzīgi kā karunas (līdzcietība) ētika budismā. Šie ir tikai divi bagātīgo kultūras resursu piemēri, kurus cilvēcei vajadzētu izmantot.

Citas sabiedrības tikai tagad sākt apjaust (reizēm nepatīkami) cilvēku un planētas savstarpējo atkarību. Kā mēs kā daļa no Zemes dzīvosim 2050. gadā no saskaņas, labklājības un taisnīguma viedokļa? Pasaules mērogā mums vēl nav visu atbilžu. Izglītībai, kas sakņojas dzīves veselumā, ir jābūt vienai no galvenajiem instrumentiem, lai kopīgi rastu risinājumus.

Priekšstata paplašināšana par izglītības norises laiku

Tā kā arvien vairāk cilvēku aizvada ilgāku un veselīgāku mūžu, mainīsies veidi, kādos izglītība savijas ar dzīvi. Pārmaiņas izglītības vajadzībās, prioritātēs un veidos notiek, mainoties jauniešu un vecāka gadagājuma cilvēku īpatsvaram strādājošo iedzīvotāju vecuma grupā, kā arī sociālā un aprūpes darba veidiem (apmaksāts un neapmaksāts darbs) atkarībā no tā, kurš un kad to uzņemas. Patiesībā šie jautājumi spilgti izgaismo mūsu sabiedrības galvenos pieņēmumus par to, ko nozīmē vērtības radīšana.

Izglītība un rūpēšanās visas dzīves laikā

Arvien vairāk tiek atskārsts, ka mūsu labklājību un ekonomisko drošību nerada tikai formālā ekonomika. Algots darbs ir viens aspekts, taču ne mazāk svarīgs ir mājsaimniecībā veiktais darbs, nodrošinot cilvēku aprūpi. Tas ietver bērnu un vecāka gadagājuma cilvēku aprūpēšanu, pārtikas ieguvu un pagatavošanu, pajumtes būvēšanu, kā arī daudzos apvidos, ko skāris ekoloģiskais kaitējums, – ūdens sagādi. Sievietēm un meitenēm ir vislielākā slodze ģimeņu, kopienu, veselības, drošas pārtikas un pat vides un ekosistēmu veselības atbalstīšanā. Viņas arī nesaņem pietiekamu atzinību vai atbalstu par milzīgo un būtisko ieguldījumu.

Nākamajos 30 gados dažādie mijiedarbības elementi izmainīs līdzsvaru starp šīm visām „apgādes” darbībām attiecīgajiem reģioniem un vietējai videi raksturīgos veidos. Dažos reģionos cilvēku veselības uzlabošanās un/vai darbaspēka trūkums var radīt iespējas un pieprasījumu senioriem darba gaitas turpināt ilgāk. Citos gadījumos var vilkt paralēles ar izaicinājumiem, kas saistīti ar

vecu ļaužu aprūpi un bērnu aprūpi un kas bijuši aktuāli pēdējos 30 gadus, arvien vairāk sievietēm iesaistoties darba tirgū. Ja lielākajā pasaules daļā nozīmīgāks kļūtu uz sadarbību vērstis dzīvesveids un plašāks ģimenes atbalsts, varētu rasties jaunas mājsaimniecības formas. Tas nozīmē, ka cilvēku spēja radīt un veidot ilgstošas un stabilas aprūpes attiecības ir jautājums, kas iekļaujams visu vecuma posmu izglītībā.

Mācīšanās rūpēties un aprūpes iekļaušana izglītībā, kas savijas ar dzīvi, nav tikai vēlamība. Tās pamatā ir stingra loģika, kas tiek ņemta vērā arī ceļā uz 2050. gadu. Par prioritāti ir jāizvirza izglītība, kas atbalsta ikdienas darbu pārtikas pagatavošanā un (dažkārt) izaudzēšanā un kas atbalsta sava ķermeņa un ģimenes kopšanu un uzturēšanu. Tas mums paver plašāku skatījumu uz mācīšanos, veidojot spēcīgu izpratni par to, ka izglītība savijas ar dzīvi un norit dažādās vidēs un dzīves posmos.

Pieaugušo mācīšanās un izglītība kā emancipācijas projekts

Pēdējās desmitgadēs mūžizglītības princips ir kļuvis par centrālo aspektu izglītības politikas veidošanā visā pasaulē. Piemēram, 4. IAM mērķis aicina „visiem nodrošināt iekļaujošu un vienlīdzīgi kvalitatīvu izglītību un sekmēt mūžizglītības iespējas”.

Pieaugušo apmācības procesā un izglītībā pastāv spēcīga emancipācijas tradīcija, kas atspoguļojas indivīdu īstenotajā potenciālā un parāda, ko tas nozīmē pilsoņu līdzdalībai kopumā. Tomēr pēdējos gados emancipāciju ir mazinājusi pārmērīga koncentrēšanās uz mūžizglītības profesionālo un prasmju dimensiju. Būtībā vienas no svarīgākajām pieaugušo „tiesībām”, īpaši tiem, kam iepriekš dzīvē nav bijusi pilnīga piekļuve izglītībai, daudziem kļuva par „pienākumu”, jo cilvēkiem ir jāiet līdzī laikiem un jāiekļaujas darba tirgū. Tā ir radies pastāvīgas prasmju apguves un pārkvalificēšanās princips.

Pieaugušo izglītībai ir jāsniedzas daudz tālāk par mūžizglītību darba tirgus vajadzībām.

Pieaugušo mācību procesam un izglītībai nākamajā paaudzē ir jāizskatās pavisam citādi nekā šobrīd. Mainoties mūsu ekonomikai un sabiedrībai, pieaugušo izglītībai ir jāsniedzas daudz tālāk par mūžizglītību darba tirgus vajadzībām. Karjeras maiņas iespējas un pārkvalificēšanās jāsaista ar visu izglītības sistēmu plašāku reformu, uzsverot dažādu, elastīgu iespēju radīšanu. Pieaugušo

izglītībai, līdzīgi kā izglītībai visās jomās, ir nevis jāreaģē vai jāpielāgojas (pārmaiņām darba tirgū, tehnoloģijām vai videi), bet gan jātiek pārstrukturētai, attīstot mācīšanos, kas ir patiesi pārveidojoša.

Ceļā uz 2050. gadu un turpmākajos gados pieaugušo izglītībā ir iespējams sagaidīt virkni ievērojamu pārmaiņu. Daži prognozē, ka diezgan drīz ierastais cilvēku dzīves ilgums varētu pārsniegt simt gadu. Neņemot vērā būtisko mūža garuma pieaugumu, pats fakts, ka tik daudzi jau dzīvo ilgāk, rada iemeslu pārdomām par to, kad ir jānotiek izglītošanai. Dažviet vienā vidē un laikā kopā dzīvo četras paaudzes, kā tas nav bijis nekad iepriekš. Tiks pārbaudīti kultūrā sakņotie priekšstati par pieaugšanu un nobriešanu. Mainīsies ierastie dzīves veidi un mūsu attiecības ar darbu un brīvo laiku. Jau tagad ir plaši sastopams, ka viena indivīda darba mūža laikā var krasi mainīties gan viņa darbavieta, gan nodarbinātības veids. Mums ir jāatzīst, ka arī pilsoniskā un politiskā dzīve mainās viena mūža laikā un, iespējams, nākotnē šī tendence pieaugs. Jaunā ekoloģiskā apziņa un pārveidotais humānisms, uz

ko aicina šis ziņojums, ir svarīgi izglītības jautājumi, kuri iepriekš nav aplūkoti un ar kuriem jāsastopas visu vecumu izglītojamiem. 21. gadsimtā izglītības politikai ir arvien vairāk jākoncentrējas uz dzīvi kā veselumu un īpaša uzmanība jāpievērš pieaugušajiem un vecāka gadagājuma cilvēkiem.

Otrs aspekts, kas ir daļa no labākajām mūžizglītības tradīcijām, ir saistīts ar ideju par tādu neaizsargāto iedzīvotāju grupu līdzdalību un iekļaušanu, kurām bieži tiek liegtas izglītības iespējas. Līdzdalība un iekļaušana iet roku rokā ar pieaugušo izglītības emancipācijas redzējumu, kurā atzinīgi tiek novērtēta ikdienējā mācīšanās – zināšanas un spējas, kas tiek apgūtas ārpus formālās izglītojošās vides. Pieaugušo izglītības politikā ir jāatzīst ikdienējā mācīšanās visa mūža garumā kā daļa no iekļaušanas un līdzdalības prioritātēm.

Visbeidzot, pieaugušo izglītībā iesaistītajiem ir jāizprot veidi, kā digitālie līdzekļi arvien vairāk veicina un nodrošina līdzdalību. Jaunākās paaudzes digitālo pasauli iepazīst jau agrā bērnībā. Savukārt vecākām paaudzēm šie instrumenti būs vajadzīgi, lai turpinātu attīstīt un vairot zināšanas. Pieaugušo izglītībā ir jāveicina plaša piekļuve digitālajiem medijiem un stingri jāatbalsta atvērtās piekļuves un atvērtā koda kustības stratēģijas. Zinātniskās pratības stiprināšana un visu veidu dezinformācijas apkarošana ir jebkuras pieaugušo izglītības stratēģijas galvenie elementi gan šobrīd, gan arī nākotnē.

Pieaugušo mācībām un izglītībai ir dažādas lomas. Tās palīdz cilvēkiem atrast veidu, kā risināt problēmas, vairo kompetences un spējas. Tā ļauj cilvēkiem uzņemties lielāku atbildību par savu nākotni. Turklāt tā palīdz pieaugušajiem izprast un kritiski izvērtēt mainīgās paradīgas un varas attiecības, kā arī spert soļus taisnīgas un ilgtspējīgas pasaules virzienā. Nākotnē pieaugušo izglītība, tāpat kā izglītība jebkurā dzīves posmā, būtu jādefinē kā izglītība, kas savijas ar dzīvi. Pieaugušie ir atbildīgi par pasauli, kurā dzīvo, kā arī par pasauli nākotnē. Atbildību par nākotni nevar vienkārši nodot tālāk nākamajām paaudzēm. Paaudzēm ir nepieciešama kopīga solidaritātes ētika.

Plašākas tiesības uz izglītību

Nemot vērā gaidāmos intensīvos izaicinājumus, skolotājiem, valdībām un pilsoniskajai sabiedrībai ir arvien būtiskāk virzīt tālāk iepriekš minētos priekšlikumus, lai veicinātu atbilstošu izglītības pārvaldību dažādos laika posmos un vidēs. Šajā ziņojumā sniegtie ierosinājumi nav utopisks modelis, bet drīzāk konkrēta cilvēku sugas izdzīvošanas stratēģija. Izglītība ir jāaicina no jauna mūs savienot ar dziļu dzīves jēgu un prieku, kas ir neatņemama mācību procesa daļa.

Šis ziņojums apliecina nepieciešamību aplūkot izglītību dzīves veseluma kontekstā. Lai gan iegūt izglītību tādās iestādēs kā skolas un universitātes ir ļoti svarīgi, to nevajadzētu uzskatīt par vienīgo veidu. Izglītība tās labākajā variantā ir kolektīvs process, kas atzīst vienaudžu, starppaaudžu un starpkultūru mācīšanās vērtību. Šī sociālā dimensija uzsver mācīšanos rūpēties citam par citu, par mūsu kopienām un planētu. Šiem kolektīvajiem procesiem un sociālajām dimensijām ir jāpastāv skolās un universitātēs, bet ne tikai tajās.

Ceļā uz 2050. gadu arvien svarīgāk būs tiesības uz izglītību neierobežot ar tradicionālu izpratni par to, kad un kur izglītība tiek īstenota. Tiesības uz izglītību būs skaidrāk jāattiecinā uz visiem cilvēkiem, nevis tikai uz bērniem un jauniešiem. Tām skaidrāk jāpievēršas izglītībai, kas tiek īstenota dažādās vietās, ne tikai klasēs un skolās.

Atbalsts, ko sniedza radio un televīzija, lai turpinātu izglītojamo akadēmisko mācīšanos Covid-19 laikā, kad skolas tika slēgtas, atgādina par šo informācijas līdzekļu nozīmīgumu izglītībā, kultūrā un vispārējo zināšanu jomā, īpaši tiem skolēniem un studentiem, kam nav piekļuves tiešsaistes materiāliem un viedierīcēm. Covid-19 krīze ir parādījusi digitālās savienojamības un tiešsaistes platformu milzīgo nozīmi tik lielā mērā, ka mums, lai nodrošinātu tiesības uz izglītību, būtu jāsāk apsvērt piekļuve informācijai (kas pati par sevi arī ir pamattiesības) tādos veidos, kādi vēl pirms tikai desmit gadiem nebija paredzami.

Tiesības uz izglītību tiek atbalstītas, nodrošinot tiesības uz informāciju un kultūru, un otrādi. Viedokļa un vārda brīvību var pienācīgi saglabāt tikai tad, ja cilvēkiem ir iespēja meklēt, saņemt un izplatīt

informāciju un idejas. Informācijas līdzekļu piesātinātajā mūsdienu pasaulē, kas pilna ar nepatiesām un maldinošām ziņām, izglītībai ir būtiska loma, lai atbalstītu cilvēku meklējumus pēc patiesas informācijas un sekmētu viņu vēlmi to nodot tālāk uzticamu un nesagrozītu. Izglītība atbalsta tiesības uz iesaistīšanos kultūras dzīvē, nodrošinot piekļuvi kultūras resursiem, kas veido identitāti un paplašina pasaules uztveri. Un otrādi – izglītība var veicināt cilvēku spēju sekmēt kultūras resursu attīstību. Atvērts un horizontāls dialogs starp kultūrām ir galvenais, kas atbalsta kultūras plurālismu. Izglītībai ir jāveido dialogs tā, lai tas būtu viens no daudzajiem ieguldījumiem kultūras plurālismā.

Izglītība atbalsta tiesības uz iesaistīšanos kultūras dzīvē, nodrošinot piekļuvi kultūras resursiem, kas veido identitāti un paplašina pasaules uztveri.

Izpratnes paplašināšana par tiesībām uz izglītību dažādos laika posmos un vidēs stiprina izglītību kā kopīgu mērķi, kā kaut ko tādu, kas tiek veidots, pārvaldīts un vadīts ar mūsu palīdzību. Izglītībai

kā kopīgam labumam – kopīgai labklājībai, ko mēs sasniedzam un izvēlamies kopā, – jābūt cieši saistītai ar mūsu ikdienas dzīvi. Bērniem un pieaugušajiem nevajadzētu pieredzēt izglītību kā pakalpojuma saņēmējiem vai skatītājiem, bet gan kā aktīviem dalībniekiem. Dažādos dzīves posmos un dzīves jomās mēs izglītībā ieņemam dažādas lomas, kļūstot par daļu no tās. Visiem ir tiesības kļūt par daļu no tādas izglītības, kas stiprina to, ko viņi domā, zina, jūt un dara savā dzīvē, kā arī stiprina mūsu kopīgo darbu.

Dialoga un rīcības veicināšanas principi

Šajā nodaļā ir ierosināts, ka izglītības jaunajā sabiedriskajā līgumā mums ir jāizmanto un jāpaplašina izglītības iespējas, kas pieejamas visa mūža garumā dažādās kultūras un sociālajās vidēs. Oastāv četri principi, kas ceļā uz 2050. gadu var virzīt vajadzīgo dialogu un rīcību, lai īstenotu šos ieteikumus.

- **Ikvienā cilvēka dzīves posmā ir jābūt pieejamām jēgpilnas un kvalitatīvas izglītības iespējām.** Mācību procesam jānotiek visa mūža garumā dažādās dzīves jomās un posmos, akcentējot un atzīstot pieaugušo izglītību. Mums vajadzētu izmantot iekļaujošus plānošanas principus, kā arī sākt jebkuru plānošanu, koncentrējoties uz atstumtākajām grupām un vidēm, kas ir visnestabilākās.
- **Veselīgas izglītības ekosistēmas savieno dabiskās, uzbūvētās un virtuālās mācīšanās vides.** Mums vajadzētu atzinīgāk novērtēt biosfēru kā mācību vidi. Digitālā mācību vide šobrīd ir būtiska izglītības ekosistēmu sastāvdaļa, un tā ir jāattīsta tādā veidā, lai atbalstītu izglītības sabiedrisko, iekļaujošo un kopīgo mērķus. Par prioritāti ir jānosaka atvērtās piekļuves un atvērtā pirmkoda platformas, kas var nodrošināt stingru skolēnu, studentu un skolotāju datu aizsardzību.
- **Ir jāstiprina valdības iespējas izglītībai piešķirt valsts finansējumu un regulējumu.** Mums ir jāuzlabo valsts spēja noteikt un ieviest tādas izglītības standartus un normas, kas ir apstākļiem atbilstoši, taisnīgi un nodrošina cilvēktiesību ievērošanu.
- **Tiesības uz izglītību ir jāpaplašina.** Tiesības uz izglītību attiecināt tikai uz formālo izglītību vairs nav aktuāli. Mums ir jānodrošina tiesības uz mūžizglītību ikvienam un it visur. Ir jāatbalsta tiesības uz informāciju un kultūru, lai nodrošinātu tiesības uz izglītību. Tiesībās uz izglītību ir jāiekļauj arī tiesības uz piekļuvi internetam.

Veidojot jaunu sabiedrisko līgumu izglītības jomā, ir jāturpina šo četru pamatprincipu attīstīšana. Mums ir jāaņemmas veidot dialogu un rīkoties saskaņā ar šiem principiem, un atbalstīt jauna redzējuma veidošanu par mūsu kopīgo nākotni vietējā, reģionālā un pasaules līmenī.

III daļa

Stimuls jaunam sabiedriskajam līgumam izglītības jomā

Lai pārvarētu dažādās vienlaicīgās krīzes, kas apdraud cilvēces un mūsu dzīvās planētas pastāvēšanu, ir nepieciešams radikāli mainīt iesākto virzību. Mums ir steidzami kopīgiem spēkiem jāsāk izglītības jomā veidot jaunu sabiedrisko līgumu, kas balstīts uz sociālā, epistēmiskā, ekonomiskā un ekoloģiskā taisnīguma principiem un kas var palīdzēt pārveidot nākotni. Jauns sabiedriskais līgums izglītības jomā paredz izmantot jaunas pieejas, kas stiprina izglītību kā sabiedrisku mērķi un kopīgu labumu un aizsargā kopīgās zināšanas. Līgums paredz, ka dažādiem valstiskajiem un nevalstiskajiem partneriem ir jāsadarbojas, lai īstenotu neizpildītās pagātnes saistības un izmantotu nākotnes izglītības pārveidojošo potenciālu. Lai atbalstītu izglītības atjaunošanu kā kopīgu labumu un izglītības jaunā sabiedriskā līguma kopīgo izstrādi, nozīmīga loma pētniecības un inovāciju darbā būs universitātēm un citiem partneriem. Tāpat ir būtiski pārskatīt reģionālo un starptautisko izglītības attīstības organizāciju lomu, veidojot tādu starptautisko sadarbību un solidaritāti, kāda mums būs nepieciešama 2050. gadā. Tomēr papildus starptautiskā un reģionālā līmeņa darbībai, kas ir noteicošā izglītības kā kopīgā labuma pārvaldībā, šis stimuls jaunajam sabiedriskajam līgumam izglītības jomā būs jāattīsta, veidojot plašu sociālo dialogu konkrētos aspektos ar dažādām iesaistītajām pusēm visā pasaulē. Šis ziņojums ietver aicinājumu turpināt minēto dialogu.

8. nodaļa

Aicinājums uz pētniecību un inovācijām

” Visās uz kopienu orientētās pieejās ļoti nozīmīgs ir izvēlētais process – t. i., metodoloģija un metode. Daudzos projektos pats process ir daudz svarīgāks par iegūtajiem rezultātiem. Procesam ir jābūt cieņpilnam, veicinošam, uzlabojošam un izglītojošam. Tas ir neliels solis virzienā uz pašnoteikšanos. ”

Linda Tuhivaja Smita (Linda Tuhiwai Smith), „Metodoloģiju dekolonizācija”
(*Decolonizing Methodologies*), 1999

Lai veicinātu jaunu sabiedrisko līgumu izglītības jomā, komisija aicina izstrādāt pasaules mēroga koordinētu pētniecības stratēģiju, kas balstīta uz tiesībām iegūt izglītību visas dzīves garumā, un vietējās apvienības, izglītības darbiniekus, iestādes, nozares un dažādu kultūru pārstāvjus sniegt ieguldījumu, paužot savu viedokli.

Lai attīstītu iepriekšējās nodaļās raksturotos priekšlikumus, būs nepieciešami dažādi mēģinājumi, eksperimenti, aptaujas un inovācijas izglītības jomā, aptverot plašāku kontekstu un apstākļus nekā jebkad iepriekš. Šajā nodaļā ir pausts aicinājums uz kopīgu pētniecību un inovācijām izglītības jomā ar jaunu redzējumu par mūsu kopīgo nākotni. Pētniecība un inovācijas, tāpat kā izglītība, ir sabiedriski labumi un procesi, kam ir nozīmīga loma jauna izglītības sabiedriskā līguma veicināšanā.

Pētniecības stratēģija izglītības attīstībai nākotnē sākas ar izglītojamiem un skolotājiem. Daudzējādā ziņā nākotnes izglītības iezīmes jau ir redzamas (vismaz to sākotnējā formā) mums apkārt. Jebkuras izglītības sistēmas pārveide ir jāsāk, apskatot šos pozitīvos piemērus, kas iemieso ziņojumā formulētos principus. Izpētot un analizējot šo pozitīvo piemēru atstāto ietekmi un arī apstākļus, kas ļāvuši tos īstenot, var gūt pamatu šajā ziņojumā paustajām idejām, jo kopienas meklē veidus, kā savas idejas pārvērst rīcības stratēģijā (sniedzot norādes, kas praksē būtu īstenojams atšķirīgi). Izglītība vēsturiski ir izmantojusi ļoti dažādus pētniecības avotus, metodes un paradigmas. Šie instrumenti ir jāattīsta un jānostiprina visos līmeņos – no izglītības speciālistu un kopienas dialogiem līdz universitāšu un pētniecības iestāžu partnerībām, kā arī valsts un starptautiska līmeņa forumiem (tostarp UNESCO organizētiem pasākumiem).

Jo īpaši šajā nodaļā uzsvars tiek likts uz veidiem, kā pētniecība un inovācijas nodrošina iespēju mums sistemātiski mācīties *kopā* – reflektēt, eksperimentēt un ietekmēt sabiedriskos procesus kopā, vienlaikus veidojot jaunu redzējumu par mūsu kopīgo nākotni. No šāda aspekta, pētniecībai un inovācijām ir jāuzlabo mūsu prognozēšanas spējas un nākotnes pratības, ļaujot vaļu iztēlei un paplašinot mūsu izpratni par nākotnes nozīmi tajā, ko mēs saskatām un ko mēs darām izglītībā.

Visus mūsu izglītības pētniecības stratēģijas aspektus caurvij tādi principi kā sadarbība, samērīgums un tālredzība.

Pētniecībai un inovācijām ir jāuzlabo mūsu prognozēšanas spējas un nākotnes pratības.

Visi izglītības jomas pārstāvji tiek aicināti sniegt ieguldījumu, lai uzlabotu zināšanas un veicinātu izpēti šajā ziņojumā sniegtajos priekšlikumos. Turklāt universitātes, pētniecības iestādes un starptautiskās organizācijas īpaši tiek aicinātas atbalstīt un sistematizēt zināšanas un atziņas par šīm tēmām. Lai īstenotu

jaunā izglītības sabiedriskā līguma principus, mums starptautiskā līmenī būs jānodrošina instrumenti, kas to ļauj realizēt. Nodaļas nobeigumā ir iekļauti 2050. gadam noteiktie dialoga un rīcības veicināšanas pamatprincipi. Tie ir attiecināmi uz visiem izglītības jomas pārstāvjiem, kas aicināti izstrādāt visaptverošu pasaules mēroga pētniecības stratēģiju, izmantojot atšķirīgus redzējumus, idejas un reģionālos aspektus.

Jauna pētniecības stratēģija izglītības jomā

Šajā ziņojumā ir izklāstīta virkne apsvērumu, principu un priekšlikumu, kuriem, pēc komisijas domām, ir jākalpo par orientieriem jaunas nākotnes izglītības pētniecības stratēģijas izstrādē. Šī plašā un daudzšķautņainā pētniecības stratēģija ir uz nākotni orientēta, planētas mēroga mācību process par mūsu kopīgo nākotni. Tā izmanto dažādu veidu zināšanas un perspektīvas un balstās koncepcijā, ka no atšķirīgiem avotiem gūtas atziņas ir uzskatāmas par papildinošām, nevis izslēdzošām un pretrunīgām.

Šajā ziņojumā izceltās prioritātes cita citu papildina, kopā veidojot saskaņotu pētniecības stratēģiju. Kā norādīts 1. nodaļā, šai pētniecības stratēģijai galvenokārt ir jāpievēršas jautājumam par tiesībām uz izglītību, visaptveroši aplūkojot šķēršļus, kas liedz vienlīdzīgi nodrošināt kvalitatīvu izglītību visiem. Turklāt ir jāpēta, kā 2. nodaļā raksturotie pārmaiņu virzieni – mūsu mainīgais klimats un vide, straujā tehnoloģiskā pārveide, politiskās iekārtas sašķelšanās, kā arī nodarbinātības un iztikas līdzekļu nenoteiktā nākotne – nākamajos (izšķirīgajos) gados mijiedarbosies ar izglītības jomu. Pētniecībai ir jāsniedz tālāk par vienkāršu novērtējumu un analīzi, lai izpētītu izglītības atjaunošanas iespējas saskaņā ar šā ziņojuma II daļā raksturotajiem darbības principiem – sadarbībā un solidaritātē balstītas mācību metodes, mācību programmu un kopīgo zināšanu saistība, iespēju nodrošināšana skolotājiem, jauns skolu redzējums un mācību iesaistīšana visos dzīves posmos un vidēs. Zināšanas, atziņas un pieredze, kas gūtas, izmantojot šādu tālejošu pētniecības stratēģiju, veicinās jauna sabiedriskā līguma izglītības jomā kopīgu izstrādi.

Pētniecība pašā izglītībā

Izglītības pētniecībai, kas tika aizsākta 20. gadsimta sākumā, ir sens un nozīmīgs mantojums, ko veido dažādi raksti, virzieni un redzējumi, kuri lielā mērā attīstījuši un veidojuši nozīmīgus uzskatus un rīcību. Izglītības pētniecība ļauj mums labāk izprast reālo situāciju skolās, klasēs un daudzās citās vietās, kur notiek mācības. Tā nodrošina arī ieskatu pārmaiņās, kas notiek pašos indivīdos, kopienās un sabiedrībā vispār.

No daudzajām metodēm, kas ir izrādījušās noderīgas šīs jomas pārstāvjiem, ir jāpiemin speciālistu pētījumi, rīcības izpēte, vēsturiskā (arhīvu) izpēte, gadījumu izpēte, etnogrāfiskā izpēte u. c. Šādā veidā izglītība ir aplūkojama ne tikai kā joma, kurā tiek izmantoti ārēji eksperimenti un izpēte, bet arī pašizpētes un pašanalīzes lauks.

Apliecinājums, ka skolas ir vietas, kurās tiek veidotas zināšanas, un ka skolotāji ir tie, kuri ir šo zināšanu glabātāji, lielā mērā atkarīgs no tā, kā universitātes, organizācijas un pētnieki mijiedarbojas un sadarbojas ar izglītības pārstāvjiem un kā tiek izmantotas to paustās atziņas, pārdomas un pieredze. Lielākā nozīme izglītības pētniecības veicināšanā ir universitātēm, jo to kompetencē ietilpst zināšanu pilnveidošana gan vienā nozarē, gan pārnozaru skatījumā. Skolotāji vienmēr būs galvenās personas, kas var dalīties ar zināšanām par savu profesiju. Šādas zināšanas veidojas kopīgās pārdomās par profesionālo pieredzi, tādēļ viņiem ir nepieciešams atbalsts savu pētījumu

un novērojumu publicēšanā. Nozīmīgas zināšanas un izpratni var dot skolēni un studenti, daloties savā izglītības pieredzē, sasniegumos, vēlmēs un pārdomās.

Nozīmīgas zināšanas un izpratni var dot skolēni un studenti, daloties savā izglītības pieredzē, sasniegumos, vēlmēs un pārdomās.

Universitātes un pētnieki var pastiprināt atbalstu, pastāvīgi uzturot dialogu ar skolām, skolotājiem un skolēniem. Līdzdalībā balstīts novērtējums, kōppētījums, jauniešu vadīta izpēte un speciālistu veikta izpēte ir dažas no daudzajām tradicionālajām metodikām, ko var izmantot, lai pētnieki izglītības sistēmā un ārpus tās mācību procesu sistematizētu sīkāk. Izglītības pētniecība būs galvenais instruments, kas prognozēs un pārraudzīs pārmaiņas, kuras nepieciešamas, lai panāktu iesaisti jauna izglītības sabiedriskā līguma veidošanā.

Mācību zinātņu iespēju izmantošana

Vieni no pēdējo desmitgažu unikālākajiem zinātnes sasniegumiem izglītībā ir saistīti ar neirozinātni un smadzeņu izpēti mācību laikā. Tie ietver plašāku izpratni par neiroplasticitāti visos cilvēka dzīves posmos; smadzeņu anatomiju, struktūru un funkcijām, kā arī cilvēka neiroloģisko sistēmu; atmiņas, informācijas apstrādes, valodas attīstības un kompleksās domāšanas spējām; pozitīvo un negatīvo stimulu (miega, fizisko aktivitāšu, emociju, stresa un vardarbības) ietekmi uz mācīšanās procesu. Ārkārtīgi nozīmīgi ir arī paši mācību kognitīvie procesi, kas sniedz ieskatu specifiskās prasmēs – runāšanā, lasīšanā, rakstīšanā, telpiskajā uztverē utt.

Lai gan zinātnieki tikai tagad sāk iegūt patiesu izpratni par šo jomu un tās izmantošanu izglītībā, tai piemīt plašs potenciāls mācīšanās un mācīšanās procesā, tādēļ šādām jaunākajām atziņām ir jābūt pēc iespējas pieejamākām skolotājiem, pētniekiem un pašiem izglītojamiem. Piemēram, zinātnieki kontrolētā laboratorijas vidē ir novērojuši izteiktus uzvedības un smadzeņu aktivitātes modeļus un to savstarpējo saistību, taču vēl nav skaidrs, kā šos modeļus interpretēt sarežģītos sociālos mācību apstākļos un kā tie varētu atšķirties dažādiem iedzīvotājiem un dažādām tautām, kā arī dažādos laikos un dažādās vietās.

Nākotnē mācību zinātnēs ir jāiesaista atšķirīgu profilu (dzimuma, kultūras, sociālekonomisko apstākļu, valodas, vecuma un citā ziņā) pētnieki, lai nodrošinātu, ka tiek objektīvi aptverts plašs izpētes jautājumu, pieņēmumu, hipotēžu un prioritāšu klāsts. Mācību zinātnes ievērojamie sasniegumi var sniegt ieguldījumu arī tādos jautājumos kā neiroloģiskā dažādība, mācīšanās atšķirības, invaliditātes aspektu izpēte un speciālā izglītība.

Lai arī cik spēcīgi un nozīmīgi būtu mācību zinātnes atzinumi, tie neaptver visu izglītības jomu. Izziņa nav vienīgais veids, kā mēs mācāmies. Sabiedriskās zināšanas, „iemiesotās” zināšanas, emocionālā inteliģence utt. mijiedarbojas ar neirozinātnes aplūkotajiem aspektiem, taču to definīcija ir plašāka.

Kā tika norādīts iepriekšējās nodaļās par mācību metodēm un programmām, izglītības sarežģītā daba ir skaidrojama ar faktu, ka tā ir nesaraujami saistīta ar visiem šās pasaules aspektiem, tostarp sociālo, ekonomisko, vides, materiālo un garīgo dimensiju. Ir bīstami atdalīt prātu no matērijas, jo tādējādi rodas izglītības idejas, kas daudziem izglītojamiem nav būtiskas. Lai īstenotu šajā ziņojumā raksturotās prioritātes un lai radītu kognitīvus un sociālus ieguvumus, ko nodrošina augstas kvalitātes izglītība, mācībām veltītajās neirozinātnes nozarēs gūtie rezultāti arvien plašāk būs jāaplūko saistībā ar izglītības daudzveidīgajiem un sarežģītajiem aspektiem.

Izglītības pētniecības partnerību pārveide

Pētniecības partnerībām, kas ir starpdisciplināras, starpnozaru un starpkultūru un kas aptver akadēmisko, pilsoniskās sabiedrības un izglītības vidi, kā arī veicina kopīgu dialogu un savstarpēju mācīšanos, ir milzīgs potenciāls īstenot šajā ziņojumā izvirzītās prioritātes un priekšlikumus.

Ne visas pētniecības partnerības ir taisnīgas un vienlīdzīgas. Partneri ar lielākiem resursiem vai institucionālo varu var pārmērīgi ietekmēt (pat netīši) partnerības gaitu un rezultātus. Lai apgāztu pieņēmumus, kas valda izglītībā un saistībā ar to, ir nepieciešams epistēmisks samērīgums. Daudzi no šiem pieņēmumiem ir dziļi iesakņojušies mūsu koncepcijā par cilvēka dabu, sabiedrību un visu dzīvo pasauli. Būs jāmaina pastāvošā paradigma, attālinoties no vienkāršotas attiecību kategorizācijas zināšanu sniegšanas jomā (ziemeļu–dienvidu virzienā vai virzienā, kur viena puse ir rietumi, bet otra – cits virziens) un virzoties uz visaptverošām un attiecībās balstītām izglītības sistēmām.

Lai veidotu jaunu sabiedrisko līgumu izglītības jomā, šīs izglītības sistēmas būs jāpapildina ar daudzveidīgu pieredzi un zināšanu veidiem, mazinot atstumtību, „nabadzības domāšanu” un šaurus epistēmiskos pieņēmumus. Izglītība ir process, kas balstīts uz attiecībām (starp skolēniem vai studentiem, skolotājiem, ģimenēm un kopienām), tādēļ mums ir jāmēģina veidot attiecībās, nevis hierarhijā balstītas zināšanas. To varētu īstenot, attīstot nacionālo un vietējo pētniecību un iesaistot cilvēkus, kas spēj radīt un sniegt zināšanas atbilstoši konkrētajai videi, kultūrai un valodai.

Nozīmīgs zināšanu un atziņu avots ir arī vietējo kopienu un sociālo kustību viedokļi, kuros izglītības veidotājiem nākotnē būs arvien vairāk jāieklausās, tie arī jāizmanto un jāveicina, jo šīs kopienas un kustības atrodas mūsu nākotni veidojošu satricinājumu un pārmaiņu epicentrā. Starp daudzajiem piemēriem, kā veidot jaunu redzējumu par mūsu kopīgo nākotni, ir jāmin kustības, kas iestājas pret mūsu planētas iznīcināšanu un visu veidu aizspriedumiem un diskrimināciju. Sadarbība ar šādām kopienām un kustībām ne vienmēr var tikt īstenota formāli vai institucionāli, taču tā ir ne mazāk nozīmīga kopīgajā darbā, iepazīstot izglītības lomu un attiecības ar šādām kustībām.

Zināšanu, datu un pierādījumu vairošana

Lai īstenotu jauno nākotnes izglītības pētniecības stratēģiju, tiks gan izmantots, gan radīts plašs zināšanu, datu un pierādījumu apjoms. Šie dati ir pieejami dažādos formātos: kvantitatīvi un kvalitatīvi, normatīvi un aprakstoši, digitāli un efemerāli, teorētiski un praktiski.

Lai izprastu izglītības pašreizējos apstākļus un iztēlotos jaunas nākotnes iespējas, zināšanas ir jānodod un jāpaplašina. Tomēr vēsturiski noteiktiem zināšanu veidiem un avotiem ir dota priekšroka, savukārt citi ir izslēgti. Zināšanas – gan vispārīgas, gan izglītības kontekstā – ir cieši saistītas ar varu. Valdošie režīmi, kas paredz varu *pār* cilvēkiem un planētu, ir jāaizstāj ar režīmiem, kas paredz varas piešķiršanu *cilvēkiem* un īstenošanu *kopā* ar tiem tādos veidos, kas ļauj mums rast jaunas iekļaušanas un līdzdalības formas izglītībā. Pētniecības stratēģijai nosakot izglītības nākotnes virzienu tuvākajās desmitgadēs, būs nepieciešams pastāvīgi pārvērtēt izglītībā izmantoto zināšanu, datu un pierādījumu veidu.

Visaptverošas izglītības sistēmas stiprināšana

Lai iespējamo nākotni iztēlotos daudzveidīgāku (nekā tagad), pētniecības un inovāciju jomā ir jāņem vērā daudzie veidi, kā dažādas cilvēku grupas, kultūras un tradīcijas interpretē un izprot pasauli. Šā ziņojuma vadlīnijās attiecībā uz pedagoģiju, zināšanām, līdzdalību, sadarbību un solidaritāti jau ir aptvertas dažādu kultūru pasaules uzskatos un perspektīvās sakņotās, bagātīgās zināšanu tradīcijas. Lai attālinātos no kolonizācijas idejā balstītām zināšanām, ir nepieciešams plašāk atzīt dažādu zināšanu avotu esamību un piemērotību pašreizējām un nākotnes vajadzībām. Ir jāatsakās no uzskata, ka pirmiedzīvotāju tautu epistēmas, t. i., zināšanu kopējā telpa, ir pētāmi objekti, nevis reālas pieejas, kā izprast un izziņāt pasauli.

Daudzās jomās – no attīstības līdz ekonomikai un izglītībai – noteiktu veidu zināšanām tiek dota priekšroka pār citām. Bieži vien, domājot par attīstību, tiek nodotas „ziemeļu puslodes zināšanas”, pieņemot, ka vietējās zināšanas nav pietiekamas vai nepastāv vispār. Tomēr šie uzspiestie risinājumi

daudzārt neveicina ilgtspējīgu attīstību attiecīgajās jomās vai arī labumu nes tikai dažiem, liekot par to maksāt neaizsargātajām personām, bet ilgtermiņā – ar vides labklājību.

Pirmiedzīvotāju zināšanas un multikulturālās zināšanas izaicina pieņēmumus par attīstības modeļiem un praksēm.

Lai novērtētu un atzītu dažādos zināšanu veidus, nav jāpieņem galējs relativisms vai jānoliedz patiesība. Ne tuvu tam. Pirmiedzīvotāju zināšanas un multikulturālās zināšanas izaicina pieņēmumus par attīstības modeļiem un praksēm, kas nav pietiekami atbildušas viņu realitātei. Piemēram, daudzās Rietumu domāšanas tradīcijās, ieskaitot izglītību, ir ierasts domāt dihotomos (t. i., savstarpēji izslēdzošos) pāros: teorija un prakse,

individuāls un kolektīvs, māksla un zinātne, cilvēks un daba, progresīvs un konservatīvs, prāts un jūtas, intelektuāls un fizisks, garīgs un materiāls, moderns un tradicionāls utt. Daudzas perspektīvas, kas nenāk no Rietumiem, ir devušas nepieciešamo ieguldījumu, lai izaicinātu šādu polarizāciju

pašos pamatos, sniedzot jaunu skatījumu uz šo divu pušu (kā sarežģītas un integrālas pasaules atbilstošu daļu) savstarpējām attiecībām un pretrunām.

Piemēram, krīzes apstākļos vietējās kopienas bieži vien prot izmantot milzīgus pieredzes, zināšanu un radošā gara krājumus, lai mazinātu ārkārtas situāciju ietekmi un pielāgotu tām esošās zināšanas. Senās senču zināšanas par ilgtspējīgām lauksaimniecības metodēm, savstarpēju atbalstu sabiedrībā un dzīvesveidu saskaņā ar dabu u. c. ir nozīmīgi kopīgo zināšanu avoti, kas cilvēcei šobrīd ir vajadzīgi vairāk nekā jebkad iepriekš. Tomēr milzums šādu zināšanu vēl ir pilnībā neatklātas, neatzītas un nav iekļautas formālajā izglītībā.

Pētot izglītības attīstību nākotnē, būs nepieciešams atjaunot un iekļaut dažādus šajā ziņojumā noteikto galveno prioritāšu zināšanu veidus un avotus. Kā tika minēts iepriekšējās nodaļās, tas ir atkarīgs no aktīvas dalīšanās kopīgajās zināšanās, balstoties uz taisnības un vienlīdzības principa. Lai veiksmīgi veidotu zināšanas nākotnes izglītībai, šim procesam būs jāklūst apzināti iekļaujošam, sociālā un kultūras ziņā daudzveidīgam, starpdisciplināram un starpprofesionālam, tāpat tam būs jāveicina dialogs, sadarbība, atbildības uzņemšanās un savstarpēja mācīšanās.

Statistikas dati, rādītāji un analīze

Statistikas dati spēj sniegt informāciju par konkrētu rādītāju noteiktā laikposmā. Salīdzinot to ar citiem datiem, var gūt vērtīgas atziņas par to savstarpējo saistību, izmaiņām un noteicošajiem apstākļiem dažādos laikos un vietās. Tie var attēlot noteiktu rādītāju attīstības virzienus laika gaitā un prognozēt virkni iespējamo rezultātu saskaņā ar dažādiem scenārijiem, izvēlēm, notikumiem vai pavērsieniem.

UNESCO Statistikas institūtam (UIS) ir nozīmīga loma būtisku izglītības jomas rādītāju statistikas datu apkopošanā un publicēšanā. UIS pieeja ir veicinājusi statistikas apkopošanas un apstiprināšanas iespējas nacionālā, reģionālā un starptautiskā līmenī. Pieaugošais cilvēku dalījums pēc dzimuma, atrašanās vietas, ienākumu līmeņa un citām iezīmēm palīdz sniegt ieskatu taisnīguma un vienlīdzības jautājumos. UIS pastāvīgi aktualizē izmantotās definīcijas, vienlaikus nodrošinot statistikas integritāti, lai veiktu nozīmīgu analīzi. Šis darbs ir būtisks institūta kvalitātes un lietderīguma nodrošināšanai un uzlabošanai. Ir svarīgi atbalstīt tā darba turpināšanu, lai nodrošinātu būtisku informāciju par nozīmīgākajiem izglītības jomas rādītājiem un lai šie dati būtu pieejami ikvienam.

Vienlaikus, analizējot statistikas un kvantitatīvos datus, nākamajās desmitgadēs ir stingri jāatturas no redukcionisma. Kategorizācija ir piemērota analīzes vajadzībām, tomēr tā nav jāpieņem kā nelokāma un nemainīga metode. Kategorijas reālajā dzīvē vienmēr ir niansētākas, sarežģītākas un neskaidrākas, nekā ir iespējams izteikt kvantitatīvā veidā. Statistikas datu apkopošana un apstiprināšana, jo īpaši lielos apmēros, var būt ļoti darbietilpīgs process, kam nepieciešami lieli izdevumi. Lai izvairītos no augstajām prasībām un izmaksām, kas rodas, datus gatavojot paralēli, ja iespējams, ar iegūtajiem datiem jāpapildina un jāstiprina pastāvošie nacionālie datu avoti.

Tāpat būs rūpīgi jāapsver, kā noteikt nozīmīgos rādītājus, lai tie atbilstu vietējām izglītības prioritātēm, kā arī starptautiskajiem mērķiem. Izmantojot šādu pieeju, ir jāapzinās, ka viss nav „jāizmēra” un visu, kas ir svarīgs izglītības jomā, nav iespējams novērtēt kvantitatīvi. Tādēļ ir būtiski, lai statistikas apkopošanā un analizē tiktu izmantota vienkārša pieeja un rezultātā tiktu iegūtas atziņas, ko varēs izmantot kā sākumpunktu tālākai izpētei, kura sekmēs izglītības mērķus un prioritātes. UNESCO struktūrvienību, kā arī citu aģentūru un pētnieku rūpīgais darbs var palīdzēt „iedzīvināt” izglītības statistiku, veidojot prognozes (ja iespējams) un atspoguļojot dažādas situācijas, tādējādi parādot un izmantojot statistikas skaidrojošo spēju.

Lielie dati un zināšanu veida maiņa

Tehnoloģiskais progress ir radījis jaunus priekšstatus par to, kas ir zināšanas un kā tās ir jāveido. Mūsu pašreizējās tehnoloģijas ir radījušas pieņēmumu, ka informācija, tāpat kā zināšanas un izpratne, ko tā veido, būs apjomīga (iegūta no vairākiem avotiem, nevis vienas pieredzes), atrodama (iegūstama un viegli sameklējama), uzglabājama (to var arhivēt), nododama (ar to ir viegli dalīties) un individualizējama (pielāgojama personīgajām vajadzībām). Ir rūpīgi jāskata katra no šim iezīmēm, jo tās veido un attīsta idejas par izglītību, ietverot tās mērķus un procesus, tādējādi ļaujot īstenot kādas iespējas vai liedzot īstenot citas.

Plašāka digitālo rīku pieejamība ir sniegusi pētniekiem nepieredzētu spēju organizēt, sintezēt un apstrādāt plašākas izglītības datu kopas nekā jebkad iepriekš. Iespējas, ko nodrošina digitālās metodes, instrumenti, datu apkopošana un uzglabāšana, kā arī algoritmiskā datu apstrāde ir radījuši lielu entuziasmu tajā, kā šīs iespējas var izmantot, lai uzlabotu izpratni par mācību metodēm un pieejām, to izmantošanu praksē un efektivitāti. Daži no instrumentiem, ko pētnieki var izmantot, ir statistikas datu apstrāde un grafiska attēlošana, ģeogrāfiskā kartēšana, tīkla kartēšana, kā arī kopīgo iezīmju un atslēgas vārdu meklēšana. Pastāv arī plašas iespējas pētīt arvien pieaugošo digitalizācijas lomu mūsu izglītībā.

Mūsdienās „lielie dati” tiek slavināti gan universitātēs, gan valsts iestādēs, gan arī korporatīvajā vidē. Tas rada divējādu ietekmi. Pirmkārt, tiek pieņemts, ka bez liela datu punktu skaita vai plašas profīlu, uzvedības signālu, taustiņsienu, acu kustību vai elektronisko signālu apkopošanas nav iespējams saskatīt kopīgās iezīmes. Tādējādi, saskaņā ar vienu no datu analīzes pamatojumiem, bez kopīgajām iezīmēm nav iespējams izprast nozīmi. Otrkārt, ir novērojama mērenāka tendence aplūkot datus (jo īpaši kvantitatīvi izsakāmus datus, ko var labi izmantot digitālajās tehnoloģijās) kā nozīmīgāko zināšanu veidu. Mēs esam pieredzējuši, kā izveidojas datu zinātne – specializēta tehniskās ekspertīzes nozare –, un, tāpat kā daudzās citās jomās, datu zinātnei ir milzīga ietekme pārliecinošu apgalvojumu un skaidrojumu veidošanā izglītībā.

Ir būtiski, lai pētnieki paskaidrotu, ko var un ko nevar panākt ar digitālajiem pētniecības instrumentiem (kā jebkuru citu rīku). Atkarībā no konkrētās izpētes nolūka lielāks datu apjoms ne vienmēr nozīmē labāku vai precīzāku informāciju. Atbalstāma būtu tāda pētniecības stratēģija un prakse, kas ir orientēta uz mērķi, nevis izmantotajiem rīkiem. Atzinumi, ko var sagatavot datori, nav tādi paši kā cilvēku radītie atzinumi. Dažkārt programmatūras var sniegt pārsteidzošus un skaidrību nesošus atklājumus, jo tās spēj apstrādāt datus lielākā apjomā un ātrumā nekā cilvēki jebkad spētu

ar analogām metodēm. Citkārt cilvēka prāts spēj izprast lietu kontekstu, jēgu, nozīmi un ietekmi tādos veidos, kas MI ir pārāk sarežģīti.

Lai gan pētnieki izmanto milzīgo lielo datu un digitālo rīku piedāvāto potenciālu izglītības jomā, mēs nevaram aizrauties ar digitālo analītisko programmatūru izmantošanu objektīvās realitātes attēlošanā. Konkrētāk – lai dati būtu taisnīgi un objektīvi, mums pastāvīgi ir jāizvērtē izmantoto digitālo pētniecības metožu neobjektīvie aspekti un vājās vietas, lai aplūkotu tos plašāk par programmēšanas robežām. Ja aizrausimies un šāda tendence turpināsies, pastāv pamatoti draudi, ka 2050. gadā liela daļa mūsu zināšanu būs pārveidotas kvantitatīvos, algoritmiskos, molekulāros, viegli uzglabājamos un ātri koplietojamajos formātos, kam var piekļūt tikai ar digitālām ierīcēm. Ir jāceļ trauksme, ka strauji plaukstošā MI nozare vēlas padarīt šīs zināšanas pašuzturošas, autonomas un neatkarīgas no cilvēku pārvaldības. Nākamo 30 gadu laikā mums būs jāsauglabā modrība, vērojot tādu risku attīstību, kas saistīti ar šādu nolūku ētiskajiem aspektiem.

Inovācijas izglītības nākotnei

Inovācijas izglītības jomā ir spēja eksperimentēt, dalīties, paplašināt robežas un iedvesmot citus. Tās ir iespējamās jebkurā vietā un jebkādā apmērā, sākot no skolotāja, kas māca atsevišķu skolēnu vai klasi, līdz skolas vai valsts mēroga pieejām. Inovācijas bieži vien rodas, aktīvi sadarbojoties ar citiem izglītības darbiniekiem, politikas veidotājiem, pētniekiem un skolām un iedvesmojoties no to pieredzes un panākumiem dažādās situācijās.

Politikas un programmu izstrāde, pārņemšana un pielāgošana

Liela nozīme būs izglītībā gūtās pieredzes un izstrādāto inovāciju apvāršņu paplašināšanai, daloties ar pieredzēto praksi un izstrādājot politikās. Vēlme mācīties no citu pieredzes sniedz iespēju palūkoties uz pazīstamo no cita skatpunkta, paplašinot perspektīvas un pārskatot vispārpieņemtās specifiskās iezīmes un priekšstatus. Pielāgošana un pārņemšana būtu jāskata kā atsevišķi mācīšanās un inovāciju procesi. Saskaņā ar šajā ziņojumā noteiktajiem normatīvajiem principiem mēs visi varam atzīt citviet gūto pieredzi un iedvesmoties no tās, vienlaikus ņemot vērā konkrētas kopienas apstākļus, pieredzi un zināšanas.

Ari izglītības sistēmu dalībnieki ir nozīmīgs inovatīvu pieeju un atziņu avots. Inovācijas, kas konkrētā jomā tiek ieviestas pilnībā „no ārpuses”, savu piedāvāto atziņu un risinājumu ziņā vienmēr būs nepilnīgas vai pat izkropļotas. Izglītības zināšanas tiek veidotas un apstiprinātas dažādi. Šīs jomas centrālie dalībnieki – skolotāji, skolēni, direktori, skolas u. c. – visi piedalās pētniecības un inovāciju radīšanas procesā. Mācību programmu izstrādē un pārveidošanā īpašu devumu var sniegt tie, kas šīs programmas izmanto, jo viņiem ir ciešāka saskarsme ar kopīgajām zināšanām. Šajā ziņā nozīmīga loma ir valdībām, kas nodrošina pienācīgu atbalstu skolotājiem un skolām, lai pedagogi un skolu pārstāvji varētu piedalīties diskusijās par valsts izglītības sistēmām un procesiem un to pārskatīšanu.

Pētniecības un inovāciju gadījumā bieži vien rodas jautājums par samērīgumu. Laba pieredze var būt noderīga un kopīgi izmantojama. Tomēr „paraugprakse” bieži vien vairāk atspoguļo iegūtos rezultātus, neraksturojot procesus vai apstākļus, kas ļāvuši šo „paraugpraksi” īstenot. Sadarbības tīklu un mācību kopienu paplašināšana (skolotāju, skolu, mācību speciālistu, politikas veidotāju u. c. vidū) var palīdzēt vadīt reālo pētniecības procesu un izmantot mācību saturā, programmā un politikā balstītas atziņas, kas gūtas dažādās vidēs. Samērīguma principi var palīdzēt izvairīties no vēsturiski un kontekstuāli neatbilstošiem pieņēmumiem, no kā izglītībā ir atkarīgas inovācijas.

Universitātes, pētniecības iestādes un to partneri tiek aicināti pētniecībai un inovācijām veltīt īpašu uzmanību, lai atbalstītu izglītības atjaunošanu kā kopīgu labumu un izglītības jaunā sabiedriskā līguma kopīgu izstrādi. Tomēr to darbs var būt maksimāli efektīvs tikai tad, ja tiek veidotas attiecības

Universitātes, pētniecības iestādes un to partneri tiek aicināti pētniecībai un inovācijām veltīt īpašu uzmanību, lai atbalstītu izglītības atjaunošanu kā kopīgu labumu.

un dialogs ar tiem, kuri jau strādā, kā arī skata un apspriež dažādus jautājumus izglītības jomā, t. i., skolotājiem, skolēniem un studentiem, skolām, ģimenēm un kopienām. Kā minēts iepriekšējās nodaļās, lai to īstenotu, būs nepieciešams atjaunot universitāšu sabiedrisko uzdevumu un veidot atklātas un pieejamas kopīgās zināšanas, kā arī izglītot tādu jauno pētnieku paaudzi, kas ir apņēmības pilni attīstīt zināšanas savās un cilvēces interesēs.

Arī starptautiskajām organizācijām, virzoties uz jauno sabiedrisko līgumu izglītības jomā, ir īpaša un nozīmīga loma izglītības pētniecībā un inovāciju attīstībā. Pēc šā ziņojuma sagatavošanas

UNESCO tiek aicināta izstrādāt tādu pieredžu „koordinācijas centru”, kas spēj savstarpēji mijiedarboties un (katra savā veidā) iemiesot priekšlikumus, kas ierosināti šajā ziņojumā. Lai tiktu līdzī tempam, kādā mainās pasaule un rodas jaunas zināšanas, šim ziņojumam ir jābūt dinamiskam un jānodrošina iespēja to jebkurā brīdī pārstrādāt.

Novērtēšana, eksperimentēšana un reitingu veidošana

Novērtējumi un pārdomas ir nepieciešami procesi, kas jāīsteno izglītības programmu un politiku dzīves cikla laikā. Novērtējumi var palīdzēt nodrošināt, ka mērķi, kas likti programmas vai politikas pamatā, sakrīt ar tiem, kas tiek īstenoti realitātē. Turklāt tie var palīdzēt izprast un raksturot programmas un plāna rezultātus un, vēl svarīgāk, uzskaita plānotos un neplānotos rezultātus. Piemēram, ja programma vai politika acīmredzami rada ieguvumus tika dažiem, liedzot palielināt vispārējo vienlīdzību, vai tā veicina īstermiņa pasākumus, nenodrošinot darbību ilgtermiņā, ir steidzami jāpārvērtē šādu pasākumu ideja.

Saskaņā ar šajā ziņojumā paustajiem sadarbības principiem novērtējumos ir jāizmanto to personu (proti, skolotāju, skolēnu un skolu) pārdomas, kas ir tieši iesaistītas izglītības sistēmās, ne tikai tādēļ, lai konstatētu inovāciju radītās problēmas, stiprās un vājās puses, bet arī tādēļ, lai piedāvātu jēgpilnus risinājumus pārmaiņām un uzlabojumiem šajā jomā vai kādas prakses pārtraukšanai. Svarīgi pieminēt, ka ir nepieciešama skaidra analītiskā struktūra, kas nodrošina inovāciju plānoto mērķu, novērtējuma un ieteikumu saskaņotību.

Testēšana, eksperimentēšana un nejaušas izlases veidā veikti kontroles izmēģinājumi var palīdzēt apstiprināt pieņēmumus, pielāgot metodes, izlabot nepareizus aprēķinus un izprast vispārinātas prakses robežas. Tomēr, lai sarežģītās sistēmās varētu nošķirt mainīgos lielumus, ir nepieciešama rūpīga apsvēršana un pamatīgi izstrādāta shēma. Ir būtiski minēt, ka, jaunajā izglītības sabiedriskajā līgumā attīstot sadarbības ideju, ir jāpatur prātā ētikas princips, ka mēs neeksperimentējam ar cilvēkiem. Visi cilvēki – izglītojamie, skolotāji un ģimenes – ir pilntiesīgi dalībnieki mācību procesā, kurā tiek izziņāti viņu izglītības un attīstības aspekti. Ir pieļaujami „dabiskie” eksperimenti, lai izprastu, kā plašāki pasākumi vai pārmaiņas, kas izglītībā jau ir jūtamas, var sniegt ieskatu arī turpmākajos gados, jo īpaši ņemot vērā ievērojamās pārmaiņas un satricinājumus, kas sekos nākotnē. Šāda analīze var palīdzēt prognozēt mūsu izpratni par izglītības noturību un spēju reaģēt uz pārmaiņām.

Var izdarīt arī lietderīgus salīdzinājumus, lai piedāvātu citus skatpunktus pārdomām, uzlabojumiem vai iedvesmai vai izceltu plašākas izpētes, apsvēršanas vai atbalsta prioritārās jomas. Tomēr pārlietu bieži salīdzināšana un reitingu veidošana tiek izmantotas kā sodas metodes, atņemot iespēju iegūt finansiālu atbalstu vai uzņemt ģimeni vidē, kur tas būtu nepieciešams visvairāk. Salīdzināšana nepalīdz, ja tā vienkāršo pieredzi, standartizē pieņēmumus un neņem vērā atšķirīgos apstākļus, resursus un vēsturiskos faktorus.

Svarīgi būs arī pārvērtēt to, kā tiek veidoti salīdzinošie reitingi augstākajā izglītībā. Ir grūti salīdzināt godprātīgi un ētiski, neuzspiežot noteiktus standartus. Salīdzināšana rada problēmas, kad ļoti atšķirīgas augstākās izglītības iestādes (neatkarīgi no to konkrētajiem apstākļiem) ir spiestas sacensties starptautiskajos reitingos. Elitārie piemēri ar universitātēm, kam tiek nodrošināti pietiekami resursi un kurās rit aktīva pētniecība, nesamērīgi ietekmē citu augstākās izglītības iestāžu ambīcijas, un tās bieži vien tādēļ upurē vietējas nozīmes aspektus, kā arī savu studentu un kopienu vajadzības.

Tomēr augstākās izglītības iestādes nav vienīgās, kas vainojamas reitingu veidošanā un konkurencē balstītā institucionālajā standartizācijā. Arī valdībām un globālajai politiskajai kopienai vajadzētu mazāk koncentrēties uz to augstākās izglītības iestāžu daļu, kurās rit intensīva pētniecība, bet kas pasaulē ir mazākumā. Plašāka uzmanība būtu jāveltī lielākajai daļai augstākās izglītības iestāžu, ko apmeklē vairākums studentu visā pasaulē. Cik noderīgas ir šīs iestādes studentu apmācībā, viņu profesionālajai nākotnei un studentu kopienu vajadzībām? Cik lielā mērā šīs iestādes atbalsta sabiedriskās un politiskās diskusijas? Cik efektīvi iestādes veicina vides, ekonomisko un sociālo taisnīgumu? Šie jautājumi bieži vien nav pietiekami novērtēti, tomēr tie ir ļoti vērtīgi aspekti, kurus var salīdzināt un no kuriem visi var mācīties. Novērtēšanas process augstākās izglītības līmenī nedrīkst aprobežoties ar konkurētspējas reitingu veidošanu, drīzāk ir jāmēģina paplašināt mācību un pētniecības iespējas visās augstākās izglītības iestādēs, lai tās spētu pildīt savu sabiedrisko uzdevumu.

Dialoga un rīcības veicināšanas principi

Ir izvirzītas četras galvenās prioritātes saistībā ar pētniecību un inovācijām izglītības attīstībai nākotnē ceļā uz 2050. gadu.

- **Komisija aicina izstrādāt visaptverošu un kopīgu pasaules mēroga pētniecības stratēģiju izglītības attīstībai nākotnē.** Šai pētniecības programmai ir jākoncentrējas uz tiesībām iegūt izglītību (visiem), ir jāaplūko nākotnē sagaidāmie satricinājumi un pārmaiņas, kā arī jāuzlabo šā ziņojuma 2. daļā izvirzīto principu izpratne un zināšanas par tiem. Saskaņā ar šā ziņojuma ideju pētniecības programmai ir jāpārskata savas prioritātes, ņemot vērā nākotnes prasības un nākotnes domāšanu.
- **Apkopojot zināšanas, datus un pierādījumus attiecībā uz izglītības attīstību nākotnē, ir jāizmanto dažādi zināšanu avoti un veidi.** Dažādas perspektīvas – tā vietā, lai izslēgtu un aizstātu cita citu, – var nodrošināt atšķirīgus skatpunktus kopīgajā izglītības izpratnē.
- **Izglītības jomas inovācijām ir jāatspoguļo daudz plašāks iespēju klāsts dažādos kontekstos un apstākļos.** Mēs varam iedvesmoties no dažādiem salīdzinājumiem un pieredzēm, taču tiem ir pienācīgi jāatbilst konkrētajai sociālajai un vēsturiskajai situācijai.
- **Jaunā izglītības sabiedriskā līguma pētniecības process ir jāpārveido, lai ikviens varētu piedalīties tā izstrādē.** Šāda idejas sēkla jau ir iesēta, jo īpaši iesaistīties aicināti skolotāji, skolēni un skolas. Pētniecības iestādēm, valdībām un starptautiskajām organizācijām ir īpaša atbildība piedalīties pētniecības stratēģijas veidošanā un atbalstīt to, tādējādi veicinot jaunā izglītības sabiedriskā līguma kopīgu gatavošanu.

9. nodaļa

Aicinājums uz globālu solidaritāti un starptautisku sadarbību

” Jauns sabiedriskais līgums, kas īstenots kopienās, ļaus jauniešiem dzīvot cieņpilnu dzīvi, nodrošinās sievietēm tādas pašas izredzes un iespējas kā vīriešiem un aizstāvēs slimos un neaizsargātos sabiedrības locekļus un visas minoritātes. (..) Vienas paaudzes laikā visiem bērniem, kas dzīvo valstīs ar zemiem un vidējiem ienākumiem, varētu nodrošināt iespēju iegūt kvalitatīvu izglītību visos tās līmeņos. Tas ir iespējams. Mums tikai ir jāapņemas to īstenot. (..) Lai novērstu šo nevienlīdzību un īstenotu jauno sabiedrisko līgumu, mums ir nepieciešams jauns globālais kurss, kas nodrošinās, ka vara, bagātība un iespējas starptautiskā līmenī tiek sadalītas plašāk un taisnīgāk. ”

Antoniū Gutērrešs (Antonió Guteress), ANO ģenerālsēkretārs,
Nelsona Mandelas lekcija 2020. gada 18. jūlijā

Lai veicinātu jaunu sabiedrisko līgumu izglītības jomā, komisija aicina atjaunot apņemšanos veikt globālu kopīgu darbu izglītības kā kopīga labuma atbalstam, pamatojoties uz taisnīgāku un vienlīdzīgāku sadarbību starp valstiskajiem un nevalstiskajiem dalībniekiem vietējā, valsts un starptautiskā līmenī.

Princips, kas nosaka izglītību kā kopīgu labumu, ir nesaraujami saistīts ar globālo atbildību. 2020. un 2021. gadā mēs piedzīvojām nepieredzētu zinātnisko kopienu mobilizēšanos visā pasaulē, lai izstrādātu Covid 19 vakcīnu. Tām atbalstu sniedza arī valdības, valsts un privātās organizācijas, kā arī

pilsoniskā sabiedrība. Tomēr šo ievēribas cienīgo piemēru par to, ko globāla zinātniskā sadarbība var paveikt, kad ir apdraudēta cilvēces nākotne, aizēnojis daudz lielāks izaicinājums – nodrošināt taisnīguma principu šo pašu vakcīnu piegādē starptautiskā mērogā. Lai arī ideja, ka neviens nav pasargāts, kamēr nav pasargāti visi, ir plaši atzīta, vakcīnu nacionālisms ir izgaismojis nopietnus trūkumus mūsu spējā sadarboties, lai nodrošinātu globālu kopīgo labumu.

Vakcīnu nacionālisms ir izgaismojis nopietnus trūkumus mūsu spējā sadarboties.

Izglītība attīsta cilvēku izdomu un mūsu kopīgās rīcības potenciālu. Abi šie aspekti ir svarīgi, sastopoties ar mūsu laika lielajiem izaicinājumiem. Tādējādi, lai veidotu plaukstošu, taisnīgu, ilgtspējīgu un miermīlīgu pasauli, mūsdienās visiem cilvēkiem neatkarīgi no to izcelsmes, kultūras un apstākļiem ir svarīgi iegūt kvalitatīvu izglītību visa mūža garumā. Tas ir nozīmīgāk nekā jebkad cilvēces vēsturē. Formālās izglītības un mācību pieejamība ir jāpapildina ar vienlīdz plašu pieejamību zināšanām un informācijai: piekļuve digitālajai informācijai ir jānodrošina ikvienam un jebkādos apstākļos. Tāpat kā ikviena cilvēka veselība ir saistīta ar visu cilvēku veselību, mūsu dzīvošana nākotnē ir atkarīga no tā, vai tiks nodrošinātas ikviena bērna, jaunieša un pieaugušā izglītības vajadzības visā pasaulē, lai tie varētu apzināti un aktīvi piedalīties mūsu kopīgās nākotnes veidošanā un pārvaldībā.

Šī apziņa par izglītību kā kopīgu labumu ir jāliek pamatā starptautiskās sadarbības un valsts finansējuma stiprināšanai izglītības jomā gan vietējā, gan starptautiskā mērogā. Kā nesen norādīja ANO ģenerāļsekretārs Antoniu Gutērrešs, kvalitatīvas izglītības nodrošināšana visiem bērniem un jauniešiem ir būtisks pamatelements taisnīgākai un ilgtspējīgākai globālajai kārtībai. Ievērojot, aizsargāt un īstenot tiesības uz izglītību ir ne tikai katras valsts, bet arī starptautiskās sabiedrības pienākums.

Atbilde uz pieaugošo nestabilitāti pasaules kārtībā

Starptautiskā sadarbība izglītības jomā tiek īstenota arvien nestabilākā pasaulē, pamatīgi noārdoties idejai par globālu sabiedrību, kas balstīta uz kopīgām, universālām vērtībām. Pasaules mēroga forumi, piemēram, ANO, kas ir atbildīga par kopīgu mērķu noteikšanu un globālas kopīgas rīcības organizēšanu, sastopas ar skarbu kritiku un ierobežotu finansējumu.

Nevalstiskie dalībnieki un pilsoniskās sabiedrības pārstāvji – robežu paplašinātāji un jaunu normu veidotāji, kas bija atbildīgi par vietējo un starptautisko civiltiesību veicināšanu 20. gadsimtā, – saskaras ar grūtībām izveidot ilgstošas savienības un sadarbības pašreizējā pasaules kārtībā, kura kļūst arvien sadrumstalotāka. Viņu rīcības brīvību, tāpat kā starptautisko finansējumu viņu darba ligumiem, lielā mērā ietekmēs pēcpandēmijas pasaules ekonomiskā realitāte. Vienlaikus parādās antiliberāli nevalstiskie dalībnieki – savu normu veidotāji un izplatītāji, kuri spēj vēl labāk izmantot digitālās tehnoloģijas un informācijas plūsmas tādos veidos, kas ir pretrunā ar ANO Civiltiesību deklarācijā iekļautajām vērtībām, kas nesēn precīzāk tika formulētas ilgtspējīgas attīstības mērķos.

Ekonomiskās pārmaiņas pēdējā 50 gadu laikā ir bijušas vismaz tikpat spēcīgas kā šīs politiskās pārmaiņas. Tehnoloģiskie un zinātniskie sasniegumi, kā arī ekonomikas globalizācijas procesi neapšaubāmi ir uzlabojuši labklājību, visā pasaulē samazinājuši ģimeņu nabadzību un nodrošinājuši pieejamāku izglītību. Tomēr tie vairs netiek slavēti par arvien globālākas un atvērtākas pasaules radīšanu. Ekonomiskā izaugsme ir radījis spēcīgas „drošības salas” tiem, kam pieder bagātība. Paralēli tehnoloģijām ir attīstījušies jauni ekonomikas un informācijas monopola veidi, kas pašos pamatos apdraud liberālo demokrātiju. Lai arī sen pieņemts uzskats, ka ir jāstiprina saikne starp ekonomisko izaugsmi un demokrātiju, ekonomiskā progresa pēdējās desmitgadēs tika negaidīti ierobežotas kolektīvās rīcības un demokrātiskās pārvaldes iespējas gan valstu iekšienē, gan starp tām.

Kā traģiski parāda lēnais progress, kas tiek īstenots klimatrīcības un citās jomās (migrācija, miers, informācijas privātums), kurās steidzami nepieciešama starptautiska mēroga sadarbība, pēdējās desmitgadēs nav bijusi plaša vienprātība (vai iespēja vienoties) par globālu kopīgo labumu un nepieciešamajiem starptautiskās sadarbības veidiem, lai novērstu pašreizējās problēmas, kas proporcionāli ievērojami vairāk skar nabadzīgos iedzīvotājus.

Pašlaik īstenoto ANO reformu mērķis ir inovatīvi reaģēt uz krīzi daudzpusējās attiecībās. Šajā nodaļā ir piedāvātas trīs jaunas pieejas: dažādu nevalstisko dalībnieku iesaistīšana (veidojot partnerības) globālajos pārvaldības procesos; pāreja no lejupējas uz policentrisku rīcību; jauni reģionālās sadarbības veidi (jo īpaši dienvidu–dienvidu un trīspusējā sadarbība).

No palīdzības līdz partnerībai

Starptautiskā sadarbība izglītības jomā ne tikai tiek īstenota nestabilā pasaulē, bet tai ir arī jāatbild uz šiem procesiem. Lai realizētu jaunu globālu kursu izglītības jomā, ir nepieciešams atjaunināt starptautiskās sadarbības īstenošanas kārtību. Vienlaikus arī pašas izglītības iestādes var palīdzēt veidot pamatu visaptverošai izpratnei par aktuālajiem izaicinājumiem un nepieciešamību kopīgi rīkoties (jo īpaši jauniešiem).

Vēsture liecina, ka izglītības sadarbības starptautisko struktūru lielā mērā ir noteicis koloniālisms, kā arī valstu ekonomiskās un ģeopolitiskās intereses. Šī struktūra tika pielāgota finanšu plūsmām, kā arī ideju nodošanas principam „ziemeļi–dienvidi”. Mūsdienās starptautiskā izglītības attīstība un ārvalstu palīdzība joprojām ir problemātiski jautājumi. Izglītības joma saņem ļoti nelielu daļu no kopējās oficiālās attīstības palīdzības (OAP), turklāt izglītībai sniegtā palīdzība tiek proporcionāli

vairāk novirzīta valstīm ar vidējiem ienākumiem. Izglītības jomā sniegtās palīdzības apjoms samazinās Subsahāras Āfrikā – kontinenta daļā, kurā 2050. gadā mitināsies vairums pasaules jauniešu un kurā ir paredzamas vienas no tiešākajām vides un ekonomiskajām problēmām uz šīs planētas.

Izglītības OAP biežāk tiek piešķirta augstākās izglītības līmenī, piemēram, stipendiju veidā. Tas jo īpaši ir attiecināms uz līdzekļu devēju valstīm – lielā septiņnieka (G7) lielākajām ekonomikām. Pārāk mazs atbalsts tiek sniegts, lai nodrošinātu vispārēju agrīnās pirmsskolas izglītības pieejamību un

labas kvalitātes pamatskolas un vidusskolas izglītību. Nav izveidota pārlicinoša globālā stratēģija kopīgai rīcībai ar mērķi izskaust bērnu analfabētismu. Šo mērķi ANO pirmo reizi noteica jau 20. gadsimta vidū. Nemainīgi liels skaits bērnu joprojām neapmeklē skolu, un milzīgs skaits bērnu un jauniešu skolu apmeklē, taču apgūst pavisam neredzamu. Arī bēgļu un piespiedu kārtā pārvietoto migrantu izglītībai netiek nodrošināts pietiekams finansējums.

Arī bēgļu un piespiedu kārtā pārvietoto migrantu izglītībai netiek nodrošināts pietiekams finansējums.

Joprojām problēmas sagādā arī koordinācijas trūkums izglītības palīdzības sniedzēju darbā. Tas jo īpaši attiecināms uz divpusējām „ziemeļu” organizācijām, kas pārvalda lielāko daļu palīdzības. Gandrīz 20 gadu pēc Parīzes deklarācijas par palīdzības efektivitāti izglītības atbalsta sniedzēji joprojām attīstības palīdzību piedāvā izolētā, t. i., atsevišķu projektu, veidā, kas neatbilst attiecīgās valsts vajadzībām. Netiek pienācīgi izmantoti daudzpusējie izglītības attīstības kanāli, un ir pazaudētas iespējas apvienot un saskaņot resursus tā, lai atbalstītu inovācijas, efektīvāk izmantotu pierādījumus un stiprinātu valsts iespējas.

Tomēr sadarbībā izglītības jomā ir parādījušies arī jauni un daudzsoļīgi risinājumi, ko var izmantot kā sākumpunktu. Pēdējo desmitgažu laikā ir ievērojami pieaugusi pilsoniskās sabiedrības iesaiste izglītības jautājumos vietējā, valsts un starptautiskā mērogā un ir izveidotas jaunas partnerības starp valsts un nevalstiskajiem dalībniekiem. Rodas jauni attīstības sadarbības veidi – dienvienu–dienvienu un trīspusējā sadarbība. Nesen paustie spēcīgie izglītības interešu aizstāvības centieni ir palīdzējuši pavirzīt šo jautājumu augstāk globālās politiskās programmas prioritātēs. Izglītība tiek arvien plašāk iekļauta globālo un reģionālo politisko struktūru darba kārtībā.

Lai nodrošinātu vienlīdzīgāku, atbilstošāku un ilgtspējīgāku mūsu kopīgo nākotnes izglītību, īpaši nozīmīgi būs trīs veidu globālie sabiedriskie labumi. Pirmkārt, starptautiskajai kopienai ir jāsadarbjas, lai palīdzētu valstiskajiem un nevalstiskajiem dalībniekiem vienoties par jaunajiem, kopīgajiem mērķiem, normām un standartiem, kas nepieciešami, lai realizētu jauno sabiedrisko līgumu izglītības jomā. Otrkārt, starptautiskajai kopienai ir jāiegulda līdzekļi viegli pieejamas zināšanu, pētījumu, datu un pierādījumu krātuves izveidei un pilnveidei un jānodrošina, ka visu līmeņu izglītības darbinieki var radīt un izmantot pierādījumus, lai uzlabotu izglītības sistēmas. Visbeidzot, starptautiskais finansējums ir jāpalielina un jāizmanto, lai atbalstītu tos iedzīvotājus, kuru vispārējās tiesības uz izglītību ir apdraudētas visvairāk.

Ceļā uz kopīgiem mērķiem, saistībām, normām un standartiem

Kopš 20. gadsimta vidus, kad tika izveidotas ANO un UNESCO, kā arī pieņemta Vispārējā cilvēktiesību deklarācija, starptautiskajai sadarbībai izglītības jomā ir bijusi nozīmīga loma vienprātības veidošanā par izglītības nolūkiem un mērķiem. Šobrīd apspriest kopīgos izglītības mērķus ir vēl būtiskāk.

Ir jāpārskata starptautiskās sadarbības ietvars, lai attālinātos no vēsturiski iegūtā uzskata, kas paredz industrializētās pasaules ideju un institucionālās struktūras atdarināšanu un pārņemšanu. Mums ir jāveicina apspriešanās dienvienu–dienvienu sadarbībā un trīspusējā sadarbībā. Īpaši svarīgi ir uzlabot dialogu un veidot vienprātību starp dažādām izglītības jomā iesaistītajām pusēm: skolotāju arodbiedrībām, studentu kustībām, jauniešu organizācijām, pilsonisko sabiedrību, privātā sektora piegādes uzņēmumiem un darba devējiem, filantropijas fondiem, valdībām un pilsoņiem. Sadarbībā, kas vērsta uz ilgtermiņa mērķiem, nedrīkst aizmirst bērnu un jauniešu viedokli.

Sākoties periodam, kas nesīs finansiālus ierobežojumus, kuru iemesls ir Covid-19 pandēmijas ilgā gaita, arvien vairāk pieaugs nepieciešamība par prioritāti skaidrāk izvirzīt kopīgos mērķus un nodrošināt, ka šādām saistībām seko arī starptautisks un valsts finansējums. Globālajiem izglītības jomas pārstāvjiem ir jāapvienojas, lai atbalstītu kopīgas interešu aizstāvības un līdzekļu piesaistes stratēģijas šo mērķu sasniegšanai, koordinējot divpusējo un filantropisko organizāciju finansējumu, nevis sacenšoties par to.

Nosakot kopīgos mērķus un rīcības pamatprincipus, izglītības nozare var izmantot atbilstošās mācības, kas gūtas klimata un veselības aprūpes jomā. Mēs varam darīt vairāk, lai nodrošinātu, ka visi dalībnieki, kas iesaistās starptautiskās sadarbības sarunās, izvirza savus īpašos, noteiktā termiņā īstenojamus mērķus un saistības. Starptautiskā sadarbība ir jāorganizē, balstoties uz subsidiaritātes principa. Jo konkrētāks un lokālāks ir mērķis, jo reālāks tas kļūst attiecībā uz kopīgo interešu aizstāvību un pārskatbildību, un pastāv lielāka iespēja, ka konkrētā mērķa autori nodrošinās tā īstenošanu. Spēcīgākus reģionālos un globālos pārraudzības mehānismus būtu iespējams izveidot, izmantojot pierādījumus balstītus pārskatus par katra dalībnieka panākto progresu, lai nodrošinātu, ka visi dalībnieki ir atbildīgi par attiecīgo saistību un mērķu izpildi.

Globālā līmenī izglītības nozares pārstāvji un attiecīgās globālās organizācijas sastapās ar grūtībām noteikt prioritāros tematiskos un nozares iekšējos jautājumus, kas bieži vien noveda pie virknes dažādu ārišķīgu paziņojumu, nepietiekamas rīcības un nespējas sasniegt dažus no mūsu svarīgākajiem un senākajiem izglītības mērķiem. Globālajām iestādēm nav pašam viss jāizdara. To uzdevums ir stiprināt citu iespējas rīkoties. Lai to īstenotu, šīm iestādēm ir jākoncentrējas uz globālo un reģionālo iespēju uzlabošanu, lai vienprātīgi noteiktu saistības, nodrošinot to pārskatbildību. Globālie izglītības jomas pārstāvji var efektīvi darboties arī kā zināšanu un pierādījumu starpnieki, nodrošinot dažādu dalībnieku līdzdalību zināšanu radīšanā un izmantošanā. Tie var sniegt nozīmīgu ieguldījumu arī kā „pēdējās iespējas” finansētāji neatliekamai izglītības problēmu atrisināšanai – jo īpaši valstīs ar zemākiem ienākumiem vai ārkārtas apstākļos.

Globālās iestādes var ieņemt īpašu lomu kopīgās izglītības nākotnes veidošanā, vēršot mūsu uzmanību uz ilgtermiņa problēmām. Piemēram, ir jāizvērs plašāka pētniecība un diskusijas par izglītības lomu, reaģējot uz pārmaiņām darba pasaulē un automatizāciju, par to, kā pārrobežu

līmenī mazināt ietekmi, ko rada migrācija un klimata pārmaiņas, un kā pārvaldīt izglītības pakalpojumus, kas arvien vairāk tiek digitalizēti un nodrošināti starpvalstu līmenī.

Globālās iestādes var ieņemt īpašu lomu kopīgās izglītības nākotnes veidošanā, vēršot mūsu uzmanību uz ilgtermiņa problēmām.

Ir jāsaprot kopīga stratēģija, plaši apspriežoties un kopīgi pieņemot lēmumus. Jāņem vērā pretruna, kas valda starp ilgtermiņa domāšanu nākotnes pārvaldības jautājumos un nepieciešamību steidzami rīkoties jau tagad, lai novērstu pārmantoto nevienlīdzību un atstumtību izglītībā.

Sadarbība zināšanu radīšanā un pierādījumu metodikas izmantošanā

Pētniecība un pierādījumi ir globāls kopīgais labums, kas ir nozīmīgs izglītībā. Abi šie aspekti palīdz valdībām un to partneriem risināt problēmas un radīt inovācijas, lai paātrinātu izglītības pārveidi. Tie ir būtiski arī starptautiskās pārskatbildības stiprināšanai globālā, reģionālā un nacionālā mēroga saistībās.

Plašu kritiku ir saņēmusi no konteksta izņemtu datu, reitinga tabulu un citu skaitļos balstītu pārvaldības metožu izmantošana lielāko starptautisko organizāciju (no ESAO līdz ANO aģentūrām) darbā. Šie iebildumi ir pamatoti, tomēr, lai objektīvi pārvaldītu izglītības sistēmas un nodrošinātu kopīgu labumu, mums ir vajadzīgi kopēji statistikas dati. Kā parādījusi veselības aprūpes un klimata jomas pieredze un nesenie starptautiskie interešu aizstāvības pasākumi izglītībā, progresa pārraudzības un izvērtēšanas centieni var veicināt efektīvāku globālo pārskatbildību attiecībā uz mūsu kopīgo mērķu izpildi un dažādu ieinteresēto izglītības jomas pušu iesaisti.

Līdz šim globālie izglītības jomas pārstāvji nav spējuši apvienot un koordinēt ieguldījumus, lai maksimāli palielinātu starptautisko pierādījumu un datu pieejamību un lietderīgumu. Pretstatā globālajai veselības jomai, kurā lielas daudzpusējās organizācijas apvieno resursus, lai nodrošinātu kvalitatīvu pārraudzības datu sagatavošanu, starp ANO aģentūrām nav izveidotas partnerības kopīgu standartu noteikšanas, statistikas un saistīto iespēju veidošanas uzdevumu atbalstam. Lai efektīvi apkopotu un izplatītu pierādījumus, noteiktu trūkumus pierādījumu veidošanas un pētniecības jomā, kā arī stiprinātu iespējas, ir nepieciešama labāka koordinācija un lielāks finansējums no globālajiem dalībniekiem.

Lielāks finansējums un labāka koordinācija ir nepieciešami arī atbalstam, kas tiek sniegts, stiprinot iespējas zināšanu, datu un pierādījumu veidošanai. Šķiet, ka dažkārt starptautiskie centieni zināšanu un pētniecības vairošanā izpaužas vien kā vienpusējas runas. Tas ir nepieņemami. Starptautiskā sadarbība ir jāpaplašina, iekļaujot arī valstis no dienviņu puslodes, lai veidotu jaunas un inovatīvas pētniecības paradigmas, kas piemērotas to unikālajiem apstākļiem. Nesenie centieni, kas šajā nolūkā

īstenoti veselības aprūpes jomā, bija vērsti uz koordinācijas platformu izveidi ar noteiktu mērķi – uzlabot valsts un vietējās spējas, kā arī atbalstīt valstis, lai tās mācītos cita no citas. Ir būtiski izveidot jaunus modeļus ieguldījumiem dienviņu–dienviņu sadarbībā izglītības problēmu risināšanai. Kā norādīts šī ziņojuma 8. nodaļā, īpaša uzmanība ir jāveltī dažādām epistēmām un zināšanu veidiem, kas bagātina domāšanu un nodrošina lielāku inovatīvo risinājumu dažādību.

Liela problēma izglītībā ir finansējuma nodrošināšana starptautiskajai pētniecībai, pierādījumiem un datiem. 2015. gadā aptuveni 25 % no globālās veselības OAP (t. i., aptuveni 7 miljardi USD) tika veltīti šīs jomas globālajiem labumiem, savukārt kopīgo zināšanu, pierādījumu un datu finansējuma aplēses veidoja mazāk par 3 % no OAP (jeb 200 miljonus EUR). Ir jāapsver jaunas iespējas, kā palielināt globālo finansējumu pētniecībai, zināšanām un pierādījumiem, piemēram, izveidojot paredzamu apvienoto fondu izglītības jomas zināšanu un pierādījumu radīšanai vairākās ANO aģentūrās.

Izglītības finansēšana apdraudētajos reģionos

Lai gan ir nepieciešams pamatīgi pārvērtēt starptautisko sadarbību izglītības jautājumos un atteikties no idejas par atkarību no palīdzības, ir jāpārskata arī tas, kāda loma un mērķi ir jaunajām attiecībām ar starptautisko palīdzību izglītībā.

Palīdzība nodrošina arvien mazāku daļu no valstu vajadzībām, tādējādi pakāpeniski samazināsies tās ietekme un nozīme globāli. Tā ir pastiprinājusi nevienlīdzīgo spēku samēru, ko savulaik radīja koloniālisms, bet nav pietiekami stiprinājusi izglītības sistēmu ilgtspējību. Tāpat kopīgs finansējums ir nepieciešams, lai atbalstītu valstis ar zemiem un vidēji zemiem ienākumiem, jo īpaši Āfrikā, kur tuvākajās desmitgadēs dzīvos lielākā daļa pasaules jauniešu. Šobrīd valstis ar zemiem un vidēji zemiem ienākumiem K–12 izglītībai (t. i., izglītībai no pirmsskolas līdz vidusskolas beigām) tiek novirzīti tikai 47 % palīdzības. Papildus tam mums ir jānodrošina, ka globālais finansējums tiek paredzēts arī pārvietoto personu un piespiedu migrantu izglītības vajadzību atbalstam. Padziļinoties klimata krīzei, šādu personu skaits tikai pieaugs. Kā parādījusi Covid-19 pandēmija, joprojām ir jāpatur noteikta rezerve no starptautiskā finansējuma ārkārtas reaģēšanas pasākumiem un izglītības atjaunošanai pēc šādām krīzēm un ārkārtas situācijām.

Lai to īstenotu līdz 2050. gadam, mums būs jāpaplašina pašreizējie daudzpusējie kanāli ar mērķi iegūt papildu resursus un novērst attiecīgos trūkumus, vienlaikus pastiprinot valstu resursu mobilizāciju un valstu iespējas. Šobrīd, tāpat kā 2005. gadā, kad starptautiskie palīdzības sniedzēji apstiprināja Parīzes deklarāciju par palīdzības efektivitāti, joprojām ir svarīgi labāk saskaņot palīdzību un koordināciju starp atbalsta sniedzējiem attiecībā uz valstu izglītības plāniem un nacionālajām sistēmām.

Daudzpusējie kanāli piedāvā labākas iespējas palīdzības efektivitātes uzlabošanai ar lielāku varbūtību, ka palīdzība tiks novirzīta tām valstīm un iedzīvotājiem, kam tā visvairāk nepieciešama. Taču arī šiem kanāliem būs jāuzlabo savs darbs, jo tas joprojām tiek īstenots tikai atsevišķu projektu veidā, nevajadzīgi piesaista aizņēmējus un dotāciju saņēmējus sevis radītajām zināšanām

un ieteikumiem, tāpat kanālu paveiktais atbalsta sniegšanā valsts iespēju veidošanai ir necīgs. Piemēram, globālajā sabiedrības veselības jomā sagatavotie jaunākie priekšlikumi šo nepilnību novēršanai ietver tehniskā un finansiālā atbalsta sadalīšanu starp aģentūrām un vienotus pārskatatbildības mehānismus visās daudzpusējās organizācijās.

UNESCO loma

UNESCO pēdējo 25 gadu laikā ir saskārusies ar daudziem izaicinājumiem. Lai gan formāli tā joprojām uzņemas atbildību par globālā dialoga koordinēšanu un standartu noteikšanu izglītības jomā, kā arī 4. IAM sasniegšanu, efektīva šo pienākumu izpilde ir sagādājusi UNESCO grūtības, par ko tā saņēmusi skarbu kritiku. Ir svarīgi minēt – kaut arī UNESCO ir plašs uzdevums izglītības, zinātnes un kultūras jomā, organizācijas kopējais budžets ir mazāks par daudzu Eiropas universitāšu budžetu. UNESCO kopējais izglītības nozares budžets, salīdzinot ar budžetu, ko mobilizējusi Pasaules Banka zināšanu un iespēju veidošanas pasākumiem izglītības jomā, ir necīgs.

Lai efektīvi piedalītos mūsu redzējuma par ilgtspējīgu izglītības nākotni īstenošanā, UNESCO būs jāpārvērtē sava pieeja izglītības attīstībai. Balstoties uz subsidiaritātes principa, pirmkārt, UNESCO ir jāuzlūko sevi kā partneri, kura darbs ir stiprināt reģionālās un valsts iestādes un procesus. Otrkārt, UNESCO ir jābūt pierādījumu nodrošināšanas starpnieci un interešu aizstāvei attiecībā uz spēcīgākiem datiem un atbildību pret iedzīvotājiem visos izglītības sistēmu līmeņos. Saglabājot savu īpašo lomu globālā dialoga veicināšanā ceļā uz jaunu sabiedrisko līgumu izglītības jomā, UNESCO ir arī jākoncentrē lielākā daļa savu finanšu resursu un cilvēkresursu uz reģioniem, kuros tiesības uz izglītību ir visvairāk apdraudētas, jo īpaši Āfriku, kur 2050. gadā dzīvos un mācīsies lielākā daļa pasaules jauniešu.

UNESCO būs nepieciešama skaidrāka izpratne par tās salīdzinošajām priekšrocībām sarežģītajā sistēmā, ko veido globālie un reģionālie dalībnieki, kas iesaistījušies izglītības normu noteikšanā, finansēšanā un zināšanu mobilizēšanā. Tai ir jāsadarbojas ar ANO partneriem, lai rastu inovatīvus risinājumus, kā nodrošināt tiesības uz izglītību piespiedu migrantiem un pārvietotajām personām, kuru paredzamais skaits nākamās (neskaidrās) simtgades laikā pieaugs vairākkārt. UNESCO ir jāizmanto sava globālā pozīcija, lai iestātos par uzlabotu un vienlīdzīgāku piekļuvi digitālajai informācijai kā cilvēktiesību veidam. Papildus UNESCO ir jāatbalsta iedzīvotāju un pilsoniskās sabiedrības iesaiste izglītības pārvaldībā, lai izglītība būtu atbilstoša to vajadzībām. Organizācijai ir jāturpina darboties kā ANO „vadugunij”, ņemot vērā izglītības nozīmi mūsu kopīgās nākotnes veidošanā un ietverot izglītības stiprināšanu mieram, labklājībai un ilgtspējībai.

UNESCO piemīt unikāla spēja apvienot un mobilizēt cilvēkus un iestādes visā pasaulē, lai kopīgi veidotu mūsu izglītības nākotni. Šī spēja ir tās lielākais spēks. Un tieši šis spēks ir nepieciešams, lai veidotu jaunu, starptautiski atzītu sabiedrisko līgumu izglītības jomā un, vēl būtiskāk, jaunu kursu tā īstenošanai.

Dialoga un rīcības veicināšanas principi

Šajā nodaļā ir pausts aicinājums atjaunot starptautisko sadarbību, lai tā spētu pievērsties izglītības vajadzībām, izaicinājumiem un iespējām nākotnē. Ir izvirzītas četras galvenās prioritātes starptautiskajā sadarbībā izglītības attīstībai nākotnē ceļā uz 2050. gadu.

- **Starptautiskā komisija par izglītības attīstību nākotnē aicina visas izglītības jomas ieinteresētās puses sadarboties globālā un reģionālā līmenī, lai radītu kopīgus mērķus un kopīgus risinājumus izglītības problēmām.** Jauns sabiedriskais līgums, kas nepieciešams, lai nākotnē nodrošinātu taisnīgu un vienlīdzīgu izglītību visai cilvēcei, ir īpaši svarīgs tiem, kuru tiesības uz izglītību visvairāk apdraud globālās problēmas. Sabiedriskā līguma izstrādē ir jāpiedalās dažādiem nevalstiskajiem dalībniekiem, un ir jāveido partnerības, pārejot no lejupējas rīcības uz policentrisku rīcību un pieņemot jaunus reģionālās sadarbības veidus, jo īpaši dienvidu–dienvidu virziena un trīspusējo sadarbību.
- **Starptautiskā sadarbība ir jāorganizē, balstoties uz subsidiaritātes principa, sniedzot atbalstu un radot iespējas vietējā, valsts un reģionālā līmeņa pasākumiem, kas īstenoti šo problēmu risināšanai.** Lai nostiprinātu jaunās izglītības jomas saistības, normas un standartus, būs nepieciešama uzlabota pārskatatbildība izglītības jomā pieņemto saistību izpildē un koordinēta interešu aizstāvība uzlabojumiem izglītībā.
- **Ir jāturpina koncentrēt starptautisko attīstības finansējumu uz valstīm ar zemiem un vidēji zemiem ienākumiem.** Tas jo īpaši attiecas uz valstīm ar izteiktiem ekonomikas ierobežojumiem un lielu jauniešu īpatsvaru, jo īpaši Āfrikā. Papildus tam mums ir nepieciešams finansējums, kas vērsti uz iedzīvotājiem, kuru tiesības uz izglītību ietekmē dažādas krīzes un ārkārtas situācijas.
- **Lai nodrošinātu efektīvu starptautisko sadarbību, nozīmīgi ir arī kopīgi ieguldījumi pierādījumu, datu un zināšanu veidošanā.** Arī šajā ziņā mūsu centieni ir jābalsta subsidiaritātes principā, uzsverot nepieciešamību palielināt vietējās, valsts un reģionālās iespējas zināšanu veidošanai un izmantošanai. Mums vairāk nekā jebkad ir nepieciešams stiprināt savstarpēju mācīšanos un zināšanu apmaiņu starp dažādām sabiedrībām un pāri robežām tādās pamatjomās kā izglītības iespēju nevienlīdzības un nabadzības novēršana un sabiedrisko pakalpojumu uzlabošana, kā arī risināt ilgtermiņa problēmas, ko nesusi automatizācija un digitalizācija, migrācija un vides ilgtspējības jautājumi. Lai nodrošinātu globālās zināšanas un datus izglītības progresa veidošanā, ir nepieciešamas kopīgas platformas un jauni finansēšanas avoti.

Šī globālā solidaritātes un rīcības stratēģija ceļā uz 2050. gadu un tālāku nākotni ir jāveido, izmantojot neatlaidību, drosmi un konsekvenču. Tā paredz dalītu atbildību un labāku sadarbību ANO iekšienē un UNESCO lomas stiprināšanu. Ja netiek nodrošināti šie punkti, nav iespējams īstenot šajā ziņojumā ierosinātos priekšlikumus, proti, noteikt izglītību kā globālu, sabiedrisko un kopīgu labumu un izstrādāt jaunu sabiedrisko līgumu izglītības jomā. Vienas paaudzes laikā mēs varam pārveidot izglītības sistēmas, lai tās kļūtu patiesi iekļaujošas, atbilstošas un varētu mūsu spēju risināt globālās problēmas.

Nobeigums un turpinājums

**Kopīgā izglītības
nākotnes veidošana**

Mums ir steidzami jāsāk kopīgiem spēkiem gatavot jaunu izglītības sabiedrisko līgumu, kas spēs nodrošināt cilvēces un planētas vajadzības nākotnē. Šajā ziņojumā ir ierosinātas prioritārās jomas un sniegti ieteikumi šā jaunā sabiedriskā līguma izstrādei, balstoties uz diviem pamatprincipiem: redzējuma paplašināšanas tiesībās iegūt izglītību visa mūža garumā un izglītības kā sabiedriska mērķa un kopīga labuma nostiprināšanas.

Šā ziņojuma centrālais elements ir priekšlikums jaunam sabiedriskajam līgumam izglītības jomā. Tas ietver netiešas vienošanās un principus, kas nodrošina un sekmē sociālo kohēziju izglītības jautājumos un veido atbilstošas izglītības sistēmas. Šis nobeigums ir veltīts galveno prioritāšu un priekšlikumu apkopošanai, un lasītāji tiek aicināti dalīties ar tiem tālāk, veidot jaunas interpretācijas un redzējumus par mūsu kopīgo nākotni izglītības jomā.

Jauns sabiedriskais līgums izglītības jomā nenozīmē, ka tiks pamests viss, ko līdz šim esam kolektīvi iemācījušies un pieredzējuši izglītībā, taču tā arī nebūs vienkārša esošās, iepriekš noteiktās virzības korekcija. Jauns sabiedriskais līgums tiek gatavots jau ilgāku laiku. Šajā procesā piedalījās izglītības darbinieki, kopienas, jaunieši un bērni, kā arī viņu ģimenes. Viņi ir precīzi noteikuši pastāvošo izglītības sistēmu trūkumus un izstrādājuši jaunas pieejas to novēršanai.

Jauns sabiedriskais līgums tiek gatavots jau ilgāku laiku. Šajā procesā piedalījās izglītības darbinieki, kopienas, jaunieši un bērni, kā arī viņu ģimenes. Viņi ir precīzi noteikuši pastāvošo izglītības sistēmu trūkumus un izstrādājuši jaunas pieejas to novēršanai.

Tomēr, ja mēs nesākam kopā un nemēģinām formulēt, ko mēs iegūstam, īstenojot pašreizējo mērķi izglītības pārveidē, šādi centieni bieži vien tiek īstenoti kā atsevišķi pasākumi un nerada vēra ņemamas izmaiņas lielās institucionālās sistēmās. Tikai aktīvi iesaistoties diskusijās un reāli izstrādājot jaunu sabiedrisko līgumu izglītības jomā, mēs varam atjaunot izglītību, lai nodrošinātu taisnīgu, vienlīdzīgu un ilgtspējīgu nākotni. Šis ziņojums ietver aicinājumu līgumu skatīt dažādos kontekstos un attīstīt sabiedrisko dialogu. Paredzēts, kas tas veicinās un veidos dialogus visā pasaulē, apspriežot, kā izglītības jomas sabiedriskais līgums darbosies praksē un konkrētos apstākļos. Tādēļ šis ziņojums ir pagrieziena punkts mūsu ceļā uz nākotni. Tas ir „dzīvs” dokuments, kurā ir ierosināts sākotnējais ietvars, principi un ieteikumi, kas cilvēkiem visā pasaulē ir jāskata sīkāk, jāpapildina un jāizplata tālāk citiem. Mērķis ir veicināt jaunus

politikas izstrādes veidus un inovatīvu rīcību, lai atjaunotu un pārveidotu izglītību un tā patiesi spētu sagatavot visus izglītojamos labākas nākotnes radīšanai. Izglītības pārveidi tas ietekmēs tikai tad, ja skolotāji, skolēni un studenti, to ģimenes, valdības pārstāvji un citas ieinteresētās izglītības jomas puses, jo īpaši kopienas, pieņems ziņojumā paustās idejas un vienosies par šo ideju praktisko īstenošanu savās kopienās.

Komisija aicina UNESCO izveidot un nodrošināt piemērotus veidus diskusijām, līdzdalībai un tādas pieredzes apmaiņai, kas ir saistīta ar daudzām šeit paustajām idejām. Šā ziņojuma turpmākā izdošanās ir atkarīga no spējas veicināt nepārtrauktus pārdomu un rīcības procesus. Izglītības darbs vienmēr būs „izstrādes procesā”, tādēļ šeit ierosinātie ieteikumi ir sagatavoti ar domu, ka tie ir nepārtraukti jāpārveido un jāattīsta. Mums ir aktīvāk jāsadarbomas, lai iemācītos labāk sadzīvot cits

ar citu, apbrīnojamām dzīvības formām un ekosistēmām, kas mūsu planētu padara unikālu, kā arī tehnoloģijām, kuras gan strauji paver jaunas iespējas un potenciālu cilvēces uzplaukumam, gan rada nepieredzētus riskus.

Globālā vienprātība par izglītības nozīmi mūsu pasaules veidošanā un pārveidē ir mūsu kopīgais iezes punkts. Šī kopīgā pārliecība ir nenoliedzama un stiprina mūsu apņemšanos laikā, kad sastopamies ar jaunām problēmām, no kurām daudzas iepriekš nav pieredzētas. Lai jautājumi tiktu risināti citādi, ir jāmaina veids, kā mēs domājam, izprotam, ieklausāmies un iztēlojamies. Mums ir nepieciešams atklāti apskatīt, kuri no ierastajiem domāšanas veidiem izglītībā, zināšanās un mācīšanās procesā var pavērt jaunus ceļus, kā pārveidot nākotni.

Ierosinājumi jauna sabiedriskā līguma veidošanai izglītības jomā

Ziņojumā tika aplūkotas piecas dimensijas, kurās tiek īstenotas pārmaiņas, kas nepieciešamas jauna sabiedriskā līguma veidošanai izglītības jomā. Šā ziņojuma II daļā tika raksturoti galvenie priekšlikumi katrā no šīm dimensijām, kā arī pamatprincipi to īstenošanai. Lai gan šo priekšlikumu un pamatprincipu raksturojums nav izsmeļošs, tie ir apkopoti, lai kalpotu par sākotnējo rīcības ietvaru, ko var pielāgot vietējām vajadzībām un attīstīt, lai ar izglītības palīdzību īstenotu jauno nākotnes redzējumu.

Sadarbībā un solidaritātē balstītas mācību metodes

Mācību metodes ir jāpārveido, balstoties uz sadarbības un solidaritātes principa un aizstājot sen iedibinātos atstumtības un individuālās konkurences modeļus. Mācību metodēm ir jāattīsta empātija un līdzcietība, kā arī jāuzlabo indivīdu spēja kopīgi strādāt, lai pārveidotu sevi un pasauli. Mācības ir process, kas tiek veikts attiecībās starp skolotājiem, skolēniem un zināšanās un sniedzas tālāk par mācību vidē pieņemtajām normām un rīcības kodeksiem. Mācības paplašina skolēnu un studentu uzskatus par ētiku un rūpēm, kas nepieciešamas, lai uzņemtos atbildību par mūsu kopīgo pasauli. Pedagoģija ir darbs, kas rada pārveidojošas pieredzes, kuras balstītas pastāvošajā situācijā un iespējamā nākotnē.

Ceļā uz 2050. gadu mums ir jāatsakās no mācību modeļiem, uzdevumiem un novērtējumiem, kuri par prioritāti izvirza tādus sasniegumus, kas orientēti uz individualizāciju un konkurenci. Tā vietā mums par prioritāti ir jānosaka turpmāk raksturotie pamatprincipi.

Pirmkārt, savstarpējā saistība, savstarpējā atkarība citam no cita un solidaritāte ir principi, kas jāiekļauj pedagoģijā, lai radītu pārmaiņas gan individuālā, gan kolektīvā līmenī. Skolotājiem ir jāapgūst, kā veidot pedagoģiskās attiecības mācību vidē un ārpus tās, savukārt skolām un izglītības

sistēmām ir jāmeklē ceļi, kā šīs metodes iekļaut institucionālā līmenī. Pieredze un dialogs, darbs un jēgpilna rīcība, izpēte un pārdomas, līdzdalība konstruktīvās sociālās kustībās un kopienas dzīvē – šīs ir tikai dažas no daudzsoļšajām pieejām. Turklāt skolām un izglītības sistēmām ir jānojauc siena starp izglītību un sabiedrību, lai uzklausītu ģimeņu un kopienu domas un sapludinātu izglītību ar citām dzīves jomām, lai veidotu jaunas saiknes un pedagoģiskās attiecības ārpus mācību vides.

Otrkārt, pedagoģijas, kas ir kolektīvs un attiecībās balstīts process, pamatā jāliek sadarbība un kopīgs darbs. Lai veicinātu skolēnu un studentu izaugsmi, skolotāji var izmantot dažādas mācību stratēģijas – no vienaudžu atsauksmēm, projektu veidā īstenotām mācībām, izaicinājumu

identificēšanā un izziņas procesā balstītām mācībām, mācību laboratorijām, tehniskajiem un profesionālajiem darbsemināriem līdz mākslinieciskai izpaušmei un radošai sadarbībai. Tās visas vairo skolēnu un studentu spēju individuāli un kolektīvi radošos un inovatīvos veidos risināt jaunas problēmas. Skolas un izglītības sistēmas var meklēt veidus, kā veicināt plašāku saskarsmi cilvēkiem, kuri pieder dažādām vecuma grupām un sociālajiem slāņiem, runā dažādās valodās, mācās dažādos izglītības posmos un kuriem ir dažādas intereses.

**Pedagoģija ir darbs,
kas rada pārveidojošas
pieredzes, kuras balstītas
pastāvošajā situācijā un
iespējamā nākotnē.**

Treškārt, mūsu mācību metodes ir jābalsta uz solidaritātes, līdzcietības un empātijas principiem. Šādas mācību metodes ļauj skolēniem izziņāt pieredzes, kas ir plašākas par viņu individuālo redzējumu. Ir iespējams iesaistīt arī vecākus un citus ģimenes locekļus, lai tie kopā ar bērniem dalītos daudzveidības un plurālisma idejā, to atzinīgi novērtējot. Tas ir būtisks aspekts, lai atbrīvotos no iepriekš iegūtajiem aizspriedumiem, neiecietības un sašķeltības, kas rodas dažādās skolēnu piedzīvotās situācijās un attiecībās. Skolas un skolotāji var radīt tādu vidi, kurā tiek augsti vērtēta empātija un iekļautas dažādas vēstures interpretācijas, valodas un kultūras, jo īpaši pirmiedzīvotāju kopienu atstātais mantojums, un dažādas sociālās kustības.

Ceturtkārt, ikviens novērtējums ir „pedagoģisks”, tādēļ tas ir rūpīgi jāapsver, lai tas būtu saskaņā ar plašākām mācību prioritātēm, kas vērstas uz skolēnu izaugsmi un zināšanām. Skolotāji, skolas un izglītības sistēmas var izmantot novērtējumus, lai noteiktu un novērstu problemātiskos jautājumus un tādējādi labāk atbalstītu individuālo un kolektīvo mācību procesu. Novērtējums nav izmantojams kā soda metode vai dalījumam „uzvarētājos” un „zaudētājos”. Veidojot izglītības politiku, nevajadzētu pārmērīgi ņemt vērā reitingus, kas pārāk lielu nozīmi piešķir standartizētiem, vispārīgiem pārbaudījumiem. Ir pierādījies, ka šādi pārbaudījumi rada nesamērīgu spiedienu, ietekmējot to, kas notiek skolās.

Mācību programmas un kopīgās zināšanas

Ir jāveido jaunas attiecības starp izglītību un zināšanām, iespējām un vērtībām, ko tā veicina. Mācību programmas ir jāveido, orientējoties uz diviem būtiskiem procesiem izglītības pamatā: zināšanu iegūvi, nodrošinot cilvēces kopīgā mantojuma tālāku nodošanu, un kopīgu jaunu zināšanu un jaunu nākotnes iespēju radīšanu. Līdz 2050. gadam mums ir jāpaplašina tradicionālais skatījums uz mācību programmu kā vienkāršu mācību priekšmetu kopumu, tā vietā ir jāveido jauns redzējums, iekļaujot starpdisciplināro un starpkultūru perspektīvu, kas ļauj izglītojamiem mācīties no cilvēces kopīgajām zināšanām un pašiem sniegt ieguldījumu to veidošanā. Turpmāk raksturotie pamatprincipi ir jānosaka par prioritāti.

Pirmkārt, mācību programmai ir jāvairo izglītojamo personu spējas iegūt un veicināt kopīgās zināšanas, kas ir visas cilvēces atstātais mantojums un kas ir pastāvīgi jāpaplašina, lai aptvertu dažādos zināšanu un izpratnes veidus. Izstrādājot un izmantojot mācību programmas, ir jāatsakās no vienkāršotas faktu un informācijas nodošanas, tā vietā mēģinot skolēnos un studentos izkopt tādas koncepcijas, prasmes, vērtības un attieksmes, kas viņiem ļaus iegūt, izmantot un radīt dažādas zināšanas.

Otrkārt, straujās klimata un planētas izmaiņas rada nepieciešamību pēc mācību programmām, kas maina redzējumu par cilvēka vietu pasaulē. Arvien straujāk notiek neatgriezeniskas planētas pārmaiņas, un izglītībai ir jāveicina izpratne par vides, sociālās un ekonomiskās labklājības savstarpējo saistību. Veidojot mācību programmas, ir jāizmanto dažādi zināšanu veidi, lai sagatavotu izglītojamos un kopienas un tie būtu spējīgi pielāgoties klimata pārmaiņām, mazināt to radītās sekas un tās apturēt, par pamatu liekot ideju, ka cilvēki ir nesaraujami saistīti ar visu dzīvo pasauli. Mācību programmās ir jāizceļ klimata pārmaiņu ietekme uz kopienām, pasauli un īpaši tām iedzīvotāju grupām, kas bieži tiek atstumtas, piemēram, nabadzīgajiem iedzīvotājiem, minoritātēm, kā arī sievietēm un meitenēm. Mācību programmās iestrādātās zināšanas var sniegt spēcīgu pamatu jēgpilnai rīcībai un atbalstīt bērnus un jauniešus, lai tie turpinātu klimata pārmaiņu mazināšanas un vides aizsardzības centienus, kam būs liela ietekme uz viņu nākotni.

Treškārt, ir jācinās pret nepatiesas un sagrozītas informācijas straujo izplatību, izmantojot dažādas prasmes – digitālās, zinātniskās, tekstuālās, ekoloģiskās, matemātiskās –, kas ļauj indivīdiem tikt pie patiesām un precīzām zināšanām. Šādas prasmes ir būtiskas, lai nodrošinātu jēgpilnu un efektīvu demokrātisko līdzdalību, kas balstīta kopīgos principos. Ar lietderīgām prasmēm tiek veicināta izpratne ne tikai attiecībā uz faktiem, informāciju un datiem, bet arī saistītajiem procesiem (piemēram, apstiprināšanu un racionālu izmantošanu), kas nepieciešami, lai nonāktu pie pamatotiem secinājumiem, apstiprinātu atklājumus un tos precīzi formulētu. Mācību programmās var izmantot plašu vēsturisko, kultūrā balstīto un metodisko pieeju klāstu, lai skolēni un studenti iemīlētu izpratni, pareizību, precizitāti un iestāšanos par taisnību.

Izglītības pamatā ir divi būtiski procesi: zināšanu iegūve, nodrošinot cilvēces kopīgā mantojuma tālāku nodošanu, un kopīga jaunu zināšanu un jaunu nākotnes iespēju radīšana.

Ceturtkārt, cilvēktiesības un demokrātiska līdzdalība ir jānosaka kā to mācību programmu un mācību procesu pamatprincipi, kas pārveido cilvēkus un pasauli. Visu cilvēku cilvēktiesībām joprojām ir jābūt neaizskaramām, un kā šī sabiedriskā līguma kopīgam izejas punktam tām ir jāķļūst par svarīgu pamatu tām mācību programmām, kas veido mācību procesu. Mācību programmās ir jāuzsver visu cilvēku neatņemamās tiesības un cieņa, kā arī pamudinājums pārtraukt vardarbību un veidot miermīlīgas sabiedrības. Mijiedarbībā ar sociālajām kustībām un vietējām kopienām mācību programmas var rast pareizos ceļus, kā apstrīdēt, atmaskot un konfrontēt varas struktūras, kuras diskriminē dažādas iedzīvotāju grupas to dzimuma, rases, piederības pirmiedzīvotāju tautai, valodas, seksuālās orientācijas, vecuma, invaliditātes vai pilsonības dēļ.

Skolotāji un skolotāju profesija

Skolotājiem un viņu profesionālajai darbībai ir īpaša loma jauna sabiedriskā līguma izglītības jomā veidošanā. Viņi ir galvenie darītāji, kas apvieno dažādus elementus un vides, lai kopīgiem spēkiem palīdzētu izglītojamiem attīstīt zināšanas un spējas. Vēl nav izgudrotas tādas tehnoloģijas, kas spētu

Vēl nav izgudrotas tādas tehnoloģijas, kas spētu aizstāt labu skolotāju – dzīvu cilvēku.

aizstāt labu skolotāju – dzīvu cilvēku. Ir svarīgi, lai mēs ceļā uz 2050. gadu atteiktos no idejas par mācīšanu kā savrupu praksi, kas ir balstīta uz viena indivīda veikumu efektīva mācību procesa nodrošināšanai. Tā vietā skolotāju darbam ir jāķļūst par sadarbībā balstītu profesiju, kurā ar komandas darbu tiek nodrošināts jēgpilns skolēnu un studentu mācību process. Par prioritāti ir jānosaka turpmāk raksturotie principi.

Pirmkārt, komandas darbam un sadarbībai jāķļūst par galvenajiem skolotāju darbā. Dažādie izglītībai izvirzītie mērķi ir daudz lielāki par to, ko varam sagaidīt pat no vistalantīgākajiem pedagogiem. Mums būs nepieciešami skolotāji, kas strādā komandā ar kolēģiem, mācību priekšmetu speciālistiem, pratību speciālistiem un bibliotekāriem, speciālo vajadzību pedagogiem, atbalsta konsultantiem, sociālajiem darbiniekiem un citiem speciālistiem. Tuvākajā nākotnē šāds kopdarbs kļūs arvien nepieciešamāks, jo cilvēce piedzīvos arvien plašākus un daudzveidīgākus satricinājumus. Skolotājiem būs jāturpina strādāt šo notikumu epicentrā, palīdzot bērniem, jauniešiem un pieaugušajiem dzīvot mainīgajā pasaulē vecumam atbilstoši. Izglītībā ir jānodrošina atbalsts skolēnu labklājībai, garīgajai veselībai un veselīgām savstarpējām attiecībām, taču ir jāatbalsta arī skolotāji, nodrošinot viņiem dzīves apstākļiem piemērotu atalgojumu, karjeras izaugsmes un tālākas izglītības iespējas, profesionālo izaugsmi un sadarbībā balstītu mācību vidi, lai ļautu viņiem turpināt nozīmīgo darbu.

Otrkārt, ir jāsaprot, ka zināšanu radīšanas, pārdomu un izpētes process ir neatņemama mācību daļa. Pētniecība un zināšanas par izglītības attīstību nākotnē sākas ar skolotāju darbu. Patiesi, daudzi no izglītības jaunā sabiedriskā līguma elementiem jau ir redzami transformatīvajā pedagoģijā, ko izmanto daudzi skolotāji. Ir jāatzīst un jāatbalsta skolotāju kā zināšanu radītāju un pedagoģijas celmlaužu darbs, sniedzot tiem palīdzību pētniecības un pieredzes dokumentēšanā, kā arī apmaiņā un apspriešanā ar kolēģiem un skolām gan formālos, gan neformālos veidos. Universitātēm un augstākās izglītības sistēmām ir iespēja veidot jaunu institucionālo kārtību, kas nodrošina nepārtrauktas pētnieciskās un profesionālās saiknes ar skolotājiem, atbalstot tos profesionālo zināšanu veidošanā.

Treškārt, ir jāatbalsta un jāaizsargā skolotāju profesionālā autonomija. Skolotāja profesijā ir nepieciešamas dažādas padziļinātas prasmes un nepārtraukta profesionālā izaugsme. Turpmākajās desmitgadēs būs nepieciešams liels atbalsts, lai stiprinātu un paplašinātu augstas kvalitātes skolotāju sākotnējo izglītību, jo īpaši Subsahāras Āfrikā, kur sabiedrībā strauji pieaug jauniešu īpatsvars un pieprasījums pēc izglītības joprojām pārsniedz pieejamo kvalificēto skolotāju skaitu. Tālāku jauno skolotāju profesionālo izaugsmi varētu īstenot, nodrošinot nepārtrauktas mācības, mentoringu un sadarbībā balstītu kopīgu mācīšanu. Skolotājiem ir jāpiešķir pietiekami daudz laika mācību stundu sagatavošanai un pēcanalīzei, kā arī taisnīgs atalgojums. Nodrošinot profesionālo autonomiju, sabiedrības cieņu un pienācīgu atalgojumu, augsti kvalificēti skolotāji būs motivēti palikt savā profesijā, savukārt prasmīgas un motivētas personības – pievienoties tai.

Skolotāju pamatdarbā ir jāiekleļauj piedalīšanās izglītības jomas publiskajās diskusijās, dialogā un politikas veidošanā. Pārāk bieži lēmumus par to, kas notiek skolās un klasēs, pieņem personas, kas ir visai attālinātas no šīs vides, neveidojot pienācīgu dialogu, saskarsmi vai nozīmīgu atgriezenisko saiti. Lai nodrošinātu izglītības attīstību nākotnē, būs nepieciešamas izmaiņas. Skolotājus – izglītības jomas līderus un nozīmīgus informācijas sniedzējus – ir jāaicina piedalīties publiskajās diskusijās un dialogā par izglītības nākotni, kā arī izglītības politikas veidošanā. Ir jāpieņem ideja, ka skolotāju iesaiste šajās jomās ir viena no viņu darba pamatfunkcijām. Viņi ir galvenie jaunā sabiedriskā līguma izglītības jomā izstrādātāji.

Skolu nosargāšana un pārveide

Skola ar tās iespējām un solījumiem, trūkumiem un ierobežojumiem joprojām ir viena no sabiedrībai nozīmīgākajām mācību vidēm. Skolas ir lielāku izglītības sistēmu centrālais balsts, un to nozīmīgumu apliecina sabiedrības apņemšanās nodrošināt izglītību kā sabiedrisku cilvēka darbību, kā arī tās pieejamību bērniem un jauniešiem. Ceļā uz 2050. gadu mēs vairs nevaram organizēt skolu sistēmu pēc vienota modeļa, neņemot vērā katras vietas konkrētos apstākļus. Lai aizvietotu pašreizējos uzbūves, procesuālos un organizācijas modeļus, pārveidojot mācību laikus un vietas, ir nepieciešami milzīgi sabiedriskie centieni, kas palīdzētu nosargāt jau izveidoto un ieviest pārmaiņas. Šajā nozīmīgajā darbā ir jāņem vērā turpmāk raksturotās prioritātes.

Pirmkārt, skolai ir jābūt drošai vietai, kur izglītojamie var rast izaicinājumus un iespējas, kas tiem citviet nav pieejami. Skolai ir jānodrošina vide, kas orientēta uz sadarbību un rūpēm un kurā dažādas iedzīvotāju grupas var mācīties kopā un cita no citas. Šādā atbalstošā un gādīgā vidē pedagogi un skolēni var iepazīties ar jaunām idejām, kultūrām un pasaules redzējumiem, t. i., skolotāji var ne tikai sagatavot bērnus un jauniešus izaicinājumiem, kas tos sagaida nākotnē, bet arī palīdzēt tiem pielāgoties straujajām pārmaiņām pasaulē.

Skolas ir lielāku izglītības sistēmu centrālais balsts, un to nozīmīgumu apliecina sabiedrības apņemšanās nodrošināt izglītību kā sabiedrisku cilvēka darbību, kā arī tās pieejamību bērniem un jauniešiem.

Otrkārt, ir nepieciešams veidot jaunu redzējumu par skolu arhitektūru, telpām, nodarbību laikiem, grafikiem un skolēnu dalījumu grupās un izstrādāt plānu, lai radītu iespēju indivīdiem darboties kopā. Stabilai videi un iekļaujošai pieejai pēc savas būtības piemīt pedagoģiska vērtība un spēja ietekmēt, kas notiek kopīgajā mācību norises vietā. Lai veicinātu stabilu mācību, domu apmaiņas un inovāciju procesu, gan skolas administrācijā un vadībā, gan arī skolu savstarpējās attiecībās ir jāizmanto sadarbības princips.

Treškārt, digitālās tehnoloģijas ir jāattīsta tā, lai tās spētu atbalstīt skolā notiekošos procesus. Šo tehnoloģiju pašreizējās un paredzamās versijas nespētu aizstāt formālās un fiziskās mācību iestādes. Plašāka digitālo rīku izmantošana nākamajās desmitgadēs būs nozīmīga un ļoti nepieciešama, lai vairotu skolēnu radošās un komunikācijas spējas. Un navigācija digitālajā vidē var pavērt jaunas iespējas, lai piekļūtu kopīgajām zināšanām un cilvēces uzkrātajai pieredzei un dalītos tajās. Centieni izmantot mākslīgo intelektu un digitālos algoritmus skolās ir jāsteno ar piesardzību un jānodrošina, ka tie neviņo un nepastiprina pastāvošos stereotipus un atstumtību.

Ceturtkārt, skolām ir jāveido tāda nākotne, uz kādu mēs ticamies, nodrošinot cilvēktiesības un kļūstot par ilgtspējības un oglekļneitralitātes piemēru. Skolēniem ir jāuztic nopietns uzdevums – palīdzēt izglītības nozarei padarīt „zaļāku”. Vietējo un pirmiedzīvotāju zināšanas par vides apstākļiem un pārmaiņām varam izmantot kā izzīņas avotus, lai mācītos pielāgoties pārmaiņām, mazināt un novērst to radītās sekas ar mērķi veidot labāku nākotni un dzīvot ciešā mijiedarbībā ar dabu un sistēmām, kam piederam un no kurām ir atkarīga mūsu dzīve. Turklāt mums būs jānodrošina, ka izglītības jomā un citās ar skolām saistītās politikās tiek ievērotas un veicinātas cilvēktiesības visiem.

Izglītība dažādos dzīves posmos un vidēs

Vens no mūsu galvenajiem uzdevumiem ir paplašināt ideju par to, kur un kad tiek sniegta izglītība, aptverot vēl citus laikus, vides un dzīves posmus. Mums ir jāapzina pilns izglītības potenciāls, kas pastāv dzīvē un sabiedrībā, no dzimšanas līdz sirmam vecumam, un jāsavieno dažādas vietas ar

kultūras, sociālajām un tehnoloģiskajām iespējām, kas bieži pārklājas un ir pieejamas izglītības attīstībai. Mēs varam iztēloties, kādas būs mūsu nākotnes sabiedrības, nodrošinot un veicinot mācīšanos dažādās vietās ārpus formālās skolu vides gan plānotā, gan neplānotā laikā. Sasniedzamas četras galvenās prioritātes nepieciešamā dialoga un rīcības veicināšanai, lai ceļā uz 2050. gadu šo ieteikumu virzītu tālāk.

Mēs varam iztēloties, kādas būs mūsu nākotnes sabiedrības, nodrošinot un veicinot mācīšanos dažādās vietās ārpus formālās skolu vides gan plānotā, gan neplānotā laikā.

Pirmkārt, ikvienā cilvēka dzīves posmā ir jābūt pieejamai jēgpilnai un kvalitatīvai izglītībai. Izglītības ideja ietver gan mūžizglītību, gan plaštvēruma izglītību. Ir jāattīsta un jāatbalsta pieaugušo mācības un izglītība, atmetot šaurās prasmju apguves un

pār kvalificēšanās koncepcijas, lai izglītības pārveidojošās iespējas varētu izmantot visos dzīves posmos. Plānojot izglītību mūža garumā, galvenā uzmanība ir jāvelti tiem cilvēkiem, kas ir visvairāk atstumti, un tām vidēm, kas ir visneaizsargātākās, lai palīdzētu izglītojamiem apgūt zināšanas,

konceptijas, attieksmes un prasmes, kas tiem nepieciešamas, lai īstenotu iespējas un pārdzīvotu pašreizējos un nākotnē gaidāmos satricinājumus.

Otrkārt, spēcīgas izglītības sistēmas savieno dabiskās, fiziskās un virtuālās mācību vides. Pati biosfēra – zeme, ūdens, minerāli, atmosfēra, sistēmas un saiknes – ir jāaplūko kā nozīmīga mācību telpa. Tā ir viena no mūsu pirmajām skolotājām. Vienlaikus izglītības sistēmās ir jāturpina integrēt digitālās mācību vides, kas ir izstrādātas tā, lai, atbilstoši izglītības mērķiem, nodrošinātu publisku pieejamību, iekļautību un kopīgu labumu. Par prioritāti ir jānosaka atvērtās piekļuves un atvērtā pirmkoda platformas, kas var nodrošināt stingru skolēnu, studentu un skolotāju datu aizsardzību.

Treškārt, ir jāstiprina valdību iespējas izglītības finansēšanā un regulējumā. Ir jāuzlabo valstu spēja noteikt un ieviest tādas izglītības standartus un normas, kas ir apstākļiem atbilstoši, taisnīgi un nodrošina cilvēktiesību ievērošanu. Valdībām un valsts iestādēm vietējā, valsts, reģionālā un globālā līmenī ir jāaņemas veicināt dialogu un rīcību, balstoties uz iepriekš minētajiem principiem, lai veidotu jaunu mūsu kopīgās nākotnes redzējumu.

Ceturtkārt, tiesības uz izglītību ir jāpaplašina, tās vairs nav attiecināmas tikai uz formālo izglītību. Nākotnē mums ir jāveicina tiesības uz mūžizglītību un plaštvēruma izglītību. Tās pamatā nodrošina tiesības uz informāciju, piekļuvi internetam un kultūru.

Aicinājums uz rīcību

Lai veicinātu un saskaņotu centienus jaunā izglītības sabiedriskā līguma gatavošanā, šajā ziņojumā ir pausti divi aicinājumi: aicinājums uz jaunu pētniecības stratēģiju izglītības jomā un aicinājums uz atjaunotu solidaritāti un sadarbību izglītības kā sabiedriska un kopīga labuma nodrošināšanai. Turpinājumā īsumā raksturoti pamatprincipi, kas izstrādāti, reaģējot uz šiem abiem aicinājumiem, lai palīdzētu izmantot un pastiprināt mūsu centienus jaunas izglītības nākotnes veidošanā, vienlaikus ņemot vērā strauji mainīgos apstākļus.

Jauna pētniecības stratēģija izglītības jomā

Šajā ziņojumā izceltās prioritātes veido vienotu un saskaņotu pētniecības stratēģiju. Zināšanas, atziņas un pieredze, kas gūtas, izmantojot šādu tālejošu pētniecības stratēģiju, veicinās kopīgu jauna sabiedriskā līguma izglītības jomā veidošanu. Ceļā uz 2050. gadu ir izvirzītas četras galvenās prioritātes pētniecībā un inovāciju izglītības attīstībā nākotnē.

Pirmkārt, izstrādājot kopīgu pasaules mēroga pētniecības programmu izglītības attīstībai nākotnē, galvenā uzmanība ir jāveltī tam, lai tiesības iegūt izglītību būtu visiem cilvēkiem visa mūža garumā, vienlaikus skatot nākotnē sagaidāmos

Izstrādājot kopīgu pasaules mēroga pētniecības programmu izglītības attīstībai nākotnē, galvenā uzmanība ir jāveltī tam, lai tiesības iegūt izglītību būtu visiem cilvēkiem visa mūža garumā.

satricinājumus un to potenciālo ietekmi. Pētniecībai ir jāsniedz tālāk par vienkāršu novērtējumu un analīzi, lai izpētītu izglītības atjaunošanas iespējas saskaņā ar šajā ziņojumā ieteiktajiem pamatprincipiem. Lai virzītos uz jauna sabiedriskā līguma izglītības jomā izveidi, šai pētniecības programmai ir jāpārskata savas prioritātes, ņemot vērā nākotnes prasības un nākotnes domāšanu.

Otrkārt, apkopojot zināšanas, datus un pierādījumus par izglītības attīstību nākotnē, ir jāizmanto dažādi zināšanu avoti un veidi. Dažādas perspektīvas (tā vietā, lai izslēgtu un aizstātu cita citu) var nodrošināt atšķirīgus skatpunktus kopīgajā izglītības izpratnē. Pētniekiem, universitātēm un pētniecības iestādēm ir jāapsver tādu metodisko pieņemumu un pieeju izmantošana, kas balstās demokrātijā, neizmanto kolonizācijas idejā bāzētas zināšanas un sekmē cilvēktiesību izmantošanu un veicināšanu. Skolas, skolotāji, sociālās kustības, jauniešu kustības un kopienas ir būtiski zināšanu un informācijas avoti. Pētniekiem ir jāņem vērā to nozīmīgā loma. Nozīmīgas atziņas var sniegt mācību zinātnes, neirozinātnes, digitālo un lielo datu nodrošinātie atklājumi, kā arī statistikas rādītāji. Tomēr tie ir jāaplūko plašākā kontekstā ar citiem empiriskiem informācijas avotiem, ieskaitot kvalitatīvos pētījumus un pētījumus praksē.

Treškārt, izglītības jomas inovācijām ir jāatspoguļo daudz plašāks iespēju klāsts atšķirīgos kontekstos, laikposmos un apstākļos. Mēs varam iedvesmoties no dažādiem salīdzinājumiem un pieredzēm, taču tie ir jāskata konkrētās sociālās un vēsturiskās situācijas kontekstā un jāpielāgo tai. Radot inovācijas izglītībā, dažkārt ir jāatsakās no institucionālās konverģences, kas ietekmē pašreizējās formālās izglītības sistēmas. Izglītības politikās ir pastāvīgi jāintegre dažādi novērtējumi un pārdomas, tādējādi regulāru pilnveidi pieņemot kā „pārmaiņu teoriju”, pārtraucot stagnāciju un vienlaikus arī nemitīgu režīma maiņu ciklus.

Ceturtkārt, ir jāpārskata process, kā tiek īstenota pētniecība jaunajā izglītības sabiedriskajā līgumā, lai iesaistītu lielāku skaitu cilvēku no dažādām ieinteresēto personu grupām, ietverot arī tos, kas parasti neiesaistās diskusijās par izglītību. Jaunā sabiedriskā līguma idejas sēkla jau ir iesēta, jo īpaši attiecībā uz skolotājiem, skolēniem un skolām. Pētniecības iestādēm, valdībām un starptautiskajām organizācijām ir īpaša atbildība iesaistīties pētniecības stratēģijas veidošanā un atbalstīt to, tādējādi veicinot kopīgu šā līguma izstrādi. UNESCO var sniegt nozīmīgu ieguldījumu kā galvenais informācijas avots zināšanu, redzējuma un ideju radišanā mūsu kopīgajā izglītības nākotnē.

Atjaunota starptautiskā solidaritāte un sadarbība

Šajā ziņojumā pausto vērienīgo mērķi nav iespējams sasniegt, ja netiek nodrošināta solidaritāte un sadarbība visos līmeņos – no tūlītējiem pasākumiem klasēs un skolās līdz plašam valsts, reģionāla un globāla mēroga saistībām un politikas ietvariem. Šis ziņojums aicina atjaunot apņemšanos veikt globālu kopīgu darbu izglītības kā sabiedriska un kopīga labuma atbalstam, pamatojoties uz taisnīgāku un vienlīdzīgāku sadarbību starp valstiskajiem un nevalstiskajiem dalībniekiem vietējā, valsts un starptautiskā līmenī. Ceļā uz 2050. gadu mums ir jāievēro četri galvenie starptautiskās solidaritātes un sadarbības izglītības attīstībai nākotnē principi.

Pirmkārt, komisija aicina visas izglītībā ieinteresētās puses sadarboties globālā un reģionālā līmenī, lai radītu kopīgus mērķus un kopīgus risinājumus izglītības problēmām. Šādi centieni ir jāaskaņo un jāpārorientē uz redzējumu par taisnīgu un vienlīdzīgu nākotnes izglītību visai cilvēcei, kā priekšnoteikumu izvirzot tiesības uz izglītību visa mūža garumā un izglītības kā sabiedriska un kopīga labuma nozīmi. Kopīgajā darbā kā īpaša prioritāte ir jāizvirza tie izglītojamie, kuru tiesības uz izglītību globālie satricinājumi un pārmaiņas apdraud visvairāk. Nākamo desmitgažu laikā globālajā kopīgajā darbā ir jānovērš nevienlīdzīgais spēku samērs, iesaistot dažādus nevalstiskus dalībniekus un partnerus. Ir jāpāriet no lejupējas rīcības uz policentrisku rīcību un jāpieņem jauni reģionālās sadarbības veidi, jo īpaši dienviņu–dienviņu un trīspusējā sadarbība.

Kopīgajā darbā kā īpaša prioritāte ir jāizvirza tie izglītojamie, kuru tiesības uz izglītību globālie satricinājumi un pārmaiņas apdraud visvairāk.

Otrkārt, starptautiskā sadarbība ir jāorganizē, balstoties uz subsidiaritātes principa, sniedzot atbalstu un radot iespējas vietējā, valsts un reģionālā līmeņa pasākumiem, kas īstenojami, lai atrisinātu šīs problēmas. Lai nostiprinātu jaunās izglītības jomas saistības, normas un standartus, būs nepieciešama uzlabota pārskatatbildība visos līmeņos. UNESCO būs jāpārvērtē sava izglītības attīstības pieeja, lai, pirmkārt, uzlūkotu sevi kā partneri, kuras uzdevums ir stiprināt reģionālās un valsts iestādes un procesus, un, otrkārt, kā pierādījumu nodrošināšanas starpnieci, zināšanu radītāju un interešu aizstāvi attiecībā uz spēcīgākiem izglītības sistēmu datiem un atbildību pret iedzīvotājiem.

Treškārt, starptautisko attīstības finansējumu ir jāturpina koncentrēt valstīs ar zemiem un vidēji zemiem ienākumiem, jo īpaši valstīs ar izteiktiem ekonomikas ierobežojumiem un lielu jauniešu īpatsvaru. Īstenojot starptautisko sadarbību, lielākā daļa finanšu resursu un cilvēkresursu ir steidzami jākoncentrē reģionos, kuros tiesības uz izglītību ir visvairāk apdraudētas, jo īpaši Subsahāras Āfrikā, kur 2050. gadā dzīvos un mācīsies lielākā daļa pasaules jauniešu. Šie resursi ir jānovirza arī ārkārtas situācijām, kas, paātrinoties klimata pārmaiņām, visticamāk, veidosies arvien biežāk.

Ceturtkārt, lai nodrošinātu efektīvu starptautisko sadarbību, nozīmīgi ir arī kopīgi ieguldījumi pierādījumu, datu un zināšanu veidošanā. Nākamo desmitgažu laikā mums būs nepieciešams stiprināt savstarpēju mācīšanos un zināšanu apmaiņu starp dažādām sabiedrībām un pāri robežām tādās pamatjomās kā izglītības iespēju nevienlīdzības un nabadzības novēršana un sabiedrisko pakalpojumu uzlabošana, kā arī risināt ilgtermiņa problēmas, ko nesusi automatizācija un digitalizācija, migrācija un vides ilgtspējības jautājumi. UNESCO ir nozīmīga loma šādas zināšanu apmaiņas veicināšanā starp valstīm un reģioniem.

Dialogs un līdzdalība

Ir pamatots iemesls cerībai. Plaša mēroga pārmaiņas un inovācijas izglītības sistēmu uzbūvē, skolu un citu izglītības sistēmu organizācijā, kā arī mācību programmās un mācību pieejās ir iespējamas. Kopā mēs varam pārveidot izglītību, lai radītu taisnīgāku, vienlīdzīgāku un ilgtspējīgāku nākotni,

Mēs mainīsim iesākto virzību ar miljoniem individuālu un kolektīvu rīcības aktu, ko raksturo drosmē, līderība, noturība, radošais gars un rūpes.

izmantojot to, kas jau ir izveidots, un papildinot ar to, kas vēl ir nepieciešams. Mēs mainīsim iesākto virzību ar miljoniem individuālu un kolektīvu rīcības aktu, ko raksturo drosmē, līderība, noturība, radošais gars un rūpes. Mums ir dziļas, bagātas un daudzveidīgas kultūras tradīcijas, uz kurām balstīties. Cilvēkiem piemīt liels kopējais spēks, gudrība un radošais gars. Daudzsološas var būt gan inovatīvās, gan tradīcijās balstītās prakses, jo abas rada jaunas iespējas.

Šajā ziņojumā ierosinātajā dialogā ir jāiesaista iespējami plašs dalībnieku loks. Izglītībai ir noteicoša loma pilsoniskuma veidošanā vietējā, valsts un globālā līmenī. Izglītība ietekmē mūs

visus, un ikviens neatkarīgi no tā, kurā ietekmes sfērā darbojas, var piedalīties izglītības nākotnes veidošanā. Lai paplašinātu šo perspektīvo dialogu un rīcību, ziņojumā ir ierosinātas īpašas lomas skolotājiem, universitātēm, valdībām, starptautiskajām organizācijām un jauniešiem, lai veicinātu to līdzdalību.

- **Skolotāji.** Skolotājiem arī nākotnes izglītībā ir paredzēta centrālā loma. Skolotājiem bija būtiska loma pašreizējā sabiedriskā līguma (spēkā kopš 19. gadsimta) izveidē, un arī turpmāk viņi būs nozīmīgi jaunā izglītības sabiedriskā līguma veidotāji, īstenotāji un pētnieki. Tādēļ ir nepieciešams nodrošināt skolotāju autonomiju un brīvību, atbalstīt viņu attīstību visas profesionālās dzīves laikā un atzinīgi novērtēt pedagogu lomu sabiedrībā un līdzdalību valsts politikas veidošanā. Ir skaidrs, ka skolotāji būs galvenie dialoga veidošanā un inovāciju radīšanā, savedot kopā un apvienojot cilvēkus un dažādas grupas.
- **Universitātes un augstākās izglītības iestādes.** Katrā šā ziņojuma nodaļā ir pausti īpaši aicinājumi universitātēm un augstākās izglītības iestādēm, jo tās ir saistītas ar visiem jaunā izglītības sabiedriskā līguma aspektiem. Mūsdienās tikai retais apšaubā universitāšu un visu augstākās izglītības iestāžu nozīmīgo lomu zināšanu radīšanā un izplatīšanā. Tas ir attiecināms uz visām nozarēm, bet jo īpaši – izglītību. Pamatizglītības nākotne lielā mērā ir atkarīga no universitāšu paveiktā darba. Un otrādi – universitāšu nākotne lielā mērā ir atkarīga no pamatizglītībā paveiktā. Tiek sagaidīts, ka universitātes arī atradīs jaunus un iedarbīgākus veidus, kā izglītot bērnus un jauniešus, jo īpaši mazus bērnus, un ka tās aktīvāk iesaistīsies pieaugušo izglītības praksēs. Augstākās izglītības vide pēc būtības ir vieta, kur rodas starppaudžu un pārveidojošs dialogs, un liela daļa nākotnes ieceru, kas iezīmētas šajā ziņojumā, ir atkarīgas no šajā vidē īstenotā darba. Bez spēcīgas, autonomas, uzticamas un inovatīvas augstākās izglītības nebūs iespējams izveidot šajā ziņojumā aplūkoto izglītības sabiedrisko līgumu.

- **Valdības.** Šajā ziņojumā ir uzsvērtā valdību neaizvietojamā loma. Tomēr tas nenozīmē, ka šeit izvirzītie priekšlikumi ir īstenojami tikai valsts izglītības sistēmas līmenī. Tā vietā, lai izmantotu ierasto, uz valdībām vērsto loģiku, kas tiek lietota ziņojumos par izglītības reformām, šā ziņojuma mērķis ir mudināt plašāku ieinteresēto personu loku piedalīties ar savu pētniecību, zināšanām, inovācijām, analīzi un rīcību. Valdības rīcība ir jāizvērtē vairākos līmeņos – mazāk no reformas loģikas aspekta, bet vairāk no perspektīvas, kas paredz plašākas līdzdalības un inovāciju veicināšanu. Turklāt valdībām ir īpaša loma izglītības saglabāšanā un nostiprināšanā sabiedrībā, nodrošinot izglītībai atbilstošu un nepārtrauktu valsts finansējumu un uzlabojot iespējas pienācīgi regulēt izglītības jomu.
- **Starptautiskās organizācijas un pilsoniskās sabiedrības organizācijas.** Šajā ziņojumā ir uzsvērts starptautisko organizāciju un pilsoniskās sabiedrības organizāciju nozīmīgums, vairākkārt paužot apliecinājumu, ka izglītība ir sabiedriska un kopīgs labums. Šis atkārtotais apgalvojums tiek izmantots ar nolūku iezīmēt nozīmīgu perspektīvas maiņu, dodot vietu jauniem viedokļiem izglītības sadarbībā, kas tiek īstenota vietējā, valsts, reģionālā un starptautiskā mērogā un starp nozarēm. Paredzēts, ka aktīva starptautisko organizāciju un pilsoniskās sabiedrības organizāciju mobilizācija, izmantojot šo organizāciju unikālās zināšanas, ekspertīzi un organizatoriskās spējas, attīstīs šajā ziņojumā ierosināto dialogu. Turklāt šādām organizācijām ir īpašs uzdevums: nodrošināt, ka cilvēki, kas tiek diskriminēti savu ideju, dzimuma, rases, etniskās piederības, kultūras, reliģiskās pārliecības vai seksuālās identitātes dēļ, ir sadzirdēti, redzami un saņem atbalstu savās tiesībās uz izglītību.
- **Jaunieši un bērni.** Ierosinātajā dialogā neapšaubāmi ir jāiesaista jaunieši. Ir jāpārveido viņu redzējums par nākotni kā iespēju, nevis grūtību pilnu laiku. Ir ne tikai jāuzklausā jaunieši un jāņem vērā viņu viedoklis, bet viņi arī jāmobilizē un jāatbalsta savas nākotnes veidošanā. Šī nākotne būs (un jau tagad ir) viņu pašu rokās. Nesenie nozīmīgu jauniešu un bērnu kustību piemēri, jo īpaši to kustību, kas iesaistījušās cīņā pret klimata pārmaiņām, rasu diskrimināciju, patriarhātu un ierobežojošām dzimumu normām un kuras iestājas par kultūru daudzveidību un pirmiedzīvotāju tautu pašnoteikšanos, rāda mums galvenos nākotnes virzienus. Jaunieši, kas vada šīs kustības, nav prasījuši atļauju rīkoties, bet ātri un ar morālu skaidrību reaģējuši uz jautājumiem, kuros pieaugušie bieži vien ir apjukuši vai nespēj rīkoties. Jauniešiem ir ietekmīga un svarīga loma mūsu un savas nākotnes veidošanā. Visnozīmīgākais aspekts šā ziņojuma turpināšanā ir spēja iesaistīt jauniešus jaunā izglītības sabiedriskā līguma gatavošanā.

Skolotāji, kopienas, organizācijas un valdības visā pasaulē jau ir uzsākušas lielu skaitu daudzsološu izglītības jomas iniciatīvu, lai radītu nepieciešamās pārmaiņas. Neskaitāmi piemēri sniedz mums ieskatu dažādos veidos, kā kopīgi radīt zināšanas un nodrošināt, ka tās ir pieejamas sabiedrībai. Citi piemēri parāda, kā izglītība var radīt nozīmi, sniegt iespējas un brīvību un kā efektīvāk organizēt mācības kopīga labuma nodrošināšanai. Šādas, jau pastāvošas prakses ir jāatbalsta, jo tās palīdz iezīmēt virzienu cerību pilnas nākotnes veidošanai.

Ir nepieciešams popularizēt teicamo darbu, kas tiek īstenots visā pasaulē, tādēļ komisija ierosina UNESCO kļūt par veicināšanas un koordinācijas centru, kas apkopo daudzsološās prakses un inovatīvos veidus, kā īstenot šajā ziņojumā izvirzītos principus.

Aicinājums uz turpinājumu

Šā ziņojuma galvenais mērķis un aicinājums ir veicināt un raisīt plašu sociālo dialogu par vēlamo nākotni un veidiem, kā izglītība var palīdzēt to sasniegt. Šeit paustās idejas atspoguļo pašreizējo situāciju, kas apzināta, apkopojot divus gadus ilgušā dialoga un apspriešanās procesa rezultātus. Ziņojumā sniegto priekšlikumu nobeigumā tiek aicināts arī nākotnē turpināt dažādās sarunas, sadarbības un partnerības. Tieši šādas sarunas, sadarbības un partnerības – nevis pats ziņojums – ir vissvarīgākās izglītības nākotnes veidošanā.

Lai gan ziņojumā ir formulēts redzējums par izaicinājumiem un cerībām, atspoguļojot centienus nodrošināt izglītību nākotnei, un ir ierosinātas idejas, kā to īstenot, tajā ir arī uzsverts, ka jaunais sabiedriskais līgums izglītības jomā pats sevi neīsteno. Lai to varētu realizēt un tas radītu ietekmi, līgums ir jāpārveido programmās, resursos, sistēmās un procesos, kas var mainīt izglītojamo un skolotāju ikdienas dzīvi un pieredzi.

Izglītības jomā darbojas liels skaits dažādu indivīdu un grupu, kas veido sarežģītu attiecību tīklus. Tajā ir iesaistīti skolēni un studenti, skolotāji, ģimenes, izglītības pārvalžu darbinieki un dažādu līmeņu valdību vadītāji; šī joma saistīta arī ar valsts sektoru un pilsonisko sabiedrību kopienu, provinču, valstu, reģionu un pasaules līmeni. Izglītības kultūras pārveide var notikt, īstenojot koprades procesus, kuros daudzas iesaistītās grupas pauž savas intereses un uzskatus, lai sarunās ar citām pusēm pārlūkotu tos jauno ideju gaismā. Sadarbība ir būtisks elements, lai šajā ziņojumā paustos principus, priekšlikumus un stratēģijas pārvērstu jaunā realitātē. Šajā procesā kopīgi tiek radītas idejas par to, kā mēs mācām un mācāmies un kādi ir šo mācību mērķi, un rezultātā tiek panākta skaidrība, apņemšanās un atbalsts resursiem un darbībām, kas var pārveidot izglītības prakses. Pastāvošo praksi ir iespējams mainīt, ja nosacījumi, kas ir šādu pārmaiņu pamatā, ir labi saprotami, tiek pieņemti un veiksmīgi īstenoti.

Katrs no mums var uzlabot kopienas, kurās dzīvojam. Spēja veidot dialogu ir dota mums katram – jo īpaši laikmetā, kad komunikācijas tehnoloģiju plaša pieejamība ikvienam cilvēkam nodrošina iespēju sazināties un rīkoties, lai sasniegtu vērienīgus mērķus. Tehnoloģiju un interneta pieejamība ir radījusi iespēju īstenot nepieredzēta mēroga sadarbību starp skolotājiem, izglītības iestādēm un kopienām, lai realizētu dažādas iespējas un rastu risinājumus aktuālajiem izaicinājumiem.

Šā ziņojuma publicēšanu un lielāko daļu tā sagatavošanas laika aizēnoja Covid-19 pandēmija. Šī globālā situācija ir ļāvusi apzināties, cik nozīmīga ir plaša sadarbība un kopīgs darbs. Vēl nav pilnībā aprēķināts kaitējums un zaudējumi, ko izglītībai ir radījis Covid-19, taču mēs zinām, ka tie ir smagi un draud iznīcināt desmitgadēm veidoto progresu. Pandēmijas sekas visskarbāk ir izjutuši nabadzīgie un atstumtie iedzīvotāji planētas dienvidu puslodē un reģionos, kuros tā ietekmi pastiprina vēl citas problēmas. Neskaitāmie nāves gadījumi un zaudējumi apvienojumā ar klimata pārmaiņu paātrināšanos un pastiprināšanos visspēcīgāk atgādina, ka mūsu dzīves uz šīs planētas ir savstarpēji saistītas. Vakcinu, kas pasargā no Covid-19, izveidošana parādīja vērienu un ātrumu, kādu ir iespējams panākt, ja mēs apvienojam zināšanas, zinātni un mācīšanos, lai kopīgi rastu risinājumus. Šajā ziņojumā ir pausta cerība, ka šī jaunatklātā atziņa kalpos par stimulu aicinājumam apvienoties un veidot jaunu, gaišāku izglītības nākotni.

Nemot vērā aktuālos apstākļus, kas pieprasa steidzamu rīcību, taču arī paver plašas iespējas, šajā ziņojumā raksturotās idejas palīdzēs mums veidot jaunu redzējumu par mūsu kopīgo nākotni un jaunu sabiedrisko līgumu izglītības jomā. Šis ziņojums ir aicinājums domāt un rīkoties vienoti, kopīgiem spēkiem veidojot izglītības nākotni. Šis ir izejas punkts – dialoga un kopīga darba procesa sākums. Šis ziņojums, kā pati izglītība, vēl nav pabeigts. Tieši pretēji – tā īstenošana sākas tikai tagad ar izglītības darbinieku un viņu līdzgaitnieku darbu visā pasaulē.

Pielikumi

Atlasītie atsauces resursi

Neatkarīgie ziņojumi

Turpmāk uzskaitītie ziņojumi tika iesniegti, sekojot atklātajam aicinājumam organizēt seminārus un darba grupas, lai palīdzētu noteikt galvenos izaicinājumus un iespējas, kā arī paustu viedokļus un sniegtu ieteikumus Starptautiskajai komisijai par izglītības attīstību nākotnē. Vēl aptuveni 200 citas organizācijas iesniedza fokusa grupās balstītus ziņojumus UNESCO iniciatīvai „Izglītības attīstība nākotnē”; šie partneri ir uzskaitīti turpinājumā sadaļā „Globālās apspriešanās dalībnieki”.

Arab Campaign for Education for All. 2020. *Summary report on the Futures of Education in the Arab States: Building the future (2020-2050)*. Ramallah, Arab Campaign for Education for All. <http://www.teachercc.org/articles/view/379>

Asia South Pacific Association for Basic and Adult Education. 2021. *From the margins to the center: Youth informing the futures of education*. Manila, Asia South Pacific Association for Basic and Adult Education. http://www.aspbae.org/userfiles/2021/Futures_of_Education_Report.pdf

Barber, P., Bertet, M., Choi, J., Czerwitzki, K., Njobati, F. F., Grau I Callizo, I., Hambrock, H., Herveau, J., Kastner, A., Laabs, J., Manalo, A., Mesa, J., Mutabazi, S., Muthigani, A., Richard, P., Scheunpflug, A., Sandler-Koschel, B., White, M., and Wodon, Q. 2020. *Christian schools and the futures of education: a contribution to UNESCO's Futures of Education Commission by the International Office of Catholic Education and the Global Pedagogical Network – Joining in Reformation*. International Office of Catholic Education and Global Pedagogical Network – Joining in Reformation. <http://oiecinternational.com/wp-content/uploads/2020/12/OIEC-GPENR-contribution.pdf>

Bridge 47. 2020. *The role of education in addressing future challenges*. Bridge 47. https://www.bridge47.org/sites/default/files/2020-12/bridge47_-_report_to_unesco_foe_international_commission_final.pdf

Éducation, Recherches et Actualités. 2021. *L'Éducation du futur - L'enseignement supérieur : défis et paradoxes*. Beirut et Paris, Université Saint Joseph et Université Gustave Eiffel. <https://www.periodicos.ufam.edu.br/index.php/larecherche>

Emmaüs International. 2020. *Rapport à l'attention de la commission internationale de l'initiative de l'UNESCO : « Les futurs de l'éducation : apprendre à devenir »*. Montreuil, France, Emmaüs International. https://emmaus-international.org/images/actualites/2020/10/EMMAS_INTERNATIONAL_-_Contribution_Les_futurs_de_l'ducation__juillet_2020_003.pdf

Garcés, C. E. 2020. *Aportación para la Comisión Internacional*. Madrid.

International Council for Adult Education (ICAE). 2020. *Adult Learning and Education (ALE) – Because the future cannot wait*. International Council for Adult Education. <https://en.unesco.org/futuresofeducation/sites/default/files/2020-10/ICAE%20-%20Futures%20of%20ALE%20FINAL.pdf>

International Task Force on Teachers for Education 2030. 2021. *The futures of teaching: Background paper prepared for the Futures of Education Initiative*. Paris, UNESCO <https://teachertaskforce.org/knowledge-hub/futures-teaching-background-paper-prepared-futures-education-initiative-0>

- International Union for Conservation of Nature (IUCN) Commission on Education and Communication (CEC). 2021. *Visions and Recommendations for the Futures of Education*. Gland, Switzerland, International Union for Conservation of Nature. https://www.iucn.org/sites/dev/files/content/documents/cec_report_to_unesco_foe_-_6.5.pdf
- Mouvement International ATD Quart Monde. 2020. *Contribution du Mouvement International ATD Quart Monde aux Futurs de l'Éducation*. Pierrelaye, France, Mouvement ATD Quart Monde – Agir Tous pour la Dignité. <https://nextcloud.atd-quartmonde.org/index.php/s/DzMMci4yqP6dkPA>
- Red Regional por la Educación Inclusiva de Latinoamérica. 2020. *Los futuros de la educación - Contribuciones de la Red Regional por la Educación Inclusiva de Latinoamérica*. Buenos Aires, Red Regional por la Educación Inclusiva de Latinoamérica. <https://rededucacioninclusiva.org/wp-content/uploads/2020/09/Los-futuros-de-la-educaci%C3%B3n-Contribuciones-de-la-Red-Regional-por-la-Educaci%C3%B3n-Inclusiva-de-Latinoam%C3%A9rica.pdf>
- Schulte, D., Cendon, E. and Makoe, M. 2020. *Re-Visioning the Future of Teaching and Learning in Higher Education: Report on Focus Group Discussions for the UNESCO Futures of Education Initiative*. University of the Future Network. https://unifuture.network/wp-content/uploads/sites/2/2020/08/20200722_UFN_UNESCO-report_fin.pdf
- SDG-Education 2030 Steering Committee. 2020. *Contribution to the Futures of Education*. Paris, UNESCO. <https://sdg4education2030.org/sites/default/files/2020-07/Futures%20of%20Education%20SDG-Ed2030%20SC%20contribution%20July%202020.pdf>
- Sefton-Green, J., Erstad, O. and Nelligan, P. 2021. *Educational Futures Across Generations*. Centre for Research for Educational Impact (REDI) at Deakin University and Department of Education at the University of Oslo. https://www.deakin.edu.au/__data/assets/pdf_file/0005/2298551/Educational-Futures-Across-Generations.pdf
- Seguy, F. 2021. *Penser l'avenir de l'éducation en contexte de pandémie*. Port-au-Prince, UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000378392>
- UNESCO. 2020. *Humanistic Futures of Learning: Perspectives from UNESCO Chairs and UNITWIN Networks*. Paris, UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000372577/PDF/372577eng.pdf.multi>
- UNESCO Institute for Lifelong Learning. 2020. *Embracing a culture of lifelong learning: Contribution to the Futures of Education Initiative*. Hamburg, UNESCO Institute for Lifelong Learning. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374112/PDF/374112eng.pdf.multi>
- UNESCO International Institute for Higher Education in Latin America and the Caribbean (IESALC). 2021. *Thinking Higher and Beyond: Perspectives on the Futures of Higher Education to 2050*. UNESCO International Institute for Higher Education in Latin America and the Caribbean. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377530>
- UNESCO. 2021. *Caribbean Futures of Education – Final Report*. Kingston, UNESCO. <https://en.unesco.org/caribbean-futures-of-education>
- UNESCO's Collective Consultation of NGOs on Education 2030. 2021. *The role of Civil Society Organisations in 2050 and beyond*. Paris, UNESCO's Collective Consultation of NGOs on Education 2030. https://en.unesco.org/system/files/the_role_of_csos_in_2050_and_beyond.pdf
- Unescocat and Fòrum Futurs de l'educació. 2020. *How to Get to the Future of Education: Lessons Learned from the Escola Nova 21 Alliance in Catalonia*. Unescocat-Center for UNESCO of Catalonia. <https://catesco.org/wp-content/uploads/2020/10/Unescocat-contribution-to-Futures-of-Education.pdf>
- Wong, S., Kwok, V., Kwong, T. and Lau, R. 2020. *Individuality, Accessibility, and Inclusivity: Applied Education and Lifelong Learning in Revolutionising Education for the 21st Century*. Our Hong Kong Foundation. https://ourhkfoundation.org.hk/sites/default/files/media/pdf/UNESCO_submission_13102020.pdf

World Council on Intercultural and Global Competence. 2021. Contribution from the World Council on Intercultural and Global Competence to the UNESCO Futures of Education Initiative. https://iccglobal.org/wp-content/uploads/World-Council-Futures-of-Education-Learning-to-Become-Initiative_.pdf

Yidan Prize Foundation. 2021. Perspectives from the Yidan Prize Foundation Council of Luminaries on the Futures of Education.

Informatīvie dokumenti

Lai palīdzētu attīstīt idejas galvenajos jautājumos, ko bija izvirzījusi Starptautiskā komisija par izglītības attīstību nākotnē, UNESCO tika iesniegti turpmāk uzskaitītie informatīvie dokumenti.

Assié-Lumumba, N. T. 2020. *Gender, knowledge production, and transformative policy in Africa*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374154>

Buchanan J., Allais S., Anderson M., Calvo R. A., Peter S. and Pietsch T. 2020. *The futures of work: what education can and can't do*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374435>

Common Worlds Research Collective. 2020. Learning to become with the world: Education for future survival. *Education Research and Foresight Working Paper 28*. Paris, UNESCO

Corson, J. 2020. *Visibly ungoverned: strategies for welcoming diverse forms of knowledge*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374085>

Couture, J. C., Grøttvik, R. and Sellar, S. 2020. *A profession learning to become: the promise of collaboration between teacher organizations and academia*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374156>

Damus, O. 2020. *Les futurs de l'éducation au carrefour des épistémologies du Nord et du Sud*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374047>

Desjardins, R., Torres, C. A. and Wiksten, S. 2020. *Social contract pedagogy: a dialogical and deliberative model for Global Citizenship Education*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374879>

D'Souza, E. 2020. *Education for future work and economic security in India*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374880>

Facer, K. 2021. *Futures in education: towards an ethical practice*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375792>

Facer, K. 2021. It's not (just) about jobs: education for economic wellbeing. *Education Research and Foresight Working Paper 29*. Paris, UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000376150/PDF/376150eng.pdf.multi>

Facer, K. and Selwyn, N. 2021. *Digital technology and the futures of education – towards 'non-stupid' optimism*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377071>

- Gautam, S. and Shyangtan, S. 2020. *From suffering to surviving, surviving to living: education for harmony with nature and humanity*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374086>
- Grigera, J. 2020. *Futures of Work in Latin America: between technological innovation and crisis*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374436>
- Hager, P. and Beckett, D. 2020. *We're all in this together: new principles of co-present group learning*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374089>
- Haste, H. and Chopra, V. 2020. *The futures of education for participation in 2050: educating for managing uncertainty and ambiguity*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374441>
- Hoppers, C. 2020. *Knowledge production, access and governance: a song from the south*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374033>
- Howard, P., Corbett, M., Burke-Saulnier, A. and Young, D. 2020. *Education futures: conservation and change*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374087>
- Inayatullah, S. 2020. Co-creating educational futures: contradictions between the emerging future and the walled past. *Education Research and Foresight Working Paper 27*. Paris, UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373581/PDF/373581eng.pdf.multi>
- Labate, H. 2020. *Knowledge access and distribution: the future(s) of what we used to call 'curriculum'*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374153>
- Lambrechts, W. 2020. *Learning 'for' and 'in' the future: on the role of resilience and empowerment in education*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374088>
- Mengisteab, K. 2020. *Education and participation in African contexts*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374155>
- Moore, S.J. and Nesterova, Y. 2020. *Indigenous knowledges and ways of knowing for a sustainable living*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374046>
- Saeed, T. 2020. *Reimagining education: student movements and the possibility of a Critical Pedagogy and Feminist Praxis*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374157>
- Schweisfurth, M. 2020. *Future pedagogies: reconciling multifaceted realities and shared visions*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374077>
- Smart, A., Sinclair, M., Benavot, A., Bernard, J., Chabbott, C., Russell, S. G. and Williams, J. 2020. *Learning for uncertain futures: The role of textbooks, curriculum, and pedagogy*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374078>
- Sriprakash, A., Nally, D., Myers, K., and Ramos-Pinto, P. 2020. *Learning with the past: racism, education and reparative futures*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374045>

- Stitzlein, S. M. 2020. *Using civic participation and civic reasoning to shape our future and education*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374034>
- Vasavi, A.R. 2020. *Rethinking mass higher education: towards community integrated learning centres*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374442>
- Wagner, D., Castillo, N. and Zahra, F.T. 2020. *Global learning equity and education: looking ahead*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375000>
- Ydesen, C., Acosta, F., Milner, A.L., Ruan, Y., Aderet-German, T., Gomez Caride, E. and Hansen, I. S. 2020. *Inclusion in testing times: implications for citizenship and participation*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374084>
Papildus šai informatīvajai izpētei iniciatīvas „Izglītības attīstība nākotnē” vajadzībām tika izstrādāta interaktīva spēle, kuras mērķis ir aplūkot alternatīvas izglītības sistēmas un izpētīt to ietekmi uz dažādām iedzīvotāju grupām.
- Keats, J. and Candy, S. 2020. *Accession: Building an intergenerational library*. Game developed for the Futures of Education initiative.

Globālās apspriešanās laikā iesniegtie resursi

UNESCO iesniedza turpinājumā uzskaitītos dokumentus, lai analizētu un skatītu perspektīvas un idejas, kas tika ierosinātas iniciatīvas vajadzībām izveidotajā fokusa grupā, tiešsaistes platformās un aptaujās, kā arī informācijas kanālos.

- Jacobs, R. and French, C. 2021. *Women, robots and a sustainable generation: Reading artworks envisioning education in 2050 and beyond*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/search/faad9f2c-4a70-4b7a-8ac7-c3cffeecd156c>
- Melchor, Y. 2021. *Analysis report of the online consultation modality: Your ideas on the futures of education*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000378271/PDF/378271eng.pdf.multi>
- TakingITGlobal. 2021. Focus group discussion analysis: *Perspectives from the UNESCO Associated School Network's community of students, teachers and parents*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000378054/PDF/378054eng.pdf.multi>
- UNESCO. 2021. *Education in 2050: Analysis of social media polling campaign for UNESCO's Futures of Education report*. Paris, UNESCO.
- Moeller, K., Agaba, S., Hook, T., Jiang, S., Otting, J., Sedighi, M. and Wyss, N. 2021. *Focus group discussions analysis: September 2019 - November 2020*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375579/PDF/375579eng.pdf.multi>

Starptautiskās komisijas par izglītības attīstību nākotnē publikācijas

Šā ziņojuma gatavošanas laikā komisija publicēja vairākus starpposma biļetenus par tās darba progresu, lai gūtu atsauksmes un ierosinājumus. Papildus tam komisija sniedza ieteikumus, kā novērst izglītības apdraudējumus, ko izraisījusi Covid-19 krīze.

International Commission on the Futures of Education. 2020. *Visioning and Framing the Futures of Education*. UNESCO, Paris. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373208>

International Commission on the Futures of Education. 2020. *Protecting and transforming education for shared futures: joint statement by the International Commission on the Futures of Education*. UNESCO, Paris. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373380>

International Commission on the Futures of Education. 2020. *Education in a Post-COVID World: Nine ideas for public action*. UNESCO, Paris. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373717>

International Commission on the Futures of Education. 2021. *Progress update of the International Commission on the Futures of Education*. UNESCO, Paris. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375746>

Starptautiskā komisija par izglītības attīstību nākotnē

Uzdevums

Starptautiskās komisijas par izglītības attīstību nākotnē uzdevums ir kopīgi skatīt, kā pārvērtēt izglītības vietu pasaulē, kurā pieaug sarežģītība, nenoteiktība un nestabilitāte, un sagatavot analīzi un ieteikumus tematiskā ziņojuma veidā, kas varētu kalpot par politiskā dialoga un rīcības īstenošanas stratēģiju dažādos līmeņos. Domājot par 2050. gadu un tālāku nākotni, ziņojumā tika ietverts redzējums un stratēģijas, ko varētu īstenot gan izglītības politikā, gan praksē. Ziņojuma sagatavošanas procesā un kopīgajā darbā ar attiecīgajām ieinteresētajām pusēm no visas pasaules komisija apsvēra, kā palielināt ziņojuma turpmāko, pastāvīgo ietekmi pēc tā izdošanas.

Komisija ņēma vērā jaunākās ģeopolitiskās pārmaiņas, straujo vides degradāciju un klimata pārmaiņas, mainīgos cilvēku mobilitātes modeļus, kā arī zinātnes un tehnoloģisko inovāciju straujo attīstību. Vienlaikus ziņojumā tika skatīti un analizēti dažādi tehnoloģisko, sociālo, ekonomisko un vides apdraudējumu iespējamie nākotnes scenāriji un tas, kā šādi scenāriji var ietekmēt izglītību, bet izglītība – tos.

Komisija savā ziņojumā aplūkojusi UNESCO sen uzsāktu apņemšanos īstenot daudzpusīgu, integrētu un humānistisku pieeju izglītībai un zināšanām kā sabiedriskam labumam. Komisija tika aicināta pārskatīt un no jauna izvērtēt iepriekšējos UNESCO globālajos izglītības ziņojumos noteiktos pamatprincipus. Kopumā komisijas galvenais uzdevums bija aplūkot izglītības, mācību un zināšanu lomu, ņemot vērā milzīgos izaicinājumus un iespējas, ko sniedz prognozētie, iespējamie un vēlamie nākotnes scenāriji.

Komisijas locekļi

Viņas Ekselence Sahle Vorka Zevde (*Sahle-Work Zewde*)

Etiopijas Federatīvās Demokrātiskās Republikas prezidente,
Starptautiskās komisijas par izglītības attīstību nākotnē priekšsēdētāja

Sahle Vorka Zevde ir pirmā sieviete, kas ievēlta par Etiopijas Federatīvās Demokrātiskās Republikas prezidenti. Tas notika 2018. gada 25. oktobrī, un līdz ar to viņa kļuva par piekto Etiopijas prezidentu. Pēc pievienošanās Etiopijas Ārlietu ministrijai 1988. gadā viņa strādāja par Etiopijas vēstnieci Senegālā ar akreditāciju Kaboverdē, Gambijā, Gvinejā, Gvinejā-Bisavā un Mali; vēstnieci Džibutijā un pastāvīgo pārstāvi Starpvaldību attīstības iestādē; vēstnieci Francijā ar akreditāciju Marokā un Tunisijā un pastāvīgo pārstāvi UNESCO; pastāvīgo pārstāvi Āfrikas Savienībā un Āfrikas lietu departamenta ģenerāldirektori.

Prezidente Sahle Vorka Zevde ANO pievienojās 2009. gadā un strādāja par ģenerāļsekretāra īpašo pārstāvi un ANO Integrētā miera uzturēšanas biroja vadītāju Centrālāfrikas Republikā. 2011. gadā viņa tika iecelta par pirmo ANO biroja Nairobi īpašo ģenerāldirektori, ģenerāļsekretāra vietnieci. 2018. gada jūnijā ANO ģenerāļsekretārs Antoniu Gutērrešs norīkoja Sahli Vorku Zevdi par savu īpašo pārstāvi Āfrikas Savienībā un ANO biroja Āfrikas Savienībā vadītāju. Viņa bija pirmā sievietē, kas ieņēma šāda ranga amatus ANO.

Antoniū Novoa (*António Nóvoa*)

Lisabonas Universitātes (Portugāle) Izglītības institūta profesors,
Starptautiskās komisijas par izglītības attīstību nākotnē
Izpētes un izstrādes komitejas priekšsēdētājs

Antoniū Novoa no 2006. gada līdz 2013. gadam bija Lisabonas Universitātes rektors, tagad ir tās goda rektors. Profesors izglītības jautājumos, doktora grādu ieguvis Ženēvas Universitātē un Parīzes IV (Sorbonnas) Universitātē. Viņam ir piešķirts goda doktora tituls vairākās universitātēs. Viņš ir vadījis seminārus un lekcijas vairāk nekā 40 valstīs un ir vairāk nekā 200 akadēmisko darbu autors. Šobrīd ir Portugāles vēstnieks UNESCO.

Masanori Aojagi (*Masanori Aojagi*)

Tokijas Universitātes emeritētais profesors, Japāna

Masanori Aojagi ir dzimis 1944. gadā Dalianā, Ķīnā. Viņš ir viens no galvenajiem Senās Grieķijas un Romas mākslas vēstures pētniekiem, vairāk nekā 40 gadu piedalījies Vidusjūras reģiona arheoloģiskajos izrakumos. 1967. gadā pabeidzis Tokijas Universitātes Literatūras fakultāti, no 1969. gada līdz 1972. gadam studējis klasiskās mākslas vēsturi un arheoloģiju Romas Universitātē. Ieguvis doktora grādu literatūrā. Bijis Japānas Kultūras lietu aģentūras priekšsēdētājs. Pašlaik ir Kašihas Arheoloģijas institūta vadītājs Naras prefektūrā un Tamas Mākslas universitātes Direktoru padomes priekšsēdētājs.

Ardžuns Apadurajs (*Arjun Appadurai*)

Ņujorkas Universitātes Mediju, kultūras un komunikācijas programmas emeritētais profesors,
Maksa Vēbera starptautiskās pētniecības profesors Barda akadēmiskajā centrā Ņujorkā, ASV

Ardžuns Apadurajs ir Ņujorkas Universitātes Mediju, kultūras un komunikācijas programmas emeritētais profesors, Maksa Vēbera starptautiskās pētniecības profesors Barda akadēmiskajā centrā Ņujorkā. Viņš ir globalizācijas vadošais analītiķis kultūras dinamikas aspektos. Viņa pētījumi ietver jautājumus, kas saistīti ar daudzveidību, migrāciju, vardarbību un pilsētām. Jaunākā izdotā grāmata (kopā ar Netu Aleksanderi) ir „Failure” („Polity Press”, 2019).

Patriks Avua (*Patrick Awuah*)

Ašesi Universitātes dibinātājs un rektors, Gana

Patriks Avua ir Ganas Ašesi Universitātes dibinātājs un rektors. Universitātes mērķis ir atbalstīt Āfrikas atdzimšanu, izglītojot jaunu ētisku uzņēmējdarbības līderu paaudzi. Patrika Avuas vadībā Ašesi Universitāte apvieno spēcīgu daudznozaru pamatkodolu un augsta līmeņa maģistra studijas uzņēmējdarbības, datorzinātnes, vadības informācijas sistēmu un inženierijas jomā. Viņš ir Makarturu fonda stipendiāts un WISE izglītības balvas saņēmējs. 2015. gadā žurnāls „Fortune” viņu iekļāva 50 pasaules galveno līderu sarakstā.

Abdels Basets Ben Hasens (*Abdel Basset Ben Hassen*)

Arābu Cilvēktiesību institūta vadītājs, Tunisija

Abdels Basets Ben Hasens ir Tunisijā izveidotā Arābu cilvēktiesību institūta vadītājs. Viņam ir 30 gadu pieredze cilvēktiesību izglītības jomā, darbojies cilvēktiesību programmu un izglītības reformu izstrādē un īstenošanā Tuvo Austrumu un Ziemeļāfrikas reģionā. Rakstījis par cilvēktiesību, cilvēktiesību izglītības un kultūras jautājumiem, kā arī piedalījies ANO desmitgades „Izglītība cilvēktiesību jomā” izstrādes komitejā.

Kristovams Buarke (*Cristovam Buarque*)

Brazīlijas Universitātes emeritētais profesors, Brazīlija

Kristovams Buarke ir ieguvis doktora grādu Sorbonnas Universitātē, pēc tam sešus gadus strādājis Amerikas Attīstības bankā Vašingtonā, Kolumbijas apgabalā. Viņš ir Brazīlijas Universitātes emeritētais profesors, tās bijušais rektors. Brazīlijā bijis izglītības ministrs, federālā apgabala gubernators un republikas senators. Viens no pirmajiem palīdzēja ieviest nosacīto maksājumu shēmu izglītības jomā, un viņam ir neskaitāmas publikācijas par pamatizglītības un augstākās izglītības nākotni gan pieejamības uzlabošanas, gan inovatīvu mācību metožu aspektos.

Elisa Gerra (*Elisa Guerra*)

Filadelfijas ielejas koledžas dibinātāja un pasniedzēja, Meksika

Elisa Gerra ir Filadelfijas ielejas koledžas Meksikā dibinātāja un pasniedzēja un Cilvēku potenciāla sasniegšanas institūta (*Institutes for the Achievement of Human Potential*) Latīņamerikas filiāles vadītāja. 2015. gadā viņa ieguva Amerikas Attīstības bankas un ALAS fonda piešķirto balvu „Labākais izglītības darbinieks Latīņamerikā”, bijusi arī Starptautiskās skolotāju balvas fināliste. Elisai Gerrai ir divi maģistra grādi, kas iegūti Monterrejas Tehnoloģiju un augstākās izglītības institūtā (*Instituto Tecnológico y de Estudios Superiores de Monterrey*) un Hārvardas Universitātes Izglītības augstskolā. Viņa ir 26 grāmatu un mācību grāmatu autore. Aktīvi interesējas par pirmsskolas izglītības, globālā pilsoniskuma un inovatīvo mācību jautājumiem.

Badrs Džafars (*Badr Jafar*)

Uzņēmuma „Crescent Enterprises” izpilddirektors, Apvienotie Arābu Emirāti

Badrs Džafars ir uzņēmuma „Crescent Enterprises” izpilddirektors un „Crescent Petroleum” priekšsēdētājs. Sadarbībā ar ANO Partnerību biroju dibinājis privātā sektora vadītu bezpeļņas organizāciju „Pearl Initiative”. Šīs organizācijas mērķis ir veicināt pārredzamību un pārskatatbildību uzņēmējdarbības kultūrā. Viņš darbojas iniciatīvu „Sharjah Entrepreneurship Centre” un „Gaza Sky Geeks” konsultatīvajās padomēs. Badrs Džafars ir saistīts ar vairākām augstākās izglītības iestādēm, ir Kembridžas Universitātes Tiesnešu uzņēmējdarbības augstskolas, Masačūsetsas Tehnoloģiju institūta Attīstības un uzņēmējdarbības centra, Beirūtas Amerikas Universitātes un Šarjahas Amerikas Universitātes konsultatīvo padomju loceklis. Viņš ir Kembridžas Universitātes Stratēģiskās filantropijas centra dibinātājs un aizbildnis.

Dojons Kims (*Doh-Yeon Kim*)

Seulas Valsts universitātes emeritētais profesors, bijušais izglītības, zinātnes un tehnoloģiju ministrs, Korejas Republika

Dojons Kims ir bijis profesors Seulas Valsts universitātes Materiālzinātnes fakultātē. Vēlāk – Ulsanas Universitātes un Pohangas Zinātnes un tehnoloģiju universitātes rektors. Ieņēmis arī Korejas Republikas izglītības, zinātnes un tehnoloģiju ministra un Nacionālās zinātnes un tehnoloģiju komitejas priekšsēdētāja amatu. Viņa interešu sfērā ietilpst izglītības un mācību jomā notiekošās pārmaiņas, kas saistītas ar informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstību.

Džastins Jifu Liņš (*Justin Yifu Lin*)

Pekinas Universitātes Jaunās strukturālās ekonomikas institūta dekāns un profesors, Ķīna

Džastins Jifu Liņš ir Jaunās strukturālās ekonomikas institūta dekāns, Dienvidu–dienvidu sadarbības un attīstības institūta dekāns un Pekinas Universitātes Valsts attīstības skolas profesors un goda dekāns. Pirms tam bijis Pasaules Bankas priekšsēdētāja vecākais vietnieks un galvenais ekonomists, kā arī Pekinas Universitātes Ķīnas Ekonomisko pētījumu centra dibinātājs un vadītājs. Viņš ir neskaitāmu grāmatu ekonomikas un attīstības jautājumos autors.

Jevgēnijs Morozovs (*Evgeny Morozov*)

Rakstnieks

Jevgēnijs Morozovs ir rakstnieks un domātājs informācijas tehnoloģiju sociālās un politiskās ietekmes jomā. Viņš ir grāmatu „The Net Delusion” (2011) un „To Save Everything, Click Here” (2013) autors. Ieguvis zinātnes vēstures doktora grādu Hārvardas Universitātē un bijis vieslektors Džordžtaunas Universitātē un Stenfordas Universitātē. Viņš arī izveidojis „The Syllabus” – mediju projektu, kura mērķis ir nodrošināt nopietnu akadēmisko zināšanu pieejamību vispārējai sabiedrībai.

Kārena Mandija (*Karen Mundy*)

UNESCO Starptautiskā izglītības plānošanas institūta vadītāja,
Toronto Universitātes Ontārio Izglītības pētījumu institūta profesore (šobrīd neieņem amatu),
Kanāda

Kārena Mandija ir UNESCO Starptautiskā izglītības plānošanas institūta jaunā vadītāja un Toronto Universitātes profesore izglītības politikas un vadības jomā. Viņa ir viena no galvenajiem ekspertiem jaunattīstības valstu izglītības jautājumos, bijusi Globālās partnerības izglītībai galvenā tehniskā eksperte. Kārena Mandija ir ieņēmusi Kanādas pētniecības priekšsēdētājas, pētniecības un inovāciju asociētās dekānes, kā arī Izglītības salīdzinošās un starptautiskās izpētes biedrības priekšsēdētājas amatu. Viņa ir sešu grāmatu un vairāku desmitu publikāciju, grāmatu nodaļu un politisko dokumentu autore izglītības reformas, politikas un pilsoniskās sabiedrības jomā.

Fernando M. Reimerss (*Fernando M. Reimers*)

Hārvardas Universitātes Izglītības augstskolas profesors, ASV

Fernando M. Reimerss ir Forda fonda profesors starptautiskās izglītības prakses jautājumos un Starptautiskās izglītības inovāciju iniciatīvas vadītājs Hārvardas Universitātes Izglītības augstskolā. Viņš ir eksperts globālā pilsoniskuma izglītības jomā, savā darbā galvenokārt pievēršas izpratnei, kā izglītēt bērnus un jauniešus, lai viņiem nodrošinātu veiksmīgu izaugsmi 21. gadsimtā. Fernando M. Reimerss ir 40 akadēmisko grāmatu autors, redaktors vai redaktora palīgs un ir publicējis vairāk nekā simt rakstu un grāmatu nodaļu, kur skatīta izglītības nozīme mainīgajā pasaulē. Viņš kopā ar saviem absolventiem ir arī izstrādājis vairākus projektus balstītas mācību programmas, kas ir saskaņā ar ANO ilgtermiņa attīstības mērķiem un kas tiek izmantotas skolās visā pasaulē.

Tarsila Rivera-Zeja (*Tarcila Rivera Zea*)

CHIRAPAQ (Peru pirmiedzīvotāju kultūras centra) vadītāja, Peru

Tarsila Rivera-Zeja ir viena no atpazīstamākajām pirmiedzīvotāju tiesību aktivistēm Peru un pasaulē. Vairāk nekā 40 gadu viņa ir aizstāvējusi pirmiedzīvotāju tiesības, darbojoties CHIRAPAQ – Peru pirmiedzīvotāju kultūras centrā. Tā ir apvienība, kas veicina kultūras identitātes apzināšanos un izglītības nodrošināšanu vietējām sievietēm un jaunajiem līderiem. Viņa darbojas arī Amerikas Pirmiedzīvotāju tautu sieviešu kontinentālajā tīklā (ECMIA) un Starptautiskajā pirmiedzīvotāju tautu sieviešu forumā (FIMI).

Seriņš Mbajs-Tjams (*Serigne Mbaye Thiam*)

Ūdensapgādes un sanitārijas ministrs, Senegāla

Seriņš Mbajs-Tjams ir absolvējis Ruānas Uzņēmējdarbības augstskolu. Senegālā ieņēmis parlamenta deputāta, budžeta galvenā referenta, valdības runaspersonas, augstākās izglītības un pētniecības ministra un izglītības ministra amatus. No 2018. gada maija līdz 2021. gada septembrim bijis Globālās partnerības izglītībai direktoru padomes priekšsēdētāja vietnieks. Pašlaik ir Senegālas ūdensapgādes un sanitārijas ministrs.

Vaira Viķe-Freiberga (Vaira Viķe-Freiberga)

Bijusī Latvijas prezidente, šobrīd Nizami Gandžavi starptautiskā centra (Baku, Azerbaidžāna) valdes līdzpriekšsēdētāja

No 1999. gada līdz 2007. gadam Vaira Viķe-Freiberga bija Latvijas prezidente, no 2013. gada līdz 2019. gadam – Pasaulē lideru alianses (Madrides kluba) prezidente. Viņa ir bijusi ANO ģenerālsekretāra īpašā sūtne reformu jautājumos un piedalījies vairākās Eiropas Savienības augsta līmeņa grupās. Vaira Viķe-Freiberga ir 17 grāmatu un vairāk nekā 200 publikāciju autore, piecu akadēmiju locekle un Oksfordas Universitātes Volfsona koledžas goda biedre.

Maha Jahija (Maha Yahya)

Malkolma H. Kerra Karnegī Tuvo Austrumu centra direktore, Libāna

Maha Jahija ir Malkolma H. Kerra Karnegī Tuvo Austrumu centra direktore. Viņas darbs galvenokārt ir saistīts ar politisko vardarbību, identitātes politiku, nevienlīdzību, pilsoniskumu un bēgļu krīzi. Viņa ir ieguvusi divus sociālo zinātņu un humanitāro zinātņu doktora grādus – Masačūsetsas Tehnoloģiju institūtā un Londonas Arhitektūras asociācijas Arhitektūras skolā. Viņa darbojas vairākās konsultatīvajās padomēs, ir Trīspusējās komisijas globālā locekle, Asfari Pilsoniskās sabiedrības un pilsoniskuma institūta Starptautiskās konsultatīvās padomes līdzpriekšsēdētāja.

Iniciatīva „Izglītības attīstība nākotnē”

Konsultatīvā padome

Konsultatīvajai padomei tika dots uzdevums nodrošināt UNESCO stratēģiskos ieteikumus iniciatīvai „Izglītības attīstība nākotnē”.

Tariks Al Gurgs (*Tariq Al Gurg*)
organizācijas „Dubai Cares” izpilddirektors

Refats Sabahs (*Refat Sabbah*)
Globālās izglītības kampaņas vadītājs

Alise P. Olbraita (*Alice P. Albright*)
Globālās partnerības izglītības jomā (GPE)
izpilddirektore

Džefrijs D. Sakss (*Jeffrey D. Sachs*)
Kolumbijas Universitātes Ilgtspējīgas
attīstības centra vadītājs

Gordons Brauns (*Gordon Brown*)
ANO īpašais sūtnis globālās izglītības
jautājumos

Sesīlija Šārpa (*Cecilia Scharp*)
Zviedrijas Starptautiskās attīstības
sadarbības aģentūras ģenerāldirektora
vietniece

Anete Diksone (*Annette Dixon*)
Pasaules Bankas grupas priekšsēdētāja
vietniece humānās attīstības jautājumos

Andreass Šleihers
(*Andreas Schleicher*)
Ekonomiskās sadarbības un attīstības
organizācijas Izglītības un prasmju
direktorāta vadītājs

Henrieta Fora (*Henrietta Fore*)
UNICEF izpilddirektore

Alete van Leira (*Alette Van Leur*)
Starptautiskās darba organizācijas Nozaru
politikas departamenta vadītāja

Sūzana Hapguda (*Susan Hopgood*)
Pasaules izglītības darbinieku arodbiedrības
„Education International” priekšsēdētāja

Hiligje van't Landa
(*Hilligje van't Land*)
Starptautiskās Universitāšu asociācijas
ģenerālsekrētāre

Karlušs Muedašs (*Carlos Moedas*)
Eiropas Komisijas pētniecības, inovāciju un
zinātnes komisārs (2014–2019)

Matias Rodrigess-Insjarte
(*Matías Rodríguez Inciarte*)
Santanderas Universitātes rektors un
universitāšu tīkla „Universia” priekšsēdētājas
vietnieks

Jume Jamaguči (*Yume Yamaguchi*)
ANO universitātes Ilgtspējības vadošo
pētījumu institūta vadītāja

Globālās apspriešanās dalībnieki

Organizācijas un tīkli

Turpinājumā uzskaitītās NVO un pilsoniskās sabiedrības organizācijas, valsts iestādes, akadēmiskās iestādes un pētniecības organizācijas, privātais sektors, jauniešu un studentu organizācijas un tīkli, kā arī UNESCO nacionālās komisijas piedalījās globālās sarunās par izglītības attīstību nākotnē (2019–2021), iesaistoties fokusa grupas apspriedēs, sniedzot tematiskos ziņojumus, kā arī piedaloties tīmekļsemināros un citos pasākumos. Iniciatīvā „Izglītības attīstība nākotnē” iesaistīto organizāciju saraksta atjauninātā versija ir pieejama tīmekļa vietnē.

Abhivyakti Media for Development

Academic and Career Development Initiative Cameroon

Accademia delle Arti e delle Nuove Tecnologie di Roma

Adream Foundation

African Library and Information Associations and Institutions (AfLIA)

Agastya International Foundation

Agency for Cultural Diplomacy (ACD)

Allama Iqbal Open University

Amala

American Psychological Association (APA) at the United Nations

Amity University

Arab Campaign for Education for All

Arab Institute for Human Rights

Aristotle University of Thessaloniki

Arizona State University

Ashoka

Asia South Pacific Association for Basic and Adult Education (ASPBAE)

Asociación Montessori Española

Association des Parents Adventistes pour le Développement de l'Éducation (APADE)

Association for Sustainable Development Alternatives (ASDA)

Association internationale des étudiants en sciences économiques et commerciales (AIESEC)

Association Montessori International of the United States (AMI/USA)

Association Montessori Internationale (AMI), Krievija

Association Montessori Internationale (AMI), Subsahāras Āfrika

Association Montessori Internationale (AMI), Apvienotā Karaliste

Association Montessori of Thailand

Association Nigérienne des Educateurs pour le Développement (ANED)

Athabasca University

AzCorp Entertainment

Bangladesh National Commission for UNESCO

Bangladesh Youth Forum

Beijing Normal University

Bilingualism Matters

Bilingualism Matters, Siena Branch, University for Foreigners of Siena

biNu

Board of European Students of Technology

Brainwiz

- Bridge 47
- Cameroon International Model United Nations
- Canadian Commission for UNESCO (CCU)
- Canadian Department for Employment and Social Development (ESDC)
- Catalyst 2030
- Center for Education Development and Skill Acquisition Initiative
- Center for Engaged Foresight
- Center for Intercultural Dialogue
- Centre Catholique International de Coopération avec l'UNESCO (CCIC)
- Centre for Comparative and International Research in Education (CIRE)
- Centre for Research for Educational Impact (REDI) at Deakin University
- Centre for Youth and Development Malawi
- Centro de Estudios em Educação Superior, Pontifícia Universidade Católica de Rio Grande do Sul (PUCRS)
- Centro de Investigación Científica, Académica y Posgrados, Meksika
- Centro de Investigación y Acción Educativa Social – CIASES
- Centro Regional de Profesores del Este – Maldonado
- Centro Regional de Profesores del Suroeste – Colonia
- Chartered College of Teaching
- Cinglevue
- Civil Society Education Partnerships, Austrumtimora
- Climate Commission for UK Higher and Further Education
- Climate Smart Agriculture Youth Network (CSAYN)
- Coalition for Educational Development, Šrilanka
- Collective Consultation of NGOs
- Columbia University's Teachers College
- Comisión Costarricense de Cooperación con la UNESCO
- Comisión Nacional Española de Cooperación con la UNESCO
- Comité mondial pour les apprentissages tout au long de la vie
- Commission nationale algérienne pour l'éducation, la science et la culture
- Commission nationale angolaise pour l'UNESCO
- Commission nationale haïtienne de coopération avec l'UNESCO
- Commission nationale Lao pour l'UNESCO
- Commission nationale libanaise pour l'éducation, la science et la culture (UNESCO)
- Commission nationale malgache pour l'UNESCO
- Commission nationale rwandaise pour l'UNESCO
- Commission nationale suisse pour l'UNESCO
- Comparative and International Education Society (CIES)
- Comparative Education Society of Asia (CESA)
- Consejo de Formación en Educación, Administración Nacional de Educación Pública (ANEP), Uruguay
- DAP Graduate School of Public and Development Management
- Délégation permanente de la Suisse auprès de l'UNESCO et de la Francophonie
- Department of General and Preschool Education, Ministry of Education, Azerbaidžāna
- Developmental Action Without Borders – NABA/A
- Dhurakij Pundit University
- Diálogo Interamericano
- Dream a Dream
- DW International (Vācija)
- E-Net Philippines
- e²: educational ecosystems
- ED Wales
- EDUCAFIN Mentoring Program
- Education for all Somalia
- Education for an Interdependent World
- Education International
- Éducation, Recherches et Actualités (EDRAC)

- Education+
- Educational Futures Network (EFN), School of Education, University of Bristol
- Educational Resource Development Centre Nepal (ERDCN)
- Eidos Global
- Emmaus International
- Epiphany Labs
- Erasmus Student Network
- ESD Japan Youth
- European Democratic Education Community
- European Dental Students' Association (EDSA)
- European Parents' Association (EPA)
- European Student Network
- European Students' Union
- European Youth Forum
- Expert Advisory Board for Transformative Education of the Austrian Commission for UNESCO
- Finnish Development NGOs – Fingo
- Finnish National Board of Education
- Firenze Fiera
- Foundation For Youth Employment Uganda
- Franklin University
- Fundação Calouste Gulbenkian
- Fundación Mustakis
- Fundación Santillana
- Galileo Teacher Training Program (GTTTP)
- General Direction of Planning, Ministry of Education of Bolivia
- GeoPoll
- German Commission for UNESCO
- Girls Not Brides AR
- Giving Hope to the Hopeless Association (GHTHA)
- Global Campaign for Education
- Global Changemakers
- Global Edtech Impact Alliance
- Global Education Policy Network
- Global Hands-On Universe (GHOU)
- Global Pedagogical Network – Joining in Reformation (GPENreformation)
- Global University Network for Innovation (GUNi)
- Global Young Greens
- Grow Waitaha – Ōtautahi (Christchurch)
- Hellenic Association for the Promotion of Rhetoric in Education
- HundrED
- Indonesian National Commission for UNESCO
- Initiative for Article 12 UNCRC (InArt12)
- Innovazing Vision
- Institute for Research on Population and Social Policies, National Research Council of Italy
- Institute of Education, University of Lisbon
- Instituto de Formación Docente – Rocha
- Instituto Politécnico de Beja & Universidade Lusófona de Humanidades e Tecnologias de Lisboa (ULHT)
- International Association of Universities (IAU)
- International Centre for Higher Education Innovation under the auspices of UNESCO (UNESCO-ICHEI)
- International Centre for UNESCO ASPnet (ICUA), Kina
- International Council for Adult Education (ICAE)
- International Council for Open and Distance Education (ICDE)
- International Development Education Association Scotland (IDEAS)
- International Model United Nations
- International Pharmaceutical Students' Federation (IPSF)
- International Society for Education through Art (InSEA)
- International Youth Council
- INTI International University and Colleges
- Isa Viswa Prajnana Trust

- Istituto Comprensivo Statale „Perna – Alighieri” of Avellino*
- Istituto Professionale di Stato per i Servizi per l'enogastronomia e l'ospitalità alberghiera „R. Virtuoso” of Salerno*
- IUCN Commission on Education and Communication*
- Karanga: The Global Alliance for Social Emotional Learning and Life Skills*
- Kidskintha*
- Korean National Commission for UNESCO*
- L'Association Internationale des Professeurs et maîtres de Conférences des Universités – IAUPL*
- L'Organisation Internationale pour le droit à l'éducation (OIDE)*
- L'Organisation Mondiale pour l'Éducation Préscolaire (OMEP)*
- Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija*
- Latvijas Universitāte*
- Learning through Landscapes*
- Lebanese University (LU)*
- Maker's Asylum*
- Me2Glosses, Thessaloniki branch of Bilingualism Matters*
- Millennium Project*
- Ministère de l'éducation nationale, Haiti*
- Ministère de l'éducation, Laosa*
- Ministère de l'éducation, Ruanda*
- Ministero dell'Istruzione (Ministry of Education, Itālija)*
- Ministry of Education of Quebec*
- Ministry of Education, Baltkrievija*
- Ministry of Education, Butāna*
- Ministry of Education, Ekvadora*
- Ministry of Education, Research and Religious Affairs, Grieķija*
- Ministry of Education, Rumānija*
- Ministry of Foreign Affairs, Portugāle*
- Ministry of National Education, Indonēzija*
- Montessori Association of Thailand*
- Montessori México*
- Mouvement International ATD Quart Monde*
- National Campaign for Education, Nepāla*
- National Commission of the Democratic People's Republic of Korea for UNESCO*
- National Commission of the People's Republic of China for UNESCO*
- National Institute of Educational Planning and Administration, Indija*
- National Youth Council of India*
- National Youth Council of Malta*
- National Youth Council of Namibia*
- Neo-bienêtre*
- Network for International Policies and Cooperation in Education and Training (NORRAG)*
- Network of Education Policy Centers*
- Networking to Integrate SDG Target 4.7 and SEL Skills into Educational Materials (NISSEM)*
- North American Montessori Teachers Association*
- Northwestern University*
- Oceane Group*
- Office International de l'Enseignement Catholique (OIEC)*
- Office of the Secretary General's Envoy on Youth (ANO)*
- Officina Educazione Futuri initiative*
- Okayama University*
- Omuta City Board of Education, Japāna*
- One Family Foundation*
- Our Hong Kong Foundation*
- Out of the Books ASBL*
- People for Education*
- Permanent Delegation of the Kingdom of Saudi Arabia to UNESCO*
- Permanent Delegation of Viet Nam to UNESCO*
- Peruvian National Commission of Cooperation for UNESCO*

- Peruvian National Commission of Cooperation for UNESCO
- Philippine Futures Thinking Society
- Philippine Society for Public Administration
- Polish National Commission for UNESCO
- Portland Education
- Portuguese National Commission for UNESCO
- Portuguese Network of Communities of Learning (Rede CAP)
- Prince's Trust International
- ProFuturo
- Protection Approaches
- Proyecto Sinergias ED
- Red Regional por la Educación Inclusiva
- Regional Center for Educational Planning (RCEP)
- ReSource at Burren College of Art
- RET International
- Rete Dialogues Nazionale
- Réussir l'égalité Femmes-Hommes
- Right to Education Initiative
- Saint Petersburg State University
- Santander Universidades
- Scholas Occurrentes
- Sciences Po Campus de Poitiers
- SDG-Education 2030 Steering Committee
- ShapingEDU, Arizona State University
- Slovene NGO Platform for Development, Global Education and Humanitarian Aid (SLOGA)
- Society for Intercultural Education, Training, and Research (SIETAR)
- Southeast Asia ESD Teacher Educators Network (SEA-ESD Network)
- Strategy and Innovation for Development Initiative
- Study Hall Educational Foundation
- Subcommittee on Migrant and Refugee Children of the NGO Committee on Migration
- SW Creative Education Hub, Bath Spa University
- Swedish Association for Distance Education (SADE)
- Swedish Association for Distance Learning Härnösand
- Swedish National Commission for UNESCO
- Sweduction
- Swiss Agency for Development and Cooperation (SDC)
- Te Pū Tiaki Mana Taonga | Association of educators beyond the classroom
- Teach For Liberia
- Thammasat University
- The Arab Network for Popular Education/The Ecumenical Project for Popular Education – The Lebanese Coalition for Education for All
- The Dialogue
- The Edge Foundation
- The George Washington University
- The Goi Peace Foundation
- The Hamdan Foundation
- The Innovation Institute, Austrālija
- The International Institute for Higher Education Research & Capacity Building (IIHEd), O.P. Jindal Global University
- The International Task Force on Teachers for Education 2030
- The Millennium Project
- The Ministry of Education of the People's Republic of China
- The Montessori Society AMI (UK), Apvienotā Karaliste
- Tybed
- UN Association of Norway
- UNESCO Latvijas Nacionālā komisija
- UNESCO National Commission of the Philippines
- Unescocat, Fòrum Futurs de l'Educatió
- United Nations Association of the United States of America
- United Nations University Institute for the Advanced Study of Sustainability (UNU-IAS)

Pielikumi

Universidad Católica de Córdoba

Universidad Nacional de Tres de Febrero

Universidad Tres de Febrero

Université de Cergy

Université Laval

University of Bristol

University of Dundee

University of Edinburgh

University of Leeds

University of Maryland, College Park

University of Oslo

University of Piraeus

University of Salerno

University of the Future Network

University of Tlemcen

VIA University College

Vietnam Association for Education for All

Vilnius University Students' Representation

Visionary Education

Vote for Schools & Protection Approaches

World Council on Intercultural and Global Competence

*World Family Organization (South Africa
and Europe region)*

World Futures Studies Federation (WFSF)

World Heutagogy Group, London Knowledge Lab

World Youth Assembly

Yale University

York University

Young Diplomats Society (YDS)

Youth Agro-Marine Development Association (YAMDA)

Youth Entrepreneurs Corporation, Kongo

Zero Water Day Partnership

Skolas

Turpinājumā minētās skolas piedalījās apspriedēs un fokusa grupās ar skolēniem, skolotājiem un/vai vecākiem iniciatīvā „Izglītības attīstība nākotnē”. Jāuzsver, ka daudzas no šīm skolām darbojas UNESCO Asociēto skolu tīklā (ASPnet).

Alžīrija

Collège d'enseignement moyen Ahmed Zazoua Djidjel

École des frères Samet Blida

Ecole privée El Awael Annaba

Ecole privée la Citadelle Savoir Alger

Amerikas Savienotās Valstis

Gunnison Middle School

Angola

Alda Lara Polytechnic Secondary Institute

Centre for Professional Education

Gregório Semedo College

*Industrial Polytechnic Institute of Kilamba Kiaxi
No. 8056 „Nova Vida”*

Jacimar College

Lyceum Ngola Kiluanji No. 1145

Lyceum No. 8054 – PUNIV „Nova Vida”

Medium Industrial Institute of Luanda

*Medium Technical Institute of Hotel Management and
Tourism No. 2009*

Middle Economics Institute of Luanda

*Middle Institute of Administration and Management
n° 8055 „Nova Vida” (IMAG-Nova Vida)*

Mutu Ya Kevela Secondary School

Primary School José Martí No. 1136

Primary School No. 1134 (ex 1050)

Public School No. 1140 (ex 1058) – 1o de Maio

Public School No. 1222 (ex 1107) – Bairro Azul

*Secondary School Juventude em Luta n° 1057 –
ex 2033*

Training School for Health Technicians of Luanda

Apvienotā Karaliste

Strathallan School

Azerbaidžāna

Baku European Lyceum

Modern Educational Complex

School #220 named after Arastun Mahmudov

School-Lyceum #6 named after T. Ismayiov

Baltkrievija

Gymnasium No. 1 named after F.Skorina, Minska

Gymnasium No. 2 Orsha

Minsk Gymnasium #12

*State Educational Establishment „Gymnasium
No. 33, Minsk”*

*State Educational Establishment „Grodno City
Gymnasium”*

*State Educational establishment „Secondary School
No. 201 Minsk”*

*State Educational Establishment „Labour Red Banner
Order Gymnasium No. 50 of the city Minsk”*

State Educational Institution „Snov Secondary School”

*State Educational Establishment „Minsk
Gymnasium 12”*

Bangladeša

Abudharr Ghifari College, Dhaka

Adamjee Cantonment College

Azimpur Govt. Girls School & College, Dhaka

*Bangladesh International School and College,
Mohakhali, Dhaka*

Cambrian School & College, Dhaka

Dhaka Commerce College, Dhaka

Dhaka Residential Model College

*Engineering University School & College, Dhaka Govt.
Bangla College, Mirpur, Dhaka*

Govt. Bhiku Memorial College, Manikganj

Govt. Laboratory High School, Dhaka

Madaripur Govt. College, Madaripura

Munshiganj Govt. Women’s College, Munshiganj

Udayan Uchcha Madhyamik Bidyalaya, Dhaka

Dānija

Aalborg Handelsskole

Aalborg Katedralskole

Aarhus Statsgymnasium

Absalons Skole

Alminde-VIUF Fællesskole

Allsundgymnasiet

Askov Efterskole

Asmildkloster Landbrugsskole

Aurehoej Gymnasium

Baaring Boerneunivers

Bagsværd Kostskole Og Gymnasium

Bredagerskolen

Business College Syd

Campus Jelling, UCL

CELF

Christianshavns Gymnasium

Pielikumi

<i>Egaa Gymnasium</i>	<i>Oelsted Skole</i>
<i>Egtved Skole</i>	<i>Paderup Gymnasium</i>
<i>Eltang Skole og Børnehave</i>	<i>Pedersborg Skole</i>
<i>Endrupskolen</i>	<i>Professionshøjskolen UCN</i>
<i>Espergærde Gymnasium & HF</i>	<i>Professionshøjskolen VIA</i>
<i>EUC Nord</i>	<i>Randers Social- og Sundhedsudd.</i>
<i>EUC Nordvest</i>	<i>Rantzausminde Skole</i>
<i>EUC Syd</i>	<i>Ranum Efterskole</i>
<i>Faxeus Efterskole</i>	<i>Ranum Skole</i>
<i>Gammel Hellerup Gymnasium</i>	<i>Roedkilde Gymnasium</i>
<i>Gefion Gymnasium</i>	<i>Roskilde Gymnasium</i>
<i>Gladsaxe Gymnasium</i>	<i>Roskilde Tekniske Skole</i>
<i>Haderslev Katedralskole</i>	<i>Skovbrynet Skole</i>
<i>Han Herred Efterskole</i>	<i>Sønderskov-Skolen</i>
<i>Helsingør skole – Skolen i Bymidten</i>	<i>Sortedamskolen</i>
<i>HF & VUC Fyn</i>	<i>SOSU Esbjerg</i>
<i>Holluf Pile Skole</i>	<i>SOSU Nord</i>
<i>IBC Int. Business College</i>	<i>SOSU Syd</i>
<i>Ingrid Jespersens Gymnasieskole</i>	<i>Store Magleby Skole</i>
<i>Jelling Friskole</i>	<i>Strandskolen</i>
<i>Juelsminde Skole</i>	<i>Tech College</i>
<i>Kold College</i>	<i>Tietgen Business</i>
<i>Langelands Efterskole</i>	<i>Toender Handelsskole</i>
<i>Learnmark</i>	<i>Tradium</i>
<i>Lillebæltskolen</i>	<i>U/Nord</i>
<i>Lindbjergskolen</i>	<i>Vesthimmerlands Gymnasium</i>
<i>Mercantec</i>	<i>Viden Djurs</i>
<i>Næstved Gymnasium of HF</i>	<i>VUC Storstroem</i>
<i>NEXT</i>	<i>ZBC</i>
<i>Niels Brock Int. Gymnasium</i>	
<i>Nivaa Skole</i>	
<i>Noerre Gymnasium</i>	
<i>Nykøbing Katedralskole</i>	
<i>Odense Katedralskole</i>	

Grieķija

1st Junior High School of Serres
 1st Senior High School of Ierapetra
 2nd Gerakas Senior High School
 2nd Junior High School of Geraka
 2nd Senior High School of Chania
 2nd Senior High School of Serres
 2nd Vocational Senior High School of Rethymno
 4th Junior High School of Maroussi
 4th Senior High School of Serres
 5th Junior High School of Agia Paraskevi
 American College Pierce
 Aristoteleio Junior High School of Serres
 Doukas Junior High School
 Experimental Junior High School of Rethymno
 Experimental Primary School of Serres
 Junior High School Athens College
 Junior High School of Koimisis, Seres
 Junior High School Psychiko College
 Music School of Serres
 Protypo Junior High School
 Protypo Junior High School of Anavryta
 Ralleio Junior High School of Piraeus
 Senior High School of Pentapoli, Seres
 Zagorianakos Junior High School

Gvatemala

Cooperativa Agro Industrial Nuevo Amanecer

Haiti

Collège Cotubanama
 Collège de Côte-Plage

Indonēzija

SMP Labshool Kebayoran

Itālija

ITCTS Vittorio Emanuele, Bergamo

Japāna

Amagi Junior High School
 Amanohara Elementary School
 Ginsui Elementary School
 Hakko Junior High School
 Hayamadai Elementary School
 Hayame Elementary School
 Hirabaru Elementary School
 Kamiuchi Elementary School
 Kunugi Junior High School
 Kuranaga Elementary School
 Matsubara Junior High School
 Meiji Elementary School
 Miike Elementary School
 Minato Elementary School
 Miyanojara Junior High School
 Nakatomo Elementary School
 Omuta Chuo Elementary School
 Omuta Special Education School with special care
 Shirakawa Elementary School
 Tachibana Junior High School
 Taisho Elementary School
 Takatori Elementary School
 Takuho Junior High School
 Takuma Junior High School
 Tamagawa Elementary School
 Tegama Elementary School
 Tenryo Elementary School
 Yoshino Elementary School

Kanāda

University of Toronto Schools

Kolumbija

Corporación Educativa Minuto de Dios

Korejas Republika

Chiak Elementary School

Chungnam Foreign Language High School

Chungryol Girls' High School

Daykey High School

Dongil Girls' High School

Hyoyang High School

Incheon International High School

Incheon Yeongjong High School

Jeonbuk Foreign Language High School

Jeonju Shinheung High School

Jeonnam Foreign Language High School

*Kyungpook National University Attached
Elementary School*

Masan Girls' High School

Munsan Sueok High School

Namsung Girls' High School

Osong High School

Sejong Global High School

Shin Nam High School

Shinseong Girls' High School

*The Attached Elementary School of Gongju National
University of Education*

Wonhwa Girls' High School

Yangcheong High School

Yeongjujeil High School

Kostarika

Colegio Ambientalista de Pejibaye

Colegio de Cedros

Colegio de Santa Ana

Colegio Humanístico Costarricense – Campus Nicoya

Colegio Yurusti

CTP de Orosi/Instituto de Alajuela

CTP de Turrubare

CTP Don Bosco

Escuela Carmen Lyra

Escuela Carolina Dent Alvarado

Escuela Central de Tres Ríos

Escuela de Palomo

Escuela Infantil NP San José

Escuela INVU Las Cañas

Escuela José Cubero Muñoz

Escuela José Ricardo Orlich Zamora

Escuela Juan Flores Umaña

Escuela La Fuente

Escuela La Gran Samaria

Escuela Líder Daytonia Talamanca

Escuela Líder Sector Norte

Escuela Naciones Unidas

Escuela San Francisco

Escuela Tomás Jefferson

Escuela y Colegio Científico CATIE

Golden Valley School

*Instituto de Formación de Docentes de
Universidad Nacional (UNA)*

Liceo de Aserrí

Liceo de Limón – Mario Bourne

Saint Anthony School

Saint Gregory School

Saint Jude School

West College

Kīna

Hainan Middle School

Ledong Huangliu High School of No. 2 High School of East China Normal University

Qingdao No. 2 High School

Shanghai High School

Shanghai Song Qingling School

The Experimental High School Attached to Beijing Normal University

The High School Affiliated to Renmin University of China

Laosa

Collège Sisattanak

Collège Sisavad

École primaire Nahaidiao

École primaire Phonpapao

École primaire Phonphanao

École primaire Phonthan

École primaire Sokpalouang

École secondaire Champasak

École secondaire Phiavat

Lycée Chanthabouly

Lycée Vientiane-Hochiminh

Vientiane Secondary School

Libāna

Ahliyah School

Al Kawthar Secondary School

Al Manar Modern School – Ras el Metn

Central College Jounieh

College de la Sainte Famille Française – Fanar

College des Soeurs des Saints Coeurs – Bauchrieh

College Notre Dame de Jamhour

College Protestant Français Montana – Dik el Mehdi

College Saint Grégoire – Beirut

Etablissement Sainte Anne de Besançon – Beirut

Greenfield College Beirut

Hajj Baha Eddine Hariri School – Saida

Imam Sadr Foundation – Rehab Al Zahraa School

Institut Moderne du Liban-Collège Père Michel Khalifé – Fanar

International College – Beirut

Les écoles de l'Association islamique philanthropique d'Amlieh

Les écoles de l'Ordre Libanais Maronite (OLM)

Makassed Ali Ben Taleb School – Beirut

Our Lady of Annunciation – Rmaich

Rafic Hariri High School Saida

Sagesse High School Ain Saadeh

Madagaskara

CEG Ambohimananina

CEG Antanimena

CEG Nanisana

Collège privé ESSOR

College privé La Columba Ambatomainty

College privé Le Pétunia

College privé Palais des Princes

Ecole privée Pinocchio

EPP Ambatomanoina Lovasoa

EPP Ambohidroa 1

EPP Beravina

Lycée Andrianampoinimerina Sabotsy Namehana

Lycée Horace François Antalaha

Lycée J.J. RABEARIVÉLO

Lycée Miarinarivo Itasy

Lycée Nanisana

Lycée Naverson Fianarantsoa

Lycée privé La Chanterelle Sabotsy Namehana

Lycée privé Les Petits Chérubins

Lycée Talatamaty

Meksika

Colegio Valle de Filadelfia

Instituto Alpes San Javier

PrepaTec Eugenio Garza Sada

Norvēģija

Steinerskolen i Tønsberg

Pakistāna

Karachi Grammar School

Peru

Colegio Peruano Alemán Max Uhle

Institución Educativa Jorge Basadre, Junín

*Instituto de Educación Superior Pedagógico Público
Teodoro Peñaloza, Junín*

Portugāle

Agrupamento de Escolas D. Dinis, Quarteira

Agrupamento de Escolas da Batalha

Agrupamento de Escolas Sé, Lamego

*Colégio Diocesano Nossa Senhora da Apresentação,
Calvão*

Escola EB/123 Bartolomeu Perestrelo, Funchal, Madeira

Escola Profissional do Montijo

Escola Secundária Aurélia de Sousa, Porto

Escola Secundária Filipa de Vilhena, Porto

Escola Secundária Jaime Moniz, Funchal, Madeira

Escola Superior de Educação Jean Piaget, Almada

Externato Frei Luís de Sousa, Almada

Instituto Duarte de Lemos, Águeda

Ruanda

APADE Kicukiro

Collège Christ Roi de Nyanza

College Christ Roi/Nyanza

Collège de Gisenyi

College de Gisenyi (Inyemeramihigo)

College Saint André

Collège Saint André

Ecole Primaire Saint Joseph

Ecole Primaire Saint Joseph/Kicukiro

Ecole Primaire SOS

Ecole Primaire SOS Kacyiru

Ecole Technique SOS

Ecole Technique SOS Kigali

FAWE Girls School Kigali

FAWE Girls School Kigali

Groupe Scolaire Sainte Bernadette Save

Groupe Scolaire Maie Reine Rwaza

Groupe Scolaire Notre Dame de Lourdes/Byimana

Groupe Scolaire Nyanza/Kicukiro

GS Marie Reine Rwaza

GS Notre Dame de Lourdes Byimana

GS Nyanza/Kicukiro

GS Sainte Bernadette/Save

Lycée de Kigali

Lycée de Kigali

Lycée Notre Dame de Citeaux

Lycée Notre Dame de Citeaux

Teacher Training College Muhanga

TTC Muhanga

Slovēnija

Gimnazija Celje Center, Celje
 Gimnazija Nova Gorica, Nova Gorica
 Gimnazija Ptuj
 IV. OŠ Celje
 OŠ 16. december Mojstrana
 OŠ Alojza Gradnika Dobovo
 OŠ Bratov Polančičev, Maribor
 OŠ Cirila Kosmača Piran
 OŠ Cvetka Golarja Škofja Loka
 OŠ dr. Jožeta Pučnika, Črešnjevce, Slovenska Bistrica
 OŠ Dušana Flisa Hoče
 OŠ Franceta Bevka Tolmin
 OŠ Griže, Griže
 OŠ in vrtec Sveta Trojica
 OŠ Janka Padežnik Maribor
 OŠ Kapela
 OŠ Kobilje
 OŠ Ledina Ljubljana
 OŠ Pesnica
 OŠ Poljane, Poljane nad Škofjo Loko
 OŠ Selnica ob Dravi
 OŠ Sveta Trojica
 OŠ Toneta Čufarja Jesenice
 Škofja Loka High School
 Šolski center Lava, Celje
 Šolski center Ptuj, Ekonomska šola
 Srednja gradbena šola in gimnazija Maribor
 Srednja zdravstvena in kozmetična šola Maribor
 Srednja zdravstvena šola Celje

Somija

Alppilan lukio
 Björneborgs svenska samskola
 Etäkoulu Kulkuri
 Haapajärven lukio
 Haapajärven yläaste
 Helsingin kielilukio
 Helsingin yliopiston Viikin normaalikoulu
 Iisalmen lyseo
 Jyväskylän kristillinen opisto
 Jyväskylän Lyseon lukio
 Jyväskylän normaalkoulu
 K. J. Ståhlbergin koulu
 Kaitaan lukio
 Kellon koulu
 Kempeleen Kirkonkylän koulu
 Kilpisen yhtenäiskoulu
 Laanilan lukio
 Lapinlahden lukio ja kuvataidelukio
 Lyseonpuiston lukio
 Mäkelänrinteen lukio
 Oriveden lukio
 Oulun normaalikoulu
 Oulun normaalikoulu (yläkoulu)
 Oulun Suomalaisen Yhteiskoulun Lukio
 Putaan koulu
 Rauman normaalikoulu
 Saimaan ammattiopisto Sampo
 Suomalais-venäläinen koulu
 Tampereen yliopiston normaalikoulu
 Tikkalan koulu
 Tuusulan lukio
 Vaasan lyseon lukio

Spānija

Colegio Los Abetos

Colegio Público de Hurchillo

Colegio Sagrada Familia (Zaragoza)

Colegio Trabenco

IES Salvador Victoria (Monreal del Campo, Teruel)

Vācija

Albert-Schweitzer-Schule Hofgeismar

*Edith-Stein-Schule Ravensburg & Aulendorf Freie
Waldorfschule Karlsruhe*

Gesamtschule Bremen Mitte

*Gewerbliche und Hauswirtschaftlich-Sozialpflegerische
Schulen Emmendingen*

Heinrich-Hertz-Schule Hamburg

Illtal-Gymnasium Illingen

Limesschule Idstein

Max-Planck-Gymnasium Berlin

Ostendorfer-Gymnasium Neumarkt

Sophie-Scholl-Schule Berlin

Städtische Realschule Heinsberg „Im Klevchen“

Warndt-Gymnasium Völklingen

unesco

Latvijas Nacionālā
komisija

PĀRDOMAS PAR MŪSU KOPĪGO NĀKOTNI Jauns sabiedriskais līgums izglītības jomā

Ir apdraudēta cilvēces un mūsu planētas nesaraucjami saistītā nākotne. Ir nepieciešama steidzama un vienota rīcība, lai mainītu iesākto virzību un veidotu jaunu redzējumu par mūsu kopīgo nākotni. Izglītībai, kas izsenis atzīta par iedarbīgu spēku pozitīvu pārmaiņu radīšanā, ir priekšā jauns, neatliekams un nozīmīgs darbs. Starptautiskā komisija par izglītības attīstību nākotnē iepazīstina ar šo ziņojumu, kas tika gatavots divu gadu garumā, informāciju gūstot globālā apspriešanās procesā, kurā iesaistījās aptuveni viens miljons cilvēku. Ziņojums ir aicinājums valdībām, institūcijām, organizācijām un iedzīvotājiem visā pasaulē izstrādāt jaunu izglītības sabiedrisko līgumu, kas palīdzēs nodrošināt mierīgu, taisnīgu un ilgtspējīgu nākotni mums visiem. Šajā ziņojumā tiek vērtēts izglītības pašreizējais stāvoklis – starp pagātnes solījumiem un nenoteikto nākotni –, apspriesta izglītības atjaunināšana piecās tās dimensijās (mācību metodes jeb pedagogija, mācību programmas, mācīšana, mācīšanās un skolas) visās dzīves jomās, savukārt nobeigumā ir aplūkots stimuls jaunam sabiedriskajam līgumam izglītības jomā, paužot aicinājumu uz pētniecību, globālu solidaritāti un starptautisku sadarbību. Ziņojumā tiek padziļināti izskatīti jautājumi saistībā ar digitālajām tehnoloģijām, klimata pārmaiņām, demokrātijas lejupslīdi un sociālo polarizāciju, kā arī nodarbinātības nenoteikto nākotni. Visi šie jautājumi ir izglītojamo, izglītības darbinieku, izglītības sistēmas vadītāju un plānotāju, pētnieku, valdību un pilsoniskās sabiedrības interesēs. Ziņojuma mērķis ir ne tikai rosināt domāt un uzsākt sarunu par izglītību ikvienam, bet arī mudināt ikvienu no mums rīkoties. Vissvarīgākais – ar miljoniem individuālu un kolektīvu rīcības aktu, ko raksturo drosmē, līderība, noturība, radošais gars un rūpes, mēs mainīsim iesākto virzību un pārveidosim izglītību, lai radītu taisnīgāku, vienlīdzīgāku un ilgtspējīgāku nākotni.

